

ΝΟΜΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

Π.Μ.Σ.: Π.Μ.Σ. ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ (Business Law)
ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ: ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ (Corporate Law and Finance)
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΕΤΟΣ: 2018-2019

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
Του Αντωνίου Μιχελόγγονα του Ιωάννη
A.M.: 7340010418012

Τίτλος: Λήψη αποφάσεων από τους μετόχους με
ψηφοφορία χωρίς συνεδρίαση

Επιβλέποντες:

Ονοματεπώνυμα επιβλεπόντων

- α) Καθηγητής Γεώργιος Σωτηρόπουλος
- β) Επίκουρος Καθηγητής Ιάκωβος Βενιέρης
- γ) Επίκουρη Καθηγήτρια Έφη Κιρινή

Αθήνα, 2019

Copyright © *Μιχελόγγονας Αντώνιος*, 2019

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα.

Οι απόψεις και θέσεις που περιέχονται σε αυτήν την εργασία εκφράζουν τον συγγραφέα και δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

<u>Πρόλογος</u>	10
<u>I. Εισαγωγή</u> (σελ. 11-34)	
I.α. Η Γενική Συνέλευση.....	11
I.β. Τρόποι λήψης αποφάσεων Γενικής Συνέλευσης	12
I.γ. Λήψη απόφασης με ψηφοφορία χωρίς συνεδρίαση.....	12
I.δ. Ομοιότητες-Διαφορές.....	13
I.δ.1. Ψηφοφορία κατόπιν σύγκλησης και συνεδρίασης.....	13
I.δ.2. Προσυπογραφή πρακτικού χωρίς συνεδρίαση.....	15
I.ε. Ιδιαιτερότητα.....	17
I.στ. Χρησιμότητα.....	17
I.ζ. Άλλα εταιρικά μορφώματα.....	18
I.ζ.1. Προσωπικές εταιρείες (Αστική εταιρεία, ΟΕ, ΕΕ, Αφανής εταιρεία, Κοινοπραξία).....	18
I.ζ.2. Κεφαλαιουχικές εταιρείες (ΕΠΕ, ΙΚΕ).....	22
I.ζ.3. Εταιρείες κοινοτικού δικαίου (ΕΟΟΣ, Ευρωπαϊκή εταιρεία).....	27
I.η. Ο θεσμός στα αλλοδαπά δίκαια.....	30
I.η.1. Αγγλοσαξονικά δίκαια.....	31
I.η.2. Δίκαια ηπειρωτικής Ευρώπης.....	32
<hr/>	
<u>II. Προϋποθέσεις</u> (σελ. 34-54)	
II.α. Μη εισηγμένες σε ρυθμιζόμενη αγορά μετοχές.....	34
II.α.1. Εισαγωγή σε ρυθμιζόμενη αγορά.....	34
II.α.2. Σκοπός περιορισμού.....	37

Π.β. Καταστατική πρόβλεψη.....	39
Π.β.1. Δυνατότητα λήψης αποφάσεων.....	40
Π.β.2. Περιορισμός τακτικής ΓΣ.....	41
Π.β.3. Ειδικές περιπτώσεις.....	42
Π.γ. Στοιχεία ηλεκτρονικής επικοινωνίας.....	44
Π.γ.1. Σύνολο των μετόχων – Διαδικασία γνωστοποίησης.....	45
Π.γ.2. Γνησιότητα στοιχείων.....	46
Π.γ.3. Ανάκληση της γνωστοποίησης.....	46
Π.δ. Δικαίωμα αντίθεσης μειοψηφίας.....	47
Π.δ.1. Μειοψηφία 1/5.....	48
Π.δ.2. Αντίθεση στη διαδικασία.....	49
Π.δ.3. Δήλωση.....	50
Π.δ.4. Προθεσμία.....	51
Π.ε. Η ρύθμιση στα αλλοδαπά δίκαια.....	52

ΙΙΙ. Έλλειψη συνεδρίασης (σελ. 54-64)

ΙΙΙ.α. Συνεδρίαση.....	55
ΙΙΙ.β. Τόπος.....	56
ΙΙΙ.γ. Πρόσκληση.....	56
ΙΙΙ.δ. Δικαιώματα μετόχων πριν τη ΓΣ.....	58
ΙΙΙ.ε. Δικαιούμενοι συμμετοχής.....	59
ΙΙΙ.στ. Συμμετοχή από απόσταση σε πραγματικό χρόνο.....	59
ΙΙΙ.ζ. Επιστολική ψήφος.....	60
ΙΙΙ.η. Συμμετοχή μη μετόχων.....	61
ΙΙΙ.θ. Αντιπροσώπευση.....	61

III.ι. Πρόεδρος ΓΣ.....	62
III.ια. Απαρτία.....	63

IV. Πρόταση (σελ. 64-73)

IV.α. ΔΣ.....	64
IV.α.1. Λήψη απόφασης.....	65
IV.α.2. Εξουσιοδότηση μέλους ΔΣ.....	65
IV.β. Πρόταση από μετόχους.....	67
IV.γ. Λοιπά πρόσωπα δικαιούμενα σε σύγκληση ΓΣ.....	68
IV.δ. Συγκεκριμένη πρόταση.....	69
IV.δ.1. Περιεχόμενο.....	69
IV.δ.2. Συνοδευτικά έγγραφα.....	70
IV.δ.3. Τρόπος δήλωσης.....	71
IV.δ.4. Προθεσμία.....	71
IV.ε. Η ρύθμιση σε αλλοδαπά δίκαια.....	71

V. Κοινοποίηση πρότασης (σελ. 74-77)

V.α. Σύνολο των μετόχων.....	74
V.β. Ηλεκτρονική διεύθυνση.....	75
V.γ. Χρόνος αποστολής.....	76
V.δ. Αλλοδαπά δίκαια.....	76

VI. Δικαίωμα λήψης πληροφοριών (σελ 77-83)

VI.α. Μετοχική ιδιότητα.....	78
VI. β. Τρόπος άσκησης.....	79

VI. γ. Προθεσμία	79
VI.γ.1. Χρόνος έναρξης	79
VI.γ.2. Διάρκεια	80
VI.δ. Είδος πληροφοριών	80
VI.ε. Προθεσμία παροχής	81
VI.στ. Τρόπος παροχής	82
VI.στ.1. Ηλεκτρονική παροχή	82
VI.στ.2. Παροχή με άλλο τρόπο	83

VII. Αποδογή πρότασης (σελ. 83-93)

VII.α. Έλλειψη απαρτίας	84
VII.β. Μέτοχοι με δικαίωμα συμμετοχής	84
VII.β.1. Χρόνος αποστολής	85
VII.β.2. Μεταβίβαση μετοχών μετά την αποστολή	86
VII.γ. Δήλωση μετόχων	87
VII.γ.1. Προθεσμία	88
VII.γ.2. Μη ανακλητή δήλωση	89
VII.γ.3. Ενδεχόμενο μυστικής ψηφοφορίας	90
VII.δ. Πλειοψηφία	91
VII.ε. Βάρος απόδειξης	92
VII.στ. Αλλοδαπά δίκαια	93

VIII. Καταχώριση στο βιβλίο πρακτικών (σελ. 93-96)

VIII.α. Βιβλίο πρακτικών	93
VIII.β. Γνώμη προέδρου	94

VIII.γ. Υποβολή στο Γ.Ε.ΜΗ.....	95
VIII.δ Χορήγηση αντιγράφων.....	95
VIII.ε. Βάρος απόδειξης.....	96

IX. Λήψη απόφασης (σελ. 96-114)

IX.α. Υποχρέωση γνωστοποίησης λήψης απόφασης.....	97
IX.β. Ζήτημα ολοκλήρωσης διαδικασίας.....	97
IX.γ. Παρέλευση αρχικής προθεσμίας 48 ωρών.....	99
IX.δ. Προθεσμία απάντησης των μετόχων.....	100
IX.ε. Ενδεχόμενα.....	100
IX.ε.1. Αποδοχή της πρότασης από την πλειοψηφία των μετόχων.....	100
IX.ε.2. Απάντηση από το σύνολο των μετόχων.....	104
IX.στ. Η ρύθμιση του αγγλικού δικαίου.....	107
IX.ζ. Ενδεδειγμένη λύση.....	108
IX.η. Συμπέρασμα.....	112
IX.θ. Κριτική.....	112

X. Δικαιώματα μειοψηφίας (σελ. 114-122)

X.α. Δήλωση αντίθεσης στη διαδικασία – Σύγκληση έκτακτης ΓΣ.....	115
X.β. Αίτηση παροχής πληροφοριών - Σχέση με παρ. 6 και 7 άρθρου 141.....	116
X.γ. Αίτηση διεξαγωγής συνέλευσης.....	118
X.δ. Αίτηση εγγραφής επιπλέον θεμάτων.....	118
X.ε. Αίτηση διεξαγωγής φανεράς ψηφοφορίας.....	119
X.στ. Αίτηση αναβολής.....	120
X.ζ. Χορήγηση στοιχείων μετόχων.....	120

XI. Ελαττωματικές αποφάσεις (σελ. 122-143)

XI.α. Αναλογική εφαρμογή άρθρων 137-139.....	122
XI.β. Ακυρώσιμες αποφάσεις.....	123
XI.β.1. Ελαττώματα σύγκλησης-συγκρότησης.....	124
XI.β.2. Μη παροχή οφειλομένων πληροφοριών.....	129
XI.β.3. Καταχρηστικές αποφάσεις.....	130
XI.β.4. Αντίθεση της διαδικασίας με το νόμο ή το καταστατικό – Γενική ρήτρα.....	131
XI.β.5. Μη ακυρώσιμες αποφάσεις.....	132
XI.β.6. Αγωγή ακύρωσης – Αγωγή αποζημίωσης – Ασφαλιστικά μέτρα – Δικονομικά ζητήματα.....	134
XI.β.7. Ζητήματα δημοσιότητας.....	135
XI.γ. Άκυρες αποφάσεις.....	136
XI.γ.1. Ανυπαρξία σύγκλησης.....	136
XI.γ.2. Αντίθεση στο νόμο ή το καταστατικό.....	137
XI.γ.3. Προβολή ακυρότητας.....	137
XI.γ.4. Αναγνωριστική αγωγή – Αγωγή αποζημίωσης – Ασφαλιστικά μέτρα – Δικονομικά ζητήματα.....	138
XI.γ.5. Ζητήματα δημοσιότητας.....	139
XI.δ. Ανυπόστατες αποφάσεις.....	139
XI.δ.1. Συμμετοχή προσώπων που δεν είχαν μετοχική ιδιότητα.....	139
XI.δ.2. Συμμετοχή προσώπων που είχαν αρυσθεί τη μετοχική ιδιότητα.....	140
XI.δ.3. Λοιπά ελαττώματα αυξημένης σημασίας.....	140
XI.δ.4. Προβολή ανυπόστατου.....	140
XI.ε. Ιδιαίτερες περιπτώσεις.....	141
XI.ε.1. Λήψη απόφασης χωρίς πρόβλεψη του καταστατικού.....	141

XI.ε.2. Λήψη απόφασης από μετόχους ΑΕ με εισηγμένες μετοχές.....	142
XI.ε.3. Λήψη απόφασης για ζητήματα που δεν προβλέπονται στο καταστατικό.....	142
XI.ε.4. Λήψη απόφασης για ζητήματα αρμοδιότητας τακτικής ΓΣ.....	143

XII. Συγκριτική επισκόπηση με αλλοδαπά δίκαια (σελ. 143-145)

XII.α. Αγγλικό δίκαιο.....	144
XII.β. Γερμανικό δίκαιο.....	144
XII.γ. Γαλλικό δίκαιο.....	145
XII.δ. Αμερικανικό δίκαιο.....	145

XIII. Επίλογος (σελ.146-147)

Βιβλιογραφία (σελ. 148)

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα διπλωματική εργασία εκπονείται στα πλαίσια του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών «Εμπορικό Δίκαιο», στην ειδικευση «Εταιρείες και χρηματοδότηση», και πραγματεύεται έναν νέο τρόπο λήψης απόφασης από τη Γενική Συνέλευση των μετόχων Ανώνυμης Εταιρείας, που προβλέπει ο Νόμος 4548/2018 «Αναμόρφωση του δικαίου των ανωνύμων εταιρειών». Συγκεκριμένα, στα πλαίσια της παρούσας εργασίας αναλύεται και εξετάζεται το άρθρο 135 του Ν. 4548/2018, που θεσπίζει για πρώτη φορά τη δυνατότητα της Γενικής Συνέλευσης των μετόχων να λάβει απόφαση με διενέργεια ψηφοφορίας χωρίς τη διεξαγωγή συνεδρίασης, με απευθείας επικοινωνία των μετόχων και του Διοικητικού Συμβουλίου. Αντίστοιχη δυνατότητα δεν προβλεπόταν στον Κ. Ν 2190/1920 και στα λοιπά νομοθετήματα για την ανώνυμη εταιρεία, που ίσχυαν μέχρι και τις 31.12.2018.

Το άρθρο 135 Ν. 4548/2018 ισχύει από την 01.01.2019. Λόγω της καινοτομίας που συνιστά για την ελληνική νομοθεσία, η διάταξη παρουσιάζει αρκετά ερμηνευτικά ζητήματα, που θα κληθούν να επιλύσουν η νομική θεωρία και η νομολογία, αλλά και η καθημερινή πρακτική των ανωνύμων εταιρειών. Για την ερμηνεία της διάταξης και την αντιμετώπιση των ζητημάτων που εγείρονται, επιχειρείται η αξιοποίηση αφενός της υφιστάμενης θεωρίας και νομολογίας για παρεμφερή ζητήματα σχετικά με τη Γενική Συνέλευση, αφετέρου της ξένης βιβλιογραφίας για τις εταιρικές νομοθεσίες που προβλέπουν αντίστοιχη δυνατότητα και αντιμετωπίζουν τα ίδια προβλήματα.

Η νέα δυνατότητα λήψης απόφασης ΓΣ που δίνει το άρθρο 135 καλείται να αξιοποιηθεί από τις ανώνυμες εταιρείες εντασσόμενη στο υφιστάμενο πλαίσιο λειτουργίας της ΓΣ και συνδυαζόμενη με τις σχετικές διατάξεις. Ως εκ τούτου, καθίσταται συχνά αναγκαία η προσφυγή στη συστηματική μέθοδο ερμηνείας, συνδυαστικά με τις λοιπές διατάξεις, και στο πλαίσιο αυτό είναι δυνατή η αναλογική αξιοποίηση θέσεων και απόψεων που έχουν εκφραστεί από τη θεωρία και τη νομολογία για τις διατάξεις αυτές.

Ταυτόχρονα όμως, η διάταξη αποσκοπεί να προσφέρει στην ανώνυμη εταιρεία σειρά πλεονεκτημάτων, όπως είναι η ταχύτητα και η αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών, που δεν αξιοποιούνται επαρκώς με τις λοιπές διατάξεις. Στο πλαίσιο αυτό, συχνά για την εξεύρεση της ορθότερης λύσης είναι αναγκαία η αξιοποίηση της τελολογικής μεθόδου ερμηνείας, προκειμένου να διασφαλίζεται ο ως άνω σκοπός και η ιδιαιτερότητα της διάταξης.

Τέλος, με την επιφύλαξη πάντα της διαφορετικής φυσιογνωμίας των αλλοδαπών συστημάτων δικαίου, επιχειρείται η συμπληρωματική αξιοποίηση της ξένης νομοθεσίας και βιβλιογραφίας, για την κάλυψη ερμηνευτικών κενών του νόμου.

I. Εισαγωγή

Iα. Η Γενική Συνέλευση

Η Γενική Συνέλευση των μετόχων είναι το ανώτατο όργανο της ανώνυμης εταιρείας, όπως ορίζεται ρητά και στο άρθρο 116 του Ν. 4548/2018 ¹. Η θέση της στην κορυφή της εταιρικής ιεραρχίας οφείλεται αφενός στη σχέση της με τα υπόλοιπα εταιρικά όργανα, τα οποία μπορεί ελεύθερα να εκλέγει, να ανακαλεί, να απαλλάσσει από την ευθύνη τους και να ορίζει την αμοιβή τους ², αφετέρου στη συμμετοχή σε αυτή των, από οικονομικής άποψης, ιδιοκτητών της εταιρείας ³, δηλαδή των προσώπων, και των καθολικών ή ειδικών διαδόχων αυτών, που είτε κατέβαλαν το μετοχικό κεφάλαιο κατά την ίδρυση της εταιρείας, είτε συμμετείχαν μεταγενέστερα σε αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου. Από τη μετοχική σχέση απορρέουν δικαιώματα των μετόχων έναντι της εταιρείας, τόσο διοικητικής όσο και περιουσιακής φύσεως. Για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων αυτών ο νόμος έχει προβλέψει την ύπαρξη ενός εταιρικού οργάνου, που αποτελείται αποκλειστικά από τους μετόχους, είναι ανώτερο των λοιπών εταιρικών οργάνων, δύναται να ασκεί σε αυτά, και στην εταιρεία συνολικά, εποπτεία και έλεγχο, και αποφασίζει για τις σοβαρότερες εταιρικές υποθέσεις.

Συνεπώς, η Γενική Συνέλευση αποτελεί συλλογικό εταιρικό όργανο, και αποτελείται από το σύνολο των μετόχων ⁴. Κάθε μέτοχος έχει δυνατότητα συμμετοχής στις διαδικασίες λήψης των αποφάσεών της, οι οποίες καταλογίζονται στο νομικό πρόσωπο της εταιρείας, θεωρούνται ότι εκφράζουν την βούλησή του και δεσμεύουν τόσο τους διαφωνούντες μετόχους και τους μετόχους που δε συμμετείχαν ⁵, όσο και τα λοιπά εταιρικά όργανα, με την επιφύλαξη των περιπτώσεων όπου ο νόμος ρητά ορίζει το αντίθετο ⁶ (π.χ. απόφαση με περιεχόμενο αντίθετο στο νόμο, 96 παρ. 1 Ν. 4548/2018). Είναι αποκλειστικά αρμόδια, σύμφωνα με το άρθρο 117 του Ν. 4548/2018, να αποφασίζει για τα πιο θεμελιώδη εταιρικά ζητήματα ⁷, όπως είναι ενδεικτικά

¹ *Ψυχομάνης Σπ*, Δίκαιο Εμπορικών Εταιρειών, σελ. 307, Εκδόσεις Σάκουλα, 3^η Έκδοση

² *Αυγητίδης Δ*, εις ΔικΑΕ 2010, σελ. 1102, Νομική Βιβλιοθήκη, Γ' Έκδοση

³ *Σωτηρόπουλος Γ*, Η νομιμότητα της δια βοής ψηφοφορίας στη γενική συνέλευση της ανώνυμης εταιρείας, ΔΕΕ 1/2007, σελ. 26, *Ρόκας Ν*, Εμπορικές εταιρείες, σελ. 251, Εκδόσεις Σάκουλα, 8η Έκδοση

⁴ *Ρόκας Ν*, Εμπορικές εταιρείες, σελ. 251, Εκδόσεις Σάκουλα, 8η Έκδοση, *Ψυχομάνης Σπ*, Δίκαιο Εμπορικών Εταιρειών, σελ. 307, Εκδόσεις Σάκουλα, 3^η Έκδοση

⁵ *Σωτηρόπουλος Γ*, Η νομιμότητα της δια βοής ψηφοφορίας στη γενική συνέλευση της ανώνυμης εταιρείας, ΔΕΕ 1/2007, σελ. 26

⁶ *Αυγητίδης Δ*, εις ΔικΑΕ 2010, σελ. 1112, Νομική Βιβλιοθήκη, Γ' Έκδοση

⁷ *Αυγητίδης Δ*, εις ΔικΑΕ 2010, σελ. 1104, Νομική Βιβλιοθήκη, Γ' Έκδοση

οι τροποποιήσεις του καταστατικού, η εκλογή των λοιπών εταιρικών οργάνων, η έγκριση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων και οι εταιρικές μεταβολές. Οι αποφάσεις της δύνανται να αφορούν κάθε εταιρική υπόθεση, δε δύναται όμως να ασκεί μέσω αυτών την καθημερινή διαχείριση και εκπροσώπηση της εταιρείας ⁸, καθόσον η αρμοδιότητα αυτή υπάγεται ρητά από το νόμο στο Διοικητικό Συμβούλιο (77 παρ. 1 Ν. 4548/2018).

Ιβ. Τρόποι λήψης αποφάσεων Γενικής Συνέλευσης

Σύμφωνα με το άρθρο 118 του Ν. 4548/2018, η Γενική Συνέλευση δύναται να λαμβάνει αποφάσεις με τρεις τρόπους ⁹.

- i. Κατόπιν σύγκλησης και συνεδρίασης σύμφωνα με τα άρθρα 119 επ. Ν. 4548/2018, δηλαδή με ψηφοφορία κατά τη διάρκεια συνεδρίασης που διεξάγεται σύμφωνα με τους όρους των ως άνω άρθρων, και αφού προηγηθεί πρόσκληση των μετόχων.
- ii. Με ψηφοφορία χωρίς συνεδρίαση σύμφωνα με τους όρους και τις προϋποθέσεις του άρθρου 135 Ν. 4548/2018, δηλαδή με ψηφοφορία που διεξάγεται μεταξύ των μετόχων χωρίς να λαμβάνει χώρα συνεδρίαση αυτών κατά τα άρθρα 119 επ. Ν. 4548/2018.
- iii. Κατάρτιση και υπογραφή πρακτικού από όλους τους μετόχους ή αποτύπωση πλειοψηφικής απόφασης σε πρακτικό με συμφωνία όλων των μετόχων, σύμφωνα με το άρθρο 136 Ν.4548/2018, δηλαδή με υπογραφή πρακτικού χωρίς τη διεξαγωγή συνεδρίασης ή ψηφοφορίας.

Ιγ. Λήψη απόφασης με ψηφοφορία χωρίς συνεδρίαση

Η δυνατότητα λήψης πλειοψηφικής απόφασης Γενικής Συνέλευσης με διεξαγωγή ψηφοφορίας, χωρίς όμως να λάβει χώρα συνεδρίαση, αποτέλεσε μία από τις βασικότερες καινοτομίες του Ν. 4548/2018, εις ό, τι αφορά τη Γενική Συνέλευση. Πρόκειται για μια νέα δυνατότητα, που δεν υπήρχε στο προγενέστερο δίκαιο του Κ.Ν. 2190/1920, όπως τροποποιήθηκε και ίσχυε μέχρι τις 31.12.2018, και θεσπίστηκε στο πλαίσιο μεγαλύτερης αξιοποίησης των τεχνολογικών μέσων προς επιτάχυνση και διευκόλυνση των διαδικασιών της εταιρείας. Η ρύθμιση ακολουθεί το αγγλοσαξονικό πρότυπο για μη εισηγμένες εταιρείες («written resolutions») ¹⁰, και βασίζεται

⁸ Ρόκας Ν, Εμπορικές εταιρείες, σελ. 252, Εκδόσεις Σάκουλα, 8η Έκδοση

⁹ Ψυχομάνης Σπ, Δίκαιο Εμπορικών Εταιρειών, σελ. 307, Εκδόσεις Σάκουλα, 3^η Έκδοση

¹⁰ ΑιτΕκθ Ν. 4548/2018, σελ. 25

στην ηλεκτρονική αποστολή πρότασης της εταιρείας προς του μετόχους, επί της οποίας οι τελευταίοι καλούνται να δηλώσουν τη συμφωνία ή τη διαφωνία τους.

Συγκεκριμένα, όπως ορίζει και το άρθρο 135 Ν. 4548/2018, για τη λήψη απόφασης με τον τρόπο αυτό προηγείται η ηλεκτρονική αποστολή της πρότασης του ΔΣ στο σύνολο των μετόχων, και συγκεκριμένα στις ηλεκτρονικές διευθύνσεις που αυτοί έχουν εκ των προτέρων δηλώσει στην εταιρεία, και ακολουθούν οι δηλώσεις των μετόχων ότι συμφωνούν ή διαφωνούν με τη συγκεκριμένη πρόταση. Η σχετική δήλωση των μετόχων, και κατ' επέκταση η λήψη της απόφασης, μπορεί να γίνει εντός συγκεκριμένης προθεσμίας, που ορίζεται από το ΔΣ, εντός των ορίων που θέτει η διάταξη. Περαιτέρω, μέτοχοι που εκπροσωπούν τουλάχιστον το 1/5 του μετοχικού κεφαλαίου δύνανται να δηλώσουν την αντίθεσή τους με τη λήψη απόφασης με αυτό τον τρόπο, δια ψηφοφορίας χωρίς συνεδρίαση, εντός προθεσμίας 48 ωρών. Στην περίπτωση αυτή απόφαση δε δύναται να ληφθεί.

Όπως γίνεται αντιληπτό, για τη λήψη απόφασης με τον τρόπο αυτό δε λαμβάνει χώρα συνεδρίαση, αφού η επικοινωνία του ΔΣ με τους μετόχους γίνεται αποκλειστικά μέσω ηλεκτρονικής αλληλογραφίας. Η απόφαση λαμβάνεται κατόπιν ψηφοφορίας, και το μέσο ψηφοφορίας των μετόχων είναι η δήλωση-απάντησή τους επί της πρότασης. Το δικαίωμα αντίθεσης με τη διαδικασία παρέχεται στη μειοψηφία προς προστασία της από την έλλειψη συνεδρίασης.

I.δ. Ομοιότητες και διαφορές

Στο σημείο αυτό θα εξεταστούν οι βασικότερες ομοιότητες και διαφορές της λήψης απόφασης με ψηφοφορία χωρίς συνεδρίαση, με τους άλλους δύο τρόπους που προβλέπει ο νόμος, προκειμένου να γίνει καλύτερα αντιληπτή η ιδιαιτερότητά τους. Αναφορές σε ομοιότητες και διαφορές θα γίνουν και σε επόμενα σημεία της παρούσας εργασίας, επ' αφορμή της ανάπτυξης συγκεκριμένων πτυχών του θέματος. Η παρούσα ενότητα εστιάζει στα βασικότερα χαρακτηριστικά των τριών τρόπων.

I.δ.1. Ψηφοφορία κατόπιν σύγκλησης και συνεδρίασης

Κατά τη λήψη απόφασης με τη διαδικασία του άρθρου 135 δε λαμβάνει χώρα συνεδρίαση των μετόχων. Η επαφή των εταιρικών οργάνων και κατ' επέκταση η λήψη της απόφασης γίνεται μέσω ηλεκτρονικής επικοινωνίας. Ως εκ τούτου, δε χρήζουν εφαρμογής, κατά το μεγαλύτερο μέρος τους οι διατάξεις των άρθρων 119 επ. Ν. 4548/2018, που αφορούν τον τρόπο διεξαγωγής

της συνεδρίασης. Το αυτό ισχύει και για δικαιώματα μετόχων που σχετίζονται με τη διεξαγωγή συνεδρίασης, όπως ρητά διευκρινίζει και η αιτιολογική έκθεση του νόμου. Ελλείπει συνεδρίασης, ρυθμίσεις του νόμου για ζητήματα όπως ο τόπος διεξαγωγής της, το περιεχόμενο της πρόσκλησης προς τους μετόχους και η δημοσίευση αυτής, η παράσταση μη μετόχων και η συμμετοχή σε αυτή από απόσταση σε πραγματικό χρόνο δεν έχουν κάποια χρησιμότητα. Υπάρχουν ωστόσο και επιμέρους διατάξεις, τόσο των άρθρων 119 επ. όσο και του άρθρου 141 Ν. 4548/2018, που μπορούν να εφαρμοστούν και στη διαδικασία του άρθρου 135, ενδεχομένως με μια ερμηνευτική αναπροσαρμογή του περιεχομένου τους.

Ειδική αναφορά γίνεται, τόσο στο κείμενο του νόμου (135 παρ. 2 Ν. 4548/2018) όσο και στην αιτιολογική έκθεση, στη μη εφαρμογή των διατάξεων περί απαρτίας όταν οι αποφάσεις λαμβάνονται χωρίς συνεδρίαση. Από τη στιγμή που η απόφαση λαμβάνεται χωρίς τη διεξαγωγή συνεδρίασης δε συντρέχει ζήτημα παρουσίας των μετόχων.

Οι αποφάσεις και στις δύο περιπτώσεις λαμβάνονται κατόπιν ψηφοφορίας. Καθίσταται δηλαδή αναγκαία η αποδοχή-υπερψήφιση της πρότασης από την απαιτούμενη εκ του νόμου ή του καταστατικού πλειοψηφία των μετόχων. Διαφοροποίηση υπάρχει όμως ως προς το μέσο της ψηφοφορίας και τον τρόπο υπολογισμού της πλειοψηφίας.

Ως προς το μέσο της ψηφοφορίας, ο Ν. 4548/2018, και συγκεκριμένα το άρθρο 131 αυτού, δεν ορίζει περιοριστικά τους τρόπους που δύνανται οι μέτοχοι να ασκήσουν το δικαίωμα ψήφου, όταν η απόφαση λαμβάνεται με διεξαγωγή συνεδρίασης. Περιορίζεται να ορίσει πότε δύναται να διεξαχθεί μυστική ψηφοφορία. Ενδεικτικοί τρόποι φανερά ψηφοφορίας είναι η ανάταση χειρός, η έγερση από το κάθισμα, ο χωρισμός των μετόχων σε ομάδες, καθώς και η δια βοής ψηφοφορία, η νομιμότητα της οποίας όμως αμφισβητείται ¹¹. Ενδεικτικοί τρόποι μυστικής ψηφοφορίας είναι η χρήση ψηφοδελτίων ¹², αλλά και τα ηλεκτρονικά μέσα. Πρέπει επίσης να γίνει ρητή αναφορά στη δυνατότητα που δίνει το άρθρο 126 του νόμου, για συμμετοχή στην ψηφοφορία από απόσταση είτε δια επιστολικής ψήφου είτε με ηλεκτρονικά μέσα. Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, στην περίπτωση του άρθρου 135 η ψηφοφορία δύναται να διεξαχθεί μόνο μέσω δήλωσης των μετόχων. Οι υπόλοιποι τρόποι που συνδέονται με τη διεξαγωγή συνεδρίασης αποκλείονται.

Ως προς τον υπολογισμό της πλειοψηφίας, καταρχάς η πλειοψηφία που απαιτείται κατά τη λήψη αποφάσεων με τη διαδικασία του άρθρου 135 είναι αυτή που ορίζεται από το νόμο ή το

¹¹ Σωτηρόπουλος Γ, Η νομιμότητα της δια βοής ψηφοφορίας στη γενική συνέλευση της ανώνυμης εταιρείας, ΔΕΕ 1/2007, σελ. 28-29

¹² Σωτηρόπουλος Γ, Η νομιμότητα της δια βοής ψηφοφορίας στη γενική συνέλευση της ανώνυμης εταιρείας, ΔΕΕ 1/2007, σελ. 29

καταστατικό, και είναι κοινή, ανεξαρτήτως του τρόπου που λαμβάνεται η απόφαση. Ωστόσο, όταν η απόφαση λαμβάνεται με διεξαγωγή συνεδρίασης η πλειοψηφία υπολογίζεται με βάση το εκπροσωπούμενο στη Γενική Συνέλευση μετοχικό κεφάλαιο, που σημαίνει ότι εκ των πραγμάτων η πραγματική απαιτούμενη πλειοψηφία περιορίζεται βάσει της συμμετοχής των μετόχων. Αντιθέτως, στη λήψη αποφάσεων με ψηφοφορία χωρίς συνεδρίαση, δεδομένης της έλλειψης απαρτίας, η πλειοψηφία υπολογίζεται επί του συνόλου των μετόχων, πράγμα που καθιστά αναγκαία την αποδοχή της πρότασης από μεγαλύτερο ποσοστό του μετοχικού κεφαλαίου.

I.δ.2. Προσυπογραφή πρακτικού χωρίς συνεδρίαση

Για τη λήψη απόφασης με τον τρόπο που προβλέπεται στο άρθρο 136 του Ν. 4548/2018, απαιτείται η κατάρτιση και υπογραφή σχετικού πρακτικού από το σύνολο των μετόχων ή των αντιπροσώπων τους, ή η συμφωνία του συνόλου των μετόχων ή των αντιπροσώπων τους να αποτυπωθεί πλειοψηφική απόφασή τους σε πρακτικό. Συνεπώς για τη λήψη της απόφασης δε λαμβάνει χώρα συνεδρίαση, αλλά οι μέτοχοι υπογράφουν το πρακτικό με το περιεχόμενο της απόφασης, και αυτό ισχύει ως απόφαση της Γενικής Συνέλευσης¹³. Η έλλειψη συνεδρίασης αποτελεί κοινό χαρακτηριστικό των άρθρων 135 και 136 του νόμου, με ό,τι αυτό συνεπάγεται για τη μη εφαρμογή των άρθρων 119 επ, ή την αναλογική εφαρμογή ορισμένων εξ' αυτών, όπως αναλύθηκε ανωτέρω (υπό I.δ.1).

Ως συνέπεια της έλλειψης συνεδρίασης και της μη εφαρμογής ορισμένων εκ των προστατευτικών, για τους μετόχους, διατάξεων που συνδέονται με αυτήν, ο νόμος παρέχει στους μετόχους για την κάλυψη του “κενού” προστασίας τους δικαίωμα να αντιτεθούν στη λήψη απόφασης με το συγκεκριμένο τρόπο. Δεδομένου ότι απαιτείται υπογραφή του πρακτικού, και κατ' επέκταση συναίνεση επί του τρόπου λήψης απόφασης, από το σύνολο των μετόχων, αυτομάτως κάθε μέτοχος έχει και τη δυνατότητα, να αποτρέψει τη λήψη απόφασης με τον τρόπο αυτό¹⁴.

Ως προς τη δυνατότητα αντίθεσης των μετόχων υπάρχει επί της αρχής ομοιότητα των άρθρων 135 και 136 του νόμου. Η δυνατότητα αυτή όμως διαφέρει ουσιωδώς ως προς τις προϋποθέσεις αξιοποίησής της. Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω (υπό I.γ), όταν η απόφαση λαμβάνεται βάσει του άρθρου 135 μπορούν να αντιταχθούν ως προς τον τρόπο μέτοχοι που εκπροσωπούν το 1/5 του μετοχικού κεφαλαίου. Αποτελεί δηλαδή δικαίωμα μειοψηφίας. Αντιθέτως, όταν η απόφαση

¹³ Κουλορίδας Α, ειςΔικΑΕ, σελ. 1128, Νομική Βιβλιοθήκη, Γ' Έκδοση

¹⁴ Κουλορίδας Α, ειςΔικΑΕ, σελ. 1128, Νομική Βιβλιοθήκη, Γ' Έκδοση

λαμβάνεται βάσει του άρθρου 136, τη λήψη της μπορεί να αποτρέψει κάθε μέτοχος, ανεξαρτήτως του ποσοστού του μετοχικού κεφαλαίου που εκπροσωπεί, αρνούμενος απλά να υπογράψει το πρακτικό. Αποτελεί δηλαδή ατομικό δικαίωμα του μετόχου, που μπορεί να ασκηθεί χωρίς σύμπραξή του με άλλο μέτοχο. Πρόκειται για σημαντική διαφορά των δύο τρόπων, με μεγάλη σημασία ως προς τη δυνατότητα αξιοποίησής τους από την εταιρεία.

Για τη λήψη απόφασης με προσυπογραφή πρακτικού απαιτείται, όπως και με τους άλλους τρόπους, έγκριση του περιεχομένου της απόφασης από την πλειοψηφία των μετόχων. Δεδομένου ότι δε λαμβάνει χώρα συνεδρίαση, δεν εφαρμόζονται οι διατάξεις για την απαρτία, με τον ίδιο τρόπο που δεν απαιτείται απαρτία και για τις αποφάσεις με ψηφοφορία χωρίς συνεδρίαση. Άλλωστε για τη λήψη της απόφασης απαιτείται η υπογραφή του πρακτικού από το σύνολο των μετόχων. Ανεξαρτήτως αν συμφωνούν με το περιεχόμενο της απόφασης, η υπογραφή τους σηματοδοτεί τη συμφωνία τους με τον τρόπο λήψης της. Σε περίπτωση δηλαδή που διεξήγето κανονικά συνεδρίαση για τη λήψη της απόφασης, το σύνολο των μετόχων, που εν προκειμένω υπογράφουν το πρακτικό, θα λογιζόταν ως παρασταθέν. Η Γενική Συνέλευση που λαμβάνει απόφαση βάσει του άρθρου 136 είναι μια ιδιότυπη μορφή αυτόκλητης, καθολικής Γενικής Συνέλευσης, με το σύνολο των μετόχων να συμφωνούν, δια της υπογραφής τους, επί της διαδικασίας. Συνεπώς η πλειοψηφία υπολογίζεται επί του συνόλου των μετόχων, όπως γίνεται και με τις αποφάσεις που λαμβάνονται βάσει του άρθρου 135.

Η απόφαση μπορεί να λαμβάνεται είτε ομόφωνα είτε κατά πλειοψηφία. Στην πρώτη περίπτωση το σύνολο των μετόχων υπογράφει απλά το πρακτικό, δηλώνοντας έτσι τη συμφωνία του τόσο με τον τρόπο λήψης όσο και με το περιεχόμενο. Στη δεύτερη περίπτωση το σύνολο των μετόχων υπογράφουν και αναφέρονται οι μειοψηφούντες, που διαφωνούν μόνο με το περιεχόμενο της απόφασης. Ο κάθε μέτοχος δηλώνει τη συμφωνία του ή μη με το περιεχόμενο της απόφασης, είτε με την υπογραφή του είτε με την αναφορά του ως μειοψηφών. Από τις δηλώσεις αυτές προκύπτει ή ύπαρξη ή μη της απαιτούμενης πλειοψηφίας.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η περίπτωση εφαρμογής της δυνατότητας που δίνει η παρ. 2 του άρθρου 136. Βάσει της παραγράφου αυτής, οι υπογραφές των μελών δύνανται να αντικαθίστανται με ανταλλαγή μηνυμάτων με ηλεκτρονικό ταχυδρομείο ή άλλα ηλεκτρονικά μέσα. Στην περίπτωση αυτή η διαδικασία ομοιάζει εξαιρετικά με τη διαδικασία του άρθρου 135. Ζήτημα τίθεται κατά πόσον η δυνατότητα που δίνει η παρ. 2 δε μπορεί να αξιοποιείται από το σύνολο των μετόχων, αλλά μόνο από μέρος αυτών, αν είναι δηλαδή υποχρεωτικό να υπάρχει έστω ένας μέτοχος, ανεξαρτήτως ποσοστού, που θα υπογράψει με φυσικό τρόπο το πρακτικό και δε θα επικοινωνήσει ηλεκτρονικά. Στην αντίθετη περίπτωση η δυνατότητα που δίνει η παρ. 2 θα

ομοιάζει εξαιρετικά με τη λήψη απόφασης με ψηφοφορία χωρίς συνεδρίαση, βάσει του άρθρου 135.

Ι.ε. Ιδιαιτερότητα

Η παροχή δυνατότητας στους μετόχους να λαμβάνουν αποφάσεις δια ψηφοφορίας χωρίς να συνέρχονται σε συνεδρίαση έχει κάποιες αυτόματες συνέπειες για την εταιρεία. Η έλλειψη συνεδρίασης και η μη εφαρμογή των σχετικών με αυτή διατάξεων, που στην πλειοψηφία τους προστατεύουν τους μετόχους, έχει ως συνέπεια τη δημιουργία ενός “κενού” στην προστασία τους. Για την κάλυψη του κενού αυτού παρέχεται στη μειοψηφία δικαίωμα αντίθεσης με τη διαδικασία, καθώς και άλλες δυνατότητες που θα αναλυθούν στη συνέχεια της παρούσας. Επιπροσθέτως, η μη εφαρμογή των διατάξεων περί απαρτίας αυξάνει αυτομάτως την απαιτούμενη πλειοψηφία, καθώς αυτή υπολογίζεται πάντα βάσει του 100% του μετοχικού κεφαλαίου. Με δεδομένη δε, τη δυνατότητα μετόχων που εκπροσωπούν το 1/5 του μετοχικού κεφαλαίου να αποτρέπουν τη λήψη απόφασης με αυτή τη διαδικασία, γίνεται αντιληπτό ότι η ύπαρξη μειοψηφίας στην εταιρεία μπορεί να είναι προβληματική. Η φύση του θεσμού είναι τέτοια που δύναται να αξιοποιείται μόνο από ανώνυμες εταιρείες με περιορισμένο αριθμό μετόχων, ώστε να είναι δυνατή η τήρηση της διαδικασίας και των προϋποθέσεων αυτής. Τέλος, για την καλύτερη εφαρμογή του τρόπου αυτού είναι καλύτερο να αποφεύγονται οι συχνές μεταβιβάσεις των μετοχών, και κατ’ επέκταση οι μεταβολές στα πρόσωπα των μετόχων.

Ι.στ. Χρησιμότητα

Όπως προαναφέρθηκε, η λήψη απόφασης ΓΣ με ψηφοφορία χωρίς συνεδρίαση είναι μια νέα δυνατότητα, που εισήχθη πρώτη φορά με το Ν. 4548/2018, και δεν υπήρχε στο προγενέστερο αυτού δίκαιο. Από την αιτιολογική έκθεση του νόμου προκύπτει ότι πρόκειται για μια προσπάθεια του νομοθέτη αφενός να αξιοποιήσει καλύτερα τις νέες δυνατότητες που παρέχει η τεχνολογία, αφετέρου να εναρμονίσει το ελληνικό εταιρικό δίκαιο με ξένα δίκαια, ενσωματώνοντας θεσμούς αυτών¹⁵.

Η δυνατότητα της ΓΣ να λαμβάνει αποφάσεις χωρίς συνεδρίαση μπορεί να αξιοποιηθεί από μια ανώνυμη εταιρεία για την ταχύτερη λήψη αποφάσεων σε ζητήματα που δε χρήζουν καθυστερήσεων. Αποφεύγεται η τήρηση των χρονικών προθεσμιών για τη σύγκληση Γενικής Συνέλευσης σε συνεδρίαση. Περαιτέρω, η διαδικασία του άρθρου 135 δεν υπόκειται στις

¹⁵ ΑιτΕκθ Ν. 4548/2018, σελ. 25

διατυπώσεις και τη δημοσιότητα που επιτάσσει ο νόμος για τη διεξαγωγή συνεδρίασης. Είναι διαδικασία εσωτερική, περιορίζεται στην αποστολή ηλεκτρονικών μηνυμάτων μεταξύ του ΔΣ και των μετόχων. Η έλλειψη αυτή δημοσιότητας και διατυπώσεων καθιστά ευκολότερη και ταχύτερη τη διόρθωση τυχόν ελαττωμάτων σε οποιοδήποτε στάδιο της διαδικασίας. Ως αποτέλεσμα των ανωτέρω, περιορίζονται σημαντικά οι πιθανότητες ακύρωσης της απόφασης για οποιονδήποτε λόγο.

Τέλος, με δεδομένη την ύπαρξη της δυνατότητας λήψης απόφασης ΓΣ με ψηφοφορία χωρίς συνεδρίαση στο αγγλοσαξονικό δίκαιο, η θεσμοθέτησή της και στην Ελλάδα συνιστά μια επέκταση του ελληνικού εταιρικού δικαίου στο πεδίο αυτό. Η παροχή δυνατότητας σε αλλοδαπές εταιρείες να λαμβάνουν αποφάσεις με τον ίδιο τρόπο που το κάνουν και στις χώρες της έδρας τους αποτελεί, εκτός των άλλων, και ένα κίνητρο ή/και διευκόλυνση προς αυτές να δραστηριοποιηθούν στην Ελλάδα ιδρύοντας θυγατρικές που θα λειτουργούν βάσει του ελληνικού εταιρικού δικαίου.

Ι.ζ. Άλλα εταιρικά μορφώματα

Στην ενότητα αυτή θα εξεταστεί η δυνατότητα λήψης απόφασης με παρεμφερή τρόπο, δηλαδή με τη διεξαγωγή ψηφοφορίας με ηλεκτρονική επικοινωνία χωρίς να λάβει χώρα συνεδρίαση, των, από οικονομικής άποψης, ιδιοκτητών της εταιρείας σε άλλες εταιρικές μορφές του ελληνικού εταιρικού δικαίου.

Ι.ζ.1. Προσωπικές εταιρείες (Αστική εταιρεία, ΟΕ, ΕΕ, Αφανής εταιρεία, Κοινοπραξία)

Το βασικότερο γνώρισμα των προσωπικών εταιρειών είναι ο προσωποπαγής χαρακτήρας του ενοχικού δεσμού που συνδέει του εταίρους. Οι προσωπικές εταιρείες βασίζονται περισσότερο στην εργασία και την ουσιαστική σύμπραξη των εταίρων και λιγότερο στην εισφορά περιουσιακών στοιχείων. Για αυτό άλλωστε οι εταίροι υπέχουν παράλληλη με την εταιρεία ευθύνη για τις υποχρεώσεις αυτής ¹⁶. Τα πρόσωπα των εταίρων είναι σαφώς στενότερα συνδεδεμένα με την εταιρεία σε σχέση με τους μετόχους της ΑΕ, σε ορισμένες δε περιπτώσεις, η εταιρική ιδιότητα συνεπάγεται και υποχρέωση διαχείρισης και εκπροσώπησης της εταιρείας, πράγμα που καθιστά τη διάκριση διοίκησης της εταιρείας και ιδιοκτητών αυτής ανύπαρκτη.

¹⁶ Ρόκας Ν, Εμπορικές εταιρείες, σελ. 11, Εκδόσεις Σάκκουλα, 8η Έκδοση

Υπάρχουν ωστόσο ζητήματα μείζονος ενδιαφέροντος που δεν περιλαμβάνονται στην έννοια της διαχείρισης, κι ως εκ τούτου οι αποφάσεις σχετικά με αυτά δε λαμβάνονται από τους διαχειριστές, αλλά από τους εταίρους-ιδιοκτήτες. Τέτοια ζητήματα αποτελούν οι τροποποιήσεις της εταιρικής σύμβασης, οι σχέσεις της εταιρείας με τους διαχειριστές, οι σχέσεις των εταίρων μεταξύ τους κ.ο.κ.

Παρά την ομοιότητα της «απομόνωσης» κάποιων ζητημάτων επί των οποίων αρμόδιοι είναι μόνο οι ιδιοκτήτες της εταιρείας, οποιαδήποτε σύγκριση των ισχυόντων στις προσωπικές εταιρείες με τα ισχύοντα στην ΑΕ για τη λήψη των αποφάσεων αυτών ενέχει υψηλό κίνδυνο, καθότι η φύση και η δομή των προσωπικών εταιρειών είναι παντελώς διαφορετική από της ΑΕ. Στις προσωπικές εταιρείες η ανάγκη προστασίας των εταίρων από τη διοίκηση της εταιρείας είναι αισθητά μειωμένη σε σχέση με την ΑΕ. Σε κάθε περίπτωση, θα πραγματοποιηθεί μια περιληπτική αναφορά στις προσωπικές εταιρείες για τη διαμόρφωση πλήρους εικόνας σε σχέση με τη δυνατότητα λήψης αποφάσεων με ψηφοφορία χωρίς συνεδρίαση σε όλο το φάσμα του εταιρικού δικαίου.

Αστική εταιρεία

Στην αστική εταιρεία, επί της οποίας ρυθμίζουν οι διατάξεις 741 επ. του Αστικού Κώδικα, η νόμιμη διαχείριση είναι συλλογική¹⁷. Σε περίπτωση που δεν περιλαμβάνεται αντίθετη ρύθμιση στην εταιρική σύμβαση, η διαχείριση ασκείται από το σύνολο των εταίρων από κοινού, ενώ απαιτείται ομοφωνία και προβλέπεται δικαίωμα εναντίωσης κάθε εταίρου. Η εταιρική σύμβαση δύναται να ρυθμίζει διαφορετικά τα ζητήματα της διαχείρισης, όπως ενδεικτικά να αρκείται σε πλειοψηφία (και όχι ομοφωνία) των εταίρων για τη λήψη αποφάσεων, να αποκλείει ορισμένους εταίρους, να ρυθμίζει ατομική διαχείριση αντί για συλλογική κ.ο.κ. Σε κάθε περίπτωση, η κρατούσα γνώμη δέχεται ότι η διαχείριση μπορεί να ανατίθεται μόνο σε πρόσωπα που έχουν την ιδιότητα του εταίρου¹⁸.

Για ζητήματα μείζονος σημασίας όπως η τροποποίηση της εταιρικής σύμβασης αποφασίζει το σύνολο των εταίρων, ανεξαρτήτως αν συμμετέχει ή όχι στη διαχείριση. Επί της αρχής απαιτείται ομοφωνία, υπάρχει όμως δυνατότητα να απαιτείται πλειοψηφία από την εταιρική σύμβαση, που σε κάθε περίπτωση δε μπορεί να αφορά το σύνολο του περιεχομένου της εταιρικής σύμβασης¹⁹. Για τη διαδικασία της λήψης απόφασης ο νόμος δεν ορίζει, αφήνεται στην ευχέρεια των εταίρων

¹⁷ Ψυχομάνης Σπ, Δίκαιο Εμπορικών Εταιρειών, σελ. 18, Εκδόσεις Σάκουλα, 3^η Έκδοση

¹⁸ Ρόκας Ν, Εμπορικές εταιρείες, σελ. 66-70, Εκδόσεις Σάκουλα, 8η Έκδοση

¹⁹ Ρόκας Ν, Εμπορικές εταιρείες, σελ. 79, Εκδόσεις Σάκουλα, 8η Έκδοση

να την καθορίσουν στην εταιρική σύμβαση. Δεδομένης δε της προσωποπαγούς φύσης της αστικής εταιρείας και της ταύτισης διαχειριστών-ιδιοκτητών, δεν υπάρχει ζήτημα αυστηρής ρύθμισης αυτής. Η εταιρική σύμβαση δύναται να ορίζει οποιαδήποτε διαδικασία για την ψηφοφορία, με μόνο όριο αυτό της ενδεχόμενης λήψης απόφασης με τρόπο καταχρηστικό και αντίθετο στην ΑΚ 281.

Ως εκ τούτου, ελλείπει σχετικής απαγόρευσης ή περιορισμού του νόμου, οι εταίροι στην αστική εταιρεία δύνανται να λαμβάνουν αποφάσεις με ψηφοφορία χωρίς τη διενέργεια συνεδρίασης.

Ομόρρυθμη εταιρεία

Στην ομόρρυθμη εταιρεία, το σύνολο των εταίρων έχουν δικαίωμα διαχείρισης και εκπροσώπησης, εκτός αντίθετης ρύθμισης της εταιρικής σύμβασης. Η νόμιμη διαχείριση είναι ατομική, παραμένει όμως η ευρεία δυνατότητα της εταιρικής σύμβασης να ρυθμίζει τη διαχείριση διαφορετικά, με τον περιορισμό ότι οι διαχειριστές πρέπει να έχουν την ιδιότητα του εταίρου²⁰. Οι εταίροι που είναι και διαχειριστές αποφασίζουν τόσο ως ιδιοκτήτες της εταιρείας όσο και ως διοικούντες αυτήν, και δε συντρέχει κάποιο ζήτημα προστασίας τους. Οι εταίροι που δε συμμετέχουν στη διαχείριση συμμετέχουν μόνο στη λήψη των αποφάσεων επί ζητημάτων μείζονος ενδιαφέροντος, και κυρίως σε αυτές που αφορούν την τροποποίηση της εταιρικής σύμβασης.

Σχετικά με τη λήψη αποφάσεων από το σύνολο των εταίρων για ζητήματα εκτός της διαχείρισης, μπορούν να λαμβάνονται είτε με ομοφωνία είτε με πλειοψηφία²¹. Η διαδικασία λήψης απόφασης από τους εταίρους ορίζεται αποκλειστικά στην εταιρική σύμβαση, και ελέγχεται βάσει της ΑΚ 281.

Ως εκ τούτου, δεδομένης της σχετικής ελευθερίας του νόμου, η διαδικασία της λήψης απόφασης με ψηφοφορία μεταξύ των εταίρων, χωρίς συνεδρίαση αυτών, είναι δυνατή στην ΟΕ.

Ετερόρρυθμη εταιρεία

Βάσει της νόμιμης διαχείρισης οι ετερόρρυθμοι εταίροι δε συμμετέχουν στη διαχείριση των εταιρικών υποθέσεων. Υπάρχει η δυνατότητα να ορίζει το αντίθετο η εταιρική σύμβαση²². Σε

²⁰ Ρόκας Ν, Εμπορικές εταιρείες, σελ. 133-134, Εκδόσεις Σάκκουλα, 8η Έκδοση

²¹ Ρόκας Ν, Εμπορικές εταιρείες, σελ. 134-135, Εκδόσεις Σάκκουλα, 8η Έκδοση

²² Ρόκας Ν, Εμπορικές εταιρείες, σελ. 169, Εκδόσεις Σάκκουλα, 8η Έκδοση

κάθε περίπτωση, και ανεξαρτήτως της συμμετοχής τους ή μη στη διοίκηση της εταιρείας, η ύπαρξη ετερορρυθμών εταίρων που δεν ευθύνονται παράλληλα με την εταιρεία και απεριόριστα, προσδίδει στην τελευταία κάποια χαρακτηριστικά κεφαλαιουχικής εταιρείας²³, και καθιστά λιγότερο έντονη την ταύτιση ιδιοκτητών και διοίκησης, σε σχέση με την αστική ή την ομόρρυθμη εταιρεία.

Σε κάθε περίπτωση, παραμένει η αποκλειστική αρμοδιότητα του συνόλου των εταίρων να αποφασίζουν για τα εταιρικά ζητήματα που δεν περιλαμβάνονται στην έννοια της διαχείρισης. Στις σχετικές διατάξεις του Ν. 4072/2012 δεν υπάρχει κάποια πρόβλεψη για τη διαδικασία λήψης απόφασης των εταίρων, ισχύουν όμως αναλογικά όσα αναλύθηκαν ανωτέρω για την ομόρρυθμη εταιρεία. Συνεπώς, εφόσον ο νόμος δεν επιτάσσει κάτι διαφορετικό, η λήψη αποφάσεων με ψηφοφορία χωρίς συνεδρίαση είναι δυνατή.

Αφανής εταιρεία

Η αφανής εταιρεία είναι μια εξαιρετικά ιδιαίτερη εταιρική μορφή. Δεν έχει νομική προσωπικότητα, έχει ουσιαστικά χαρακτήρα συνεργασίας. Ο αφανής εταίρος δεν εμφανίζεται προς τα έξω, και η διαχείριση ασκείται αποκλειστικά από τον εμφανή εταίρο. Υπάρχει όμως ελευθερία ως προς το περιεχόμενο της εταιρικής σύμβασης, δεν αποκλείεται ακόμα και η ουσιαστική διοίκηση της επιχείρησης να γίνεται από τον αφανή εταίρο, που σε κάθε περίπτωση δε μπορεί να φαίνεται ως ιδιοκτήτης. Ο χαρακτήρας της εταιρείας είναι έντονα οικονομικός και εσωτερικός. Η σημασία της έγκειται κυρίως στην καταβολή στον αφανή εταίρο του μέρους των κερδών που του αναλογεί βάσει της εταιρικής σύμβασης. Είναι μια εσωτερική εταιρεία χωρίς ξεχωριστή νομική προσωπικότητα, με χαρακτήρα έντονα συμβατικό²⁴.

Επί των ζητημάτων τροποποίησης της εταιρικής σύμβασης παραμένει το σύνολο των εταίρων ως αρμόδιο να αποφασίσει, χωρίς όμως να απαιτείται η διενέργεια ψηφοφορίας για τη λήψη των σχετικών αποφάσεων. Η τροποποίηση γίνεται βάσει των κοινών διατάξεων. Φυσικά η εταιρική σύμβαση δύναται να προβλέπει οποιαδήποτε διαδικασία τροποποίησής της, στην οποία συμπεριλαμβάνεται και η διενέργεια ψηφοφορίας. Δεδομένου όμως ότι η διενέργεια αυτής δεν είναι εκ του νόμου υποχρεωτική, δε μπορεί να γίνει αναφορά στους τρόπους διενέργειάς της.

²³ Ρόκας Ν, Εμπορικές εταιρείες, σελ. 164-165, Εκδόσεις Σάκκουλα, 8η Έκδοση

²⁴ Ρόκας Ν, Εμπορικές εταιρείες, σελ. 174-176, Εκδόσεις Σάκκουλα, 8η Έκδοση

Κοινοπραξία

Η εταιρική μορφή της κοινοπραξίας αποτελεί ουσιαστικά ένα όργανο συντονισμού και συνεργασίας για την κοινή δραστηριότητα δύο ή περισσότερων επιχειρήσεων, οποιασδήποτε νομικής μορφής. Μπορεί είτε να αποβλέπει απλά στο συντονισμό των μελών της, οπότε θεωρείται αστική κοινοπραξία, είτε να ασκεί εμπορική δραστηριότητα, οπότε θεωρείται εμπορική²⁵.

Όπως ορίζεται ρητά στο άρθρο 293 Ν. 4072/2012, για την αστική κοινοπραξία εφαρμόζονται αναλόγως οι διατάξεις για την αστική εταιρεία, και για την εμπορική κοινοπραξία οι διατάξεις για την ομόρρυθμη εταιρεία. Το αυτό ισχύει και για τους τρόπους λήψης αποφάσεων των μελών.

Συμπέρασμα: Όπως προαναφέρθηκε, οι διαδικασίες λήψης αποφάσεων των εταίρων-ιδιοκτητών στις προσωπικές εταιρείες είναι πιο ελαστικές σε σχέση με τις κεφαλαιουχικές, κυρίως επειδή οι εταίροι, ή μέρος αυτών, συμμετέχουν στη διοίκηση και ελλείπει το στοιχείο της διαχείρισης ξένης περιουσίας. Οι διατάξεις περί προσωπικών εταιρειών δε ρυθμίζουν περιοριστικά τη διαδικασία λήψης απόφασης των εταίρων. Η ελευθερία αυτή επιτρέπει τη λήψη απόφασης και με διαδικασία παρεμφερή με αυτή που περιγράφεται στο άρθρο 135 Ν. 4548/2018, σε κάθε περίπτωση όμως οποιαδήποτε σύγκριση είναι επίφοβη λόγω της διαφορετικής φύσης προσωπικών και κεφαλαιουχικών εταιρειών.

1.2. Κεφαλαιουχικές εταιρείες (ΕΠΕ, ΙΚΕ)

Όπως φαίνεται και από τον τίτλο τους, το βασικότερο χαρακτηριστικό των κεφαλαιουχικών εταιρειών είναι η συγκέντρωση κεφαλαίων. Εκτός της καταβολής του μέρους του κεφαλαίου που τους αναλογεί, οι μέτοχοι-εταίροι δεν έχουν οποιαδήποτε άλλη υποχρέωση απέναντι στην εταιρεία. Δεν ευθύνονται για τις υποχρεώσεις της. Η διοίκηση και εκπροσώπηση της εταιρείας γίνεται από ξεχωριστό εταιρικό όργανο. Τα πρόσωπα που κατέβαλαν το μετοχικό κεφάλαιο δεν υποχρεούνται να συμμετάσχουν σε αυτό, ούτε να αναμειγνύονται με οποιονδήποτε τρόπο στα εταιρικά ζητήματα. Διατηρούν όμως τη δυνατότητα, ως ιδιοκτήτες της εταιρείας, να αποφαινούνται επί των σημαντικότερων εταιρικών ζητημάτων, καθώς και να ασκούν έλεγχο και εποπτεία στο διοικητικό όργανο²⁶. Ως εκ τούτου, οι αποφάσεις αυτών λαμβάνονται με διαδικασίες αυστηρότερες σε σχέση με τις προσωπικές εταιρείες, καθότι υπάρχει αυξημένη

²⁵ Ρόκας Ν, Εμπορικές εταιρείες, σελ. 115-118, Εκδόσεις Σάκκουλα, 8η Έκδοση

²⁶ Ρόκας Ν, Εμπορικές εταιρείες, σελ. 11-12, Εκδόσεις Σάκκουλα, 8η Έκδοση

ανάγκη προστασίας τους έναντι τυχόν κακής διαχείρισης, και κατ' επέκταση της (ξένης) εταιρικής περιουσίας.

Η ανώνυμη εταιρεία ανήκει στην κατηγορία των κεφαλαιουχικών εταιρειών. Διατηρεί ωστόσο διαφορές σε σχέση με τις υπόλοιπες, δηλαδή την Εταιρεία Περιορισμένης Ευθύνης και την Ιδιωτική Κεφαλαιουχική Εταιρεία, και οι διαφορές αυτές πρέπει πάντα να λαμβάνονται υπόψη εν σχέσει με την ερμηνευτική ή συγκριτική αξιολόγηση των σχετικών με αυτές διατάξεων.

Εταιρεία Περιορισμένης Ευθύνης

Εταιρεία περιορισμένης ευθύνης είναι η εμπορική κεφαλαιουχική εταιρεία με νομική προσωπικότητα, για τα χρέη της οποίας ευθύνεται μόνο η ίδια με την περιουσία της (Ν. 3190/1955). Πρόκειται για ενδιάμεσο εταιρικό τύπο μεταξύ προσωπικής και κεφαλαιουχικής εταιρείας. Έχει πολλά χαρακτηριστικά προσωπικών εταιρειών, θεωρείται όμως κεφαλαιουχική καθότι διατηρεί την έλλειψη ευθύνης των προσώπων που κατέχουν τα εταιρικά μερίδια ²⁷.

Η διαχείριση και εκπροσώπηση της εταιρείας ανήκει σε ξεχωριστό εταιρικό όργανο, τους διαχειριστές (17 Ν. 3190/1955), που διορίζονται από τη συνέλευση των εταίρων. Υπάρχει όμως και η δυνατότητα να ασκείται συνολικά από όλους τους εταίρους, αν δεν έχουν διορισθεί διαχειριστές (16 Ν. 3190/1955). Η διάκριση λοιπόν διοίκησης της εταιρείας και ιδιοκτητών αυτής, ήδη εκ του νόμου δεν είναι απόλυτη, καθότι προβλέπεται η δυνατότητα οι ιδιοκτήτες της εταιρείας να τη διοικούν, και μάλιστα συλλογικά.

Σε κάθε περίπτωση, προβλέπεται η ύπαρξη ξεχωριστού εταιρικού οργάνου, της συνέλευσης των εταίρων, που απαρτίζεται αποκλειστικά από τους εταίρους και λαμβάνει αποφάσεις για τα ζητήματα μείζονος σημασίας, ως και για κάθε άλλη εταιρική υπόθεση (14 Ν. 3190/1955), με τον περιορισμό ότι δε μπορεί να εμπλέκεται σε ζητήματα καθημερινής διαχείρισης²⁸. Για τη λήψη αποφάσεων απαιτείται η λεγόμενη «διπλή πλειοψηφία», προσωπική και κεφαλαιουχική. Απαιτείται δηλαδή η αποδοχή της απόφασης τόσο από την απόλυτη πλειοψηφία των εταίρων προσωπικά, όσο και από την απόλυτη πλειοψηφία του εταιρικού κεφαλαίου, ως εκπροσωπείται (13 Ν. 3190/1955).

Όπως ορίζεται ρητά στο άρθρο 10 του Ν. 3190/1955, αποφάσεις από τους εταίρους δύνανται να ληφθούν μόνο μέσω συνέλευσης. Αποφάσεις που λαμβάνονται εκτός συνελεύσεως είναι

²⁷ Σπυρίδωνος Αλ, Το νέο δίκαιο ΙΚΕ & ΕΠΕ, σελ. 6, Νομική Βιβλιοθήκη, 2^η Έκδοση

²⁸ Ψυχρομάνης Σπ, Δίκαιο Εμπορικών Εταιρειών, σελ. 487, Εκδόσεις Σάκουλα, 3^η Έκδοση

ανυπόστατες²⁹. Συνεπώς, για τη λήψη απόφασης είναι υποχρεωτικό να λάβει χώρα συνεδρίαση των εταίρων, για την εγκυρότητα της οποίας απαιτείται η τήρηση των διατυπώσεων σύγκλησης των άρθρων 10 και 11 Ν. 3190/1955³⁰. Συγκεκριμένα, τα ως άνω άρθρα ρυθμίζουν σχετικά με το χρόνο υποχρεωτικής διενέργειας της ετήσιας συνέλευσης, για τη διαδικασία αποστολής, το περιεχόμενο και τις προθεσμίες της πρόσκλησης, τον τόπο όπου δύναται να λάβει χώρα συνεδρίαση, τη δυνατότητα τηλεδιάσκεψης, το δικαίωμα της μειοψηφίας των εταίρων να συγκαλέσει τη συνέλευση, και το ενδεχόμενο διεξαγωγής καθολικής συνέλευσης, στην οποία δεν είναι υποχρεωτική η τήρηση μέρους των διατυπώσεων. Τέλος, για τη λήψη απόφασης είναι υποχρεωτική η διενέργεια της ψηφοφορίας, και κάθε εταίρος έχει δικαίωμα συμμετοχής σε αυτή, με την επιφύλαξη τυχόν αντίθετης ρύθμισης του νόμου (12 ν. 3190/1955).

Υπάρχει μεγάλη ομοιότητα ανάμεσα στον τρόπο διεξαγωγής της συνέλευσης των εταίρων της ΕΠΕ και της Γενικής Συνέλευσης των μετόχων της ΑΕ, όταν αυτή διενεργείται σύμφωνα με τα άρθρα 119 επ. Ν. 4548/2018. Υπάρχουν πολλά κοινά σημεία ως προς τη διενέργεια της διαδικασίας και τη λήψη απόφασης. Παρ' όλα αυτά, σε αντίθεση με την ΑΕ, ο νομοθέτης δεν έχει δώσει τη δυνατότητα στους εταίρους της ΕΠΕ να λαμβάνουν αποφάσεις με τον τρόπο που περιγράφεται (προκειμένου για την ΑΕ) στο άρθρο 135 Ν. 4548/2018, δηλαδή με τη διεξαγωγή ψηφοφορίας μέσω ανταλλαγής ηλεκτρονικών μηνυμάτων, χωρίς να λάβει χώρα συνεδρίαση.

Η περιοριστική διατύπωση του άρθρου 10, που ορίζει ότι οι αποφάσεις των εταίρων λαμβάνονται «...εν συνελεύσει...», για την οποία μάλιστα είναι υποχρεωτική η τήρηση των διαδικασιών σύγκλησης, δεν αφήνει περιθώριο αντίθετης ερμηνείας. Ο νομοθέτης όρισε ως αποκλειστικό τρόπο λήψης απόφασης από τη συνέλευση των εταίρων τη διεξαγωγή ψηφοφορίας στα πλαίσια συνεδρίασης. Δεδομένης δε της υιοθέτησης άλλων τεχνολογικών δυνατοτήτων ως προς τη διαδικασία της συνεδρίασης, όπως είναι η δυνατότητα αποστολής των προσκλήσεων προς τους μετόχους με ηλεκτρονικό ταχυδρομείο (e-mail) και η δυνατότητα διεξαγωγής της συνεδρίασης με τηλεδιάσκεψη³¹, δε μπορεί παρά να εξαχθεί το συμπέρασμα ότι η παράλειψη παροχής της δυνατότητας αυτής στην ΕΠΕ ήταν συνειδητή εκ μέρους του νομοθέτη. Ο νομοθέτης δεν επέλεξε να δώσει τη δυνατότητα αυτή στην ΕΠΕ, όπως έκανε με την ΑΕ, ενώ διατήρησε και τη περιοριστική διατύπωση του άρθρου 10 Ν. 3190/1955.

Ως εκ τούτου, στην ΕΠΕ η δυνατότητα λήψης αποφάσεων από τους εταίρους με ψηφοφορία χωρίς συνεδρίαση δεν υφίσταται.

²⁹ Σπυρίδωνος Αλ., Το Νέο Δίκαιο ΙΚΕ & ΕΠΕ, σελ. 400, Νομική Βιβλιοθήκη, 2^η Έκδοση

³⁰ Ψυχομάνης Σπ., Δίκαιο Εμπορικών Εταιρειών, σελ. 489, Εκδόσεις Σάκουλα, 3^η Έκδοση

³¹ Ψυχομάνης Σπ., Δίκαιο Εμπορικών Εταιρειών, σελ. 488-489, Εκδόσεις Σάκουλα, 3^η Έκδοση

Ιδιωτική Κεφαλαιουχική Εταιρεία

Η Ιδιωτική Κεφαλαιουχική Εταιρεία αποτελεί μια ευέλικτη εταιρική μορφή, εμφανίζει πολλά χαρακτηριστικά προσωπικών εταιρειών, και ομοιάζει σε πολλά σημεία τόσο με την ΕΠΕ όσο και με την ΑΕ. Είναι μια κεφαλαιουχική εμπορική εταιρεία με νομική προσωπικότητα, για τα χρέη της οποίας επί της αρχής ευθύνεται μόνο η ίδια με την περιουσία της, με την επιφύλαξη συγκεκριμένων διατάξεων του νόμου που ορίζουν διαφορετικά³².

Για τη διαχείριση και εκπροσώπηση της εταιρείας, ο νόμος ορίζει ότι γίνεται από έναν ή περισσότερους διαχειριστές (55 Ν. 4072/2012), που δεν είναι απαραίτητο να έχουν την εταιρική ιδιότητα (58 Ν. 4072/2012). Για τον τρόπο διαχείρισης και εκπροσώπησης ορίζει το καταστατικό της εταιρείας (57 Ν. 4072/2012). Σε περίπτωση που δεν υπάρχει σχετική καταστατική ρύθμιση η διαχείριση και εκπροσώπηση της εταιρείας γίνεται συλλογικά από το σύνολο των εταίρων. Πρόκειται στην ουσία για την ίδια ρύθμιση της διαχείρισης που γίνεται και για την ΕΠΕ.

Όπως και στην ΑΕ και την ΕΠΕ, προβλέπεται η ύπαρξη ξεχωριστού εταιρικού οργάνου, της συνέλευσης των εταίρων, στην οποία συμμετέχουν αποκλειστικά οι εταίροι και είναι αρμόδια να αποφασίζει για τα μείζονος σημασίας εταιρικά ζητήματα και να ασκεί έλεγχο και εποπτεία στους διαχειριστές. Σε αντίθεση όμως με τα οριζόμενα για την ΕΠΕ, ο νόμος δίνει τη δυνατότητα λήψης αποφάσεων από τους εταίρους με δύο τρόπους³³.

Ο πρώτος τρόπος είναι η «παραδοσιακή» μορφή συνέλευσης, που αναλύσαμε ήδη για την ΑΕ και την ΕΠΕ, και διεξάγεται σε συνεδρίαση (69 Ν. 4072/2012). Της διεξαγωγής της συνεδρίασης προηγείται η σύγκληση, που γίνεται σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 70. Για τη διαδικασία της συνεδρίασης και της λήψης απόφασης ορίζει το άρθρο 72 Ν. 4072/2012, οι διατάξεις του οποίου ομοιάζουν πολύ με τα ισχύοντα στην ΑΕ. Η διενέργεια ψηφοφορίας είναι υποχρεωτική για τη λήψη απόφασης, προκειμένου να εξακριβωθεί αν υπάρχει η αναγκαία αποδοχή του περιεχομένου της.

Ο δεύτερος τρόπος περιγράφεται στο άρθρο 73 Ν. 4072/2012. Με το άρθρο αυτό εισάγεται η δυνατότητα των εταίρων να λαμβάνουν αποφάσεις χωρίς να προηγηθεί η διενέργεια συνέλευσης, ήτοι χωρίς να λάβει χώρα συνεδρίαση. Οι αποφάσεις αυτές λαμβάνονται εγγράφως,

³² Σπυρίδωνος Αλ, Το νέο δίκαιο ΙΚΕ & ΕΠΕ, σελ. 2-4, Νομική Βιβλιοθήκη, 2^η Έκδοση

³³ Σπυρίδωνος Αλ, Το Νέο Δίκαιο ΙΚΕ & ΕΠΕ, σελ. 373-376, Νομική Βιβλιοθήκη, 2^η Έκδοση, Ψυχομάνης Σπ, Δίκαιο Εμπορικών Εταιρειών, σελ. 514-515, Εκδόσεις Σάκουλα, 3^η Έκδοση

μπορούν να είναι είτε ομόφωνες είτε πλειοψηφικές, και για την απόδειξή τους απαιτείται η κατάρτιση και υπογραφή πρακτικού από το σύνολο των εταίρων, με ειδική αναφορά των μειοψηφούντων. Παρέχεται επίσης η δυνατότητα αντικατάστασης των υπογραφών των εταίρων με ανταλλαγή ηλεκτρονικών μηνυμάτων (e-mail).

Πρόκειται λοιπόν για μια δυνατότητα λήψης αποφάσεων που παρέχεται στους εταίρους της ΙΚΕ, δεν παρέχεται στους εταίρους της ΕΠΕ και είναι πανομοιότυπη με αυτή που δίνει το άρθρο 136 Ν. 4548/2018 στους μετόχους της ΑΕ. Αυτό άλλωστε προκύπτει και από την Αιτιολογική Έκθεση του Ν. 4548/2018, που στην ανάλυση του άρθρου 136 παραπέμπει ευθέως στο άρθρο 73 Ν. 4072/2012. Πρόκειται για τη λήψη απόφασης συνέλευσης με απλή προσυπογραφή του πρακτικού, χωρίς να λάβει χώρα συνεδρίαση.

Όπως αναλύθηκε εκτενέστερα ανωτέρω, η λήψη απόφασης με προσυπογραφή πρακτικού ομοιάζει πολύ έντονα με τη διενέργεια ψηφοφορίας χωρίς συνεδρίαση. Η βασικότερη ομοιοτήτά τους είναι η δυνατότητα που παρέχουν να ληφθεί απόφαση χωρίς τη διενέργεια συνεδρίασης, με ό,τι αυτή συνεπάγεται από άποψη τήρησης των διατυπώσεων, προθεσμιών κοκ που σχετίζονται με αυτή. Ειδικά δε στην περίπτωση που οι υπογραφές αντικαθίστανται με ηλεκτρονικά μηνύματα (e-mail), η διάκριση μεταξύ των δύο τρόπων είναι ιδιαίτερα δυσχερής.

Σε κάθε περίπτωση, παρά τις ομοιότητες των δύο τρόπων, δε μπορεί να υποστηριχθεί ότι η δυνατότητα λήψης απόφασης με ψηφοφορία χωρίς συνεδρίαση, που δίνει το άρθρο 135 του Ν. 4548/2018 στις ΑΕ, υπάρχει και για τις ΙΚΕ. Οι σχετικές διατάξεις για τη συνέλευση των εταίρων της ΙΚΕ προβλέπουν περιοριστικά δύο τρόπους λήψης απόφασης, και η διαδικασία του άρθρου 135 (πρόταση του ΔΣ προς τους μετόχους και απάντηση αυτών εντός ταχθείσης προθεσμίας με ανταλλαγή ηλεκτρονικών μηνυμάτων) δεν υπάρχει σε κανέναν εκ των δύο.

Συμπέρασμα: Στις κεφαλαιουχικές εταιρείες η διαδικασία λήψης αποφάσεων από τους, από οικονομικής άποψης, ιδιοκτήτες της εταιρείας ρυθμίζεται αυστηρά και περιοριστικά, κυρίως λόγω της διοίκησης της εταιρείας από διαφορετικά πρόσωπα. Αποφάσεις δύνανται να ληφθούν μόνο με τους τρόπους που προβλέπονται στην οικεία νομοθεσία. Τόσο στην ΕΠΕ όσο και στην ΙΚΕ δεν προβλέπεται η λήψη απόφασης με ψηφοφορία χωρίς συνεδρίαση, με διαδικασία παρεμφερή με αυτή που ορίζει το άρθρο 135 Ν. 4548/2018.

Ι.ζ.3. Εταιρείες κοινοτικού δικαίου (ΕΟΟΣ, Ευρωπαϊκή εταιρεία)

Στο πλαίσιο επιδίωξης του σκοπού της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη λειτουργία κοινής αγοράς μεταξύ των κρατών-μελών, στην οποία θα έχει τη δυνατότητα να δραστηριοποιείται κάθε οικονομικός φορέας που εδρεύει σε ένα κράτος-μέλος επί ίσοις όροις με τους αντίστοιχους φορείς άλλων κρατών-μελών, το ενωσιακό δίκαιο έχει προβεί στη θέσπιση ορισμένων εταιρικών μορφωμάτων που υπηρετούν τη διασυνοριακή συνεργασία των επιχειρήσεων, ώστε να καθίσταται ευκολότερος ο συντονισμός και η δραστηριότητα αυτών τόσο εντός της κοινής ευρωπαϊκής αγοράς όσο και διεθνώς. Τα εταιρικά μορφώματα του ενωσιακού δικαίου δεν έχουν σημαντική παρουσία στην Ελλάδα, και οι σχετικές με αυτά διατάξεις δεν έχουν τύχει ιδιαίτερης εφαρμογής. Παρ' όλα αυτά θα εξεταστούν ως προς τη λειτουργία τους, και δη ως προς τον τρόπο λήψης αποφάσεων από τα μέλη τους, με τον ίδιο τρόπο που εξετάστηκαν και τα εγχώρια εταιρικά μορφώματα, προκειμένου να διαμορφωθεί μια πληρέστερη εικόνα για το ζήτημα.

Ευρωπαϊκός Όμιλος Οικονομικού Σκοπού

Πρόκειται για ένα ιδιαίτερο εταιρικό μόρφωμα του ενωσιακού δικαίου, που σκοπό έχει τη διευκόλυνση ή ανάπτυξη της οικονομικής δραστηριότητας των μελών του, και την αύξηση των κερδών από αυτή (3 Καν. 2137/1985-25.07.1985 ΣυμβΕΟΚ). Ουσιαστικά αποτελεί προσωπική εταιρεία με νομική προσωπικότητα, της οποίας τα μέλη είναι φυσικά ή νομικά πρόσωπα ή άλλες νομικές οντότητες, που δραστηριοποιούνται στο έδαφος διαφορετικών κρατών-μελών³⁴. Πρόκειται για ένα εργαλείο συνεργασίας επιχειρήσεων που εδρεύουν σε διαφορετικά κράτη-μέλη. Έχει ουσιαστικά συμβατική μορφή, η λειτουργία του ρυθμίζεται κατά ένα μέρος από τις διατάξεις του Κανονισμού 2137/1985, κατά τα λοιπά από τις νομοθεσίες των κρατών-μελών ή τη βούληση των μελών του.

Μέλη του ΕΟΟΣ δύνανται να είναι τόσο εταιρείες όσο και φυσικά πρόσωπα (15 Καν. 2137/1985). Η διαχείριση και εκπροσώπηση του ΕΟΟΣ είναι αρμοδιότητα ξεχωριστού εταιρικού οργάνου, των διαχειριστών (19-20 Καν. 2137/1985)³⁵. Τα μέλη του ΕΟΟΣ όμως δύνανται να ενεργούν συλλογικά και να λαμβάνουν οποιαδήποτε απόφαση που υπηρετεί το σκοπό του ΕΟΟΣ (16 Καν. 2137/1985). Με το άρθρο 17 του Καν. 2137/1985 εισάγονται ορισμένες ρυθμίσεις που αφορούν τον τρόπο λήψης αποφάσεων από τα μέλη. Συγκεκριμένα, στην παρ. 1 ορίζεται πόσες ψήφους δύναται να διαθέτει κάθε μέλος, συνεπώς οι αποφάσεις πρέπει να λαμβάνονται με ψηφοφορία, στις παρ. 2 και 3 ο απαιτούμενος βαθμός αποδοχής για

³⁴ Ψυχομάνης Σπ, Δίκαιο Εμπορικών Εταιρειών, σελ. 196-197, Εκδόσεις Σάκουλα, 3^η Έκδοση

³⁵ Ψυχομάνης Σπ, Δίκαιο Εμπορικών Εταιρειών, σελ. 198-199, Εκδόσεις Σάκουλα, 3^η Έκδοση

τη λήψη μιας απόφασης, και συγκεκριμένα για ποια ζητήματα απαιτείται ομοφωνία και για ποια είναι δυνατόν να αρκείται η σύμβαση του ΕΟΟΣ σε πλειοψηφία ³⁶, και στην παρ. 4 θεσπίζεται υποχρέωση των διαχειριστών να οργανώνουν διαβουλεύσεις μεταξύ των μελών προκειμένου αυτά να λάβουν απόφαση.

Από το περιεχόμενο των ως άνω διατάξεων συνάγεται ότι για τη λήψη απόφασης είναι υποχρεωτική η διενέργεια ψηφοφορίας. Όσον αφορά τον τρόπο διενέργειας αυτής όμως, ο Κανονισμός αποφεύγει οποιαδήποτε αναφορά. Γίνεται μια αναφορά σε απαιτούμενη «απαρτία» στην παρ. 3, που μπορεί να ερμηνευθεί ως υπόνοια υποχρεωτικής διεξαγωγής συνεδρίασης, το περιεχόμενο όμως της παρ. 4 διαψεύδει το σενάριο. Αφενός διότι καθιστά τη διαβούλευση μεταξύ των μελών δυναμική και όχι υποχρεωτική, αφετέρου γιατί δεν ορίζει οτιδήποτε σχετικά με τον τρόπο αυτής. Δεν απαιτεί τη διεξαγωγή συνεδρίασης, ούτε κάνει ρητή αναφορά σε οποιονδήποτε άλλο τρόπο, πράγμα που μας επιτρέπει να συνάγουμε ότι δεν απαγορεύει κάποιον. Αυτή η ερμηνεία άλλωστε είναι συμβατή τόσο με τη φύση του ΕΟΟΣ, τα μέλη του οποίου εδρεύουν σε διαφορετικά κράτη-μέλη και συνεπώς πρέπει να διευκολύνονται ως προς τη συμμετοχή τους στις εσωτερικές διαδικασίες, όσο και με τη γενικότερη τάση του Καν. 2137/1985 να αφήνει πεδίο εφαρμογής στις διατάξεις της εθνικής νομοθεσίας των κρατών-μελών, πεδίο που θα περιοριζόταν αν όριζε περιοριστικά πώς δύνανται τα μέλη να λαμβάνουν αποφάσεις.

Ως εκ τούτου, δεδομένου ότι οι διατάξεις του Κανονισμού δε θέτουν κάποιο περιορισμό ως προς τους δυνατούς τρόπους λήψης απόφασης από τα μέλη, συνάγεται ότι η λήψη απόφασης από αυτά με τρόπο παρεμφερή με τον οριζόμενο στο άρθρο 135 Ν. 4548/2018, δηλαδή με ψηφοφορία χωρίς συνεδρίαση, με ανταλλαγή μηνυμάτων ηλεκτρονικής επικοινωνίας, είναι δυνατή.

Ευρωπαϊκή εταιρεία

Η ευρωπαϊκή εταιρεία δημιουργήθηκε με τον Κανονισμό 2157/2001 του Κανονισμού της 8^{ης} Οκτωβρίου 2001, ο οποίος στη συνέχεια συμπληρώθηκε με άλλα νομοθετήματα. Πρόκειται για την εταιρεία που σχηματίζεται με τη συγχώνευση δύο ή περισσότερων ανωνύμων εταιρειών, με τη διαδικασία και την τήρηση των προϋποθέσεων που ορίζει ο Κανονισμός. Πρόκειται για μια νομική μορφή που επιτρέπει σε εταιρείες διαφορετικών κρατών-μελών να τεθούν υπό ενιαία

³⁶ Ψυχομάνης Σπ, Δίκαιο Εμπορικών Εταιρειών, σελ. 198, Εκδόσεις Σάκουλα, 3^η Έκδοση

διεύθυνση και να συντονίσουν τη δραστηριότητά τους, ξεπερνώντας πολλά από τα εμπόδια που συχνά τίθενται από τις εθνικές νομοθεσίες.

Η ευρωπαϊκή εταιρεία βασίζει σε μεγάλο βαθμό τη δομή και τη λειτουργία της στις διατάξεις περί ανωνύμων εταιρειών των κρατών-μελών. Το αυτό ισχύει για τη Γενική Συνέλευση των μετόχων. Σύμφωνα με το άρθρο 53 του Κανονισμού 2157/2001, η διοργάνωση και η διεξαγωγή της Γενικής Συνέλευσης και οι διαδικασίες ψηφοφορίας διέπονται από τη νομοθεσία του κράτους-μέλους της έδρας, εκτός από τα ζητήματα για τα οποία ρυθμίζουν οι διατάξεις του Κανονισμού. Τέτοια ζητήματα είναι ο χρόνος υποχρεωτικής σύγκλησής της, η δυνατότητα της μειοψηφίας να προκαλεί τη σύγκληση και την εγγραφή θεμάτων στην ημερήσια διάταξη, η απαιτούμενη πλειοψηφία και η διενέργεια ξεχωριστής ψηφοφορίας από κάθε κατηγορία μετόχων.

Επί της αρχής ο Κανονισμός φαίνεται να αφήνει το ζήτημα του τρόπου λήψης της απόφασης στην εθνική νομοθεσία, στην οποία και παραπέμπει, και στη βούληση των μετόχων, όπως αυτή αποτυπώνεται στο καταστατικό. Με το σκεπτικό αυτό φαίνεται να είναι επιτρεπτή η λήψη αποφάσεων με ψηφοφορία χωρίς συνεδρίαση, εφόσον η δυνατότητα αυτή προβλέπεται στην εθνική νομοθεσία.

Επιχείρημα εναντίον της άποψης αυτής δίνει το άρθρο 54 του Κανονισμού, που αναφέρεται σε υποχρεωτική σύγκληση της Γενικής Συνέλευσης, υπονοώντας ότι είναι αναγκαία η διενέργεια συνεδρίασης. Να σημειωθεί ότι στον Κανονισμό 2517/1985 για τον ΕΟΟΣ δεν υπήρχε παρόμοια αναφορά, ακριβώς για την αποφυγή σύνδεσης του ΕΟΟΣ με τυχόν σχετικές απαιτήσεις της εθνικής νομοθεσίας.

Σε κάθε περίπτωση, το επιχείρημα περί υποχρεωτικής λήψης απόφασης σε συνεδρίαση εξαιτίας του άρθρου 54 μπορεί να ξεπεραστεί για τρεις λόγους. Πρώτον, αν γίνει αποδεκτή η άποψη αυτή το πεδίο εφαρμογής του προαναφερθέντος άρθρου 53 του Κανονισμού περιορίζεται υπερβολικά, αφού η παραπομπή στις εθνικές νομοθεσίες θα αφορά μόνο διαδικασίες, διατυπώσεις κοκ λήψης αποφάσεων σε συνεδρίαση. Δεύτερον, όπως θα αναλυθεί και στη συνέχεια της παρούσας, ακόμα και στις εθνικές νομοθεσίες (συμπεριλαμβανομένης πλέον και της ελληνικής) στις οποίες προβλέπεται δυνατότητα λήψης απόφασης με ψηφοφορία χωρίς συνεδρίαση, προβλέπονται ζητήματα επί των οποίων η Γενική Συνέλευση δε μπορεί να αποφασίσει έτσι, κι ως εκ τούτου απαιτείται η διενέργεια συνεδρίασης. Θα μπορούσε συνεπώς η υποχρεωτική σύγκληση να αναφέρεται αποκλειστικά στη λήψη αποφάσεων για τα ζητήματα αυτά. Τρίτον, όπως θα αναλυθεί και σε επόμενη ενότητα, κατά το χρόνο ψήφισης του Κανονισμού η δυνατότητα λήψης αποφάσεων με ψηφοφορία χωρίς συνεδρίαση δεν υπήρχε για τις περισσότερες εθνικές

νομοθεσίες, ενώ ακόμα και όπου υφίστατο η εφαρμογή της δεν ήταν συχνή. Συνεπώς μπορεί βάσιμα να στηριχθεί το επιχείρημα πως η διατύπωση αυτή του ενωσιακού νομοθέτη, που αναφέρθηκε σε «σύγκληση», οφείλεται στην ουσιαστική ανυπαρξία άλλων τρόπων λήψης απόφασης κατά το χρόνο εκείνο.

Ως εκ τούτου, η γενική παραπομπή του άρθρου 53 του Κανονισμού στις εθνικές νομοθεσίες για τον τρόπο λήψης απόφασης καθιστά δυνατή τη λήψη απόφασης με ψηφοφορία χωρίς συνεδρίαση, εφόσον υπάρχει σχετική πρόβλεψη στην εθνική νομοθεσία του κράτους-έδρας.

Συμπέρασμα: Οι διατάξεις της ενωσιακής νομοθεσίας συνηθίζουν είτε να παραπέμπουν στις αντίστοιχες διατάξεις της εθνικής νομοθεσίας για όλα ή ορισμένα από τα ζητήματα, είτε να διαμορφώνονται, ως προς την ουσία του περιεχομένου τους, από τη σύγκριση και το συνδυασμό των εθνικών νομοθεσιών. Τόσο για τον ΕΟΟΣ όσο και για την ευρωπαϊκή εταιρεία, η διατύπωση των διατάξεων για τη διαδικασία λήψης απόφασης των μελών και των μετόχων αντιστοίχως αφήνει ένα περιθώριο ερμηνείας ότι είναι υποχρεωτική η διενέργεια συνεδρίασης. Δεδομένου ωστόσο ότι η δυνατότητα λήψης απόφασης με ψηφοφορία χωρίς συνεδρίαση είναι νεότερη των σχετικών Κανονισμών για τις περισσότερες εκ των νομοθεσιών που την προβλέπουν, μπορεί να εξαχθεί με σχετική ασφάλεια το συμπέρασμα ότι ο ως άνω τρόπος λήψης απόφασης δεν αποκλείεται, συνεπώς είναι δυνατός.

Ι.η. Ο θεσμός στα αλλοδαπά δίκαια

Όπως προαναφέρθηκε, ένας από τους λόγους που θεσπίστηκε από τον Έλληνα νομοθέτη η δυνατότητα της ΓΣ να λαμβάνει απόφαση με ψηφοφορία χωρίς τη διενέργεια συνεδρίασης των μετόχων ήταν και η προσέγγιση του ελληνικού δικαίου της ΑΕ με ξένα εταιρικά δίκαια, μέσω της υιοθέτησης ενός θεσμού που παρουσιαζόταν σε αυτά και δεν υπήρχε στην Ελλάδα. Αυτό άλλωστε προκύπτει και από την αιτιολογική έκθεση του νόμου, που ως προς το περιεχόμενο του άρθρου 135 παραπέμπει ευθέως στο θεσμό των *written resolutions* του αγγλοσαξονικού δικαίου³⁷. Παρά τη ρητή υπόδειξη του νομοθέτη σε αυτή την κατεύθυνση, θα επιχειρηθεί σε όλη την έκταση της παρούσας εργασίας μια συνολική εξέταση της ύπαρξης ή μη παρόμοιας δυνατότητας στο εταιρικό δίκαιο νομοθεσιών του αγγλοσαξονικού και του ευρωπαϊκού χώρου, ώστε να γίνει πλήρως αντιληπτό το εύρος των νομοθεσιών που προσεγγίζει το ελληνικό δίκαιο της ΑΕ με τη συγκεκριμένη ρύθμιση.

³⁷ ΑιτΕκθ Ν. 4548/2018, σελ. 25

Ι.η.1. Αγγλοσαξονικά δίκαια

Δίκαιο Ηνωμένου Βασιλείου

Στο Ηνωμένο Βασίλειο το δίκαιο των εμπορικών εταιρειών αποτελείται κατά το μεγαλύτερο μέρος από ένα και μόνο νομοθέτημα, την Companies Act 2006, όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει, με συμπληρωματική εφαρμογή άλλων νόμων, που είτε αντικαταστάθηκαν στο μεγαλύτερο μέρος τους από την CA 2006 (π.χ Companies Act 1985) είτε ρυθμίζουν άλλους τομείς δικαίου που συνδέονται άμεσα με το εταιρικό δίκαιο (π.χ Insolvency Act 2000) ³⁸.

Σε ό, τι αφορά τον τρόπο λήψης αποφάσεων από τους εταίρους-μετόχους για τα θέματα αρμοδιότητάς τους, η CA 2006 διακρίνει ανάλογα με τον τύπο της εταιρείας. Συγκεκριμένα, στις private companies οι μέτοχοι (shareholders) δύνανται να αποφασίζουν είτε με τη διενέργεια συνέλευσης (meeting) είτε με την υιοθέτηση εγγράφων ψηφισμάτων-αποφάσεων (written resolutions) με τον τρόπο που ορίζεται στο νόμο, λόγω δε του μικρού αριθμού των μετόχων, που καθιστά τη διενέργεια συνέλευσης ακατάλληλο τρόπο για αυτές, μόνο κατ' εξαίρεση λαμβάνονται αποφάσεις με τον τρόπο αυτό ³⁹. Αντιθέτως, στις public companies οι μέτοχοι δύνανται να λαμβάνουν αποφάσεις μόνο κατόπιν διενέργειας συνέλευσης ⁴⁰. Τέλος, η αγγλική θεωρία και νομολογία αποδέχονται, υπό προϋποθέσεις, την περιορισμένη δυνατότητα των μετόχων να παρακάμπτουν τις προβλεπόμενες διαδικασίες για τη λήψη απόφασης, εφόσον υπάρχει ομοφωνία τους ⁴¹.

Δίκαιο Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής

Στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής κάθε Πολιτεία έχει τους δικούς της κανονισμούς για τις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται εντός των ορίων της, και όταν οι επιχειρήσεις λαμβάνουν

³⁸ Charlesworth's Company Law, σελ. 20, Sweet & Maxwell, 18^η Έκδοση, Hicks & Goo's, Cases & Materials on Company Law, Alan Dignam, 7^η Έκδοση

³⁹ Hannigan B, Company Law, σελ. 355, Oxford University Press, 2^η Έκδοση, Charlesworth's Company Law, σελ. 418, Sweet & Maxwell, 18^η Έκδοση, Hicks & Goo's, Cases & Materials on Company Law, σελ. 223-224, Alan Dignam, 7^η Έκδοση

⁴⁰ Hannigan B, Company Law, σελ. 362, Oxford University Press, 2^η Έκδοση,

⁴¹ Gower, Principles of modern company law, σελ. 408-412, Sweet & Maxwell, 10^η Έκδοση, Charlesworth's Company Law, σελ. 442-444, Sweet & Maxwell, 18^η Έκδοση

εταιρική μορφή, οι κανονισμοί αυτοί αγγίζουν και τα δικαιώματα και τις εξουσίες των μετόχων⁴². Μεταξύ των εταιρικών νομοθεσιών των Πολιτειών, ως προς τα ζητήματα των σχέσεων μετόχων-ΔΣ ξεχωρίζει η νομοθεσία της Πολιτείας του Delaware⁴³.

Αρκετές Πολιτείες επιτρέπουν, μέσω της εταιρικής τους νομοθεσίας, να λαμβάνεται απόφαση από τους μετόχους χωρίς τη διεξαγωγή συνεδρίασης. Συγκεκριμένα, η νομοθεσία του Delaware επιτρέπει στους μετόχους να λαμβάνουν απόφαση χωρίς τη διεξαγωγή συνεδρίασης, εφόσον υπάρχει η έγγραφη συναίνεσή τους (written consent), ενώ παρέχει και στη διοίκηση της εταιρείας τη δυνατότητα να ζητά από τους μετόχους τη συναίνεσή τους (consent solicitation) για τη διενέργεια κάποιας πράξης⁴⁴. Αντίστοιχη δυνατότητα προβλέπεται στις Πολιτείες του Illinois, της Nevada και της Callifornia⁴⁵.

1.η.2. Δίκαια ηπειρωτικής Ευρώπης

Δίκαιο Γερμανίας

Από το γερμανικό εταιρικό δίκαιο, παρεμφερείς προς την ελληνική ΑΕ θεωρούνται κατά βάση δύο εταιρικοί τύποι: Η Gesellschaft mit beschränkter Haftung (GmbH) και η Aktiengesellschaft (AktG). Περισσότερο κοντινή με την ΑΕ θεωρείται η δεύτερη, θα εξεταστούν όμως και οι δύο μορφές λόγω της ομοιότητας της σχετικής νομοθεσίας.

Σε ό, τι αφορά την διοίκηση της AktG, ισχύει το λεγόμενο δυαδικό σύστημα, με την ύπαρξη ενός διαχειριστικού οργάνου, ενός οργάνου εποπτείας και της γενικής συνέλευσης των μετόχων, ο ρόλος της οποίας είναι περιορισμένος, είναι όμως αρμόδια για σημαντικές εταιρικές λειτουργίες. Ενδέχεται επίσης να υφίσταται συμμετοχή των εργαζομένων στη διοίκηση της εταιρείας⁴⁶.

Η γενική συνέλευση των μετόχων της AktG αποφασίζει αποκλειστικά μέσω της διενέργειας συνεδρίασης, που γίνεται κατόπιν σύγκλησης είτε από το διαχειριστικό όργανο, είτε από το όργανο εποπτείας είτε από τους μετόχους της μειοψηφίας. Η συνέλευση συγκαλείται υποχρεωτικά μια φορά μετά από κάθε εταιρική χρήση, εντός οκταμήνου, με σκοπό την έγκριση

⁴² *Pinto R-Branson D*, Understanding Corporate Law, σελ. 4, LexisNevis, 4^η Έκδοση

⁴³ *Pinto R-Branson D*, Understanding Corporate Law, σελ. 17, LexisNevis, 4^η Έκδοση

⁴⁴ *Kahn A*, Comparative Company Law, σελ. 487, Cambridge University Press, 2018, *Pinto R-Branson D*, Understanding Corporate Law, σελ. 120, LexisNevis, 4^η Έκδοση

⁴⁵ *Pinto R-Branson D*, Understanding Corporate Law, σελ. 191, LexisNevis, 4^η Έκδοση

⁴⁶ *Andenas M. & Wooldridge F*, European Comparative Company Law, σελ. 307, Cambridge University Press, 2012

της διαχείρισης και τη διανομή μερίσματος. Οι αποφάσεις λαμβάνονται με απλή πλειοψηφία, εκτός από εκείνες για τις οποίες απαιτείται αυξημένη⁴⁷. Πρόβλεψη για λήψη αποφάσεων με ψηφοφορία χωρίς τη διενέργεια συνεδρίασης δεν υπάρχει.

Σε ό, τι αφορά τη διοίκηση της GmbH, οι εξουσίες διαχείρισης διαμοιράζονται ανάμεσα στους διαχειριστές και στη γενική συνέλευση, η ύπαρξη δε εποπτικού οργάνου και συμμετοχής των εργαζομένων στη διοίκηση είναι δυναμική⁴⁸. Οι μέτοχοι της GmbH αποφασίζουν μέσω του εταιρικού οργάνου της γενικής συνέλευσης, που μπορεί να λαμβάνει αποφάσεις είτε κατόπιν συνεδρίασης είτε εγγράφως, μέσω ψηφισμάτων⁴⁹.

Δίκαιο Γαλλίας

Από το γαλλικό εταιρικό δίκαιο θα μας απασχολήσουν, με κριτήριο και πάλι την ομοιότητα με την ελληνική ΑΕ, δύο εταιρικές μορφές: Η Societe Anonyme (SA) και η Societe A Responsabilite Limitee (SARL).

Η διοίκηση της SA μπορεί να ακολουθεί είτε το μονιστικό είτε το δυαδικό σύστημα, εφόσον υπάρχει σχετική καταστατική πρόβλεψη⁵⁰. Και στις δύο περιπτώσεις η γενική συνέλευση των μετόχων αποτελεί το ανώτατο εταιρικό όργανο, η αρμοδιότητα του οποίου περιορίζεται από τις αρμοδιότητες της διοίκησης, διατηρεί όμως την αποκλειστική αρμοδιότητα να αποφασίζει για σειρά μείζονων εταιρικών ζητημάτων που προβλέπονται στο νόμο, δύναται όμως να αποφασίζει μόνο με ψηφοφορία κατόπιν διενέργειας συνεδρίασης⁵¹.

Από την άλλη, στην SARL η διοίκηση ασκείται από τους διαχειριστές, που είναι υποχρεωτικά φυσικά πρόσωπα και δε χρειάζεται να είναι μέλη της εταιρείας. Ο ρόλος των μετόχων είναι εποπτικός⁵². Η γενική συνέλευση των μετόχων είναι αρμόδια να αποφασίζει επί μείζονων εταιρικών ζητημάτων, σε αντίθεση όμως με τα ανωτέρω αναλυθέντα για την SA, δύναται επί της

⁴⁷ European Corporate Law, σελ. 174-176, Wolters Kluwer Law & Business, 2^η Έκδοση

⁴⁸ Andenas M. & Wooldridge F, European Comparative Company Law, σελ. 297-298, Cambridge University Press, 2012

⁴⁹ European Corporate Law, σελ. 171, Wolters Kluwer Law & Business, 2^η Έκδοση

⁵⁰ Andenas M. & Wooldridge F, European Comparative Company Law, σελ. 286-287, Cambridge University Press, 2012

⁵¹ Andenas M. & Wooldridge F, European Comparative Company Law, σελ. 296-297, Cambridge University Press, 2012

⁵² Andenas M. & Wooldridge F, European Comparative Company Law, σελ. 283, Cambridge University Press, 2012

αρχής να αποφασίζει είτε με ψηφοφορία κατόπιν διενέργειας συνεδρίασης, είτε εγγράφως, μέσω διαβούλευσης-επικοινωνίας διαχειριστών και μετόχων⁵³.

II. Προϋποθέσεις

Σε αντίθεση με την «παραδοσιακή» ΓΣ, που γίνεται με συνεδρίαση και μπορεί να διενεργείται από κάθε ΑΕ, η δυνατότητα λήψης αποφάσεων Γενικής Συνέλευσης με ψηφοφορία χωρίς συνεδρίαση παρέχεται περιορισμένα. Το ίδιο το άρθρο θέτει όρια ως προς το ποιες ανώνυμες εταιρείες δύνανται να το εφαρμόζουν, επί ποιων ζητημάτων δύνανται να λαμβάνουν έτσι αποφάσεις και υπό ποιες προϋποθέσεις και διατυπώσεις.

II.α. Μη εισηγμένες σε ρυθμιζόμενη αγορά μετοχές

Στην παρ. 1 του άρθρου 135 Ν. 4548/2018 ορίζεται ότι *«Οι αποφάσεις της γενικής συνέλευσης είναι δυνατόν να λαμβάνονται από τους μετόχους χωρίς συνεδρίαση, σύμφωνα με τη διαδικασία και τους όρους του παρόντος, αν συντρέχουν οι εξής προϋποθέσεις: α) Οι μετοχές της εταιρείας δεν είναι εισηγμένες σε ρυθμιζόμενη αγορά...»*. Ως εκ τούτου, ο πρώτος περιορισμός που θέτει ο νόμος είναι ως προς τις ανώνυμες εταιρείες που δύνανται να εφαρμόζουν τη διαδικασία του άρθρου 135. Η δυνατότητα αυτή παρέχεται μόνο στις εταιρείες που δε διαθέτουν μετοχές εισηγμένες σε ρυθμιζόμενη αγορά⁵⁴. Αντιθέτως, οι Γενικές Συνελεύσεις των ανωνύμων εταιρειών που διαθέτουν τέτοιες μετοχές δε δύνανται να αποφασίζουν με τον τρόπο αυτό, για τους λόγους που κατωτέρω αναλύονται.

II.α.1. Εισαγωγή σε ρυθμιζόμενη αγορά

Στο άρθρο 2 Ν. 4548/2018 (περ. β') ορίζεται ότι με τον όρο «εισηγμένες μετοχές ή άλλοι τίτλοι» ο νόμος αναφέρεται σε μετοχές ή άλλους τίτλους που έχουν εισαχθεί προς διαπραγμάτευση σε ρυθμιζόμενη αγορά. Στο ίδιο άρθρο (περ. α'), για τον ορισμό της ρυθμιζόμενης αγοράς γίνεται παραπομπή στο Ν. 4514/2018, και συγκεκριμένα στην περ. 21 του άρθρου 4. Βάσει αυτού, η ρυθμιζόμενη αγορά ορίζεται ως *«πολυμερές σύστημα το οποίο διευθύνει ή διαχειρίζεται διαχειριστής αγοράς και το οποίο επιτρέπει ή διευκολύνει την προσέγγιση πλειόνων συμφερόντων τρίτων για την αγορά και την πώληση χρηματοπιστωτικών μέσων – εντός του συστήματος και,*

⁵³ European Corporate Law, σελ. 161, Wolters Kluwer Law & Business, 2η Έκδοση

⁵⁴ Περράκης Ε, Το Νέο Δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρείας, σελ. 75, Νομική Βιβλιοθήκη, 5^η Έκδοση

σύμφωνα με τους κανόνες του οι οποίοι δεν παρέχουν διακριτική ευχέρεια – κατά τρόπο που καταλήγει στη σύναψη σύμβασης σχετικής με χρηματοπιστωτικά μέσα τα οποία είναι εισηγμένα προς διαπραγμάτευση βάσει των κανόνων ή των συστημάτων του, και το οποίο έχει λάβει άδεια λειτουργίας και λειτουργεί κανονικά, σύμφωνα με τον τίτλο III του παρόντος νόμου ή της Οδηγίας 2014/65/ΕΕ.».

Βάσει των ανωτέρω λοιπόν, από τη δυνατότητα που δίνει το άρθρο 135 Ν. 4548/2018 εξαιρούνται οι ανώνυμες εταιρείες που έχουν εισαγάγει μετοχές τους σε πολυμερές σύστημα που πληροί τους όρους του νόμου για να θεωρηθεί ρυθμιζόμενη αγορά, με σκοπό την ταχύτερη και ευχερέστερη μεταβίβασή τους. Εξαιρούνται, εν ολίγοις, οι ανώνυμες εταιρείες που επιλέγουν να προσδώσουν στις μετοχές τους τη μεγαλύτερη δυνατή, από νομικής άποψης, κινητικότητα, και τις αποσυνδέουν ουσιαστικά από το πρόσωπο των μετόχων, υποβαθμίζοντας έτσι σε μεγάλο βαθμό τη λειτουργία του προσωπικού στοιχείου στην εταιρεία. Από την εισαγωγή των μετοχών σε ρυθμιζόμενη αγορά τη μεγαλύτερη σημασία πλέον δεν έχει το πρόσωπο του μετόχου, αλλά η αγοραία αξία τους.

Οι εταιρίες με μετοχές εισηγμένες σε Πολυμερή Μηχανισμό Διαπραγμάτευσης δεν θεωρούνται εισηγμένες εταιρίες σε ρυθμιζόμενη αγορά⁵⁵, συνεπώς μπορούν να λαμβάνουν αποφάσεις με τη διαδικασία του 135, εκτός και αν έχουν κάνει χρήση της ευχέρειας που παρέχεται από το άρθρο 119 παρ. 5 Ν. 4548/2018 για καθολική υπαγωγή στις διατάξεις περί Γενικών Συνελεύσεων του Ν. 4548.2018 που αφορούν τις εισηγμένες εταιρίες⁵⁶.

Παρατηρείται ότι ο νομοθέτης επέλεξε να εξαρτήσει την εφαρμογή της διάταξης μόνο από την ύπαρξη μετοχών εισηγμένων σε ρυθμιζόμενη αγορά. Με δεδομένη την ύπαρξη και άλλων εταιρικών τίτλων, καθώς και χρηματοπιστωτικών μέσων που συνδέονται με την εταιρεία, που δύνανται ομοίως να καταστούν αντικείμενο διαπραγμάτευσης σε ρυθμιζόμενη αγορά, τίθεται ζήτημα κατά πόσον η διάταξη πρέπει να ερμηνευθεί διασταλτικά, για να περιλάβει και αυτά.

Από τη στιγμή που η διάταξη αφορά τον τρόπο λήψης απόφασης από τη ΓΣ, το στοιχείο που ενδιαφέρει είναι το πρόσωπο των μετόχων, που συμμετέχουν στη ΓΣ και στη λήψη των αποφάσεών της. Ο λόγος που οι εταιρείες με εισηγμένες μετοχές αποκλείονται από τη λήψη αποφάσεων με τον τρόπο αυτό είναι η εύκολη και συχνή μεταβίβαση των μετοχών που συνεπάγεται η διαπραγμάτευσή τους σε ρυθμιζόμενη αγορά. Οι κινητές αξίες που δε σχετίζονται άμεσα με τα πρόσωπα των μετόχων δεν επηρεάζουν με κάποιο τρόπο τη λειτουργία της ΓΣ.

⁵⁵ Τουντόπουλος Β, Δίκαιο Κεφαλαιαγοράς, σελ. 55-56, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2015

⁵⁶ Κουλορίδας Α, Οι αποφάσεις των μετόχων: Παρακμή της γενικής συνέλευσης, σελ. 20, Σύνδεσμος Ελλήνων Εμπορικόλογων, 28ο Πανελλήνιο Συνέδριο Εμπορικού Δικαίου

Συνεπώς δεν υπάρχει λόγος να συσχετιστούν με τη δυνατότητά της να λαμβάνει αποφάσεις με συγκεκριμένο τρόπο.

Υπάρχουν εταιρικοί τίτλοι που σχετίζονται άμεσα με το μετοχικό κεφάλαιο της εταιρείας και ο νόμος δίνει ρητά τη δυνατότητα να εισαχθούν σε ρυθμιζόμενη αγορά. Πρόκειται για τους τίτλους κτήσης μετοχών (56 παρ. 1 Ν. 4548/2018) και για τις ομολογίες (59 παρ. 3 Ν.4548/2018), όταν αυτές είναι ανταλλάξιμες (70 Ν. 4548/2018) ή μετατρέψιμες (71 Ν. 4548/2018). Και στις τρεις ως άνω περιπτώσεις ο κάτοχός τους δύναται να καταστεί μέτοχος, με τη διαδικασία και τους όρους που καθορίζουν οι οικείες διατάξεις.

Σε περίπτωση που οι ως άνω τίτλοι είναι εισηγμένοι σε ρυθμιζόμενη αγορά στην Ελλάδα, δίνεται λύση από την εγχώρια νομοθεσία. Συγκεκριμένα, η παρ. 7 του άρθρου 6 Ν. 3371/2005 ορίζει ότι «...7. *Οι μετατρέψιμες ομολογίες, οι ανταλλάξιμες ομολογίες και οι ομολογίες με παραστατικά δικαιωμάτων προς κτήση άλλων κινητών αξιών δύνανται να εισαχθούν σε χρηματιστήριο, μόνο αν οι κινητές αξίες, στις οποίες αναφέρονται, έχουν εισαχθεί προηγουμένως σε αυτό το χρηματιστήριο ή σε άλλη οργανωμένη αγορά ή εισάγονται ταυτόχρονα...»*. Συνεπώς προϋπόθεση εισαγωγής προς διαπραγμάτευση είναι να έχουν εισαχθεί και οι σχετικές μετοχές. Αντίστοιχη διάταξη δεν υπάρχει για τους τίτλους κτήσης. Μπορεί ωστόσο να γίνει αναλογική ερμηνεία της ως άνω διάταξης του άρθρου 6 Ν. 3371/2005, και να θεωρηθεί ότι είναι υποχρεωτική η προηγούμενη εισαγωγή και των σχετικών μετοχικών τίτλων σε ρυθμιζόμενη αγορά, εφόσον υπάρχει το ενδεχόμενο μετατροπής του τίτλου κτήσης σε μετοχή⁵⁷.

Σε περίπτωση που οι ως άνω τίτλοι είναι εισηγμένοι σε ξένη ρυθμιζόμενη αγορά, και αντίστοιχος περιορισμός δεν υπάρχει στη σχετική νομοθεσία, ορθότερο είναι να προκριθεί η λύση ότι τυχόν άσκηση δικαιώματος μετατροπής του τίτλου κτήσης ή της μετατρέψιμης ομολογίας σε μετοχή ή ανταλλαγής της ανταλλάξιμης ομολογίας με μετοχή έχει ως αποτέλεσμα την έξοδο αυτής από τη ρυθμιζόμενη αγορά, εφόσον οι μετοχές της εταιρείας δεν είναι εισηγμένες.

Συνεπώς, δεδομένου ότι δε φαίνεται να μπορεί να προκύψει ζήτημα με άλλους εισηγμένους εταιρικούς τίτλους, πλην των μετοχών, δεν υφίσταται λόγος διασταλτικής ερμηνείας της διάταξης. Ερμηνεύεται με το γραμματικό της νόημα, ότι δηλαδή ο περιορισμός που θέτει ο νόμος αφορά μόνο εταιρείες με εισηγμένες μετοχές, όχι με εισηγμένους άλλους τίτλους.

⁵⁷ Λιναρίτης Ι, Τίτλοι κτήσης μετοχών (warrants), σελ. 671-672, Νομική Βιβλιοθήκη, 2018

Π.α.2. Σκοπός περιορισμού

Ο αποκλεισμός των ανωνύμων εταιρειών με εισηγμένες μετοχές από τη δυνατότητα λήψης αποφάσεων ΓΣ με ψηφοφορία χωρίς συνεδρίαση υπαγορεύεται από διάφορους λόγους, σχετικούς τόσο με τη φύση της εισηγμένης ΑΕ όσο και με πρακτικά ζητήματα που τίθενται σε σχέση με τη διαδικασία.

Από τη στιγμή της εισαγωγής των μετοχών της σε ρυθμιζόμενη αγορά, ο ανοικτός χαρακτήρας της ανώνυμης εταιρείας ενισχύεται έτι περαιτέρω, καθότι απευθύνεται πλέον σε έναν αόριστο και απροσδιόριστο κύκλο επενδυτών για την άντληση κεφαλαίων. Ως αποτέλεσμα αυτού, για την προστασία του επενδυτικού κοινού επιβάλλονται στην εταιρεία επιπλέον υποχρεώσεις και περιορισμοί, μέρος των οποίων επιδιώκει να καταστήσει τη λειτουργία της πιο ανοικτή στο κοινό, σε κατεύθυνση ενίσχυσης της δημοσιότητας και της διαφάνειας⁵⁸.

Όπως αναπτύχθηκε ανωτέρω, η λήψη απόφασης με ψηφοφορία χωρίς συνεδρίαση είναι για την ανώνυμη εταιρεία μια κατά βάση εσωτερική διαδικασία, χωρίς ιδιαίτερες διατυπώσεις δημοσιότητας, στην οποία εμπλέκονται μόνο οι μέτοχοι και το ΔΣ, και εξυπηρετεί τη γρήγορη και εύκολη λήψη αποφάσεων για ζητήματα αρμοδιότητας της ΓΣ. Ο σκοπός αυτός είναι θεμιτός σε μια ανώνυμη εταιρεία με περιορισμένο αριθμό μετόχων, και κατ' επέκταση περιορισμένα συμφέροντα προς προστασία. Σε ό, τι αφορά όμως μια ανώνυμη εταιρεία, στην οποία εκτός από τους ήδη μετόχους, που είναι εκ των πραγμάτων περισσότεροι, πρέπει να υπάρχει μέριμνα και για την προστασία του επενδυτικού κοινού, η λήψη αποφάσεων από τη ΓΣ με αυτό τον τρόπο δε θα μπορούσε να συμβιβαστεί με σειρά άλλων υποχρεώσεων δημοσιότητας στη λειτουργία της, που επιβάλλονται για την ενημέρωση και προστασία του επενδυτικού κοινού. Τυχόν δε ειδική πρόβλεψη για επιβολή πρόσθετων διατυπώσεων δημοσιότητας σε εισηγμένες ΑΕ θα αναιρούσε τον εσωτερικό χαρακτήρα της λήψης απόφασης με ψηφοφορία χωρίς συνεδρίαση, και τελικά θα εξάλειφε τα πλεονεκτήματα αυτής.

Η εισαγωγή των μετοχών της ανώνυμης εταιρείας σε ρυθμιζόμενη αγορά προϋποθέτει διασπορά των μετοχών στο κοινό⁵⁹. Ενδεικτικά, ο Κανονισμός του Χρηματιστηρίου Αθηνών (15/824/19.07.2018 απόφαση της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς, ΦΕΚ Β/3879/2018) απαιτεί οι μετοχές να είναι κατανεμημένες στο ευρύ κοινό σε ποσοστό τουλάχιστον είκοσι πέντε τοις εκατό (25%) του συνόλου των μετοχών σε τουλάχιστον τριακόσια (300) πρόσωπα από τα οποία κανένα δεν κατέχει ποσοστό μεγαλύτερο ή ίσο του πέντε τοις εκατό (5%) του συνόλου των μετοχών των οποίων ζητείται η εισαγωγή, εκτός αν συντρέχει κάποια από τις εξαιρέσεις που

⁵⁸ *Αυγητίδης Α*, Δίκαιο της Κεφαλαιαγοράς, σελ. 387-392, Νομική Βιβλιοθήκη, 2016

⁵⁹ *Τουντόπουλος Β*, Δίκαιο Κεφαλαιαγοράς, σελ. 188, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2015

ορίζει η ίδια διάταξη, που σε κάθε περίπτωση καταλήγουν σε ανάλογη διασπορά των μετοχών σε μεγάλο αριθμό μετόχων⁶⁰.

Τέλος, από τη στιγμή της εισαγωγής των μετοχών στη ρυθμιζόμενη αγορά καθίσταται εξαιρετικά ευχερής η μεταβίβασή τους, που σημαίνει ότι μπορεί να αλλάζουν τα πρόσωπα των μετόχων και τα ποσοστά που κατέχουν σε μεγάλη συχνότητα, ακόμα και εντός της ίδιας ημέρας.

Όπως προαναφέρθηκε, η διαδικασία του άρθρου 135 θεσπίστηκε με σκοπό εκμετάλλευσης των τεχνολογικών μέσων για την ταχύτερη λήψη αποφάσεων. Η αξιοποίησή της προϋποθέτει μικρό και σταθερό αριθμό μετόχων, που δε θα μεταβάλλεται συχνά⁶¹. Αυτό επιβάλλεται τόσο για λόγους ταχύτητας, καθώς απαιτούνται γρήγορες απαντήσεις των μετόχων στην πρόταση του ΔΣ, όσο και για λόγους συγκέντρωσης της απαιτούμενης πλειοψηφίας, που όπως αναλύθηκε ανωτέρω είναι υψηλότερη σε σχέση με την «παραδοσιακή» ΓΣ λόγω μη εφαρμογής των διατάξεων για την απαρτία.

Η εισαγωγή των μετοχών σε ρυθμιζόμενη αγορά συνεπάγεται την ύπαρξη μεγάλου αριθμού μετόχων, ο αριθμός των οποίων μπορεί να μεταβάλλεται συνεχώς λόγω της εύκολης μεταβίβασης των μετοχών. Για να είναι εφικτή η λήψη απόφασης με ψηφοφορία χωρίς συνεδρίαση η εταιρεία πρέπει να δύναται ανά πάσα στιγμή να επικοινωνεί με το σύνολο των μετόχων. Κάτι τέτοιο θα ήταν πρακτικά αδύνατο σε μια εισηγμένη ΑΕ. Για αυτό άλλωστε ο νόμος θέτει ως προϋπόθεση για τη λήψη απόφασης με τον τρόπο αυτό την προηγούμενη γνωστοποίηση από το σύνολο των μετόχων των διευθύνσεων ηλεκτρονικής επικοινωνίας τους, όπως θα αναλυθεί περαιτέρω σε επόμενη ενότητα της παρούσας. Με τη συχνή μεταβίβαση των μετοχών που συνεπάγεται η εισαγωγή τους σε ρυθμιζόμενη αγορά θα καθίστατο δυσχερής έως αδύνατη η διατήρηση συνεχούς αρχείου των ηλεκτρονικών διευθύνσεων των μετόχων. Ο κίνδυνος συμμετοχής προσώπων που δεν έχουν πλέον τη μετοχική ιδιότητα στη λήψη της απόφασης, ή αποκλεισμού προσώπων που την έχουν, είναι πολύ εντονότερος στις ανώνυμες εταιρείες με εισηγμένες μετοχές.

Περαιτέρω, όπως παρατηρείται και στην πράξη επί εταιρειών με εισηγμένες μετοχές, μεγάλο μέρος των μετόχων, κυρίως όσοι κατέχουν χαμηλό ποσοστό του μετοχικού κεφαλαίου, δε συμμετέχουν στις ΓΣ. Η μη συμμετοχή τους δεν ασκεί επιρροή στη λήψη αποφάσεων όταν γίνεται συνεδρίαση, εφόσον υπάρχει η απαιτούμενη απαρτία, καθότι η πλειοψηφία υπολογίζεται επί των παρόντων. Δεδομένου όμως ότι στη διαδικασία του άρθρου 135 η πλειοψηφία

⁶⁰ *Αυγητίδης Δ*, Δίκαιο της Κεφαλαιαγοράς, σελ. 398-401, Νομική Βιβλιοθήκη, 2016

⁶¹ *Hannigan B*, *Company law*, σελ. 355, Oxford University Press, 2^η Έκδοση

υπολογίζεται επί του συνόλου του μετοχικού κεφαλαίου, η μη συμμετοχή των μετόχων μπορεί να συνιστά τροχοπέδη στη λήψη απόφασης.

Εν κατακλείδι, ο αποκλεισμός των εισηγμένων ΑΕ από τη δυνατότητα λήψης απόφασης με τη διαδικασία του άρθρου 135 ήταν επιβεβλημένος, αφενός εξαιτίας της αυστηρότερης λειτουργίας τους και της αυξημένης προστασίας του επενδυτικού κοινού, αφετέρου λόγω των πρακτικών δυσχερειών που θα ανέκυπταν στην εφαρμογή της και θα εμπόδιζαν de facto τη λήψη απόφασης με αυτό τον τρόπο.

Αξίζει να επισημανθεί ότι ο νομοθέτης δεν απέκλεισε τις εισηγμένες ΑΕ μόνο από τη διαδικασία του άρθρου 135, αλλά και από τη λήψη απόφασης με προσυπογραφή πρακτικού χωρίς συνεδρίαση, σύμφωνα με το άρθρο 136. Γίνεται αντιληπτό ότι στην αντίθετη περίπτωση τα προβλήματα και οι κίνδυνοι που θα ανέκυπταν θα ήταν παρεμφερείς με όσα αναλύθηκαν ανωτέρω.

Συμπερασματικά, η λήψη απόφασης με ψηφοφορία χωρίς συνεδρίαση, σύμφωνα με τη διαδικασία του άρθρου 135, είναι μια δυνατότητα που από το νόμο παρέχεται μόνο στις ανώνυμες εταιρείες που δεν έχουν εισηγμένες μετοχές, ενώ στην πράξη μπορεί να αξιοποιηθεί πλήρως μόνο από τις ανώνυμες εταιρείες, οι μετοχές των οποίων βρίσκονται στην κατοχή μικρού αριθμού προσώπων. Όσο μεγαλύτερος ο αριθμός των μετόχων τόσο δυσκολότερη η λήψη απόφασης με τη διαδικασία του άρθρου 135. Παρά λοιπόν τη διατύπωση της διάταξης, που αποκλείει ρητά μόνο τις ανώνυμες εταιρείες με εισηγμένες μετοχές, στην πράξη η διαδικασία του άρθρου 135 αφορά ανώνυμες εταιρείες των οποίων οι μετοχές είναι συγκεντρωμένες σε λίγους μετόχους, κυρίως δε τις λεγόμενες «προσωποπαγείς ΑΕ» ή «οικογενειακές ΑΕ».

II.β. Καταστατική πρόβλεψη

Στην παρ. 1 του άρθρου 135 Ν. 4548/2018 ορίζεται ότι *«Οι αποφάσεις της γενικής συνέλευσης είναι δυνατόν να λαμβάνονται από τους μετόχους χωρίς συνεδρίαση, σύμφωνα με τη διαδικασία και τους όρους του παρόντος, αν συντρέχουν οι εξής προϋποθέσεις: ...β) Το καταστατικό προβλέπει τη δυνατότητα του παρόντος άρθρου και προσδιορίζει τις αποφάσεις που μπορούν να ληφθούν με τον τρόπο αυτό. Αποφάσεις επί των θεμάτων της τακτικής ΓΣ δε μπορούν να ληφθούν με τη διαδικασία του παρόντος άρθρου...»*. Ως εκ τούτου, η δεύτερη προϋπόθεση που θέτει ο νόμος για τη λήψη απόφασης με τον τρόπο που προβλέπεται στο άρθρο 135 είναι η ύπαρξη σχετικής

πρόβλεψη του καταστατικού. Ταυτόχρονα, η διάταξη οριοθετεί το περιεχόμενο των αποφάσεων που δύναται να λάβει η ΓΣ με τον τρόπο αυτό⁶².

Π.β.1. Δυνατότητα λήψης αποφάσεων

Όπως προκύπτει από τη διατύπωση της ως άνω διάταξης, για να μπορούν οι μέτοχοι να λαμβάνουν αποφάσεις με τη διαδικασία του άρθρου 135 πρέπει να υπάρχει ρητή σχετική πρόβλεψη στο καταστατικό της εταιρείας. Ελλείψει αναφοράς του καταστατικού περί λήψης αποφάσεων ΓΣ με ψηφοφορία χωρίς τη διενέργεια συνεδρίασης, είτε ρητά είτε με παραπομπή στο άρθρο 135, η ΓΣ δε μπορεί να αποφασίσει έτσι, ούτε δύναται η εταιρεία να επικαλεστεί απευθείας το νόμο.

Περαιτέρω, βάσει της ίδιας διάταξης δεν αρκεί η πρόβλεψη στο καταστατικό της δυνατότητας λήψης απόφασης με ψηφοφορία χωρίς συνεδρίαση, αλλά απαιτείται περαιτέρω προσδιορισμός των αποφάσεων που δύνανται να ληφθούν με τον τρόπο αυτό. Δεν αρκεί συνεπώς απλή παραπομπή στο άρθρο 135 ή ρητή αναφορά της συγκεκριμένης δυνατότητας στο καταστατικό, αλλά η καταστατική πρόβλεψη είναι αναγκαίο να προσδιορίζει το περιεχόμενο που δύνανται να έχουν οι αποφάσεις, και κατ' επέκταση ποιες αποφάσεις δε δύνανται να ληφθούν με τον τρόπο αυτό.

Τέλος, η ίδια διάταξη θέτει και έναν περιορισμό ως προς το περιεχόμενο των αποφάσεων που δύνανται να ληφθούν με τον τρόπο αυτό, καθώς αποκλείει από τη διαδικασία αυτή τα θέματα αρμοδιότητας τακτικής ΓΣ⁶³. Περαιτέρω ανάλυση για τον περιορισμό αυτό γίνεται στην αμέσως επόμενη υποενότητα.

Σε περίπτωση λήψης απόφασης ΓΣ με τη διαδικασία του άρθρου 135 χωρίς να υπάρχει σχετική πρόβλεψη του καταστατικού, η απόφαση αυτή θα είναι ελαττωματική. Το αυτό ισχύει και σε περίπτωση λήψης απόφασης που βάσει του περιεχομένου της δε δύναται να ληφθεί με τον τρόπο αυτό, καθότι δεν περιλαμβάνεται στην καταστατική πρόβλεψη. Το ζήτημα θα εξεταστεί περαιτέρω σε επόμενο κεφάλαιο της παρούσας (υπό XI. επ.).

⁶² *Περάκης Ε*, Το Νέο Δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρείας, σελ. 75, Νομική Βιβλιοθήκη, 5^η Έκδοση

⁶³ *Κουλορίδας Α*, Οι αποφάσεις των μετόχων: Παρακμή της γενικής συνέλευσης, σελ. 20, Σύνδεσμος Ελλήνων Εμπορικών, 28ο Πανελλήνιο Συνέδριο Εμπορικού Δικαίου

Π.β.2. Περιορισμός τακτικής ΓΣ

Όπως προαναφέρθηκε, το άρθρο 135 ορίζει ότι δε δύνανται να ληφθούν με τη διαδικασία αυτή αποφάσεις επί θεμάτων της τακτικής ΓΣ. Με τον τρόπο αυτό ο νομοθέτης εμμέσως διευκρινίζει ότι με τη διαδικασία του άρθρου 135 αποφασίζει μόνο η Έκτακτη Γενική Συνέλευση της παρ. 2 του άρθρου 119 Ν. 4548/2018.

Σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 119 Ν. 4548/2018, *«1. Η γενική συνέλευση συνέρχεται υποχρεωτικά τουλάχιστον μια φορά κάθε εταιρική χρήση το αργότερο έως τη δέκατη (10^η) ημερολογιακή ημέρα του ένατου μήνα μετά τη λήξη της εταιρικής χρήσης, προκειμένου να αποφασίσει για την έγκριση των ετήσιων χρηματοοικονομικών καταστάσεων και για την εκλογή ελεγκτών (τακτική γενική συνέλευση)....»*.

Περαιτέρω, βάσει της παρ. 1 του άρθρου 108, *«1. Με απόφαση της γενικής συνέλευσης, που λαμβάνεται με φανερή ψηφοφορία μετά την έγκριση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, μπορεί να εγκρίνεται η συνολική διαχείριση που έλαβε χώρα κατά την αντίστοιχη χρήση....»*.

Στη δε περ. γ' της παρ. 1 του άρθρου 117 ορίζεται ότι *«Η γενική συνέλευση είναι η μόνη αρμόδια να αποφασίζει για: α)...β)...γ) Την έγκριση της συνολικής διαχείρισης κατά το άρθρο 108 και την απαλλαγή των ελεγκτών....»*.

Τέλος, όπως ορίζεται στις παρ. 2-3 του άρθρου 160, *«1...2. Τα καθαρά κέρδη, εφόσον και στο μέτρο που μπορούν να διατεθούν, σύμφωνα με το άρθρο 159, διατίθενται με απόφασης γενικής συνέλευσης κατά την εξής σειρά: ...3. Το προς διανομή ποσό καταβάλλεται στους μετόχους μέσα σε δύο (2) μήνες από την απόφαση της τακτικής γενικής συνέλευσης που ενέκρινε τις ετήσιες χρηματοοικονομικές καταστάσεις και αποφάσισε τη διανομή.»*.

Βάσει των ανωτέρω διατάξεων, επί της αρχής τα ζητήματα επί των οποίων είναι αρμόδια να αποφασίσει μόνο η τακτική ΓΣ είναι η έγκριση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων και η εκλογή ελεγκτών. Υπάρχουν ωστόσο ζητήματα που ο νόμος έχει επιλέξει να συνδέσει στενά με την έγκριση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Πρόκειται:

1. Για την έγκριση της συνολικής διαχείρισης κατά την αντίστοιχη χρήση, που αποφασίζεται μετά την έγκριση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, και σε κάθε περίπτωση συνδέεται ουσιαστικά με αυτή, καθώς με βάση το αποτέλεσμα της χρήσης αποφασίζεται κατά βάση η έγκριση της διαχείρισης.
2. Για την απαλλαγή των ελεγκτών, που αφενός αναφέρεται από το νόμο μαζί με την έγκριση της συνολικής διαχείρισης, αφετέρου συνδέεται ουσιαστικά με την εκλογή

ελεγκτών, καθότι για την εκλογή νέων ελεγκτών είναι αναγκαία η «κρίση» επί των πεπραγμένων των προηγούμενων.

3. Για τη διάθεση των ετησίων κερδών, αν υπάρχουν, που βάσει της ρητής διατύπωσης του άρθρου 160 Ν. 4548/2018, διατίθενται με απόφαση της τακτικής ΓΣ που ενέκρινε τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις.

Επί των ανωτέρω ζητημάτων η Γενική Συνέλευση δύναται να αποφασίσει μόνο μετά την έγκριση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, και μάλιστα με την ίδια απόφαση, είτε επειδή το επιτάσσει ρητά ο νόμος είτε λόγω της στενής ουσιαστικής σύνδεσης των ζητημάτων. Επιβάλλεται λοιπόν να αποφασίζει επί των ανωτέρω ζητημάτων η τακτική ΓΣ.

Συνεπώς, θέματα αρμοδιότητας της τακτικής ΓΣ, επί των οποίων δε δύναται να ληφθεί απόφαση με τη διαδικασία του άρθρου 135, είναι η έγκριση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων (119 παρ. 1 Ν. 4548/2018), η ετήσια διάθεση των κερδών (160 Ν. 4548/2018), αν υπάρχουν, η έγκριση της συνολικής διαχείρισης (108 Ν. 4548/2018), η απαλλαγή των ελεγκτών 117 παρ. 1 περ. γ Ν.4548/2018) και η εκλογή ελεγκτών για την επόμενη χρήση (119 παρ. 1 Ν. 4548/2018).

Τυχόν αντίθετη πρόβλεψη του καταστατικού, που περιλαμβάνει και τα ως άνω ζητήματα στις αποφάσεις που δύνανται να ληφθούν με αυτό τον τρόπο, κρίνεται αντίθετη με το νόμο. Σε περίπτωση διενέργειας ελέγχου νομιμότητας, όποτε αυτός διενεργείται κατά το άρθρο 9 Ν. 4548/2018, η σχετική διάταξη του καταστατικού πρέπει να μην εγκριθεί. Σε περίπτωση δε που αποτελεί αποτέλεσμα τροποποίησης αυτού, η σχετική απόφαση της ΓΣ θα θεωρείται άκυρη, ως έχουσα περιεχόμενο αντίθετο στο νόμο (138 παρ. 1 Ν. 4548/2018), και δεδομένου ότι από αυτή θα προκύπτει διαρκής παραβίαση διατάξεων αναγκαστικού δικαίου, η προβολή της ακυρότητας δε θα υπόκειται στην προθεσμία της παρ. 4.

Τέλος, σε περίπτωση λήψης απόφασης ΓΣ με τη διαδικασία του άρθρου 135 για θέματα αρμοδιότητας της τακτικής ΓΣ, η απόφαση θα είναι ελαττωματική. Το ζήτημα θα αναλυθεί περαιτέρω σε επόμενο κεφάλαιο της παρούσας (υπό XI.ε.4).

II.β.3. Ειδικές περιπτώσεις

Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, ο μόνος περιορισμός που τίθεται ρητά από το νόμο ως προς τις αποφάσεις που δύναται να λάβει η Γενική Συνέλευση με ψηφοφορία χωρίς συνεδρίαση είναι ότι αποκλείονται οι αποφάσεις για θέματα αρμοδιότητας τακτικής ΓΣ. Εξ' αντιδιαστολής συνάγεται ότι δύναται να αποφασίζει με τον τρόπο αυτό για οποιοδήποτε άλλο ζήτημα, είτε αποκλειστικής αρμοδιότητάς της (117 Ν. 4548/2018), είτε επί ζητημάτων για τα οποία απαιτείται ρητά από το

νόμο απόφαση ΓΣ, είτε για οποιοδήποτε άλλο εταιρικό ζήτημα που δεν εμπίπτει στην έννοια της καθημερινής διαχείρισης, εφόσον φυσικά υπάρχει σχετική πρόβλεψη στο καταστατικό.

Υπάρχουν ωστόσο ορισμένα εταιρικά ζητήματα, επί των οποίων αρμόδια είναι αποκλειστικά η ΓΣ, που εκ της φύσεώς τους απαιτούν μια ιδιαίτερη, ξεχωριστή εξέταση ως προς τη δυνατότητα λήψης απόφασης με τη διαδικασία του άρθρου 135.

Εκλογή ΔΣ

Σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 78 Ν. 4548/2018, «1. Το διοικητικό συμβούλιο εκλέγει η γενική συνέλευση, αν δεν ορίζεται κάτι άλλο στον νόμο...».

Η εκλογή ΔΣ δε συμπεριλαμβάνεται από το νόμο στην αποκλειστική αρμοδιότητα της τακτικής ΓΣ, ούτε συνδέεται με τα θέματα αποκλειστικής αρμοδιότητάς της προκειμένου να θεωρηθεί ότι εμπίπτει στον περιορισμό. Δεδομένου ωστόσο ότι πρόκειται για μια πράξη εκλογής, δηλαδή ανάδειξης και διορισμού προσώπων κατόπιν ψηφοφορίας, δημιουργεί δεύτερες σκέψεις αναφορικά με τη δυνατότητά της να διενεργηθεί με τη διαδικασία του άρθρου 135. Τίθεται δηλαδή ζήτημα κατά πόσον εκ της φύσεως της διαδικασίας απαιτείται η διενέργεια συνεδρίασης και η φυσική παρουσία των μετόχων και η διενέργεια φανεράς ή μυστικής ψηφοφορίας.

Δεδομένου ότι η εκλογή ΔΣ είναι δυνατή και από έκτακτη ΓΣ, ο νόμος δε δίνει άμεσο έρεισμα για να συναχθεί η εξαίρεσή της από τη διαδικασία του άρθρου 135. Δεδομένου ωστόσο ότι η διαδικασία αυτή προϋποθέτει συγκεκριμένη πρόταση του ΔΣ προς τους μετόχους, θα έπρεπε το ΔΣ να προτείνει συγκεκριμένα πρόσωπα προς εκλογή, κάποια δε εκ των μελών ουσιαστικά θα πρότειναν για εκλογή τους εαυτούς τους. Από την άλλη, η μειοψηφία θα στερούνταν τη δυνατότητα να προτείνει δικούς της υποψηφίους, ενώ σε περίπτωση απευθείας διορισμού από μέτοχο η διαδικασία του άρθρου 135 θα δημιουργούσε πρακτικά ζητήματα άσκησης του δικαιώματος, καθότι η σχετική διάταξη αναφέρεται σε συνεδρίαση (78 Ν. 4548/2018). Ως εκ τούτου, παρά την έλλειψη σχετικής απαγόρευσης από το νόμο, λόγω ουσιαστικών και πρακτικών δυσχερειών τίθεται σοβαρό ζήτημα κατά πόσον η εκλογή του ΔΣ μπορεί να διενεργείται με ψηφοφορία χωρίς συνεδρίαση, ζήτημα που λογικά θα κληθεί να λύσει η νομολογία.

Υποχρεωτική ΓΣ λόγω μείωσης των ιδίων κεφαλαίων

Σύμφωνα με την παρ. 4 του άρθρου 119 Ν. 4548/2018, «...4. Σε περίπτωση που το σύνολο των ιδίων κεφαλαίων της εταιρείας γίνει κατώτερο από το μισό (1/2) του κεφαλαίου, το διοικητικό συμβούλιο υποχρεούται να συγκαλέσει τη γενική συνέλευση, μέσα σε προθεσμία έξι (6) μηνών από τη λήξη της χρήσης, με θέμα τη λύση της εταιρείας ή την υιοθέτηση άλλου μέτρου...».

Πρόκειται σαφώς για μια ιδιαίτερη ΓΣ, που συγκαλείται σε ένα κρίσιμο για την εταιρεία χρονικό σημείο, όταν λόγω της οικονομικής της κατάστασης οι μέτοχοι πρέπει να αποφασίσουν αν η εταιρεία θα τερματίσει το βίο της ή θα επιδιωχθεί η διάσωσή της⁶⁴. Τίθεται συνεπώς ζήτημα μήπως λόγω της φύσης και της κρισιμότητας της συγκεκριμένης απόφασης μπορεί να συναχθεί ότι η συγκεκριμένη ΓΣ δύναται να αποφασίσει μόνο μετά από διενέργεια συνεδρίασης, προκειμένου να υπάρξει η αναγκαία διαβούλευση.

Ελλείπει σχετικής πρόβλεψης του νομοθέτη, η κρισιμότητα της απόφασης που θα ληφθεί δεν κρίνεται αρκετά σοβαρός λόγος για να θεωρηθεί ότι η ΓΣ δε δύναται να αποφασίσει με τη διαδικασία του άρθρου 135. Άλλωστε αν γίνει αποδεκτό το κριτήριο της κρισιμότητας ως αποφασιστικό για ένα ζήτημα όπως ο τρόπος λήψης απόφασης ΓΣ, αυτό θα δημιουργούσε κινδύνους για τη σταθερότητα των αποφάσεων των εταιρικών οργάνων συνολικά.

Ειδικές συνελεύσεις⁶⁵

Σε ό, τι αφορά τις συνελεύσεις των κατόχων μη προνομιούχων μετοχών, δεδομένης της παραπομπής του νόμου (38 παρ. 8 Ν. 4548/2018) στις διατάξεις που ισχύουν για τη Γενική Συνέλευση των μετόχων που κατέχουν κοινές μετοχές, και της αναλογικής εφαρμογής αυτών, δε φέρεται να υπάρχει εμπόδιο στη λήψη απόφασης από τους μετόχους με ψηφοφορία χωρίς συνεδρίαση, εφόσον πάντα συντρέχουν οι λοιπές προϋποθέσεις που θέτει το άρθρο 135.

Π.γ. Στοιχεία ηλεκτρονικής επικοινωνίας

Στην παρ. 1 του άρθρου 13 Ν. 4548/2018 ορίζεται ότι «1. Οι αποφάσεις της γενικής συνέλευσης είναι δυνατόν να λαμβάνονται από τους μετόχους χωρίς συνεδρίαση, σύμφωνα με τη διαδικασία και τους όρους του παρόντος, αν συντρέχουν οι εξής προϋποθέσεις: α)...β)...γ) Όλοι οι μέτοχοι έχουν γνωστοποιήσει στην εταιρεία τα στοιχεία ηλεκτρονικής επικοινωνίας τους...». Συνεπώς, η

⁶⁴ Βενιέρης Ι, ειςΔικΑΕ, σελ. 1833-1834, Νομική Βιβλιοθήκη, Γ' Έκδοση

⁶⁵ Ψυχομάνης Σπ, Δίκαιο Εμπορικών Εταιρειών, σελ. 312, Εκδόσεις Σάκουλα, 3^η Έκδοση

τρίτη προϋπόθεση που τίθεται από το νόμο για τη δυνατότητα λήψης απόφασης από τη ΓΣ με ψηφοφορία χωρίς συνεδρίαση είναι η προηγούμενη γνωστοποίηση των στοιχείων ηλεκτρονικής επικοινωνίας τους από το σύνολο των μετόχων⁶⁶.

Π.γ.1. Σύνολο των μετόχων – Διαδικασία γνωστοποίησης

Όπως συνάγεται από το περιεχόμενο της διάταξης, αναγκαίος όρος για να προχωρήσει η διαδικασία λήψης απόφασης ΓΣ του άρθρου 135 είναι να έχουν ήδη γνωστοποιηθεί όλοι οι μέτοχοι τις ηλεκτρονικές τους διευθύνσεις (e-mail), προκειμένου να είναι εφικτή η ταυτόχρονη αποστολή της πρότασης του ΔΣ προς το σύνολο των μετόχων. Σκόπιμη θα ήταν, για το σκοπό αυτό, η διατήρηση ξεχωριστού αρχείου από την εταιρεία, ενδεχομένως παράλληλα με το βιβλίο μετόχων (40 παρ. 2 Ν. 4548/2018), όπου να φαίνονται όχι μόνο οι μεταβολές στην κυριότητα των μετοχών, αλλά και τα στοιχεία ηλεκτρονικής επικοινωνίας των μετόχων.

Η υποχρεωτική προηγούμενη κοινοποίηση των ηλεκτρονικών τους διευθύνσεων αποτελεί μια επιπλέον διασφάλιση των μετόχων, ότι δε θα επιχειρηθεί εκ μέρους της εταιρείας να ληφθεί απόφαση χωρίς να τους αποσταλεί η πρόταση του ΔΣ, και γενικότερα χωρίς να συμμετάσχουν στη σχετική επικοινωνία. Επιχειρεί να αποτρέψει το ενδεχόμενο είτε το ΔΣ να μην αποστείλει τη σχετική πρόταση σε έναν ή περισσότερους μετόχους, με επιχείρημα ότι δε διαθέτει τις ηλεκτρονικές τους διευθύνσεις, είτε να την αποστείλει σε άλλη διεύθυνση, με το επιχείρημα ότι δε διέθετε τη σωστή. Στοχεύει συνεπώς στη διασφάλιση του μετοχικού δικαιώματος ενημέρωσης για την επικείμενη λήψη απόφασης και να συμμετάσχουν στη διαδικασία λήψης της.

Ο νόμος δεν κάνει κάποια αναφορά στη διαδικασία γνωστοποίησης των στοιχείων. Ελλείπει σχετικής αναφοράς, ο τρόπος μπορεί να οριστεί ελεύθερα από το καταστατικό. Ορθότερο είναι η γνωστοποίηση να γίνεται εγγράφως⁶⁷.

Σε περίπτωση πάντως που το καταστατικό δε ρυθμίζει σχετικά, δε φαίνεται να υπάρχει εμπόδιο στη λήψη απόφασης. Η γνωστοποίηση σε αυτή την περίπτωση γίνεται ελεύθερα, με όποιον τρόπο κρίνεται κατά περίπτωση κατάλληλος. Ελλείπει όμως καταστατικής ρύθμισης, αν ο μέτοχος αμφισβητήσει ότι είχε δηλώσει τη συγκεκριμένη ηλεκτρονική διεύθυνση, θα πρέπει να

⁶⁶ Περράκης Ε, Το Νέο Δίκαιο της Ανωνυμής Εταιρείας, σελ. 75, Νομική Βιβλιοθήκη, 5^η Έκδοση

⁶⁷ Κουλορίδας Α, Οι αποφάσεις των μετόχων: Παρακμή της γενικής συνέλευσης, σελ. 18, Σύνδεσμος Ελλήνων Εμπορικών, 28ο Πανελλήνιο Συνέδριο Εμπορικού Δικαίου

αποδειχθεί κατά περίπτωση αν υπήρξε κοινοποίηση, αν αυτή έγινε με προσήκοντα τρόπο και αν προηγήθηκε χρονικά της έναρξης της διαδικασίας.

Εν κατακλείδι, προκειμένου να λάβει η ΓΣ απόφαση με τη διαδικασία του άρθρου 135, πρέπει να είναι το ΔΣ σε θέση όχι μόνο να αποστείλει την πρόταση ταυτόχρονα στο σύνολο των μετόχων, αλλά και να αποδείξει ότι είχε προηγηθεί προσήκουσα κοινοποίηση της ηλεκτρονικής τους διεύθυνσης από αυτούς.

Π.γ.2. Γνησιότητα στοιχείων

Η διασφάλιση της γνησιότητας των στοιχείων επικοινωνίας των μετόχων αποτελεί ένα εξαιρετικά σημαντικό ζήτημα στη διαδικασία του άρθρου 135. Η ηλεκτρονική αποστολή είναι ο μοναδικός τρόπος που προβλέπει η διάταξη για την κοινοποίηση της πρότασης του ΔΣ στους μετόχους, ενώ, είναι εξαιρετικά πιθανό το σύνολο της διαδικασίας να διενεργείται μέσω ηλεκτρονικής επικοινωνίας. Συνεπώς η γνησιότητα των στοιχείων ηλεκτρονικής επικοινωνίας έχει μεγάλη σημασία, καθώς από αυτή εξαρτάται τόσο η εγκυρότητα της διαδικασίας όσο και η προστασία των μετοχικών δικαιωμάτων διοίκησης.

Με τη ρύθμιση που υιοθετεί το άρθρο 135 αφήνει στους μετόχους το βάρος να δηλώσουν σε ποια ηλεκτρονική διεύθυνση μπορεί η εταιρεία να τους απευθύνεται. Η δήλωσή τους αυτή αποτελεί τεκμήριο γνησιότητας των διευθύνσεων για την εταιρεία, και δημιουργεί ταυτόχρονα υποχρέωσή της απέναντί τους να τους απευθύνεται σε αυτή. Δε δύναται, για παράδειγμα, να αποστέλλει με δική της πρωτοβουλία την πρόταση σε άλλη ηλεκτρονική διεύθυνση, που είτε έχει δημοσιεύσει ο μέτοχος ως δική του είτε γνωρίζει ότι τη χρησιμοποιεί. Οφείλει να απευθύνεται στο μέτοχο στη διεύθυνση που έχει δηλώσει. Αντιστοίχως, ο μέτοχος δε δύναται να επικαλεστεί εναντίον της ότι του απευθύνθηκε στη δηλωθείσα διεύθυνση. Από τη στιγμή που έχει δηλωθεί η συγκεκριμένη διεύθυνση, η ηλεκτρονική επικοινωνία για τους σκοπούς του άρθρου 135 γίνεται αποκλειστικά μέσω αυτής.

Π.γ.3. Ανάκληση της γνωστοποίησης

Η διάταξη δε ρυθμίζει το ενδεχόμενο αλλαγής των στοιχείων που έχουν ήδη δηλωθεί. Ελλείψει απαγορευτικής διάταξης του νόμου, δε φαίνεται να συντρέχει λόγος αποκλεισμού της δυνατότητας του μετόχου να μεταβάλλει τα στοιχεία επικοινωνίας του. Αντιθέτως, δεδομένης της φύσης και του επιπέδου ασφαλείας των ηλεκτρονικών επικοινωνιών, που είναι ιδιαίτερα

επισφαλείς για το ενδεχόμενο υποκλοπών, παραβιάσεων κοκ, η δυνατότητα αυτή μάλλον είναι απαραίτητη για την ομαλή και ασφαλή λειτουργία της εταιρείας.

Εν σχέσει πάντως με την αλλαγή των στοιχείων επικοινωνίας, δεν πρέπει να παραβλέπεται ότι αυτή μπορεί ενίοτε να αξιοποιείται με καταχρηστικό τρόπο από τους μετόχους. Δεδομένης της αδυναμίας της εταιρείας να εκκινήσει τη διαδικασία του άρθρου 135 αν δε διαθέτει τις ηλεκτρονικές διευθύνσεις του 100 % των μετόχων, τυχόν δυνατότητα του μετόχου να αποσύρει απλά τη δήλωση-κοινοποίηση των στοιχείων του προς την εταιρεία θα του έδινε τη δυνατότητα να αποτρέψει τη λήψη απόφασης με τον τρόπο αυτό, και να αναγκάσει την εταιρεία να επιλέξει έναν από τους άλλους δύο. Με τη μορφή που έχει δηλαδή η διάταξη, υπάρχει ο κίνδυνος αξιοποίησης της σιωπηρής δυνατότητας του μετόχου να αλλάζει τα στοιχεία επικοινωνίας του ως ατομικού δικαιώματος μειοψηφίας για την παρεμπόδιση αξιοποίησης της δυνατότητας του άρθρου 135. Προς αποφυγή του ενδεχομένου αυτού, σκόπιμο είναι να γίνει δεκτό ότι προϋπόθεση της δήλωσης του μετόχου προς την εταιρεία ότι δεν επιθυμεί πλέον να χρησιμοποιείται η δηλωθείσα ηλεκτρονική διεύθυνση είναι η ταυτόχρονη κοινοποίηση νέας ηλεκτρονικής διεύθυνσης προς επικοινωνία, ώστε η δυνατότητα λήψης αποφάσεων με τη διαδικασία αυτή να μην επηρεάζεται.

Π.δ. Δικαίωμα αντίθεσης μειοψηφίας

Στην παρ. 1 του άρθρου 135 Ν. 4548/2018 ορίζεται ότι *«1. Οι αποφάσεις της γενικής συνέλευσης είναι δυνατόν να λαμβάνονται από τους μετόχους χωρίς συνεδρίαση, σύμφωνα με τη διαδικασία και τους όρους του παρόντος, αν συντρέχουν οι εξής προϋποθέσεις: α) ...β) ...γ) ...δ) Μειοψηφία του ενός πέμπτου (1/5) του κεφαλαίου δεν αντιτίθεται στη λήψη απόφασης με τη διαδικασία του παρόντος άρθρου. Σχετική δήλωση πρέπει να σταλεί στο διοικητικό συμβούλιο μέσα σε σαράντα οκτώ (48) ώρες από τη λήψη της πρότασης του διοικητικού συμβουλίου, σύμφωνα με την παράγραφο 2.»*

Με τη διάταξη αυτή ο νόμος αφενός θέτει την τέταρτη προϋπόθεση για τη λήψη απόφασης με ψηφοφορία χωρίς συνεδρίαση, που είναι η μη υποβολή αντιρρήσεων από μειοψηφία ίση ή μεγαλύτερη με το 1/5 του μετοχικού κεφαλαίου, αφετέρου δημιουργεί ένα νέο συλλογικό δικαίωμα μειοψηφίας των μετόχων, ειδικά για τη συγκεκριμένη διαδικασία.

Π.δ.1. Μειοψηφία 1/5

Όπως προαναφέρθηκε, τη δυνατότητα να παρεμποδίσουν τη λήψη απόφασης με τη διαδικασία του άρθρου 135, ασκώντας το σχετικό δικαίωμα, έχουν οι μέτοχοι (ή και ένας μέτοχος ατομικά) που κατέχουν συνολικά ποσοστό ίσο ή μεγαλύτερο με το 1/5 του μετοχικού κεφαλαίου. Για την εξεύρεση του ποσοστού λαμβάνεται υπόψη η κατανομή του μετοχικού κεφαλαίου κατά το χρόνο αποστολής της πρότασης του ΔΣ, δηλαδή κατά την έναρξη της διαδικασίας. Τυχόν μεταγενέστερη μεταβίβαση, ή και προηγούμενη που δεν έχει τυπικά ολοκληρωθεί ή δεν έχει λάβει πλήρη γνώση αυτής η εταιρεία, δεν ασκεί επιρροή στον υπολογισμό του ποσοστού.

Σύμφωνα με την παρ. 12 του άρθρου 141 Ν. 4548/2018, στα δικαιώματα μειοψηφίας οι αιτούντες μέτοχοι οφείλουν να αποδεικνύουν τη μετοχική τους ιδιότητα και τον αριθμό των μετοχών που κατέχουν κατά την άσκηση του σχετικού δικαιώματος. Αν και η διάταξη αναφέρεται ρητά μόνο στα δικαιώματα μειοψηφίας που προβλέπει το άρθρο 141, θα μπορούσε να εφαρμοστεί αναλογικά και για το δικαίωμα αντίθεσης με τη διαδικασία του άρθρου 135. Η σημασία της για το δικαίωμα αυτό είναι μειωμένη, καθότι από τη στιγμή που η πρόταση έχει αποσταλεί στο σύνολο των μετόχων, το ίδιο το ΔΣ έχει αναγνωρίσει τη μετοχική τους ιδιότητα. Μπορεί όμως να τύχει εφαρμογής σε περίπτωση που ο μέτοχος δεν αναγνωρίζεται ως τέτοιος, συνεπώς δεν του αποστέλλεται η πρόταση.

Στο νόμο δε ρυθμίζεται ρητά αν προϋπόθεση για την άσκηση του δικαιώματος είναι η ύπαρξη δικαιώματος ψήφου και η δυνατότητα άσκησής του για τη συγκεκριμένη απόφαση. Το ζήτημα εμφανίζει πρακτική σημασία για περιπτώσεις όπως οι κάτοχοι προνομιούχων μετοχών χωρίς δικαίωμα ψήφου, οι μέτοχοι που απαγορεύεται από ειδικές διατάξεις να ασκήσουν το δικαίωμα ψήφου επί συγκεκριμένων ζητημάτων κοκ. Αντιμετωπίστηκε και για άλλα δικαιώματα της μειοψηφίας από τη θεωρία. Ενδεικτικά, για το δικαίωμα αίτησης σύγκλησης έκτακτης ΓΣ είχε γίνει αποδεκτό ότι μπορεί να ασκείται και από κατόχους μετοχών χωρίς δικαίωμα ψήφου⁶⁸. Αντιθέτως, για το δικαίωμα αναβολής λήψης απόφασης έχουν εκφραστεί και οι δύο απόψεις⁶⁹.

Έχει γίνει αποδεκτό ότι οι προνομιούχες μετοχές χωρίς ψήφο δεν υπολογίζονται για το σχηματισμό απαρτίας στην «παραδοσιακή» ΓΣ⁷⁰. Ως εκ τούτου, ειδικά για αυτές μπορεί να γίνει αποδεκτό ότι δε δύνανται να ασκήσουν το δικαίωμα αντίθεσης με τη διαδικασία και δε

⁶⁸ Δρακόπουλος Π, ειςΔικΑΕ, σελ. 1493-1494, Νομική Βιβλιοθήκη, Γ' Έκδοση, Σπυρίδωνος Α, Τα δικαιώματα της μειοψηφίας στην ανώνυμη εταιρεία, σελ. 37-38, Νομική Βιβλιοθήκη, 2η Έκδοση

⁶⁹ Δρακόπουλος Π, ειςΔικΑΕ, σελ. 1505, Νομική Βιβλιοθήκη, Γ' Έκδοση, Σπυρίδωνος Αλ, Τα δικαιώματα μειοψηφίας στην ανώνυμη εταιρεία, σελ. 99, Νομική Βιβλιοθήκη, 2^η Έκδοση

⁷⁰ Αυγητίδης Δ, ειςΔικΑΕ, σελ. 1248, Νομική Βιβλιοθήκη, Γ' Έκδοση

συνυπολογίζονται για την εξεύρεση του ποσοστού, αφού αναγνωρίζεται ένα γενικότερο πνεύμα στο νόμο εναντίον της ανάμειξής τους στα ζητήματα της ΓΣ. Θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι η ίδια αρχή ισχύει για το σύνολο των μετόχων χωρίς δικαίωμα ψήφου ή δυνατότητα άσκησης αυτού. Δεδομένου όμως ότι οι περιπτώσεις είναι διαφορετικές μεταξύ τους, είναι δύσκολο να υιοθετηθεί μια κοινή λύση. Ορθότερο κρίνεται κάθε συγκεκριμένη περίπτωση να αντιμετωπίζεται ad hoc, με βασικά κριτήρια το λόγο για τον οποίο δε δύναται ο συγκεκριμένος μέτοχος να ψηφίσει και την ύπαρξη ειδικού συμφέροντος για την άσκηση του δικαιώματος. Είναι σαφές ότι το δικαίωμα αυτό αποσκοπεί στη λήψη απόφασης με τη διενέργεια συνεδρίασης, και όχι με τη διαδικασία του άρθρου 135. Συνεπώς είναι αναγκαίο ο μέτοχος να προσδοκά κάποια ωφέλεια από τη διενέργεια συνεδρίασης, που να υποκαθιστά την αδυναμία του να συμμετάσχει στην ψηφοφορία.

Ζήτημα τίθεται κατά πόσον το ποσοστό της μειοψηφίας των μετόχων μπορεί να αυξηθεί ή να μειωθεί από το καταστατικό. Βάσει της παρ. 13 του άρθρου 141 Ν. 4548/2018, «...13. Το καταστατικό μπορεί να μειώσει, όχι όμως πέραν του μισού, τα ποσοστά του καταβεβλημένου κεφαλαίου, που απαιτούνται για την άσκηση των δικαιωμάτων, σύμφωνα με το παρόν άρθρο...». Η διάταξη αυτή, παρά τη διατύπωσή της, που περιορίζει την ισχύ της στα δικαιώματα που προβλέπονται στο άρθρο 141, αναγνωρίζεται ως γενική αρχή του δικαίου της ανώνυμης εταιρείας, καθότι εξασφαλίζει μεγαλύτερη προστασία των μετόχων και εξυπηρετεί το σκοπό του δικαιώματος. Ως εκ τούτου, το ποσοστό του 1/5 μπορεί να μειωθεί από το καταστατικό μέχρι το όριο του 1/10. Δε δύναται σε καμία περίπτωση να αυξηθεί.

Π.δ.2. Αντίθεση στη διαδικασία

Εφόσον οι μέτοχοι συγκεντρώνουν το ως άνω ποσοστό, που τους επιτρέπει να ασκήσουν το δικαίωμα μειοψηφίας, δύνανται να δηλώσουν στην εταιρεία την αντίθεσή τους στη λήψη απόφασης με αυτή τη διαδικασία και να σταματήσουν έτσι τη διαδικασία που έχει ήδη ξεκινήσει. Πρόκειται επί της ουσίας για ένα δικαίωμα αρνησικυρίας (veto) εναντίον της διενέργειας ΓΣ.

Πρέπει πάντως να τονιστεί, και να προσεχθεί ιδιαίτερα, ότι η αντίθεση των μετόχων σε αυτή την περίπτωση αφορά αποκλειστικά τη διαδικασία που έχει επιλεγεί για τη λήψη απόφασης. Οι μέτοχοι δηλώνουν άμεσα ότι δε θέλουν να ληφθεί απόφαση με ψηφοφορία χωρίς συνεδρίαση, και έμμεσα ότι το ΔΣ και οι υπόλοιποι μέτοχοι πρέπει να διεξάγουν ΓΣ είτε με τη διαδικασία των άρθρων 119 επ. (διενέργεια συνεδρίασης) είτε με τη διαδικασία του άρθρου 136 (προσυπογραφή πρακτικού).

Η αντίθεση των μετόχων δεν αφορά στο ουσιαστικό περιεχόμενο της απόφασης που πρόκειται να ληφθεί, δηλαδή της πρότασης του ΔΣ που έχει ήδη αποσταλεί. Προφανώς βέβαια μπορεί αυτό να είναι το αληθινό τους κίνητρο. Αυτό που δηλώνουν ωστόσο κατά την άσκηση του δικαιώματός τους είναι ότι δεν επιθυμούν τη λήψη της συγκεκριμένης απόφασης με τη συγκεκριμένη διαδικασία. Ως εκ τούτου, σε περίπτωση συγκέντρωσης του απαιτούμενου ποσοστού και άσκησης του δικαιώματος, το ΔΣ δε δύναται να επιχειρήσει λήψη της συγκεκριμένης απόφασης με τον ίδιο τρόπο. Δύναται όμως να ληφθεί η ίδια απόφαση σε «παραδοσιακή» ΓΣ, με διενέργεια συνεδρίασης, ή και με προσυπογραφή πρακτικού, εφόσον πάντα πληρούνται οι λοιπές προϋποθέσεις του άρθρου 136 Ν. 4548/2018.

Συνεπώς, με την άσκηση του δικαιώματος μειοψηφίας οι μειοψηφούντες μέτοχοι δεν εμποδίζουν τη λήψη της συγκεκριμένης απόφασης. Αναγκάζουν απλά το ΔΣ να διαλέξει άλλη διαδικασία, και επενδύουν είτε στην πρόκληση διαφορετικού αποτελέσματος εξαιτίας της αλλαγής είτε απλά στην καθυστέρηση λήψης της απόφασης, μέχρι να διενεργηθούν οι διαδικασίες και να παρέλθουν οι προθεσμίες του νόμου για την «παραδοσιακή» ΓΣ.

II.δ.3. Δήλωση

Το δικαίωμα αντίθεσης στη λήψη απόφασης με τη διαδικασία του άρθρου 135 ασκείται με την υποβολή δήλωσης των μετόχων προς το ΔΣ.

Η διάταξη δεν ορίζει κάποιον τύπο για την υποβολή ή την κοινοποίηση της δήλωσης. Ορίζει μόνο ότι πρέπει να σταλεί στο ΔΣ εντός της προθεσμίας που ορίζει ο νόμος. Συνεπώς εναπόκειται στο καταστατικό να ορίσει τον τρόπο με τον οποίο θα υποβάλλεται η δήλωση.

Θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι η αποστολή της σχετικής δήλωσης των μετόχων μπορεί να γίνει μόνο ηλεκτρονικά, με τον ίδιο τρόπο που απεστάλη η πρόταση του ΔΣ. Ορθότερη φαίνεται η εκδοχή ότι το καταστατικό μπορεί να ορίζει ελεύθερα τον τύπο που πρέπει να υποβάλλεται η δήλωση. Ενδεικτικοί τρόποι είναι η ηλεκτρονική κοινοποίηση, η έγγραφη υποβολή, ακόμα και η προφορική υποβολή, εφόσον διασφαλίζεται η προσήκουσα καταγραφή και επιτυγχάνεται ο αποδεικτικός σκοπός του τύπου.

Ακόμα πάντως και σε περίπτωση που το καταστατικό δεν ορίζει κάποιον τύπο για την υποβολή της δήλωσης, η έλλειψη τέτοιας καταστατικής διάταξης δε συνεπάγεται αδυναμία λήψης απόφασης με τη διαδικασία αυτή. Σε αυτή την περίπτωση η υποβολή μπορεί να γίνει με οποιονδήποτε τρόπο, και εναπόκειται στο ΔΣ και τους μετόχους να αποδείξουν αν διενεργήθηκε προσηκόντως ή και αν δε διενεργήθηκε καθόλου.

Π.δ.4. Προθεσμία

Η διάταξη ορίζει ότι η άσκηση του δικαιώματος των μετόχων πρέπει να γίνει εντός προθεσμίας 48 ωρών, προκειμένου να ληφθεί υπόψη από το ΔΣ και να σταματήσει η διαδικασία. Πρόκειται καταρχήν για προθεσμία ενέργειας, καθότι ορίζει το χρονικό σημείο μέχρι το οποίο είναι δυνατή η άσκηση του δικαιώματος.

Η προθεσμία ξεκινά από το χρονικό σημείο λήψης της πρότασης από τους μετόχους. Δεδομένου ότι στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες η λήψη του μηνύματος δεν πρέπει να απέχει μεγάλο χρονικό διάστημα από την αποστολή, η διάταξη αυτή δεν έχει σημασία τόσο για το ενδεχόμενο που η πρόταση παραληφθεί από το μέτοχο σε χρονικό σημείο που απέχει αρκετά από την αποστολή του από το ΔΣ, όσο για την περίπτωση που η πρόταση αποσταλεί σε κάθε μέτοχο σε διαφορετικό χρόνο. Αν ο μέτοχος δεν παραλάβει ποτέ το μήνυμα με την πρόταση, για τεχνικούς λόγους, η σχετική προθεσμία δεν εκκινεί για αυτόν.

Σε περίπτωση που η λήξη της ως άνω προθεσμίας συμπίπτει με τυχόν εξαιρετέα ημέρα ή Σάββατο, τίθεται ζήτημα κατά πόσον η προθεσμία οφείλει να παραταθεί αυτοδικαίως μέχρι την επόμενη εργάσιμη. Στα άρθρα 144 επ. του ΚΠολΔ ορίζονται τα σχετικά με τον υπολογισμό των προθεσμιών που τάσσονται από το νόμο ή από τα δικαστήρια. Σύμφωνα με το άρθρο 144 ΚΠολΔ, «1. Οι προθεσμίες που ορίζονται από το νόμο ή τα δικαστήρια αρχίζουν από την επομένη ημέρα μετά την επίδοση ή μετά τη συντέλεση του γεγονότος που αποτελεί την αφετηρία της προθεσμίας και λήγουν στις 7 το βράδυ της τελευταίας ημέρας και αν αυτή είναι κατά το νόμο εξαιρετέα, την ίδια ώρα της επομένης μη εξαιρετέας ημέρας. 2...3. Το Σάββατο θεωρείται για τον παρόντα Κώδικα εξαιρετέα και μη εργάσιμη ημέρα.». Αν και οι σχετικές διατάξεις ορίζονται επί της αρχής για τις δικονομικές προθεσμίες, γίνεται δεκτό ότι έχουν ευρύτερη εφαρμογή επί του συνόλου των προθεσμιών που τάσσονται από νόμο στα πλαίσια του ιδιωτικού δικαίου ⁷¹. Συνεπώς, αν η ημέρα που λήγει η προθεσμία ενέργειας συμπίπτει με εξαιρετέα ημέρα, χωρεί μετάθεση της λήξης της για την ίδια ώρα της επόμενης εργάσιμης ημέρας.

Δεδομένου ότι στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες υπάρχει πλήρης και ακριβής απεικόνιση του χρονικού σημείου αποστολής και λήψης των μηνυμάτων, και εφόσον η προθεσμία ορίζεται σε ώρες, και όχι σε ημέρες, δε φαίνεται να συντρέχει λόγος παρέκτασής της λήξης της προθεσμίας στο τέλος της ημέρας.

Ζήτημα τίθεται, κατά πόσον είναι ελεύθερο το καταστατικό να ορίσει μεγαλύτερη ή μικρότερη προθεσμία για την άσκηση του δικαιώματος. Αν και αποτελεί γενική αρχή του δικαίου της

⁷¹ Απαλαγάκη Χ, Ερμηνεία κατ' άρθρο ΚΠολΔ, σελ. 355-356, Νομική Βιβλιοθήκη, 3^η Έκδοση

ανώνυμης εταιρείας η δυνατότητα του καταστατικού να διευκολύνει την άσκηση των δικαιωμάτων μειοψηφίας, πρέπει να ληφθεί υπόψη και ο σκοπός της διαδικασίας του άρθρου 135, δηλαδή η ταχεία λήψη αποφάσεων, που συνδέεται στενά με τη μικρή προθεσμία άσκησης του δικαιώματος αντίθεσης με τη διαδικασία. Ορθότερο είναι να γίνει αποδεκτό πως η προθεσμία είναι σταθερή, στις 48 ώρες. Δε δύναται να οριστεί μικρότερη προθεσμία με το καταστατικό, καθότι αυτό θα ελάττωνε την προστασία των μετόχων, δε δύναται όμως ούτε να οριστεί μεγαλύτερη, καθότι αυτό θα είχε σημαντική επίδραση στο χρόνο λήψης των αποφάσεων και θα δημιουργούσε επιπλέον αβεβαιότητα για τη διενέργεια της διαδικασίας.

Π.ε. Η ρύθμιση στα αλλοδαπά δίκαια

Δίκαιο Ηνωμένου Βασιλείου

Εις ό, τι αφορά το αγγλικό εταιρικό δίκαιο, όπως αναφέρθηκε σε προηγούμενη ενότητα η CA 2006 δεν παρέχει τη δυνατότητα λήψης απόφασης με ψηφοφορία χωρίς συνεδρίαση (written resolutions) στο σύνολο των εταιρειών που ρυθμίζει, αλλά οριοθετεί το πεδίο εφαρμογής των σχετικών διατάξεων με μια σειρά από κριτήρια. Σε σχέση με το άρθρο 135 Ν. 4548/2018 παρατηρούνται τόσο ομοιότητες όσο και διαφορές των επιμέρους ρυθμίσεων.

Υπό το καθεστώς της προγενέστερης Companies Act 1985, ο νόμος έδινε ρητά τη δυνατότητα σε κάθε εταιρεία να λαμβάνει αποφάσεις με ομόφωνη υιοθέτηση εγγράφων ψηφισμάτων-αποφάσεων (written resolutions) από τους μετόχους-εταίρους, με την προϋπόθεση πρόβλεψης σχετικής δυνατότητας στο καταστατικό⁷². Η δυνατότητα αυτή περιορίστηκε υπό το φως της ισχύουσας Companies Act 2006, καθώς η διάταξη αναφέρεται μόνο σε private companies. Από τη διατύπωση της διάταξης δε φαίνεται να προκύπτει παρόμοια δυνατότητα και για τις public companies, και μάλιστα ανεξαρτήτως της ύπαρξης σχετικής πρόβλεψης στο καταστατικό. Ο περιορισμός αυτός έχει δεχθεί ισχυρή κριτική από την αγγλική βιβλιογραφία, με την αιτίαση ότι παρά την περιορισμένη χρήση της η δυνατότητα αυτή ήταν χρήσιμη για κάποιες public companies, ειδικά για αυτές που αν και δημόσιες έχουν μικρό αριθμό μετόχων⁷³.

Ως «private company» για τις διατάξεις της CA 2006 ορίζεται κάθε εταιρεία που δεν είναι «public company», και ως public company, κάθε εταιρεία που περιορίζεται από μετοχές ή εγγυητική ευθύνη και έχει μετοχικό κεφάλαιο, της οποίας το πιστοποιητικό δραστηριότητας

⁷² Gower, Principles of modern company law, σελ. 407, Sweet & Maxwell, 10^η Έκδοση

⁷³ Hannigan B, Company law, σελ. 364, Oxford University Press, 2^η Έκδοση

δηλώνει ότι είναι public company, και η οποία έχει συμμορφωθεί με όλες τις απαιτήσεις της Companies Act εν σχέσει με τις public companies ⁷⁴. Περαιτέρω, οι private companies δεν απαιτείται να διαθέτουν ελάχιστο μετοχικό κεφάλαιο, και δε δύνανται να εισαγάγουν τις μετοχές τους σε οργανωμένη αγορά ⁷⁵.

Για τη λήψη απόφασης με τον τρόπο αυτό δεν απαιτείται η ύπαρξη σχετικής ρήτρας στο καταστατικό, και μάλιστα αν υπάρχει τέτοια ρήτρα και έρχεται σε αντίθεση με τα οριζόμενα στο νόμο, ο νόμος υπερισχύει ⁷⁶. Είναι δυνατό ωστόσο το καταστατικό να απαιτεί τη διενέργεια συνέλευσης για αποφάσεις επί ζητημάτων που εμπίπτουν εξ' ολοκλήρου στη δικαιοδοσία του καταστατικού ⁷⁷. Στο νόμο προβλέπεται ότι οι μέτοχοι δύνανται να αποφασίσουν με τον τρόπο αυτό επί κάθε εταιρικού ζητήματος, εκτός από την απομάκρυνση μέλους της διοίκησης της εταιρείας (director) ή ελεγκτή (auditor) πριν τη λήξη της θητείας του ⁷⁸.

Τέλος, στην CA 2006 δεν προβλέπεται ευθέως αντίστοιχο δικαίωμα μειοψηφίας με αυτό που παρέχει ο Ν. 4548/2018 για τη δήλωση αντίθεσης στη λήψη απόφασης με τον τρόπο αυτό, παρέχεται όμως εμμέσως η ίδια δυνατότητα στους μετόχους της μειοψηφίας, καθότι δύνανται, αν κατέχουν το απαιτούμενο ποσοστό του μετοχικού κεφαλαίου, να ζητήσουν τη διενέργεια συνέλευσης για το ζήτημα αυτό, και συνεπώς να αποφύγουν τη λήψη απόφασης χωρίς να λάβει χώρα συνεδρίαση ⁷⁹.

Δίκαιο Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής

Στη νομοθεσία του Delaware, που όπως προαναλύθηκε θεωρείται η πλέον αντιπροσωπευτική για το θεσμό στις ΗΠΑ, η διαδικασία των εγγράφων συναινέσεων δε μπορεί να αντικαταστήσει την τακτική συνέλευση-συνάντηση των μετόχων ⁸⁰. Η διενέργεια μιας τουλάχιστον συνέλευσης ανά έτος παραμένει υποχρεωτική για την εταιρεία. Η εκλογή της διοίκησης (board) από τους μετόχους μέσω εγγράφων συναινέσεων επί της αρχής είναι δυνατή, εφόσον όμως πληρούται μια

⁷⁴ Hannigan B, Company law, σελ. 16-17, Oxford University Press, 2^η Έκδοση

⁷⁵ Charlesworth's Company Law, σελ. 54-57, Sweet & Maxwell, 18^η Έκδοση

⁷⁶ Hannigan B, Company law, σελ. 364-365, Oxford University Press, 2^η Έκδοση

⁷⁷ Gower, Principles of modern company law, σελ. 404, Sweet & Maxwell, 10^η Έκδοση

⁷⁸ Gower, Principles of modern company law, σελ. 405, Sweet & Maxwell, 10^η Έκδοση

⁷⁹ Gower, Principles of modern company law, σελ. 404-405, Sweet & Maxwell, 10^η Έκδοση, Hannigan B, Company Law, σελ. 369-370, Oxford University Press, 2^η Έκδοση

⁸⁰ Pinto R-Branson D, Understanding Corporate Law, σελ. 120, LexisNevis, 4^η Έκδοση

σειρά προϋποθέσεων που θέτει ο νόμος ως προς το καταστατικό και την απαιτούμενη πλειοψηφία, που ενδέχεται να φτάνει σε βαθμό ομοφωνίας⁸¹.

Δίκαιο Γερμανίας

Όπως έγινε ήδη αναφορά, λήψη απόφασης από τους μετόχους μέσω εγγράφων ψηφισμάτων είναι δυνατή στην GmbH. Προϋπόθεση για τη λήψη απόφασης με τον τρόπο αυτό είναι είτε η συμφωνία όλων των μετόχων με το περιεχόμενό της, είτε η συμφωνία όλων επί της διαδικασίας, δηλαδή να προηγηθεί της ψηφοφορίας έγγραφη διαβούλευση με τον τρόπο που προβλέπεται από το νόμο, αντί συνεδρίασης⁸². Ως εκ τούτου, υπάρχει ατομική δυνατότητα κάθε μετόχου να εμποδίσει τη λήψη απόφασης με τον τρόπο αυτό, και να αναγκάσει την εταιρεία να προχωρήσει σε διενέργεια συνεδρίασης.

Δίκαιο Γαλλίας

Σε ό, τι αφορά τη γαλλική SARL, στην οποία όπως αναλύθηκε προβλέπεται δυνατότητα λήψης απόφασης μέσω έγγραφης διαβούλευσης, η ύπαρξη καταστατικής πρόβλεψης είναι αναγκαία προϋπόθεση για τη λήψη αποφάσεων με τον τρόπο αυτό, σε κάθε δε περίπτωση η έγκριση των ετήσιων οικονομικών καταστάσεων δεν είναι δυνατόν να λαμβάνει χώρα έτσι⁸³.

III. Έλλειψη συνεδρίασης

Η λήψη απόφασης από τη ΓΣ χωρίς τη διενέργεια συνεδρίασης είναι μακράν το βασικότερο χαρακτηριστικό της διαδικασίας του άρθρου 135. Δεν είναι μια δυνατότητα που παρέχεται μόνο από το άρθρο 135, καθότι η ίδια δυνατότητα προβλέπεται και με τη διαδικασία του άρθρου 136. Αποτελεί όμως ένα σημαντικό πλεονέκτημα και των δύο τρόπων σε σχέση με την «παραδοσιακή» ΓΣ των άρθρων 119 επ., καθότι η συνεδρίαση των μετόχων μπορεί να συνεπάγεται σημαντικό χρονικό, διαδικαστικό, ενίοτε και οικονομικό κόστος για την εταιρεία⁸⁴.

Οι διατάξεις των άρθρων 119 επ. για τη Γενική Συνέλευση στο μεγαλύτερο μέρος τους δεν εφαρμόζονται όταν λαμβάνεται απόφαση με τη διαδικασία του άρθρου 135, καθότι συνδέονται

⁸¹ Kahn A, *Comparative Company Law*, σελ. 487, Cambridge University Press, 2018

⁸² Andenas M. & Wooldridge F, *European Comparative Company Law*, σελ. 306, Cambridge University Press, 2012

⁸³ Andenas M. & Wooldridge F, *European Comparative Company Law*, σελ. 286, Cambridge University Press, 2012

⁸⁴ Hannigan B, *Company Law*, σελ. 363, Oxford University Press, 2^η Έκδοση

στενά με τη διενέργεια συνεδρίασης. Ως εκ τούτου, ελαττώνονται σημαντικά οι διατυπώσεις και οι διαδικασίες που όφειλαν να τηρηθούν βάσει των άρθρων αυτών, και συνεπώς μειώνονται οι πιθανότητες να καταστεί μια απόφαση ελαττωματική εξαιτίας μη τήρησης κάποιας διάταξης. Περαιτέρω, η εταιρεία δε δεσμεύεται από τις προθεσμίες που προβλέπουν τα άρθρα αυτά, συνεπώς η απόφαση δύναται να ληφθεί ταχύτερα.

Δεν εξαιρείται το σύνολο των διατάξεων 119 επ. από την εφαρμογή κατά τη διαδικασία του άρθρου 135. Ορισμένες εξ' αυτών εφαρμόζονται αναλογικά, άλλες εφαρμόζονται και άμεσα. Στο παρόν κεφάλαιο αναλύονται μόνο οι διατάξεις που δεν εφαρμόζονται, λόγω της σύνδεσής τους με τη διενέργεια συνεδρίασης.

III.α. Συνεδρίαση

Με τον όρο συνεδρίαση αποδίδεται η συνάθροιση των μετόχων στον ίδιο τόπο και στον ίδιο χρόνο, με σκοπό την ανταλλαγή απόψεων και την επιλογή της καλύτερης, κατά την κρίση της πλειοψηφίας αυτών, απόφασης για την εταιρεία ⁸⁵, ανάλογα με την εκάστοτε τεθείσα ημερήσια διάταξη.

Η διενέργεια συνεδρίασης για τη λήψη απόφασης θεωρείται ότι εξασφαλίζει μεγαλύτερη προστασία για τους μετόχους, και κυρίως για τους μετόχους της μειοψηφίας ή για αυτούς που δεν αντιπροσωπεύονται στο ΔΣ. Κατά τη διάρκεια της συνεδρίασης η συνάντηση των μετόχων πρόσωπο με πρόσωπο, η ανταλλαγή απόψεων και επιχειρημάτων, η δυνατότητα υποβολής ερωτήσεων, ενδεχομένως και η αντιπαράθεση μετόχων και ΔΣ, μπορεί να επηρεάσει ορισμένους εκ των παρισταμένων μετόχων και να αλλάξει τους συσχετισμούς για τη λήψη της απόφασης.

Σε περιπτώσεις ωστόσο, ανωνύμων εταιρειών στις οποίες η πλειοψηφία είναι ουσιαστικά διασφαλισμένη, τυχόν μεταστροφή των μετόχων δε μπορεί να επηρεάσει τη λήψη της απόφασης. Συνεπώς η συνεδρίαση που γίνεται είναι καθαρά τυπική ⁸⁶. Πρόκειται συνήθως για εταιρείες με μικρό αριθμό μετόχων και διαμορφωμένη πλειοψηφία, μπορεί όμως να προκύπτει και σε εταιρείες με μεγαλύτερο αριθμό μετόχων, στις οποίες οι μικρότεροι απέχουν από τις διαδικασίες. Παρά την τυπικότητά της, η ανάγκη διενέργειας συνεδρίασης συνεχίζει να έχει συνέπειες για την εταιρεία. Πρέπει να προηγηθεί συνεννόηση σχετικά με το χρόνο και τον τόπο διενέργειάς της, να γίνουν εγκαίρως οι αναγκαίες δημοσιεύσεις, ενδεχομένως να καταβληθούν και άμεσες

⁸⁵ Ρόκας Ν, Εμπορικές εταιρείες, σελ. 251, Εκδόσεις Σάκκουλα, 8^η Έκδοση

⁸⁶ Ρόκας Ν, Εμπορικές εταιρείες, σελ. 251, Εκδόσεις Σάκκουλα, 8^η Έκδοση

δαπάνες για την πραγματοποίησή της. Δημιουργείται δηλαδή ένα βάρος για την εταιρεία, που ελλείπει χρησιμότητας της συνεδρίασης επιζητείται η αποφυγή του.

III.β. Τόπος

Στο άρθρο 120 Ν. 4548/2018 ρυθμίζονται τα σχετικά με τον τόπο διενέργειας της Γενικής Συνέλευσης. Ελλείπει συνεδρίασης, δεν τίθεται ζήτημα για τον τόπο αυτής, και οι ρυθμίσεις του άρθρου 120 δεν εφαρμόζονται. Συνεπώς, οι μέτοχοι και το ΔΣ απαλλάσσονται από την υποχρέωση καθορισμού κοινώς αποδεκτού τόπου συνάντησης, και ελλείπει ένας από τους πιθανούς λόγους ακύρωσης της απόφασης.

Αναγκαίο κρίνεται να δοθεί μια διευκρίνιση εν σχέσει με την παρ. 3 του άρθρου, στην οποία ορίζεται ότι «...3. *Επί εταιρειών των οποίων οι μετοχές δεν είναι εισηγμένες σε ρυθμιζόμενη αγορά, το καταστατικό μπορεί να προβλέπει ότι, αν αποφασίσει σχετικά το διοικητικό συμβούλιο, η γενική συνέλευση δεν θα συνέλθει σε κάποιο τόπο, σύμφωνα με το παρόν άρθρο, αλλά θα συνεδριάσει εξ ολοκλήρου με συμμετοχή των μετόχων από απόσταση με τα ηλεκτρονικά μέσα που προβλέπονται στο άρθρο 125...»*. Η ρύθμιση αυτή δίνει τη δυνατότητα στο ΔΣ να μην ορίσει τόπο συνεδρίασης, και να διενεργήσει αυτή αποκλειστικά με ηλεκτρονικά μέσα.

Όπως προκύπτει κι από τη διατύπωση της διάταξης, δεν πρόκειται για λήψη απόφασης χωρίς τη διενέργεια συνεδρίασης. Συνεδρίαση διενεργείται κανονικά, αλλά χάρη στη χρήση ηλεκτρονικών μέσων δεν απαιτείται η πραγματική παρουσία των μετόχων στον ίδιο χώρο ⁸⁷. Η διαφορά συνεπώς της διαδικασίας του άρθρου 135 από την παρ. 3 του άρθρου 120 είναι ότι στη μεν πρώτη τα ηλεκτρονικά μέσα αξιοποιούνται για την εξ' ολοκλήρου αποφυγή διενέργειας συνεδρίασης, στη δε δεύτερη η συνεδρίαση διενεργείται και αποφεύγεται μόνο η συνάθροιση των μετόχων στον ίδιο χώρο.

III.γ. Πρόσκληση

Στα άρθρα 121-122 Ν. 4548/2018 ορίζονται τα σχετικά με τη σύγκληση της ΓΣ. Συγκεκριμένα, ορίζονται τα όργανα και τα πρόσωπα που δύνανται να συγκαλέσουν τη ΓΣ, το περιεχόμενο της πρόσκλησης, ο χρόνος και ο τρόπος δημοσίευσής της και η δυνατότητα αποφυγής των διαδικασιών αυτών μέσω της διενέργειας καθολικής ΓΣ.

⁸⁷ Κουλορίδας Α, Οι αποφάσεις των μετόχων: Παρακμή της γενικής συνέλευσης, σελ. 13, Σύνδεσμος Ελλήνων Εμπορικόλογων, 28ο Πανελλήνιο Συνέδριο Εμπορικού Δικαίου

Η απαλλαγή από την υποχρέωση τήρησης των διαδικασιών σύγκλησης είναι ίσως το μεγαλύτερο πλεονέκτημα που προσφέρει στην εταιρεία η λήψη απόφασης με τη διαδικασία του άρθρου 135⁸⁸. Από τη στιγμή που δε διενεργείται συνεδρίαση, δεν προσκαλούνται οι μέτοχοι να συμμετάσχουν σε αυτή. Ως εκ τούτου, αποφεύγεται η διαδικασία σύνταξης και δημοσίευσης της πρόσκλησης, και εκλείπουν οι σχετικοί λόγοι ακύρωσης.

Ως προς τη σύνταξη της πρόσκλησης, σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 121 αυτή πρέπει να περιλαμβάνει ένα ελάχιστο περιεχόμενο, οποιαδήποτε παράλειψη ή ανακρίβεια του οποίου ενδέχεται να έχει ως συνέπεια την ακυρωσία της ληφθείσας απόφασης⁸⁹.

Ως προς τη δημοσίευση της πρόσκλησης, όπως προβλέπεται στο άρθρο 122, η καταχώριση στο Γ.Ε.ΜΗ είναι αισθητά απλούστερη και πιο οικονομική, συνεχίζει όμως να περιλαμβάνει μια διαδικασία που δύναται να πάσχει από πλημμέλειες.

Το βασικότερο μειονέκτημά της είναι η τήρηση της προθεσμίας των είκοσι ημερών για τη δημοσίευση. Σε ορισμένες περιπτώσεις, ενδέχεται να συντρέχει επείγουσα περίπτωση για τη λήψη άμεσων αποφάσεων από Έκτακτη Γενική Συνέλευση (π.χ μείωση μετοχικού κεφαλαίου και αύξηση αυτού αμέσως μετά για την αντιμετώπιση άμεσου προβλήματος ρευστότητας), και η ανάγκη τήρησης της προθεσμίας των 20 ημερών, ενδεχομένως συνδυαζόμενη με άλλες προθεσμίες που προβλέπει ο νόμος για τη διενέργεια άλλων διαδικασιών ή για τη δημοσίευση στο Γ.Ε.ΜΗ, καθυστερεί σημαντικά τη λήψη της.

Ειδικά δε ως προς την ημερήσια διάταξη της ΓΣ, που ως ελάχιστο περιεχόμενο της πρόσκλησης απαιτείται να περιλαμβάνεται σε αυτή, και συνεπώς πρέπει να δημοσιεύεται τουλάχιστον προ είκοσι ημερών, η δημοσίευση έχει ως συνέπεια και την αδυναμία ένταξης περισσοτέρων θεμάτων σε αυτή. Έτσι περιορίζεται σημαντικά η ευελιξία της εταιρείας, η ΓΣ αδυνατεί να λάβει αποφάσεις για ζητήματα που προκύπτουν ανάμεσα στη δημοσίευση της πρόσκλησης και την ημέρα της συνεδρίασης αν δε συναινεί το σύνολο των μετόχων, και συνεπώς ενδέχεται αποφάσεις που επιβάλλεται να ληφθούν σε εκείνο το χρόνο να παραπέμπονται αναγκαστικά σε επόμενη ΓΣ.

Όπως γίνεται αντιληπτό, με την απαλλαγή της από την εφαρμογή των διατάξεων για τη σύγκληση η εταιρεία μπορεί να αποκομίζει σημαντικά κέρδη, χρονικά, διαδικαστικά και οικονομικά, και μειώνεται αισθητά η έκθεσή της σε ελαττωματικότητα της απόφασης.

⁸⁸ *Pinto R-Branson D*, *Understanding Corporate Law*, σελ. 191, LexisNevis, 4η Έκδοση

⁸⁹ *Ψυχομάνης Σπ*, *Δίκαιο Εμπορικών Εταιρειών*, σελ. 334, Εκδόσεις Σάκουλα, 3^η Έκδοση

Ωστόσο, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η παράλειψη της διαδικασίας σύγκλησης συνεπάγεται μειωμένη προστασία για τους μετόχους, ειδικά για όσους δεν εκπροσωπούνται στο ΔΣ, κυρίως εξαιτίας της αδυναμίας τους να προετοιμαστούν και να ενημερωθούν για τα θέματα επί των οποίων καλούνται να αποφασίσουν. Για την πλήρωση του κενού στην προστασία των μετόχων το άρθρο 135 έχει υιοθετήσει κάποιες διαδικασίες και διατυπώσεις, προσαρμοσμένες στο σκοπό της διάταξης. Περαιτέρω ανάλυση επ' αυτών θα γίνει σε επόμενο κεφάλαιο της παρούσας.

III.δ. Δικαιώματα μετόχων πριν τη ΓΣ

Στο άρθρο 123 Ν. 4548/2018 κατοχυρώνεται το δικαίωμα των μετόχων να τεθούν στη διάθεσή τους από την εταιρεία ορισμένες πληροφορίες και έγγραφα, που συνδέονται με τη διενέργεια της ΓΣ και τα θέματα που θα συζητηθούν σε αυτή.

Ως προς τις οικονομικές καταστάσεις, αναλύθηκε ήδη ανωτέρω ότι με τη διαδικασία του άρθρου 135 δε μπορεί να ληφθούν αποφάσεις για τα θέματα αρμοδιότητας τακτικής ΓΣ. Συνεπώς δεν υφίσταται ζήτημα ύπαρξης τέτοιου δικαιώματος των μετόχων όταν λαμβάνεται απόφαση βάσει του άρθρου 135.

Ομοίως ως προς την πρόσκληση για τη σύγκληση. Όπως αναλύθηκε ανωτέρω, ελλείψει διενέργειας συνεδρίασης δε συντάσσεται πρόσκληση των μετόχων να παραστούν. Συνεπώς δεν υφίσταται και ζήτημα να τεθεί αυτή στη διάθεσή τους.

Ως προς το συνολικό αριθμό των μετόχων και των δικαιωμάτων ψήφου που οι μετοχές ενσωματώνουν, η πληροφορία αυτή έχει αξία για τους μετόχους και όταν λαμβάνεται απόφαση με ψηφοφορία χωρίς συνεδρίαση, καθότι πρέπει να γνωρίζουν την κατανομή των ψήφων στη ΓΣ ώστε να εκτιμήσουν το αποτέλεσμα της ψηφοφορίας. Συνεπώς θα μπορούσε το σχετικό δικαίωμα των μετόχων να παραμείνει και με τη διαδικασία του άρθρου 135. Σε αυτή την περίπτωση θα ήταν αναγκαία μια ερμηνευτική προσαρμογή της διάταξης ως προς το χρόνο, που ελλείψει συνεδρίασης δε θα εκτείνεται από τη σύγκληση έως τη συνεδρίαση, αλλά από την αποστολή της πρότασης έως το χρόνο λήψης απόφασης, ενδεχομένως και τον τρόπο παροχής των πληροφοριών, που δεδομένης της «ηλεκτρονικής» φύσης της διαδικασίας θα μπορούσε να επηρεαστεί αναλόγως. Αντίστοιχο ατομικό δικαίωμα κάθε μετόχου να λάβει τις ίδιες πληροφορίες ανεξαρτήτως διενέργειας ΓΣ σύμφωνα υφίσταται και βάσει της παρ. 11 άρθρου 141 Ν. 4548/2018. Το ζήτημα της συνύπαρξης των δύο δικαιωμάτων θα αναλυθεί εκτενέστερα σε επόμενο κεφάλαιο της παρούσας (υπό Χ.ζ.).

Τέλος, σε ό, τι αφορά τα έντυπα και τα μέσα που πρέπει να χρησιμοποιηθούν από τους μετόχους για να ψηφίσουν στη ΓΣ, δεδομένου ότι συνδέονται με τη διενέργεια ψηφοφορίας στα πλαίσια συνεδρίασης δεν απαιτείται η παροχή των σχετικών πληροφοριών όταν η απόφαση πρόκειται να ληφθεί χωρίς συνεδρίαση.

III.ε. Δικαιούμενοι συμμετοχής

Στο άρθρο 124 Ν. 4548/2018 ρυθμίζονται οι διαδικασίες που πρέπει να ακολουθήσουν οι μέτοχοι για να συμμετάσχουν στη ΓΣ.

Όπως αναλύεται σε έτερα κεφάλαια της παρούσας, η μετοχική ιδιότητα αποτελεί προϋπόθεση για τη συμμετοχή στη ΓΣ και όταν αυτή διενεργείται με τη διαδικασία του άρθρου 135. Οι διατάξεις ωστόσο του άρθρου 124 δε δύναται να εφαρμοστούν. Δεδομένου ότι η διαδικασία μπορεί να ξεκινήσει μόνο με την αποστολή μηνύματος στο σύνολο των μετόχων, θεωρείται ότι το ΔΣ γνωρίζει το σύνολο αυτών, καθώς και τα στοιχεία επικοινωνίας τους, συνεπώς δε δύναται να εξαρτήσει τη συμμετοχή τους από την απόδειξη της μετοχικής ιδιότητας μέσω προηγούμενης κατάθεσης των μετοχών. Σε περίπτωση δε που δεν τα γνωρίζει δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις του νόμου για να λάβει απόφαση με τον τρόπο αυτό, όπως αναλύθηκε ανωτέρω.

Δεν αποκλείεται φυσικά, να προκύψουν αμφισβητήσεις ως προς τη μετοχική ιδιότητα κάποιου συμμετέχοντος στη ΓΣ, ή και κάποιου αποκλεισμένου από αυτή, και συνεπώς να εγερθεί ζήτημα απόδειξης αυτής. Το ζήτημα αυτό θα αναλυθεί σε επόμενο κεφάλαιο, σε κάθε περίπτωση η κατάθεση των μετοχών δύναται να λειτουργήσει ως αποδεικτικό μέσο, δε συνδέεται όμως άμεσα με τη διενέργεια ΓΣ. Η δε δυνατότητα της εταιρείας να διενεργήσει ΓΣ χωρίς την τήρηση τυχόν διατυπώσεων του καταστατικού για την προηγούμενη κατάθεση των μετοχών αποτελεί ένα πλεονέκτημα της διαδικασίας του άρθρου 135 σε σχέση με τη διαδικασία της «παραδοσιακής» ΓΣ.

III.στ. Συμμετοχή από απόσταση σε πραγματικό χρόνο

Στο άρθρο 125 Ν. 4548/2018 ρυθμίζεται η δυνατότητα των μετόχων να συμμετέχουν στη Γενική Συνέλευση από απόσταση, με τη χρήση σύγχρονων οπτικοακουστικών μέσων, χωρίς τη φυσική τους παρουσία στο χώρο, εφόσον υπάρχει σχετική πρόβλεψη στο καταστατικό. Στην περίπτωση που το σύνολο των μετόχων που συμμετέχει στη ΓΣ είναι από απόσταση, εφαρμόζεται η παρ. 3 του άρθρου 120. Όταν υπάρχει έστω ένας μέτοχος που παρίσταται κανονικά στη Συνέλευση, με φυσική παρουσία, η Συνέλευση διεξάγεται σύμφωνα με το άρθρο 125 Ν. 4548/2018.

Όπως αναλύθηκε και σε προηγούμενη ενότητα, η διεξαγωγή της Γενικής Συνέλευσης σύμφωνα με το άρθρο 125 Ν. 4548/2018 προϋποθέτει τη διενέργεια συνεδρίασης. Το άρθρο απλώς δίνει τη δυνατότητα στους μετόχους, είτε στο σύνολο είτε σε μέρος αυτών, να συμμετέχουν χωρίς να είναι αναγκαία η φυσική τους παρουσία. Ως εκ τούτου, αποκλείεται η εφαρμογή της διάταξης όταν η απόφαση λαμβάνεται χωρίς τη διενέργεια συνεδρίασης, σύμφωνα με το άρθρο 135.

III.ζ. Επιστολική ψήφος

Το άρθρο 126 Ν. 4548/2018 ρυθμίζει τη δυνατότητα συμμετοχής στη ΓΣ από απόσταση, όχι όμως μέσω συμμετοχής στη συνεδρίαση, αλλά μέσω προηγούμενης αποστολής, με τα προβλεπόμενα μέσα, της ψήφου του μετόχου επί των θεμάτων της ημερήσιας διάταξης.

Καταρχήν, στη διαδικασία του άρθρου 135 δεν υπάρχει η έννοια της συμμετοχής εξ' αποστάσεως, καθότι ελλείψει συνεδρίασης δεν υφίσταται ζήτημα συμμετοχής χωρίς φυσική παρουσία. Η δε χρησιμότητα της διάταξης του άρθρου 126 έγκειται ακριβώς στην παροχή δυνατότητας στο μέτοχο να συμμετάσχει στη λήψη της απόφασης χωρίς να συμμετάσχει στη συνεδρίαση.

Περαιτέρω, η διαδικασία του άρθρου 126 προϋποθέτει αποστολή της ψήφου του μετόχου με τα προβλεπόμενα μέσα έως 24 ώρες πριν από τη συνέλευση. Με τη διαδικασία του άρθρου 135, η Συνέλευση ουσιαστικά ξεκινά με την ταυτόχρονη αποστολή της πρότασης στο σύνολο των μετόχων, και περατώνεται με την έκδοση απόφασης. Δεν είναι δυνατό ο μέτοχος να ψηφίσει έως 24 ώρες πριν την αποστολή της πρότασης, καθώς η πρόταση πρέπει να αποσταλεί ταυτόχρονα σε όλους τους μετόχους. Τυχόν προηγούμενη αποστολή της πρότασης σε κάποιον εκ των μετόχων αποτελεί παράβαση της διαδικασίας, και δεν είναι δυνατή εντός του πλαισίου του άρθρου 135.

Διαφορετικό ωστόσο είναι το ζήτημα εφαρμογής της παρ. 3 του άρθρου 126, για την υποχρέωση της εταιρείας να διασφαλίζει την ταυτότητα του συμμετέχοντος, την προέλευση της ψήφου και την ασφάλεια της ηλεκτρονικής σύνδεσης. Αντίστοιχη διάταξη δεν υπάρχει στο άρθρο 135, η ύπαρξη όμως της υποχρέωσης αυτής θεωρείται αναγκαία για την ασφάλεια της διαδικασίας. Σε περίπτωση συνεπώς έγερσης ζητήματος γνησιότητας της ψήφου για λόγους σχετιζόμενους με τα μέσα επικοινωνίας-ψήφου των μετόχων, η παρ. 3 δύναται να τύχει αναλογικής εφαρμογής, με την ερμηνεία ότι η υποχρέωση που θεσπίζεται για την εταιρεία ισχύει σε κάθε διαδικασία που ακολουθείται για τη λήψη απόφασης ΓΣ και αξιοποιούνται μέσα ηλεκτρονικής επικοινωνίας, και όχι μόνο στα πλαίσια της διενέργειας συνεδρίασης.

III.η. Συμμετοχή μη μετόχων

Το άρθρο 127 Ν. 4548/2018 ρυθμίζει ποια άλλα πρόσωπα, πέραν των μετόχων, δικαιούνται να συμμετέχουν στη ΓΣ δια της παράστασής τους, καθώς και πότε μπορεί να επιτραπεί η συμμετοχή άλλων προσώπων, πέραν των ως άνω δικαιουμένων. Συγκεκριμένα, ο νόμος αναφέρεται σε «παράσταση», «παρουσία» και «συμμετοχή» τρίτων προσώπων, εκτός των μετόχων, στη Γενική Συνέλευση. Απαιτείται είτε φυσική παρουσία και συμμετοχή των προσώπων αυτών, είτε συμμετοχή τους με τη χρήση οπτικοακουστικών μέσων, σύμφωνα με το άρθρο 125 Ν. 4548/2018.

Όπως γίνεται αντιληπτό, η συμμετοχή μη μετόχων στη ΓΣ, με τον τρόπο που νοείται στο νόμο, συνδέεται άμεσα με τη διεξαγωγή συνεδρίασης. Στη διαδικασία του άρθρου 135 δεν προβλέπεται αντιπαράθεση των μετόχων ή δικαίωμα να εκθέσουν την άποψή τους στους υπόλοιπους, ούτε φυσικά να λάβουν το λόγο ή να παρίστανται για άλλους σκοπούς (πχ ενημερωτικούς ή υποστηρικτικούς). Η διαδικασία εξαντλείται στην αποστολή της πρότασης και στην απάντηση των μετόχων. Συνεπώς δεν υφίσταται λόγος αναλογικής εφαρμογής της διάταξης.

III.θ. Αντιπροσώπευση

Το άρθρο 128 Ν. 4548/2018 ρυθμίζει τα σχετικά με τον τρόπο αντιπροσώπευσης των μετόχων στη ΓΣ, τα όρια της εξουσίας του αντιπροσώπου, την απόδειξη και τις διατυπώσεις της αντιπροσώπευσης. Η σημασία της διάταξης έγκειται στην αδυναμία του μετόχου να παραστεί αυτοπροσώπως στη Συνέλευση, αδυναμία που άλλοτε είναι εγγενής (νομικά πρόσωπα) και άλλοτε οφείλεται σε πραγματικούς λόγους. Η διάταξη παρέχει και τη δυνατότητα στους μετόχους να εξουσιοδοτήσουν άλλο μέτοχο να συμμετάσχει στη διαδικασία αντ' αυτών, προκειμένου να εκφράσουν έτσι την ομαδοποίηση και τη συνεργασία τους.

Στη λήψη απόφασης με τη διαδικασία του άρθρου 135, δε φαίνεται να υπάρχει περιθώριο εφαρμογής των διατάξεων περί αντιπροσώπευσης. Ελλείψει συνεδρίασης δεν υφίσταται ζήτημα αδυναμίας μετόχων να συμμετάσχουν αυτοπροσώπως. Από τη στιγμή που δεν εξυπηρετεί κάποια πραγματική ανάγκη της εταιρείας ή των μετόχων, η διάταξη δε φαίνεται να χρήζει αναλογικής εφαρμογής.

III.1. Πρόεδρος ΓΣ

Όπως ορίζεται στο άρθρο 129 Ν. 4548/2018, «1. Μέχρι την εκλογή του προέδρου της, που γίνεται από την ίδια με απλή πλειοψηφία, στη γενική συνέλευση προεδρεύει ο πρόεδρος του διοικητικού συμβουλίου ή ο αναπληρωτής του. 2. Ο πρόεδρος της συνέλευσης μπορεί να επικουρείται από γραμματέα και ψηφολέκτη, που εκλέγονται με τον ίδιο τρόπο. Ο πρόεδρος ελέγχει την κανονικότητα της συγκρότησης της γενικής συνέλευσης, την ταυτότητα και τη νομιμοποίηση των παρόντων, την ακρίβεια των πρακτικών, διευθύνει τη συζήτηση, θέτει τα θέματα σε ψηφοφορία και αναγγέλλει το αποτέλεσμα της τελευταίας. 3. Η μη εκλογή ή η μη σύννομη εκλογή προέδρου, καθώς και η μη τήρηση των διατυπώσεων της παραγράφου 2 δεν επηρεάζουν το κύρος των αποφάσεων της γενικής συνέλευσης, αν δεν συντρέχουν άλλα ελαττώματα τούτων.».

Από μια πρώτη ανάγνωση της διάταξης, ο ρόλος του προέδρου της ΓΣ είναι οργανωτικός και εποπτικός. Ελέγχει τα σχετικά με τη συγκρότηση της Συνέλευσης και την τήρηση της διαδικασίας, δίνει και αφαιρεί το λόγο, κηρύσσει την έναρξη και τη λήξη της ψηφοφορίας και αναγγέλλει το αποτέλεσμα. Οι βασικότερες εκ των αρμοδιοτήτων του συνδέονται με τη διενέργεια συνεδρίασης, και συνεπώς δεν υφίστανται προκειμένου για ΓΣ που αποφασίζει βάσει του άρθρου 135. Συγκεκριμένα, ελλείπει συνεδρίασης δεν υφίστανται ζητήματα συγκρότησης της ΓΣ, δεν υφίστανται παρόντες για να ελεγχθούν, δε διεξάγεται συζήτηση ώστε κάποιος να τη διευθύνει, δεν τηρούνται πρακτικά και η ψηφοφορία έχει ήδη ξεκινήσει με την αποστολή της πρότασης στους μετόχους.

Το άρθρο 135 δε διευκρινίζει αν για τη λήψη απόφασης με ψηφοφορία χωρίς συνεδρίαση είναι αναγκαίος ο ορισμός προέδρου ΓΣ. Εκ πρώτης όψεως φαίνεται να δίνεται αρνητική απάντηση, καθώς οι βασικότερες αρμοδιότητές του αφορούν το συντονισμό και τον έλεγχο της συνεδρίασης, συνεπώς ελλείπει συνεδρίασης δεν έχει κάποιο ρόλο να επιτελέσει. Εκτός όμως από τα ειδικά καθήκοντα που ανωτέρω αναλύθηκαν, ο πρόεδρος ΓΣ έχει και τη γενικότερη ευθύνη για την τήρηση της διαδικασίας και για τη διασφάλιση του αποτελέσματος, καθότι είναι αυτός που κηρύσσει τη λήξη της ψηφοφορίας και αναγγέλλει το αποτέλεσμα. Επιπλέον, βάσει του άρθρου 134 Ν. 4548/2018, το οποίο εφαρμόζεται και επί αποφάσεων που λαμβάνονται με τη διαδικασία του άρθρου 135, «1...Με αίτηση μετόχου ο πρόεδρος της γενικής συνέλευσης υποχρεούται να καταχωρίσει στα πρακτικά περίληψη της γνώμης του. Ο πρόεδρος της γενικής συνέλευσης δικαιούται να αρνηθεί την καταχώριση γνώμης, αν αυτή αναφέρεται σε ζητήματα προφανώς εκτός ημερήσιας διάταξης ή το περιεχόμενό της αντίκειται καταφανώς στα χρηστά ήθη ή το νόμο....».

Τίθεται λοιπόν ζήτημα κατά πόσον υπάρχει πρόεδρος ΓΣ στη διαδικασία του άρθρου 135, που έχει αποκλειστικά τα ως άνω καθήκοντα που δε συνδέονται με τη διενέργεια συνεδρίασης, ή κατά πόσον δεν υφίσταται πρόεδρος ΓΣ και οι ως άνω αρμοδιότητες ασκούνται από το ΔΣ, εκτός προφανώς αυτής που αναφέρεται στο άρθρο 134.

Αν και υπάρχουν αρμοδιότητες που θα μπορούσε να ασκήσει, ορθότερο φαίνεται να γίνει αποδεκτό ότι στη ΓΣ που αποφασίζει βάσει του άρθρου 135 δεν υπάρχει πρόεδρος. Ο λόγος είναι ότι ακόμα κι αν γινόταν αποδεκτό το αντίθετο, ελλείπει συνεδρίασης δε θα ήταν δυνατή η εκλογή του προέδρου από τους μετόχους. Θα έπρεπε είτε να προβλέπεται στο νόμο διαδικασία προγενέστερη και ξεχωριστή της ψηφοφορίας για την εκλογή προέδρου από τους μετόχους, είτε να ορίζεται ο πρόεδρος απευθείας από το ΔΣ μαζί με την αποστολή της πρότασης.

Η αξία της ύπαρξης προεδρείου ΓΣ έγκειται στην εκλογή αυτού από τους μετόχους, προκειμένου να διασφαλιστεί η ορθή διενέργεια της Συνέλευσης από τα πρόσωπα που αυτοί θα έχουν ορίσει. Αν το προεδρείο ορίζεται απευθείας από το ΔΣ, η προστασία που διασφαλίζεται για τους μετόχους είναι περιορισμένη. Άλλωστε, δεδομένου ότι το σύνολο της διαδικασίας διενεργείται εγγράφως, είναι ευκολότερος και ο έλεγχός της από τους μετόχους. Η διαδικασία εποπτεύεται και διενεργείται από το ΔΣ, το οποίο κηρύσσει και τη λήξη της ψηφοφορίας και ανακοινώνει τη λήψη απόφασης. Η δυνατότητα κάθε μετόχου να αιτηθεί την καταχώριση της γνώμης του προέδρου στο πρακτικό ορθότερο είναι να γίνει δεκτό ότι υφίσταται μόνο για την «παραδοσιακή» ΓΣ των άρθρων 119 επ. Ν. 4548/2018.

Τέλος, πρέπει να τονιστεί ότι, όπως αναφέρεται και στη διάταξη του άρθρου 129, η μη εκλογή ή η μη σύννομη εκλογή προέδρου σε κάθε περίπτωση δεν επηρεάζουν το κύρος των αποφάσεων που έλαβε η ΓΣ. Συνεπώς είναι μικρής σημασίας το ζήτημα αν χρειάζεται ή όχι ο πρόεδρος στη διαδικασία του άρθρου 135.

III.1α. Απαρτία

Όπως αναλύθηκε ανωτέρω, και ορίζεται ευθέως και στο άρθρο 135 (παρ. 2), στις αποφάσεις που λαμβάνονται με ψηφοφορία χωρίς συνεδρίαση δεν εφαρμόζονται οι διατάξεις περί απαρτίας. Ως απαρτία νοείται η παράσταση στη Γενική Συνέλευση μετόχων που εκπροσωπούν τον ελάχιστο αριθμό μετοχών που πρέπει να συγκεντρώνεται για να είναι δυνατή η έγκυρη λήψη αποφάσεων⁹⁰. Δεδομένου ότι η απαρτία συνδέεται με την υποχρέωση του μετόχου να παραστεί σε συγκεκριμένο χρόνο και τόπο για να συμμετάσχει στη λήψη απόφασης, ήτοι με την προσέλευση

⁹⁰ Ρόκας Ν, Εμπορικές Εταιρείες, σελ. 266, Εκδόσεις Σάκκουλα, 8η Έκδοση

και την παρουσία μετόχων, είτε αυτοπροσώπως είτε δια αντιπροσώπου, κατά τη διεξαγωγή της συνεδρίασης, από τη στιγμή που η απόφαση λαμβάνεται χωρίς τη διεξαγωγή αυτής και δε συντρέχει ζήτημα παρουσίας, δεν υφίσταται και ζήτημα απαρτίας.

Η μη εφαρμογή των διατάξεων περί απαρτίας μάλλον πρέπει να θεωρηθεί ως μειονέκτημα της διαδικασίας του άρθρου 135, καθότι, όπως προαναφέρθηκε, αυξάνει εν τοις πράγμασι την απαιτούμενη πλειοψηφία, που υπολογίζεται πλέον εν σχέσει με το σύνολο του μετοχικού κεφαλαίου, στο οποίο μπορεί να συμπεριλαμβάνονται και μέτοχοι που δε συμμετέχουν στις ΓΣ⁹¹. Το ζήτημα θα αναλυθεί περαιτέρω σε επόμενο κεφάλαιο της παρούσας.

IV. Πρόταση

Σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 135, «...2.Αποφάσεις των μετόχων χωρίς συνεδρίαση λαμβάνονται ύστερα από πρόταση του διοικητικού συμβουλίου προς τους μετόχους για λήψη συγκεκριμένης απόφασης χωρίς συνεδρίαση και αποδοχή της πρότασης από την πλειοψηφία των μετόχων, όπως αυτή προβλέπεται κατά περίπτωση από το νόμο και το καταστατικό...».

Συνεπώς η διαδικασία για λήψη απόφασης με ψηφοφορία χωρίς συνεδρίαση εκκινεί με την υποβολή πρότασης, επί της οποίας οι μέτοχοι καλούνται να αποφανθούν.

IV.α. ΔΣ

Επί της αρχής, η αρμοδιότητα υποβολής της πρότασης στους μετόχους ανήκει στο Διοικητικό Συμβούλιο. Το Διοικητικό Συμβούλιο είναι το συλλογικό όργανο που ασκεί τη διοίκηση της εταιρείας, στην οποία περιλαμβάνεται η διαχείριση και η δικαστική και εξώδικη εκπροσώπησή της (77 Ν. 4548/2018), και είναι αρμόδιο να αποφασίζει για κάθε σχετική με αυτήν πράξη (86 Ν. 4548/2018)⁹². Στο πλαίσιο άσκησης των ως άνω καθηκόντων του, ο νόμος του απονέμει ρητά την αρμοδιότητα να καλεί τους μετόχους να αποφασίσουν επί εταιρικών ζητημάτων, με το σκεπτικό ότι, ως το διαχειριστικό και εκπροσωπευτικό όργανο της εταιρείας, μπορεί να κρίνει πότε είναι αναγκαία η λήψη μέτρων ή η εφαρμογή πολιτικών που πρέπει να έχουν την έγκριση των μετόχων, είτε επειδή αποτελούν αποκλειστική αρμοδιότητα της Γενικής Συνέλευσης, είτε επειδή απαιτούν αυξημένη νομιμοποίηση και κύρος.

⁹¹ *Pinto R-Branson D*, Understanding Corporate Law, σελ. 4, LexisNevis, 4η Έκδοση

⁹² *Ρόκας Ν*, Εμπορικές εταιρείες, σελ. 289, Εκδόσεις Σάκκουλα, 8η Έκδοση

Η Γενική Συνέλευση που αποφασίζει με διενέργεια συνεδρίασης κατά τα άρθρα 119 επ. συγκαλείται, με επιφύλαξη τυχόν άσκησης δικαιωμάτων μειοψηφίας, από το ΔΣ, το οποίο έχει συνεπώς τη δυνατότητα να καθορίσει, μέσω της πρόσκλησης, τόσο το χρόνο που θα λάβει η Συνέλευση απόφαση όσο και τα θέματα που θα συζητηθούν, πάντα με την επιφύλαξη των δικαιωμάτων μειοψηφίας των μετόχων (121 Ν. 4548/2018).

Αναλόγως, στη Γενική Συνέλευση που αποφασίζει με τη διαδικασία του άρθρου 135, η ως άνω δυνατότητα παρέχεται επί της αρχής στο Διοικητικό Συμβούλιο, με την επιφύλαξη του δικαιώματος μειοψηφίας της παρ. 1 του άρθρου 141. Το ΔΣ καλεί τους μετόχους να λάβουν απόφαση και καθορίζει τόσο το χρονικό πλαίσιο αυτής, μέσω της προθεσμίας που τους θέτει, όσο και το περιεχόμενό της, αφού καλούνται να απαντήσουν, θετικά ή αρνητικά, επί συγκεκριμένου ζητήματος.

IV.α.1. Λήψη απόφασης

Για να σχηματιστεί πρόταση προκειμένου να αποσταλεί εν συνεχεία στους μετόχους, πρέπει να προηγηθεί νομότυπη απόφαση του ΔΣ. Η απόφαση λαμβάνεται με τήρηση των όρων του άρθρου 92 Ν. 4548/2018, σχετικά με την απαιτούμενη απαρτία και πλειοψηφία και με την αντιπροσώπευση των μελών. Πρέπει επίσης τα μέλη του να έχουν εκλεγεί ή διοριστεί εγκύτως, σύμφωνα με τα άρθρα 77-83 Ν. 4548/2018, και η συνεδρίαση να συγκαλείται και να διενεργείται όπως ορίζουν τα άρθρα 90-91 Ν. 4548/2018, πλην της περίπτωσης της προσυπογραφής πρακτικού, οπότε απαιτείται απλά η υπογραφή από το σύνολο των μετόχων (94 Ν. 4548/2018).

Από το περιεχόμενο της απόφασης πρέπει να προκύπτει αφενός η ύπαρξη εταιρικού ζητήματος, επί του οποίου το ΔΣ κρίνει ότι πρέπει να κληθούν να αποφασίσουν οι μέτοχοι, είτε για λόγους νομικούς είτε για λόγους μείζονος ουσιαστικής σπουδαιότητας, αφετέρου η συγκεκριμένη γνώμη-πρόταση του ΔΣ, επί της οποίας θα κληθούν οι μέτοχοι να απαντήσουν.

Για την περίπτωση μη τήρησης κάποιου εκ των ανωτέρω όρων, θα υπάρξει ευρύτερη ανάλυση σε επόμενο κεφάλαιο της παρούσας (υπό XI).

IV.α.2. Εξουσιοδότηση μέλους ΔΣ

Όπως αναλύθηκε, για το σχηματισμό και την αποστολή της πρότασης του ΔΣ προς τους μετόχους απαιτείται να ληφθεί σχετική απόφαση του ΔΣ. Ζήτημα τίθεται κατά πόσον είναι

δυνατό το ΔΣ να αναθέσει την αρμοδιότητά του αυτή σε ένα ή περισσότερα πρόσωπα, μέλη του ή μη, είτε μόνιμα είτε για συγκεκριμένη απόφαση, σύμφωνα με το άρθρο 87 Ν. 4548/2018.

Σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 77 Ν. 4548/2018, «1. Την εταιρεία διοικεί το διοικητικό συμβούλιο. Η διοίκηση της εταιρείας περιλαμβάνει τη διαχείριση και τη δικαστική και εξώδικη εκπροσώπησή της. Με την επιφύλαξη του άρθρου 87, το διοικητικό συμβούλιο ενεργεί συλλογικά...». Περαιτέρω, το άρθρο 87 ορίζει ότι «1. Το διοικητικό συμβούλιο μπορεί να αναθέτει τις εξουσίες της διαχείρισης και εκπροσώπησης της εταιρείας σε ένα ή περισσότερα πρόσωπα, μέλη του ή μη, εφόσον αυτό επιτρέπεται, σύμφωνα με το καταστατικό...». Από το συνδυασμό των ανωτέρω διατάξεων προκύπτει ότι είναι δυνατή επί της αρχής η ανάθεση αρμοδιοτήτων διαχείρισης και εκπροσώπησης σε μέλη του ΔΣ ή τρίτους, εκτός αν προκύπτει ρητά ή συνάγεται ειδικότερη απαγόρευση από άλλη διάταξη του νόμου.

Όπως γίνεται δεκτό για την «παραδοσιακή» ΓΣ, η σύγκληση μπορεί να αποφασισθεί μόνο από το ΔΣ συλλογικά, τα δε μέλη του μπορούν μεμονωμένα να προβούν μόνο σε δημοσίευση της πρόσκλησης και διενέργεια των λοιπών προπαρασκευαστικών πράξεων⁹³. Αναλόγως πρέπει να γίνει δεκτό και για τη διαδικασία του άρθρου 135, ότι η απόφαση αποστολής πρότασης μπορεί να ληφθεί μόνο συλλογικά από το ΔΣ, δύνανται όμως τα μέλη του μεμονωμένα να προβαίνουν στην αποστολή αυτής στους μετόχους.

Περαιτέρω, στην παρ. 2 του άρθρου 138 ορίζεται ότι η πρόσκληση θεωρείται ότι προέρχεται από την εταιρεία όταν έχει γίνει από το διοικητικό συμβούλιο ή μέλος του ή και από τα πρόσωπα της παραγράφου 2 του άρθρου 121 και της παραγράφου 1 του άρθρου 141⁹⁴. Βάσει της ως άνω διάταξης, ο νόμος δέχεται ότι σε περίπτωση που η πρόσκληση για τη σύγκληση ΓΣ προέρχεται από μεμονωμένο μέλος του ΔΣ, κι όχι από το ΔΣ συλλογικά, θεωρείται ως προερχόμενη από την εταιρεία, υπάρχει σύγκληση και δε συντρέχει λόγος ακυρότητας της απόφασης που θα ληφθεί, ενδεχομένως όμως να υφίσταται ζήτημα ακυρωσίας. Αν είναι δυνατή η σύγκληση από ένα μόνο μέλος του ΔΣ, αναλογικά μπορούμε να θεωρήσουμε ότι είναι επιτρεπτή και η αποστολή της πρότασης προς τους μετόχους από ένα μόνο μέλος ΔΣ, χωρίς σύμπραξη των υπολοίπων. Η διάταξη δεν ορίζει ρητά ως προϋπόθεση την ύπαρξη ρητής ανάθεσης/εξουσιοδότησης προς το συγκεκριμένο μέλος για να προχωρήσει στην πράξη, θεωρείται όμως ότι πρέπει να υπάρχει τουλάχιστον προηγούμενη συνεννόηση και συναίνεση των υπολοίπων μελών, άλλως η απόφαση που θα ληφθεί θα πάσχει από ακυρωσία.

⁹³ Κουλορίδας Α, εις ΔικΑΕ, σελ. 1139-1140, Νομική Βιβλιοθήκη, Γ' Έκδοση

⁹⁴ Περάκης Ε, Το Νέο Δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρείας, σελ. 76, Νομική Βιβλιοθήκη, 5^η Έκδοση

IV.β. Πρόταση από μετόχους

Σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 141 Ν. 4548/2018, «1. Με αίτηση μετόχων, που εκπροσωπούν το ένα εικοστό (1/20) του καταβεβλημένου κεφαλαίου, το διοικητικό συμβούλιο υποχρεούται να συγκαλεί έκτακτη γενική συνέλευση των μετόχων, ορίζοντας ημέρα συνεδρίασης αυτής, η οποία δεν πρέπει να απέχει περισσότερο από σαράντα πέντε (45) ημέρες από την ημερομηνία επίδοσης της αίτησης στον πρόεδρο του διοικητικού συμβουλίου. Η αίτηση περιέχει το αντικείμενο της ημερήσιας διάταξης. Αν δεν συγκληθεί γενική συνέλευση από το διοικητικό συμβούλιο μέσα σε είκοσι (20) ημέρες από την επίδοση της σχετικής αίτησης, η σύγκληση διενεργείται από τους αιτούντες μετόχους με δαπάνες της εταιρείας, με απόφαση του δικαστηρίου, που εκδίδεται κατά τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων. Στην απόφαση αυτή ορίζονται ο τόπος και ο χρόνος της συνεδρίασης, καθώς και η ημερήσια διάταξη. Η απόφαση δεν προσβάλλεται με ένδικα μέσα. Το διοικητικό συμβούλιο συγκαλεί τη γενική συνέλευση, σύμφωνα με τις γενικές διατάξεις ή κάνει χρήση της διαδικασίας του άρθρου 135, εκτός αν οι αιτούντες μέτοχοι απέκλεισαν την τελευταία αυτή δυνατότητα...».

Όπως ρητά προβλέπει η ως άνω διάταξη, η δυνατότητα εκκίνησης της διαδικασίας λήψης απόφασης από τη ΓΣ με τη διαδικασία του άρθρου 135 δεν περιορίζεται στο ΔΣ, αλλά παρέχεται και στους μετόχους. Συγκεκριμένα, στο πλαίσιο άσκησης του δικαιώματος της μειοψηφίας για σύγκληση έκτακτης ΓΣ, η διάταξη παρέχει εναλλακτικά στο ΔΣ, με την προϋπόθεση ότι δεν το απέκλεισαν οι αιτούντες μέτοχοι, τη δυνατότητα να μη συγκαλέσει τη ΓΣ σε συνεδρίαση, αλλά να κάνει χρήση της διαδικασίας του άρθρου 135⁹⁵.

Για την άσκηση του δικαιώματος απαιτείται υποβολή σχετικής αίτησης των μετόχων στην εταιρεία, με αναγκαίο περιεχόμενο το θέμα επί του οποίου θεωρούν ότι πρέπει να ληφθεί απόφαση. Ελλείπει ειδικής ρύθμισης του νόμου, η αίτηση μπορεί να υποβληθεί με κάθε πρόσφορο τρόπο, εκτός αν ορίζει ειδικότερα το καταστατικό. Απαιτείται επίσης, βάσει της παρ. 12 του ίδιου άρθρου, η απόδειξη της μετοχικής ιδιότητας των αιτούντων και του αριθμού των μετοχών που κατέχουν⁹⁶. Από την υποβολή της αίτησης, και εφόσον επιλέξει να την ικανοποιήσει κάνοντας χρήση της διαδικασίας του άρθρου 135, το ΔΣ υποχρεούται να αποστείλει πρόταση στο σύνολο των μετόχων εντός 20 ημερών. Η πρόταση αποστέλλεται από το ΔΣ, και όχι απευθείας από τους αιτούντες μετόχους. Ελλείπει συνεδρίασης, η σχετική προθεσμία των 45 ημερών που τάσσει ο νόμος για τη διενέργειά της δε χρήζει εφαρμογής.

⁹⁵ ΑιτΕκθ Ν. 4548/2018, σελ. 27

⁹⁶ Δρακόπουλος Π, ειςΔικΑΕ, σελ. 1493-1496, Νομική Βιβλιοθήκη, Γ' Έκδοση

Σε περίπτωση που το ΔΣ δεν ανταποκρίνεται στην αίτηση των μετόχων, και δεν προχωρά στη σύγκληση ΓΣ, ο νόμος ορίζει ότι δύνανται οι μέτοχοι να συγκαλέσουν τη ΓΣ με δαπάνες της εταιρείας, με απόφαση του δικαστηρίου στην οποία ορίζονται ο χρόνος και ο τόπος της συνεδρίασης και η ημερήσια διάταξη. Δεν ορίζεται ρητά κατά πόσον οι μέτοχοι δύνανται να αιτηθούν, και το δικαστήριο να διατάξει, τη λήψη απόφασης με τη διαδικασία του άρθρου 135, δηλαδή την αποστολή πρότασης των αιτούντων μετόχων προς τους λοιπούς μετόχους, προκειμένου αυτοί να αποφανθούν. Αν και δε συντρέχει ισχυρός λόγος που να αιτιολογεί τον αποκλεισμό της σχετικής δυνατότητας των μετόχων, ορθότερη φαίνεται η αρνητική απάντηση.

Όπως προκύπτει από τη διατύπωση της παρ. 1 του άρθρου 141, η διάταξη δίνει στο ΔΣ (κι όχι στους μετόχους) την ευχέρεια να επιλέξει να κάνει χρήση της διαδικασίας του άρθρου 135 για τη λήψη απόφασης. Δε δύνανται δηλαδή οι μέτοχοι να το επιλέξουν, μόνο να το αποκλείσουν. Εφόσον δε δύνανται να το αιτηθούν προς την εταιρεία, συνάγεται ότι δε μπορούν να το κάνουν ούτε προς το δικαστήριο. Άλλωστε, τυχόν αποδοχή τέτοιας δυνατότητας των μετόχων θα ήγειρε σειρά διαδικαστικών ζητημάτων, η ανάγκη υπέρβασης των οποίων καθιστά πολύ ευκολότερη την επιλογή διενέργειας «παραδοσιακής» ΓΣ.

IV.γ. Λοιπά πρόσωπα δικαιούμενα σε σύγκληση ΓΣ

Στο άρθρο 121 Ν. 4548/2018, που καθορίζει τα πρόσωπα που δικαιούνται να συγκαλούν τη Γενική Συνέλευση σε συνεδρίαση, ορίζεται ότι τη δυνατότητα αυτή έχουν το ΔΣ, η μειοψηφία με ειδικό αίτημά της, ο ελεγκτής και τα όργανα της συλλογικής διαδικασίας στην οποία έχει τυχόν υπαχθεί η εταιρεία ⁹⁷

Ανωτέρω, έγινε ήδη λόγος για το ΔΣ και τους μετόχους που συγκεντρώνουν το απαιτούμενο ποσοστό μειοψηφίας του 1/20, ότι δύνανται να προκαλέσουν τη λήψη απόφασης με τη διαδικασία του άρθρου 135. Ζήτημα όμως τίθεται κατά πόσον έχουν την ίδια δυνατότητα τα λοιπά πρόσωπα ή εταιρικά όργανα που, βάσει του ως άνω άρθρου, μπορούν να συγκαλέσουν τη ΓΣ σε συνεδρίαση. Αυτά είναι:

A) Οι ελεγκτές της εταιρείας.

B) Ο σύνδικος, για εταιρείες που έχουν πτωχεύσει.

Γ) Πρόσωπο που ορίζεται βάσει του στοιχείου θ' της παραγράφου 1 του άρθρου 103 του Πτωχευτικού Κώδικα, αν υπάρχει συμφωνία εξυγίανσης.

⁹⁷ Περράκης Ε, Το Νέο Δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρείας, σελ. 70, Νομική Βιβλιοθήκη, 5η Έκδοση

Δ) Ο ειδικός διαχειριστής, αν η εταιρεία έχει τεθεί σε καθεστώς ειδικής διαχείρισης.

Ε) Ο ειδικός εκκαθαριστής, αν η εταιρεία έχει τεθεί σε καθεστώς ειδικής εκκαθάρισης.

Θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι τα ως άνω πρόσωπα δύνανται, κατ' αναλογία με τα ως άνω οριζόμενα, να εκκινήσουν τη διαδικασία του άρθρου 135 για λήψη απόφασης ΓΣ, καθόσον δε φαίνεται να υπάρχει κάποιος σοβαρός λόγος που να δικαιολογεί τον αποκλεισμό της. Ωστόσο, δεδομένου ότι το άρθρο 121 Ν. 4548/2018 αναφέρεται στην πρόσκληση για τη διενέργεια συνεδρίασης και δεν εφαρμόζεται στην διαδικασία του άρθρου 135, ορθότερο είναι να γίνει αποδεκτό ότι η δυνατότητα δεν τους παρέχεται. Άλλωστε, κι αν γινόταν δεκτό ότι ίσχυε το αντίθετο, τα ως άνω πρόσωπα και η δυνατότητά τους να καλούν τους μετόχους να λάβουν απόφαση συνδέονται με περιστάσεις έκτακτες για την εταιρεία, για τις οποίες συνήθως πρέπει να προηγηθεί ενημέρωση των μετόχων. Συνεπώς εξυπηρετεί καλύτερα η διενέργεια συνεδρίασης της ΓΣ, καθότι συνεπάγεται καλύτερη και πληρέστερη ενημέρωση των μετόχων και δυνατότητά τους να συνδιαλλαγούν.

IV.δ. Συγκεκριμένη πρόταση

Σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 135, «...2.Αποφάσεις των μετόχων χωρίς συνεδρίαση λαμβάνονται ύστερα από πρόταση του διοικητικού συμβουλίου προς τους μετόχους για λήψη συγκεκριμένης απόφασης χωρίς συνεδρίαση και αποδοχή της πρότασης από την πλειοψηφία των μετόχων, όπως αυτή προβλέπεται κατά περίπτωση από το νόμο και το καταστατικό...». Η παρ. 3 του ίδιου άρθρου ορίζει ότι «...3....Η πρόταση περιλαμβάνει το πλήρες σχέδιο της απόφασης, τις αναγκαίες επεξηγήσεις του διοικητικού συμβουλίου, τον τρόπο με τον οποίο οι μέτοχοι δικαιούνται να δηλώσουν στην εταιρεία αν δέχονται ή όχι την πρόταση και τη σχετική προθεσμία απάντησης των μετόχων, η οποία δε μπορεί να είναι μικρότερη των επτά (7) ημερών ούτε μεγαλύτερη των τριάντα (30) ημερών από την ημέρα αποστολής της πρότασης. Η προθεσμία ισχύει για όλους τους μετόχους. Η πρόταση συνοδεύεται από κάθε άλλο έγγραφο ή στοιχείο που απαιτείται να υποβληθεί στους μετόχους κατά το νόμο.».

IV.δ.1. Περιεχόμενο πρότασης

Από τη στιγμή που οι μέτοχοι καλούνται να λάβουν συγκεκριμένη απόφαση μέσα από τη διαδικασία του άρθρου 135, η πρόταση που θα τους αποσταλεί, επί της οποίας θα απαντήσουν,

πρέπει να έχει συγκεκριμένο περιεχόμενο. Ο νομοθέτης μέσω της παρ. 3 έθεσε σειρά χαρακτηριστικών που πρέπει να διαθέτει η πρόταση, προκειμένου να μπορούν να αποφανθούν επ' αυτής ευχερώς οι μέτοχοι.

Η πρόταση πρέπει να περιλαμβάνει το πλήρες σχέδιο της απόφασης, το οποίο οι μέτοχοι δηλώνουν αν αποδέχονται ή όχι. Δεν είναι δυνατή η υποβολή δύο διαφορετικών σχεδίων, εκ των οποίων οι μέτοχοι καλούνται να επιλέξουν το ένα, ούτε προβλέπεται η δυνατότητα τροποποίησης του προταθέντος σχεδίου κατά τη διάρκεια της διαδικασίας. Αποστέλλεται το σχέδιο και οι μέτοχοι απαντούν αν το αποδέχονται.

Δεδομένης της έλλειψης συνεδρίασης, στην οποία το ΔΣ θα είχε την ευκαιρία να εκθέσει τα κίνητρα και το σκεπτικό με το οποίο προτείνει τη συγκεκριμένη απόφαση, και για την αποκατάσταση του κενού ενημέρωσης των μετόχων, το ΔΣ υποχρεούται να αποστέλλει τις αναγκαίες επεξηγήσεις της συγκεκριμένης πρότασης. Ενδεικτικά, δύναται να επεξηγεί τις επικρατούσες συνθήκες που επιβάλλουν ή καθιστούν εωφελή τη λήψη της συγκεκριμένης απόφασης, τις συνέπειες ή τα οφέλη που προκύπτουν για την εταιρεία, γιατί προτιμήθηκε η συγκεκριμένη πρόταση σε σχέση με κάποια άλλη κοκ.

IV.δ.2. Συνοδευτικά έγγραφα

Μαζί με την πρόταση, το ΔΣ υποχρεούται να αποστέλλει και κάθε έγγραφο ή στοιχείο που απαιτείται να υποβληθεί στους μετόχους κατά το νόμο. Η υποχρέωση αφορά μόνο τα έγγραφα ή στοιχεία που η υποβολή τους καθίσταται υποχρεωτική από διάταξη νόμου⁹⁸. Για παράδειγμα, σε περίπτωση που οι μέτοχοι καλούνται να εγκρίνουν απόκτηση στοιχείου ενεργητικού από πρόσωπα της παρ. 1 του άρθρου 19 Ν. 4548/2018, υποχρεωτική είναι η αποστολή της έκθεσης αποτίμησης των στοιχείων. Φυσικά το ΔΣ δύναται να αποστείλει στους μετόχους και άλλα έγγραφα ή στοιχεία, μη υποχρεωτικά, εφόσον κρίνει ότι αυτό εξυπηρετεί την ενημέρωση και το σχηματισμό άποψης των μετόχων. Σε περίπτωση όμως παράλειψης αποστολής των υποχρεωτικών εγγράφων ή στοιχείων η πρόταση στερείται μέρους του νομίμου περιεχομένου της.

⁹⁸ *Hannigan B*, *Company Law*, σελ. 364-365, Oxford University Press, 2η Έκδοση

IV.δ.3. Τρόπος δήλωσης

Μαζί με την αποστολή της πρότασης, το ΔΣ υποχρεούται να ενημερώνει τους μετόχους για τον τρόπο με τον οποίο δύνανται να δηλώσουν αν την αποδέχονται. Πρόκειται για μια υποχρέωση ανάλογη με την υποχρέωση της παρ. 3 του άρθρου 121 Ν. 4548/2018, για την παροχή ακριβών οδηγιών προς τους μετόχους για τον τρόπο που μπορούν να μετάσχουν στη ΓΣ ή να ασκήσουν αλλιώς τα δικαιώματά τους, όταν η ΓΣ διενεργείται σύμφωνα με τα άρθρα 119 επ. Αποσκοπεί στην προστασία της άσκησης του δικαιώματος ψήφου των μετόχων. Η σχετική ενημέρωση του ΔΣ ταυτόχρονα το δεσμεύει για την αποδοχή της δήλωσης του μετόχου που έγινε με το συγκεκριμένο τρόπο, και περιορίζει το ενδεχόμενο να μη ληφθεί υπόψη η ψήφος του μετόχου. Εφόσον όμως προβλέπεται συγκεκριμένος τρόπος δήλωσης στο καταστατικό, το ΔΣ δε δύναται να υποδείξει διαφορετικό, παρά μόνο αν υπάρχει αποδοχή από το σύνολο των μετόχων.

IV.δ.4. Προθεσμία

Παράλληλα με την αποστολή της πρότασης, το ΔΣ θέτει στους μετόχους και προθεσμία για την απάντησή τους. Η προθεσμία είναι κοινή για όλους τους μετόχους. Ο νόμος θέτει συγκεκριμένο εύρος για τη δυνατή της διάρκεια, από επτά έως τριάντα ημέρες. Μικρότερη των 7 ημερών προθεσμία δε δύναται να ταχθεί ούτε με την απόφαση του ΔΣ ούτε με σχετική απόφαση του καταστατικού, καθότι το ελάχιστο αυτό όριο έχει τεθεί για την προστασία των μετόχων. Το ίδιο όμως πρέπει να γίνει δεκτό και για το ενδεχόμενο να ταχθεί μεγαλύτερη των 30 ημερών προθεσμία, είτε με διάταξη του καταστατικού είτε με την απόφαση του ΔΣ. Κι αυτό γιατί μπορεί η προστασία των μετόχων να μη θίγεται, όμως το ανώτατο όριο τέθηκε από το νομοθέτη για την καλύτερη εξυπηρέτηση του σκοπού της διάταξης, που είναι η ταχεία λήψη αποφάσεων.

IV.ε. Η ρύθμιση σε αλλοδαπά δίκαια

Δίκαιο Ηνωμένου Βασιλείου

Στο αγγλικό δίκαιο, επί της αρχής αρμόδιο για την εκκίνηση της διαδικασίας λήψης απόφασης με υιοθέτηση εγγράφου ψηφίσματος είναι το διοικητικό όργανο της εταιρείας (directors), προβλέπεται όμως, υπό προϋποθέσεις, παρόμοια δυνατότητα και για τη μειοψηφία των μετόχων⁹⁹. Συγκεκριμένα, η διαδικασία ξεκινά με την αποστολή του ψηφίσματος, το οποίο καλούνται οι

⁹⁹ Charlesworth's Company Law, σελ. 440, Sweet & Maxwell, 18^η Έκδοση

μέτοχοι να εγκρίνουν ή να απορρίψουν. Το ψήφισμα πρέπει να αποσταλεί ταυτόχρονα στο σύνολο των μετόχων που δικαιούνται να ψηφίσουν κατά το χρόνο αποστολής, δηλαδή να αποσταλεί ένα αντίγραφο ανά μέτοχο, είναι όμως δυνατή και η διαδοχική αποστολή του ίδιου αντιγράφου σε όλους τους μετόχους, ή του ίδιου αντιγράφου σε ομάδα μετόχων, εφόσον έτσι δεν προκύπτει υπερβολική καθυστέρηση στην ενημέρωση ορισμένων μετόχων σε σύγκριση με τους υπόλοιπους¹⁰⁰. Μαζί με το ψήφισμα πρέπει να αποστέλλεται δήλωση σχετική με τον τρόπο που δύνανται οι μέτοχοι να δηλώσουν τη συμφωνία τους, την ημερομηνία λήξης της προθεσμίας, τυχόν αυξημένη πλειοψηφία που απαιτείται για την αποδοχή του, καθώς και τυχόν έγγραφα ή στοιχεία που απαιτούνται ρητά από ειδικές διατάξεις¹⁰¹.

Αναφορικά με το δικαίωμα των μετόχων να απαιτήσουν τη λήψη απόφασης με την υιοθέτηση ψηφίσματος, για την άσκησή του απαιτείται η υποβολή αιτήματος σε έγγραφη ή ηλεκτρονική μορφή, με το οποίο θα καθορίζεται η απόφαση που ζητούν να ληφθεί και η δήλωση που πρέπει να τη συνοδεύει, ενώ επιπλέον οι αιτούντες μέτοχοι μπορούν να ζητήσουν να αποσταλεί μαζί με το ψήφισμα και μια δήλωσή τους, μεγέθους έως 1.000 λέξεων¹⁰². Για την αποδοχή του αιτήματός τους οι αιτούντες πρέπει να αποδείξουν ότι διαθέτουν τουλάχιστον το 5% των δικαιωμάτων ψήφου για τη συγκεκριμένη απόφαση. Μετά την άσκηση του δικαιώματος η εταιρεία υποχρεούται να αποστείλει το ψήφισμα στους μετόχους εντός 21 ημερών, εκτός αν συντρέχει μία από τις κάτωθι περιπτώσεις¹⁰³:

- i) Οι αιτούντες οφείλουν, ελλείψει διαφορετικής πρόβλεψης του καταστατικού, να καταβάλουν τη δαπάνη αποστολής της πρότασης, και δεν το έχουν κάνει.
- ii) Το περιεχόμενο του ψηφίσματος είναι παράνομο ή αντίθετο με το καταστατικό, ή κακόβουλο και προσβλητικό για συγκεκριμένο πρόσωπο.
- iii) Το σχετικό δικαίωμα ασκείται καταχρηστικά. Σε αυτή την περίπτωση απαιτείται σχετική δικαστική απόφαση που επιτρέπει να μην εκκινηθεί η διαδικασία.

Δίκαιο Ηνωμένων Πολιτειών

Όπως αναφέρθηκε και σε προηγούμενο κεφάλαιο, στις ΗΠΑ, ή τουλάχιστον σε εκείνες τις Πολιτείες που επιτρέπουν τη λήψη αποφάσεων από τους μετόχους χωρίς συνεδρίαση, η

¹⁰⁰ Gower, Principles of modern company law, σελ. 405-406, Sweet & Maxwell, 10^η Έκδοση

¹⁰¹ Hannigan B, Company Law, σελ. 364-365, Oxford University Press, 2^η Έκδοση

¹⁰² Charlesworth's Company Law, σελ. 440, Sweet & Maxwell, 18^η Έκδοση

¹⁰³ Gower, Principles of modern company law, σελ.406-407, Sweet & Maxwell, 10^η Έκδοση

δυνατότητα υπάρχει εξίσου για τη διοίκηση της εταιρείας και για τους μετόχους¹⁰⁴. Η δυνατότητα δηλαδή δεν αντιμετωπίζεται μόνο ως ένα μέσο της εταιρείας για ταχύτερη λήψη αποφάσεων, αλλά και ως ένα «όπλο» των μετόχων, μέσω του οποίου μπορούν να αναλαμβάνουν δράση κατά της διοίκησης όταν αυτή δεν τους ικανοποιεί. Υπό τη δεύτερη οπτική, οι μέτοχοι έχουν τη δυνατότητα να ξεκινήσουν μόνοι τους, χωρίς εμπλοκή της εταιρικής διοίκησης, τη συλλογή εγγράφων συναινέσεων, και εφόσον συγκεντρώσουν το απαιτούμενο εκ του νόμου ή του καταστατικού ποσοστό για την υπερψήφιση της σχετικής απόφασης εντός της προθεσμίας 60 ημερών που ορίζεται από το νόμο, να τις υποβάλλουν στην εταιρεία απαιτώντας την αποδοχή τους¹⁰⁵.

Δίκαιο Γαλλίας

Όπως και στο Ν. 4548/2018, αλλά και στην CA 2006, έτσι και στις διατάξεις του γαλλικού ΕμπΚ για την SARL αρμόδιο να αποφασίζει για τον τρόπο λήψης απόφασης μιας ΓΣ και για την εκκίνηση της σχετικής διαδικασίας, με την επιφύλαξη τυχόν άσκησης ειδικότερων δικαιωμάτων της μειοψηφίας των μετόχων, είναι το διοικητικό όργανο της εταιρείας. Μέτοχοι που κατέχουν τουλάχιστον το 1/2 του μετοχικού κεφαλαίου ή εκπροσωπούν τουλάχιστον το 1/4 των μετόχων και του μετοχικού κεφαλαίου, δύνανται να υποχρεώσουν τη διοίκηση σε διεξαγωγή ΓΣ, χωρίς όμως να δύνανται να καθορίσουν και τον τρόπο που αυτή θα αποφασίσει¹⁰⁶.

Δίκαιο Γερμανίας

Δυνατότητα των μετόχων της μειοψηφίας να προκαλέσουν τη διενέργεια ΓΣ απαντάται και στις διατάξεις του γερμανικού εταιρικού δικαίου για την GmbH. Συγκεκριμένα, στις σχετικές διατάξεις προβλέπεται ότι μέτοχοι που κατέχουν ή εκπροσωπούν τουλάχιστον το 10% του μετοχικού κεφαλαίου δύνανται να απαιτούν τη διενέργεια ΓΣ, αλλά και να υποβάλουν προτάσεις για θέματα επί των οποίων θα ληφθεί απόφαση¹⁰⁷.

¹⁰⁴ Kahn A, *Comparative Company Law*, σελ. 487, Cambridge University Press, 2018, *Pinto R-Branson D*, *Understanding Corporate Law*, σελ. 120, LexisNevis, 4η Έκδοση

¹⁰⁵ *Pinto R-Branson D*, *Understanding Corporate Law*, σελ. 191, LexisNevis, 4η Έκδοση,

¹⁰⁶ *Andenas M. & Wooldridge F*, *European Comparative Company Law*, σελ. 285-286, Cambridge University Press, 2012

¹⁰⁷ *European Corporate Law*, σελ. 172, Wolters Kluwer Law & Business, 2η Έκδοση

V. Κοινοποίηση πρότασης

Στην παρ. 3 του άρθρου 135 Ν. 4548/2018 ορίζεται ότι «...3. Η κατά την παράγραφο 2 πρόταση του διοικητικού συμβουλίου κοινοποιείται σε όλους τους μετόχους στην ηλεκτρονική διεύθυνση που έχουν γνωστοποιήσει στην εταιρεία. Η αποστολή της πρότασης πρέπει να γίνει την ίδια ημέρα για όλους τους μετόχους...». Επιπλέον, στην παρ. 2 του ίδιου άρθρου ορίζεται ότι «...2...Δικαίωμα συμμετοχής στη λήψη απόφασης χωρίς συνεδρίαση έχουν όσα πρόσωπα διαθέτουν τη μετοχική ιδιότητα κατά το χρόνο αποστολής της πρότασης από το διοικητικό συμβούλιο με το σύνολο των δικαιωμάτων ψήφου που διαθέτουν κατά το χρόνο αυτό.».

V.α. Σύνολο των μετόχων

Εκ των ανωτέρω διατάξεων συνάγεται ευχερώς ότι η αποστολή της πρότασης γίνεται προς το σύνολο των μετόχων, ήτοι το σύνολο των προσώπων, φυσικών ή νομικών, που έχουν τη μετοχική ιδιότητα κατά το χρόνο αποστολής. Θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι η αποστολή είναι υποχρεωτική μόνο για τους μετόχους που έχουν δικαίωμα να ψηφίσουν επί της συγκεκριμένης πρότασης, δεδομένο όμως ότι τέτοια διάκριση δεν υφίσταται για την «παραδοσιακή» ΓΣ, ορθότερο φαίνεται να γίνει αποδεκτό το αντίθετο.

Δεν είναι δυνατή η αποστολή της πρότασης σε μέρος μόνο των μετόχων, με τον αποκλεισμό των υπολοίπων. Δεδομένου όμως ότι η υποχρέωση αυτή στοχεύει στην ατομική προστασία κάθε μετόχου, πρέπει να γίνει αποδεκτό ότι αν μέτοχος παραλειφθεί κατά τη διαδικασία αποστολής αλλά λάβει γνώση της πρότασης σε μεταγενέστερο χρόνο και απαντήσει επ' αυτής, δεν τίθεται θέμα ελαττωματικότητας της διαδικασίας.

Σε περίπτωση μεταβίβασης μετοχών μετά την αποστολή της πρότασης και πριν τη λήψη απόφασης, βάσει της διατύπωσης του νόμου δε μεταβάλλονται τα πρόσωπα που δικαιούνται να συμμετάσχουν στη λήψη¹⁰⁸. Το δικαίωμα εξαρτάται αποκλειστικά από την ύπαρξη της μετοχικής ιδιότητας κατά το χρόνο αποστολής. Πρόσωπο που μεταβιβάζει είτε το σύνολο είτε μέρος των μετοχών του κατά το διάστημα αυτό συνεχίζει να δικαιούται να ψηφίσει για το σύνολο των μετοχών που κατείχε κατά το χρόνο αποστολής. Ο νεοεισερχόμενος μέτοχος δε δύναται να συμμετάσχει στη διαδικασία, και τυχόν υφιστάμενος μέτοχος που αποκτά περισσότερες μετοχές ψηφίζει μόνο για τις μετοχές που είχε κατά το χρόνο αποστολής. Μόνη δυνατότητα συμμετοχής των ως άνω στη λήψη της απόφασης είναι με την άσκηση του

¹⁰⁸ Κουλορίδας Α, Οι αποφάσεις των μετόχων: Παρακμή της γενικής συνέλευσης, σελ. 18, Σύνδεσμος Ελλήνων Εμπορικών, 28^ο Πανελλήνιο Συνέδριο

δικαιώματος ψήφου στην κατεύθυνση που θέλουν από τον κάτοχο των μετοχών κατά το χρόνο αποστολής.

V.β. Ηλεκτρονική διεύθυνση

Η διάταξη απαιτεί την κοινοποίηση της αποστολής στην ηλεκτρονική διεύθυνση κάθε μετόχου. Όπως αναλύθηκε και σε προηγούμενο κεφάλαιο της παρούσας, για την εγκυρότητα της διαδικασίας είναι υποχρεωτική η προηγούμενη γνωστοποίηση στην εταιρεία των ηλεκτρονικών διευθύνσεων του συνόλου των μετόχων. Πρέπει δηλαδή κατά την αποστολή της πρότασης το ΔΣ να διαθέτει τις ηλεκτρονικές διευθύνσεις που του έχουν γνωστοποιήσει, με τη διαδικασία που προβλέπεται από το καταστατικό ή κρίθηκε ad hoc ως πρόσφορη, πρόσωπα που εκπροσωπούν το 100 % του μετοχικού κεφαλαίου.

Από την περιοριστική διατύπωση της διάταξης συνάγεται ότι δεν είναι δυνατή η αποστολή της πρότασης με άλλον τρόπο, πέραν του ηλεκτρονικού (π.χ εγγράφως). Επειδή όμως πρόκειται για ατομικό δικαίωμα κάθε μετόχου, που αποσκοπεί στην προστασία του και στην ισότιμη μεταχείριση, πρέπει να γίνει αποδεκτό ότι σε περίπτωση κοινοποίησης της πρότασης με άλλον τρόπο, και εφόσον ο μέτοχος συναινεί και το αποδέχεται, δεν τίθεται ζήτημα ελαττωματικότητας της διαδικασίας.

Από τη στιγμή που ο μέτοχος γνωστοποιεί συγκεκριμένη ηλεκτρονική διεύθυνση στην εταιρεία, το ΔΣ υποχρεούται να του απευθύνεται στη διεύθυνση αυτή για τους σκοπούς της διαδικασίας του άρθρου 135. Τυχόν ωστόσο αποστολή της πρότασης σε διαφορετική ηλεκτρονική διεύθυνση, είτε εκ παραδρομής είτε λόγω γνώσης του ΔΣ ότι η διεύθυνση αυτή χρησιμοποιείται από το μέτοχο, πρέπει να γίνει αποδεκτό ότι δε δημιουργεί ζήτημα ελαττώματος της διαδικασίας, εφόσον ο μέτοχος λάβει γνώση της πρότασης και δεν εγείρει ζήτημα πλημμελούς κοινοποίησης.

Όπως αναλύθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο, ορθότερο είναι να γίνει αποδεκτό ότι είναι δυνατή η ανάκληση της δήλωσης γνωστοποίησης της ηλεκτρονικής διεύθυνσης του μετόχου, για την προστασία του από ενδεχόμενα υποκλοπών, ηλεκτρονικής απάτης κοκ, αλλά και για την καλύτερη αξιοποίηση της ηλεκτρονικής επικοινωνίας, ωστόσο, για την αποφυγή καταχρηστικής αξιοποίησης της δυνατότητας με σκοπό παρεμπόδισης λήψης απόφασης με τη διαδικασία του άρθρου 135, αναγκαία είναι η ταυτόχρονη υποβολή δήλωσης γνωστοποίησης άλλης ηλεκτρονικής διεύθυνσης, προκειμένου να μη μεταβληθεί η δυνατότητα της ΓΣ να λαμβάνει αποφάσεις με τον τρόπο αυτό. Σε περίπτωση συνεπώς που ανακληθεί η δήλωση γνωστοποίησης

χωρίς να γνωστοποιηθεί ταυτόχρονα νέα ηλεκτρονική διεύθυνση, ορθότερο είναι να γίνει αποδεκτό ότι το ΔΣ δύναται να απευθυνθεί στο μέτοχο αυτό στην ηλεκτρονική διεύθυνση που είχε γνωστοποιήσει με την ανακληθείσα δήλωση.

V.γ. Χρόνος αποστολής

Σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 135, η αποστολή της πρότασης πρέπει να γίνεται την ίδια ημέρα για όλους τους μετόχους.

Παρατηρείται ότι ο νομοθέτης απέφυγε να ορίσει ως υποχρεωτική την ταυτόχρονη αποστολή της πρότασης στο σύνολο των μετόχων, παρά αρκέστηκε να απαιτήσει την αποστολή σε όλους εντός της ίδιας ημέρας. Με την επιλεγείσα διατύπωση του νόμου μπορεί να συναχθεί ότι είναι δυνατή η αποστολή της πρότασης την ίδια ημέρα αλλά διαφορετική ώρα. Δεδομένης όμως της φύσης της ηλεκτρονικής επικοινωνίας, με την οποία είναι δυνατή η ταυτόχρονη κοινοποίηση του ίδιου μηνύματος σε περισσότερους αποδέκτες, η επιλογή αυτή δε φαίνεται να δικαιολογείται από πραγματικούς λόγους. Η δυνατότητα δε του ΔΣ να αποστέλλει την πρόταση διαφορετική ώρα σε κάθε μέτοχο ελέγχεται ως αντιβαίνουσα στην αρχή της ισότιμης μεταχείρισης των μετόχων, καθότι επιτρέπει την πληροφόρηση ενός μετόχου για το περιεχόμενο της πρότασης νωρίτερα από τους υπόλοιπους.

Ορθότερο είναι να γίνει αποδεκτό ότι η ως άνω διάταξη πρέπει να ερμηνεύεται συσταλτικά, και να αφορά μόνο περιπτώσεις όπου υπάρχει αδυναμία για τεχνικούς ή πραγματικούς λόγους να αποσταλεί ταυτόχρονα η πρόταση σε όλους τους μετόχους. Αν γίνει αποδεκτό ότι το ΔΣ δύναται να αποστέλλει την πρόταση οποτεδήποτε εντός της ίδιας ημέρας στους μετόχους θα πρόκειται για άνιση μεταχείριση αυτών, η οποία δε φαίνεται να δικαιολογείται από κάποιον πραγματικό λόγο.

V.δ. Αλλοδαπά δίκαια

Δίκαιο Ηνωμένου Βασιλείου

Σε αντίθεση με τις διατάξεις του Ν. 4548/2018, η CA 2006 δεν περιορίζει τους δυνατούς τρόπους κοινοποίησης του ψηφίσματος στους μετόχους. Η κοινοποίηση μπορεί να γίνει είτε σε

έγγραφο είτε σε ηλεκτρονική μορφή, αλλά και με τη δημοσίευση σε ιστοσελίδα ¹⁰⁹. Το ψήφισμα πρέπει να κοινοποιηθεί στο σύνολο των μετόχων που έχουν δικαίωμα ψήφου κατά την ημερομηνία αποστολής ¹¹⁰.

Δίκαιο Γαλλίας

Η διαδικασία που προβλέπει το άρθρο 135 παρουσιάζει αρκετή ομοιότητα, αλλά και μια σημαντική διαφοροποίηση από τις διατάξεις για τη γαλλική SARL. Ενώ και στις δύο περιπτώσεις η αποστολή της πρότασης γίνεται από το διαχειριστικό όργανο της εταιρείας, στις διατάξεις για τη SARL δεν προβλέπεται υποχρεωτική ηλεκτρονική κοινοποίηση της πρότασης, αντιθέτως ορίζεται ότι η κοινοποίηση γίνεται εγγράφως, με συστημένη επιστολή, και παρέχεται προθεσμία 15 ημερών στο μέτοχο να απαντήσει ¹¹¹.

VI. Δικαίωμα λήψης πληροφοριών

Όπως ορίζεται στην παρ. 6 του άρθρου 135 Ν. 4548/2018, «...6. Εντός τριών (3) ημερών από την κατά την παράγραφο 2 πρόταση του διοικητικού συμβουλίου, οι μέτοχοι μπορούν να ζητούν από το διοικητικό συμβούλιο διευκρινίσεις ή πληροφορίες για τις υποθέσεις της εταιρείας, στο μέτρο που αυτές είναι χρήσιμες για την πραγματική εκτίμηση του σχεδίου απόφασης χωρίς συνεδρίαση. Οι πληροφορίες παρέχονται στην ηλεκτρονική διεύθυνση όλων των μετόχων μέσα σε δύο (2) ημέρες από τη λήψη της αίτησης.».

Με την ως άνω διάταξη ο νόμος παρέχει στους μετόχους δικαίωμα να ζητούν και να λαμβάνουν από την εταιρεία διευκρινίσεις και πληροφορίες σχετικά με την απόφαση που καλούνται να λάβουν. Αντίστοιχα δικαιώματα των μετόχων προβλέπονται και στην «παραδοσιακή» ΓΣ (παρ. 6 και 7 άρθρου 141 Ν. 4548/2018). Η σχέση των δικαιωμάτων αυτών με το δικαίωμα της παρ. 6 του άρθρου 135 θα αναλυθεί εκτενέστερα σε επόμενο κεφάλαιο της παρούσας.

Το δικαίωμα αυτό, εκτός από την παροχή πληροφοριών στους μετόχους, έχει σκοπό να αποκαταστήσει το κενό που προκαλείται στην προστασία τους εξαιτίας της έλλειψης συνεδρίασης και συζήτησης επί της πρότασης του ΔΣ. Δεδομένου ότι οι μέτοχοι δεν έχουν την ευκαιρία να υποβάλουν ερωτήσεις στο ΔΣ στα πλαίσια συνεδρίασης, και να πληροφορηθούν

¹⁰⁹ Hannigan B, Company Law, σελ. 365, Oxford University Press, 2^η Έκδοση

¹¹⁰ Gower, Principles of modern company law, σελ. 405, Sweet & Maxwell, 10^η Έκδοση

¹¹¹ Andenas M. & Wooldridge F, European Comparative Company Law, σελ. 286, Cambridge University Press, 2012

κατά τη διάρκεια αυτής σχετικά με το σχέδιο με το οποίο καλούνται να δηλώσουν αν συμφωνούν ή διαφωνούν, τους δίνεται η δυνατότητα να το κάνουν εκτός συνεδρίασης, στα πλαίσια της ίδιας διαδικασίας. Επιπλέον, δεδομένου ότι το ΔΣ υποχρεούται κατόπιν της αιτήσεως να παρέχει τις πληροφορίες σε όλους τους μετόχους, και όχι μόνο σε αυτούς που τις αιτήθηκαν, η διάταξη παρέχει εμμέσως τη δυνατότητα στους διαφωνούντες μετόχους να εκδηλώσουν την αντίθεσή τους ζητώντας στοχευμένες διευκρινίσεις ή παροχή συγκεκριμένων πληροφοριών, η απάντηση επί των οποίων θα κοινοποιηθεί στο σύνολο των μετόχων, και ενδέχεται να μεταβάλει την άποψή τους.

Επί της ουσίας λοιπόν, το ατομικό δικαίωμα της παρ. 6 στοχεύει ουσιαστικά στην υποκατάσταση της συζήτησης επί της πρότασης που δε διενεργείται, ελλείψει συνεδρίασης, και συγκεκριμένα στην παροχή ανάλογης προστασίας στους μετόχους.

VI.α. Μετοχική ιδιότητα

Όπως αναλύθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο της παρούσας, στη διαδικασία του άρθρου 135 δε συντρέχει ζήτημα απόδειξης της μετοχικής ιδιότητας κατά την άσκηση των σχετικών με αυτή δικαιωμάτων. Προϋπόθεση εφαρμογής της διαδικασίας είναι η προηγούμενη γνωστοποίηση της ηλεκτρονικής διεύθυνσης του συνόλου των μετόχων. Συνεπώς η εταιρεία πρέπει να έχει αντίληψη για το σύνολο των προσώπων που κατέχουν μέρος του μετοχικού της κεφαλαίου κατά την έναρξη της διαδικασίας του άρθρου 135, η δε αποστολή από το ΔΣ της πρότασής του σε συγκεκριμένο πρόσωπο συνεπάγεται την αναγνώριση της μετοχικής του ιδιότητας. Μεταγενέστερη της αποστολής μεταβίβαση μέρους των μετοχών δεν επηρεάζει τον κύκλο των προσώπων που δικαιούνται τη συμμετοχή στη διαδικασία, σύμφωνα με το τελευταίο εδάφιο της παρ. 2 του άρθρου 135.

Ως εκ τούτου, ζήτημα απόδειξης της μετοχικής ιδιότητας φαίνεται να εγείρεται μόνο όταν κάποιος μέτοχος παραλειφθεί και δεν του αποσταλεί η πρόταση του ΔΣ, ως όφειλε. Σε αυτή την περίπτωση εγείρεται ζήτημα συνολικής εγκυρότητας της διαδικασίας, το οποίο δύναται να επιλυθεί μόνο εφόσον ο μέτοχος συμμετάσχει σε αυτή χωρίς να θέσει ζήτημα παράνομου αποκλεισμού του. Όταν συντρέχει αυτή η περίπτωση, η μετοχική ιδιότητα μπορεί να αποδειχθεί με κάθε δυνατό τρόπο, συμπεριλαμβανομένης της κατάθεσης των μετοχών σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 124 Ν. 4548/2018.

VI. β. Τρόπος άσκησης

Όσον αφορά τον τρόπο άσκησης του δικαιώματος της παρ. 6 από τους μετόχους, η διάταξη δεν ορίζει κάτι σχετικό. Συνάγεται ότι μπορεί να ασκηθεί με όποιον τρόπο κρίνεται κατά περίπτωση προσήκων, και εφόσον διασφαλίζεται η δυνατότητα απόδειξης της υποβολής και του περιεχομένου του. Είναι δυνατό επίσης, ο τρόπος να ρυθμίζεται περιοριστικά με διάταξη του καταστατικού, που ελέγχεται μόνο ως προς τυχόν αντίθεσή της με άλλες διατάξεις ή υπέρβαση των ορίων που θέτει η ΑΚ 281. Δεδομένου ότι η διαδικασία διενεργείται κατά βάση με ηλεκτρονική επικοινωνία, ευχερέστερη θα ήταν η υποβολή του αιτήματος με τον ίδιο τρόπο, προκειμένου να υπάρχει αδιάλειπτη συνέχεια στην επικοινωνία ΔΣ-μετόχων. Δύνανται όμως οι μέτοχοι να ασκήσουν το δικαίωμα με άλλους τρόπους, όπως με εξώδικη δήλωση, ή με απλή έγγραφη αίτηση που υποβάλλεται στην εταιρεία.

VI.γ. Προθεσμία

Η άσκηση του δικαιώματος της παρ. 6 από το μέτοχο δε μπορεί να γίνει καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας του άρθρου 135, αλλά περιορίζεται χρονικά από συγκεκριμένη προθεσμία που έταξε η διάταξη. Ανάλογος περιορισμός έχει τεθεί και στην άσκηση των παρεμφερών δικαιωμάτων μειοψηφίας των παρ. 6-7 του άρθρου 141 Ν. 4548/2018. Ο περιορισμός αποσκοπεί στην αποφυγή καταχρηστικής άσκησης του δικαιώματος και στη διασφάλιση της δυνατότητας του ΔΣ να ανταποκριθεί. Σε αντίθεση με τα δικαιώματα των παρ. 6-7 του άρθρου 141, εν προκειμένω η ταχθείσα προθεσμία δεν είναι προθεσμία προπαρασκευαστική, αλλά προθεσμία ενέργειας.

VI.γ.1. Χρόνος έναρξης

Η προθεσμία εκκινεί από την πρόταση του ΔΣ, μαζί δηλαδή με την εκκίνηση της διαδικασίας του άρθρου 135. Ορθότερο είναι να γίνει αποδεκτό ότι η προθεσμία ξεκινά όχι από το χρόνο αποστολής αλλά από το χρόνο παραλαβής της πρότασης από το μέτοχο. Η ηλεκτρονική αποστολή της πρότασης συνήθως συνεπάγεται την άμεση παραλαβή της, επειδή όμως η χρονική αυτή σύμπτωση δεν είναι απόλυτη, αλλά ενδέχεται να προσκρούει σε τεχνικές δυσκολίες που προκαλούν καθυστερήσεις, ορθότερο είναι να θεωρηθεί ότι τυχόν καθυστέρηση στην παραλαβή της, εφόσον δεν οφείλεται σε υπαιτιότητά του, είναι υπέρ του μετόχου, καθώς σημασία για αυτόν έχει ο χρόνος που έλαβε γνώση της πρότασης, προκειμένου να δύναται να αιτηθεί διευκρινίσεις και πληροφορίες επ' αυτής.

VI.γ.2. Διάρκεια

Η διάρκεια της προθεσμίας ορίζεται από το νόμο σε τρεις (3) ημέρες. Παρατηρείται ότι δεν τίθεται κάποιο χρονικό πλαίσιο εντός του οποίου μπορεί το ΔΣ ή το καταστατικό να ορίσουν τη διάρκεια της προθεσμίας. Ο νόμος έθεσε συγκεκριμένο χρονικό διάστημα 3 ημερών. Δεδομένης της ρητής αναφοράς του νόμου, ορθότερο είναι να γίνει αποδεκτό ότι οι τρεις ημέρες δεν είναι η ελάχιστη δυνατή διάρκεια της προθεσμίας, που έχει τεθεί για την προστασία της μειοψηφίας, αλλά είναι η μόνη δυνατή διάρκεια βάσει του νόμου. Συνεπώς η εταιρεία δε δύναται, είτε με απόφαση του ΔΣ είτε με διάταξη του καταστατικού, να ορίσει διαφορετική προθεσμία άσκησης του δικαιώματος. Το δικαίωμα μπορεί να ασκείται αποκλειστικά εντός τριών (3) ημερών από την παραλαβή της πρότασης από το μέτοχο.

Σε περίπτωση που η λήξη της ως άνω προθεσμίας συμπίπτει με τυχόν εξαιρετέα ημέρα ή Σάββατο, τίθεται ζήτημα κατά πόσον η προθεσμία οφείλει να παραταθεί αυτοδικαίως μέχρι την επόμενη εργάσιμη, σύμφωνα με τα άρθρα 144 επ. του ΚΠολΔ. Το ζήτημα εξετάστηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο της παρούσας. Ορθότερο είναι να γίνει αποδεκτό πως η ίδια λύση προσήκει και εδώ, και σε περίπτωση σύμπτωσης της λήξης της προθεσμίας με ημέρα εξαιρετέα η προθεσμία παρατείνεται αυτοδικαίως μέχρι την ίδια ώρα της επομένης εργάσιμης ημέρας.

Αν η σχετική αίτηση του μετόχου υποβληθεί σε χρόνο μεταγενέστερο της ως άνω προθεσμίας, η εταιρεία δύναται να αρνηθεί την ικανοποίησή της ως εκπρόθεσμη.

VI.δ. Είδος πληροφοριών

Όπως αναφέρθηκε ήδη, οι μέτοχοι δικαιούνται να ζητούν πληροφορίες ή διευκρινίσεις σχετικές με υποθέσεις της εταιρείας στο μέτρο που αυτές είναι χρήσιμες για την πραγματική εκτίμηση του σχεδίου απόφασης. Από τη διάταξη λοιπόν τίθενται δύο περιορισμοί ως προς τις αιτούμενες πληροφορίες ή διευκρινίσεις.

Ο πρώτος περιορισμός είναι η σχετικότητα των πληροφοριών ή διευκρινίσεων με την εταιρεία και τις εταιρικές υποθέσεις. Ο μέτοχος δε δύναται να ζητά πληροφορίες ή διευκρινίσεις που δε σχετίζονται άμεσα με τις εταιρικές υποθέσεις, έστω κι αν επηρεάζουν εμμέσως την εταιρεία ¹¹². Για παράδειγμα, η εταιρεία δεν είναι υποχρεωμένη να παρέχει διευκρινίσεις ή πληροφορίες

¹¹² Δρακόπουλος Π, εις ΔικΑΕ, σελ. 1518, Νομική Βιβλιοθήκη, Γ' Έκδοση

σχετικά με τη γενικότερη πορεία της οικονομίας, ή με νομοθετικές μεταβολές που δεν την επηρεάζουν άμεσα.

Ο δεύτερος περιορισμός είναι η σχετικότητα των απαιτούμενων πληροφοριών ή διευκρινίσεων με το θέμα επί του οποίου καλούνται οι μέτοχοι να αποφασίσουν, δηλαδή με το σχέδιο απόφασης που τους έχει σταλεί ¹¹³. Πληροφορίες που σχετίζονται μεν με την εταιρεία, αφορούν όμως διαφορετικές εταιρικές υποθέσεις και είναι άσχετες με το θέμα της απόφασης που καλείται να λάβει η ΓΣ, δεν καλύπτονται από το γράμμα της διάταξης της παρ. 6, και επί της αρχής η εταιρεία δεν υποχρεούται να τις παρέχει. Εν προκειμένω ενδέχεται να συντρέχει ένα ζήτημα παράλληλης εφαρμογής των παρ. 6 και 7 του άρθρου 141 με την παρ. 6 του άρθρου 135, αυτό όμως θα εξεταστεί αναλυτικότερα σε επόμενο κεφάλαιο της παρούσας (βλ. Χ.β).

Στα πλαίσια παροχής των απαιτούμενων διευκρινίσεων και πληροφοριών, είναι δυνατό το ΔΣ να χορηγεί στους μετόχους σχετικά έγγραφα και στοιχεία, προς θεμελίωση των ισχυρισμών του ¹¹⁴. Όπως προαναφέρθηκε, υπάρχουν έγγραφα και στοιχεία τα οποία το ΔΣ υποχρεούται να υποβάλει στους μετόχους μαζί με την αποστολή της πρότασης (τελευταίο εδάφιο παρ. 3 άρθρου 135). Σε περίπτωση παράλειψης υποβολής αυτών κατά την πρόταση, ορθότερο είναι να γίνει αποδεκτό πως είναι δυνατή η μεταγενέστερη υποβολή αυτών στους μετόχους, στα πλαίσια άσκησης του δικαιώματος της παρ. 6 από κάποιον εξ' αυτών, και η θεραπεία του ελαττώματος που προέκυψε από την παράλειψη, μόνο όμως εφόσον το σύνολο των μετόχων ενημερωθεί για τη μεταγενέστερη υποβολή και την αποδεχθεί.

VI.ε. Προθεσμία παροχής

Σε αντίθεση με το αντίστοιχο δικαίωμα της παρ. 6 του άρθρου 141 Ν. 4548/2018, όπου ορίζεται ότι η παροχή πληροφοριών γίνεται κατά τη συνεδρίαση της ΓΣ, στην παρ. 6 του άρθρου 135 τάσσεται προθεσμία και για το ΔΣ προκειμένου να παράσχει τις απαιτούμενες πληροφορίες. Η ρύθμιση αυτή είναι εύλογη, καθότι εκ της φύσεως της διαδικασίας του άρθρου 135 δεν υπάρχει σταθερό χρονικό σημείο λήψης απόφασης, προκειμένου να εξαρτηθεί ο χρόνος παροχής των πληροφοριών ή διευκρινίσεων από αυτό.

Η προθεσμία που παρέχει ο νόμος στο ΔΣ για να παράσχει τα απαιτούμενα είναι δύο (2) ημέρες, και όπως ορίζεται ρητά από τη διάταξη, εκκινεί από τη λήψη της αίτησης. Για το ενδεχόμενο

¹¹³ Ρόκας Ν, Εμπορικές εταιρείες, σελ. 424, Εκδόσεις Σάκκουλα, 8η Έκδοση, Δρακόπουλος Π, εις ΔικΑΕ, σελ. 1519, Νομική Βιβλιοθήκη, Γ' Έκδοση

¹¹⁴ ΠΠΑ 463/2011, ΕΕμπΔ, 2011, 106=ΧρΙΔ 2011, 610 παρατ. Μαρίνου

σύμπτωσης του χρόνου λήξης της προθεσμίας με ημέρα εξαιρετέα, ισχύουν όσα αναφέρθηκαν σε προηγούμενη ενότητα (υπό VI.γ.2) σχετικά με την προθεσμία των μετόχων να ασκήσουν το δικαίωμα.

Σε περίπτωση παροχής των απαιτούμενων πληροφοριών ή διευκρινίσεων σε χρόνο μετά τη λήξη της προθεσμίας, ο νόμος δεν ορίζει ρητά τις συνέπειες της εκπρόθεσμης παροχής, συνάγεται όμως ότι θα οδηγεί στο ίδιο αποτέλεσμα με τα υπόλοιπα δικαιώματα μειοψηφίας που σχετίζονται με τη ΓΣ και δεν ικανοποιούνται ή δεν ικανοποιούνται εμπροθέσμως. Περαιτέρω, δεδομένου ότι όπως αναφέρθηκε το σχετικό δικαίωμα παρέχεται προκειμένου να αντικαταστήσει, στο βαθμό του δυνατού, τη συζήτηση επί της πρότασης του ΔΣ, που ελλείψει συνεδρίασης δε διεξάγεται, η μη ικανοποίησή του μπορεί να εξομοιωθεί και με παραβίαση των διατάξεων περί συγκρότησης της ΓΣ. Συνεπώς θα έχει ως συνέπεια την ύπαρξη ελαττώματος στη διαδικασία, και κατ' επέκταση την έκδοση ελαττωματικής απόφασης.

VI.στ. Τρόπος παροχής

Σε αντίθεση με το ζήτημα του τρόπου άσκησης του δικαιώματος από τους μετόχους, επί του οποίου ο νόμος δε ρυθμίζει τίποτα και το αφήνει στην ευχέρεια του καταστατικού, των μετόχων και του ΔΣ, ο νόμος ρυθμίζει σαφώς τον τρόπο με τον οποίο οφείλει το ΔΣ να απαντήσει στην αίτηση των μετόχων, να παράσχει δηλαδή τις απαιτούμενες πληροφορίες ή διευκρινίσεις.

VI.στ.1. Ηλεκτρονική παροχή

Όπως ορίζεται στο τελευταίο εδάφιο της παρ. 6, «...Οι πληροφορίες παρέχονται στην ηλεκτρονική διεύθυνση όλων των μετόχων...». Η διατύπωση του νόμου είναι σαφής και περιοριστική. Το ΔΣ οφείλει να παρέχει τις πληροφορίες με τον ίδιο τρόπο που αποστέλλει και την πρότασή του, δηλαδή μέσω ηλεκτρονικού μηνύματος στις ηλεκτρονικές διευθύνσεις που οι μέτοχοι του έχουν προηγουμένως γνωστοποιήσει. Αν και δεν ορίζεται ρητά, από τη συνδυαστική εφαρμογή της παρ. 6 με την παρ. 3 του άρθρου 135 συνάγεται ότι και η απάντηση του ΔΣ επί των αιτημάτων των μετόχων πρέπει να αποστέλλεται ταυτόχρονα σε όλους τους μετόχους, και κατ' εξαίρεση μόνο μπορεί να ενημερώνονται οι μέτοχοι σε διαφορετικό χρόνο εντός της ίδιας ημέρας, όταν συντρέχει δικαιολογητικός λόγος.

Επιβεβαιώνεται με τη ρύθμιση αυτή η πρόθεση του νομοθέτη να εισαγάγει στη λειτουργία της εταιρείας, και δη της ΓΣ, τις νέες τεχνολογίες, προκειμένου να καταστήσει ταχύτερη και πιο

εύρυθμη τη λειτουργία τους. Επιβεβαιώνεται όμως και η επιλογή του να περιορίσει ως προς τον τρόπο λειτουργίας μόνο την εταιρεία και τα όργανά της, και όχι τα πρόσωπα των μετόχων.

Τέλος, όπως αναφέρθηκε η υποχρέωση του ΔΣ να αποστέλλει τις απαιτούμενες πληροφορίες στο σύνολο των μετόχων καθιστά τη διαδικασία αυτή υποκατάστατο της συζήτησης, καθότι παρέχεται εμμέσως η δυνατότητα υπόδειξης αδυναμιών ή αρνητικών σημείων της πρότασης του ΔΣ, και διασφαλίζεται ότι θα λάβουν γνώση αυτών όλοι οι μέτοχοι. Επίσης, η υποχρέωση αυτή αποσκοπεί στη διασφάλιση της ισότητας στη μεταχείριση των μετόχων, καθότι επιβάλλεται η ενημέρωση του συνόλου των μετόχων επί των θεμάτων αυτών και αποφεύγεται το ενδεχόμενο να συμμετάσχουν στη λήψη της απόφασης μέτοχοι με διαφορετική πληροφόρηση σε σχέση με άλλους.

VI.στ.2. Παροχή με άλλο τρόπο

Η διάταξη της παρ. 6 δε φαίνεται να αφήνει περιθώριο παροχής των πληροφοριών με άλλο τρόπο εκτός της ηλεκτρονικής. Δε δύναται συνεπώς το ΔΣ να επιλέξει άλλο τρόπο για την παροχή των πληροφοριών. Αναλόγως, δεν είναι δυνατό να ρυθμίζεται το ζήτημα αυτό διαφορετικά από διάταξη του καταστατικού, να ορίζεται δηλαδή παροχή των πληροφοριών με άλλον τρόπο εκτός του ηλεκτρονικού.

Δεδομένου όμως ότι, όπως αναλύθηκε ανωτέρω, ο τρόπος παροχής των πληροφοριών είναι ένα ζήτημα που αφορά πρωτίστως το μέτοχο, και την εξασφάλιση του δικαιώματός του για πρόσβαση στις πληροφορίες, ζήτημα γεννάται πως οφείλει να αντιμετωπίσει η εταιρεία τυχόν αίτημά του για την παροχή των πληροφοριών με άλλο τρόπο, εκτός του ηλεκτρονικού. Δεδομένου ότι ο νόμος υποχρεώνει το ΔΣ μόνο να στείλει ηλεκτρονική απάντηση σε όλους τους μετόχους, σε περίπτωση σχετικής αίτησης το ΔΣ δύναται μιν, δεν υποχρεούται δε να παράσχει τις πληροφορίες και με άλλο τρόπο, ενώ σε περίπτωση που αποδεχθεί το αίτημα, αυτό δεν απαλλάσσει από την υποχρέωσή του να τις αποστείλει και ηλεκτρονικά.

VII. Αποδοχή πρότασης

Σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 135, «...2.Αποφάσεις των μετόχων χωρίς συνεδρίαση λαμβάνονται ύστερα από πρόταση του διοικητικού συμβουλίου προς τους μετόχους για λήψη συγκεκριμένης απόφασης χωρίς συνεδρίαση και αποδοχή της πρότασης από την πλειοψηφία των μετόχων, όπως αυτή προβλέπεται κατά περίπτωση από το νόμο και το καταστατικό. Οι διατάξεις περί απαρτίας δεν εφαρμόζονται και η πλειοψηφία υπολογίζεται επί του συνόλου των μετόχων που

έχουν δικαίωμα ψήφου. Δικαίωμα συμμετοχής στη λήψη απόφασης χωρίς συνεδρίαση έχουν όσα άτομα διαθέτουν τη μετοχική ιδιότητα κατά το χρόνο αποστολής της πρότασης από το διοικητικό συμβούλιο, με το σύνολο των δικαιωμάτων ψήφου που διαθέτουν κατά το χρόνο αυτό. ».

VII.α. Έλλειψη απαρτίας

Όπως αναλύθηκε και σε προηγούμενα κεφάλαια της παρούσας, η ύπαρξη απαρτίας δεν αποτελεί όρο για τη λήψη απόφασης ΓΣ με ψηφοφορία χωρίς συνεδρίαση, και οι σχετικές διατάξεις δεν εφαρμόζονται. Ελλείπει συνεδρίασης δεν απαιτείται η ταυτόχρονη παράσταση των μετόχων σε συγκεκριμένο τόπο προκειμένου να λάβουν μέρος στη συζήτηση και την ψηφοφορία που θα ακολουθήσει. Αντιθέτως η διαδικασία διενεργείται χωρίς φυσική παρουσία, μέσω ηλεκτρονικής επικοινωνίας, πράγμα που καθιστά τη συμμετοχή όλων ευχερέστερη. Ως εκ τούτου, εφόσον όλοι οι μέτοχοι δύνανται να συμμετάσχουν ευχερώς στη διαδικασία και δεν υφίσταται ζήτημα τυχόν επιδίωξης αποκλεισμού τους, ούτε χρειάζεται να λαμβάνεται υπόψη τυχόν αδυναμία κάποιων να παραστούν, ο νόμος θεωρεί το σύνολο των μετόχων ως συμμετέχοντες αφ' ης στιγμής καθίστανται μέρη στη σχετική ηλεκτρονική επικοινωνία, ανεξαρτήτως αν θα ανταποκριθούν με οποιονδήποτε τρόπο.

VII.β. Μέτοχοι με δικαίωμα συμμετοχής

Όπως αναλύθηκε και σε προηγούμενο κεφάλαιο της παρούσας, το δικαίωμα συμμετοχής στη διαδικασία του άρθρου 135 κρίνεται με βάση τη μετοχική ιδιότητα κατά το χρόνο αποστολής. Όσοι έχουν μετοχική ιδιότητα, και συνεπώς δικαίωμα ψήφου στη ΓΣ, κατά το χρόνο αποστολής, δικαιούνται να συμμετέχουν. Η ανωτέρω ρύθμιση ισχύει με την επιφύλαξη των ειδικότερων διατάξεων για τις προνομιούχες μετοχές χωρίς δικαίωμα ψήφου ή με περιορισμένο δικαίωμα ψήφου (παρ. 4 άρθρου 38 Ν. 4548/2018), για την αναστολή του δικαιώματος ψήφου των ιδίων μετοχών (περ' α παρ. 1 άρθρου 50 Ν. 4548/2018), για την κοινωνία επί μετοχών (παρ. 2 άρθρου 53 Ν. 4548/2018), και περί ενεχύρου ή επικαρπίας επί μετοχών (παρ. 2 άρθρου 54 Ν. 4548/2018), καθώς και για το διορισμό ειδικού εντολοδόχου από το πρωτεύον δικαστήριο για την άσκηση των δικαιωμάτων ψήφου στη ΓΣ (101, 120^α ΠτΚ), και κάθε άλλης ειδικότερης διάταξης που περιορίζει ή αναστέλλει το δικαίωμα ψήφου ή ορίζει ότι αυτό ασκείται από πρόσωπο διαφορετικό του μετόχου.

VII.β.1. Χρόνος αποστολής

Το χρονικό σημείο κατά το οποίο πρέπει να υφίσταται η μετοχική ιδιότητα είναι ο χρόνος αποστολής της πρότασης του ΔΣ στις ηλεκτρονικές διευθύνσεις που έχουν προηγουμένως γνωστοποιηθεί στην εταιρεία από τους ίδιους τους μετόχους. Η πρώτη συνεπώς επιλογή των προσώπων που δικαιούνται να συμμετάσχουν στη διαδικασία γίνεται από το ΔΣ βάσει του αρχείου των ηλεκτρονικών διευθύνσεων των μετόχων, που τηρείται από την εταιρεία με τον τρόπο που έχει οριστεί από το καταστατικό, ή, ελλείψει καταστατικής ρύθμισης, με τον τρόπο που έχει ορίσει το ίδιο το ΔΣ.

Η τήρηση του αρχείου αυτού ενδέχεται να γίνεται παράλληλα με το βιβλίο της παρ. 2 του άρθρου 40 Ν. 4548/2018, ο σκοπός του οποίου έγκειται ακριβώς στην καταγραφή των μετόχων και των στοιχείων τους. Σε κάθε περίπτωση, το βιβλίο αυτό δύναται να αξιοποιείται από το ΔΣ για την τελική επιλογή των προσώπων που έχουν τη μετοχική ιδιότητα κατά το χρόνο εκείνο και συνεπώς πρέπει να τους αποσταλεί η πρότασή του, και κατ' επέκταση για τον τελικό έλεγχο ότι για το σύνολο των προσώπων αυτών έχει προηγουμένως γνωστοποιηθεί η ηλεκτρονική τους διεύθυνση. Ανάλογα ισχύουν και σε περίπτωση που οι μετοχές έχουν εκδοθεί σε λογιστική μορφή, οπότε μέτοχος της εταιρείας θεωρείται ο εγγεγραμμένος στο μητρώο κεντρικού αποθετηρίου τίτλων ή ο ταυτοποιούμενος μέσω των εγγεγραμμένων διαμεσολαβητών (παρ. 6 άρθρου 40 Ν. 4548/2018).

Σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 42 και με το άρθρο 43 Ν. 4548/2018, κάθε μεταβίβαση των μετοχών, είτε είναι αποτέλεσμα ειδικής είτε είναι αποτέλεσμα καθολικής διαδοχής, καταχωρείται στο βιβλίο της παρ. 2 του άρθρου 40. Συνεπώς, επί της αρχής από τον έλεγχο του βιβλίου αυτού πρέπει να προκύπτει κάθε μεταβίβαση των μετοχών που έχει λάβει χώρα πριν το χρόνο που σκοπεύει το ΔΣ να αποστείλει την πρόταση. Αναλόγως, όταν οι μετοχές είναι σε λογιστική μορφή η μεταβίβαση προκύπτει μέσω λογαριασμών αξιών που τηρούνται σε κεντρικό αποθετήριο τίτλων ή διαμεσολαβητή (παρ. 3 άρθρου 41 Ν. 4548/2018).

Σε περίπτωση ωστόσο ύπαρξης μεταβίβασης, η οποία δεν έχει καταγραφεί με έναν εκ των προαναφερθέντων τρόπων, και συνεπώς δεν έχει καταστεί γνωστή στην εταιρεία, ο νέος μέτοχος διατηρεί παρ' όλα αυτά το δικαίωμα συμμετοχής στη διαδικασία του άρθρου 135, καθότι διαθέτει τη μετοχική ιδιότητα κατά το χρόνο αποστολής. Σε αυτή την περίπτωση, και αν παραλειφθεί και δεν του αποσταλεί η πρόταση του ΔΣ ως όφειλε, ο νέος μέτοχος έχει τις εξής δυνατότητες:

A) Να επιδιώξει την άσκηση του δικαιώματος ψήφου των μετοχών που του ανήκουν μέσω της ηλεκτρονικής διεύθυνσης του προηγούμενου μετόχου, δηλώνοντας παράλληλα τη δική του ηλεκτρονική διεύθυνση με τον τρόπο που προβλέπει το καταστατικό, για μελλοντική χρήση.

B) Να αιτηθεί, αφού αποδείξει τη μετοχική του ιδιότητα, την επανάληψη της διαδικασίας με αποστολή της πρότασης σε αυτόν αντί του προηγούμενου μετόχου, ή, εφόσον το αποδέχεται, την αποστολή της πρότασης σε αυτόν σε μεταγενέστερο χρόνο, στο πλαίσιο της ίδιας διαδικασίας.

Γ) Να δηλώσει, αφού αποδείξει τη μετοχική του ιδιότητα, την αντίθεσή του στη λήψη απόφασης με τον τρόπο αυτό, σύμφωνα με την περ' δ της παρ. 1 του άρθρου 135. Σε αυτή την περίπτωση η δήλωση θα έχει αποτέλεσμα μόνο αν την αντίθεσή τους στη διαδικασία έχουν δηλώσει συνολικά μέτοχοι που εκπροσωπούν τουλάχιστον το 1/5 του μετοχικού κεφαλαίου.

Δ) Να ασκήσει αγωγή ακύρωσης κατά της απόφασης που θα ληφθεί, σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 137 Ν. 4548/2018, εφόσον πληρούνται οι λοιπές προϋποθέσεις που θέτει το άρθρο, ή αγωγή αποζημίωσης της παρ. 4 του ίδιου άρθρου, εφόσον δεν έχει το απαιτούμενο ποσοστό για να αιτηθεί την ακύρωση της απόφασης.

VII.β.2. Μεταβίβαση μετοχών μετά την αποστολή

Βάσει της διατύπωσης του νόμου, μοναδικό κριτήριο για τη συμμετοχή στη διαδικασία του άρθρου 135 είναι η ύπαρξη της μετοχικής ιδιότητας κατά το χρόνο αποστολής της πρότασης του ΔΣ. Σε περίπτωση συνεπώς απώλειας της μετοχικής ιδιότητας στο χρονικό διάστημα ανάμεσα στην αποστολή της πρότασης και στη λήψη απόφασης, ή αντιστρόφως, σε περίπτωση μεταβίβασης μετοχών και κτήσης της μετοχικής ιδιότητας κατά το ίδιο χρονικό διάστημα, ο κύκλος των προσώπων που δικαιούνται τη συμμετοχή τους στη διαδικασία δε μεταβάλλεται.

Η ρύθμιση αυτή είναι διαφορετική από την αντίστοιχη του άρθρου 124 Ν. 4548/2018 για την «παραδοσιακή» ΓΣ, που προβλέπει ότι αφενός αρκεί η απόδειξη της μετοχικής ιδιότητας την ημέρα της συνεδρίασης, αφετέρου δύναται μεν η εταιρεία να υποβάλει το μέτοχο σε επιπλέον διατυπώσεις για τη συμμετοχή του, σε περίπτωση όμως μη συμμόρφωσής του αυτός δύναται να αποκλειστεί από τη ΓΣ μόνο για σπουδαίο λόγο (παρ. 2-5)¹¹⁵. Η διαφοροποίηση αυτή δικαιολογείται αν ληφθεί υπόψη ότι, όπως θα αναλυθεί σε επόμενο κεφάλαιο της παρούσας, στη διαδικασία του άρθρου 135 ο χρόνος λήψης της απόφασης δεν είναι σταθερός, και το μόνο σταθερό χρονικό σημείο για να κριθεί η ύπαρξη της μετοχικής ιδιότητας είναι ο χρόνος

¹¹⁵ Περράκης Ε, Το Νέο Δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρείας, σελ. 72, Νομική Βιβλιοθήκη, 5η Έκδοση

αποστολής της πρότασης. Η δε δυνατότητα συμμετοχής του προσώπου που απέκτησε τη μετοχική ιδιότητα στο ενδιάμεσο, εφόσον δεν την αρνηθεί η ΓΣ για σπουδαίο λόγο, δε μπορεί να αξιοποιηθεί, καθότι ελλείψει συνεδρίασης δεν έχει προβλεφθεί εναλλακτικός τρόπος να δηλώσουν οι μέτοχοι τη συμφωνία ή την αντίθεσή τους με τη συμμετοχή του.

Παρά την ως άνω δικαιολόγηση, το ενδεχόμενο αποκλεισμού μετόχου από τη λήψη απόφασης λόγω μεταγενέστερης κτήσης της μετοχικής ιδιότητας είναι ένα μειονέκτημα της διαδικασίας του άρθρου 135. Ενδεχομένως θα μπορούσε να προβλεφθεί δυνατότητα συναίνεσης των υπολοίπων μετόχων στη συμμετοχή του νέου μετόχου μέσω ηλεκτρονικής επικοινωνίας, κατ' αναλογία των ισχυόντων στην «παραδοσιακή» ΓΣ, η λύση αυτή όμως θα προσέθετε επιπλέον διατυπώσεις σε μια διαδικασία που ο νόμος τη θέλει όσο το δυνατό απλούστερη και ταχύτερη. Άλλη λύση θα μπορούσε να ήταν η παροχή δυνατότητας σε κάθε μέτοχο που λαμβάνει την πρόταση να υποδείξει αυτός το πρόσωπο που έχει στο μεταξύ αναλάβει μέρος ή το σύνολο των μετοχών του και την ηλεκτρονική του διεύθυνση, αποδεικνύοντας και τη μεταβίβαση, προκειμένου να συμμετάσχει στη διαδικασία στη θέση του. Σε αυτή την περίπτωση ωστόσο η διαδικασία θα επιβαρυνόταν με την απόδειξη της μεταβίβασης.

Όπως αναφέρθηκε ήδη σε προηγούμενο κεφάλαιο, η διαδικασία αυτή προορίζεται κυρίως για «οικογενειακές» ΑΕ, στις οποίες η μεταβίβαση των μετοχών δεν είναι συχνή. Ως εκ τούτου, το πρόβλημα της μεταγενέστερης μεταβίβασης μετοχών δεν τις επηρεάζει σημαντικά. Για τις υπόλοιπες ωστόσο, η ύπαρξη της ρύθμισης αυτής συνιστά ένα αντικίνητρο στην υιοθέτηση της διαδικασίας.

VII.γ. Δήλωση μετόχων

Όπως αναφέρθηκε και ανωτέρω, αφότου παραλάβουν την πρόταση του ΔΣ (ή των μετόχων που άσκησαν το σχετικό δικαίωμα μειοψηφίας) οι μέτοχοι καλούνται να δηλώσουν αν την αποδέχονται ή όχι. Η σχετική δήλωση των μετόχων κατά τη διαδικασία του άρθρου 135 αποτελεί τον τρόπο άσκησης του σπουδαιότερου μετοχικού δικαιώματος διοίκησης, που είναι το δικαίωμα ψήφου στη ΓΣ¹¹⁶.

Ο νόμος δεν ορίζει συγκεκριμένο τρόπο (ηλεκτρονικό, έγγραφο κοκ) για την υποβολή της δήλωσης. Στην παρ. 3 του άρθρου 135 ορίζεται ότι το ΔΣ υποχρεούται να γνωστοποιεί στους μετόχους τον τρόπο που μπορούν να δηλώσουν αν συμφωνούν ή όχι με την πρόταση. Ο τρόπος

¹¹⁶ Ρόκας Ν, Εμπορικές εταιρείες, σελ. 377-378, Εκδόσεις Σάκκουλα, 8η Έκδοση, *Αυγητίδης Δ*, ειςΔικΑΕ, σελ. 1251, Νομική Βιβλιοθήκη, Γ' Έκδοση

συνεπώς αποφασίζεται καταρχήν από το ΔΣ, το οποίο παράλληλα υποχρεούται να ενημερώσει τους μετόχους για αυτό. Στη θεωρία υποστηρίζεται ότι η διαβίβαση της απάντησης των μετόχων πρέπει να είναι ηλεκτρονική ¹¹⁷. Η ηλεκτρονική διαβίβαση της δήλωσης εξυπηρετεί την ταχύτητα της διαδικασίας και τη συνέχεια της επικοινωνίας, καθότι οι μέτοχοι αποφαινόμενοι από την ηλεκτρονική διεύθυνση στην οποία τους απεστάλη η πρόταση. Παρ' όλα αυτά, ελλείπει ειδικής ρύθμισης ή απαγόρευσης του νόμου, το καταστατικό δύναται να ορίζει περισσότερους δυνατούς τρόπους υποβολής της δήλωσης, χωρίς η ύπαρξη καταστατικής διάταξης να απαλλάσσει το ΔΣ από την υποχρέωση σχετικής ενημέρωσης των μετόχων.

Ως προς το περιεχόμενο της δήλωσης, οι μέτοχοι δύνανται να δηλώσουν μόνο αν συμφωνούν ή όχι με την πρόταση. Δύνανται δηλαδή μόνο να απαντήσουν, θετικά ή αρνητικά, αν είναι σύμφωνοι να υιοθετηθεί το αποσταλέν σχέδιο ως απόφαση της ΓΣ. Δε δύνανται να προτείνουν τροποποιήσεις ή να αντιπροτείνουν άλλο σχέδιο. Δε ρυθμίζεται ρητά αν δύνανται να δηλώσουν ότι τηρούν ουδέτερη στάση, αρνούμενοι να τοποθετηθούν θετικά ή αρνητικά. Δεδομένου ότι η «λευκή ψήφος» σπανίως ρυθμίζεται ρητά από το νόμο, ορθότερο είναι να γίνει αποδεκτό ότι υφίσταται και σε αυτή τη διαδικασία η δυνατότητα. Σε κάθε περίπτωση το ζήτημα στερείται πρακτικής σημασίας, καθότι η δήλωση αυτή είτε εκληφθεί ως «λευκή ψήφος» είτε όχι δε θα μπορεί να νοηθεί ως θετική, συνεπώς δεν ασκεί επιρροή στη λήψη θετικής απόφασης.

VII.γ.1. Προθεσμία

Όπως αναλύθηκε ήδη σε προηγούμενο κεφάλαιο της παρούσας, η προθεσμία που δύναται να τάξει το ΔΣ για την υποβολή της δήλωσης-απάντησης των μετόχων στην πρότασή του μπορεί να εκτείνεται από επτά (7) έως τριάντα (30) ημέρες, και ξεκινά από την ημέρα αποστολής της πρότασης. Η ώρα παραλαβής της πρότασης από τον κάθε μέτοχο δεν επηρεάζει το χρόνο λήξης της προθεσμίας, αφ' ης στιγμής η αποστολή έγινε την ίδια ημέρα για όλους τους μετόχους.

Προθεσμία μικρότερη των 7 ημερών δε δύναται να ταχθεί, είτε με απόφαση ΔΣ είτε με καταστατική διάταξη, καθότι θίγει τη δυνατότητα των μετόχων να αξιολογήσουν την πρόταση και να προετοιμάσουν την απάντησή τους. Από την άποψη αυτή η προθεσμία απάντησης λειτουργεί με τρόπο ανάλογο με την προθεσμία των 20 ημερών για τη σύγκληση της «παραδοσιακής» ΓΣ. Αναλόγως, δε δύναται να ταχθεί προθεσμία μεγαλύτερη των 30 ημερών, είτε με απόφαση ΔΣ είτε με καταστατική διάταξη, καθότι αυτό θα έθιγε το σκοπό της διάταξης για ταχεία λήψη αποφάσεων.

¹¹⁷ Περράκης Ε, Το Νέο Δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρείας, σελ. 74, Νομική Βιβλιοθήκη, 5^η Έκδοση

Σε περίπτωση σύμπτωσης του χρόνου λήξης της προθεσμίας με εξαιρετέα ημέρα, ορθότερο είναι να γίνει αποδεκτό ότι η προθεσμία παρατείνεται αυτοδικαίως μέχρι την επομένη εργάσιμη, κατ' αναλογία των ισχυόντων για τις δικονομικές προθεσμίες ενέργειας¹¹⁸.

Όπως ορίζεται στην παρ. 4 του άρθρου 135, «...4...*Δήλωση μετόχου που περιέρχεται στην εταιρεία μετά τον προβλεπόμενο χρόνο απάντησης δε λαμβάνεται υπόψη...*». Σε περίπτωση συνεπώς εκπρόθεσμης δήλωσης, το ΔΣ υποχρεούται να μην την προσμετρήσει για το τελικό αποτέλεσμα της ψηφοφορίας. Το ζήτημα έχει σημασία μόνο για την περίπτωση θετικής δήλωσης, δηλαδή δήλωσης αποδοχής της πρότασης, καθότι σε περίπτωση δήλωσης απόρριψης το αποτέλεσμα είναι ίδιο είτε ληφθεί υπόψη το περιεχόμενό της είτε όχι, δηλαδή δεν προσμετρώνται στις θετικές ψήφους που απαιτούνται για να θεωρηθεί ότι η πρόταση έγινε αποδεκτή από τη ΓΣ.

VII.γ.2. Μη ανακλητή δήλωση

Όπως ορίζεται στην παρ. 4 του άρθρου 135, «...4...*Οι δηλώσεις των μετόχων είναι μη ανακλητές...*». Αφ' ης στιγμής η δήλωση του μετόχου παραληφθεί από την εταιρεία, δε δύναται να την ανακαλέσει, ούτε ρητά (με δήλωση ανάκλησης) ούτε σιωπηρά (με υποβολή δεύτερης δήλωσης). Ενδεχομένως να δύναται να επιδιώξει την ακύρωσή της, για τους λόγους που προβλέπονται στις διατάξεις 138-157 ΑΚ, μέχρι τότε όμως η δήλωση με το περιεχόμενο που είχε όταν υποβλήθηκε προσμετρώνται από το ΔΣ για το αποτέλεσμα της ψηφοφορίας.

Η αδυναμία ανάκλησης της δήλωσης αφορά μόνο τις περιπτώσεις που αυτή έχει υποβληθεί νομότυπα. Η επισήμανση αυτή έχει σημασία για το ενδεχόμενο υποβολής δήλωσης με τρόπο αντίθετο με αυτόν που αναλύθηκε ανωτέρω. Στην περίπτωση αυτή, αφ' ης στιγμής η δήλωση δεν πληροί τις τυπικές προϋποθέσεις του νόμου, τίθεται ζήτημα κατά πόσον το ΔΣ οφείλει να τη θεωρήσει «άκυρη», ή δύναται να δεχθεί νεότερη δήλωση, με το ίδιο ή διαφορετικό περιεχόμενο, που δεν πάσχει όμως από τυπική πλημμέλεια.

Από το γράμμα της διάταξης συνάγεται ότι μόνο οι δηλώσεις που έχουν υποβληθεί είναι μη ανακλητές. Προκειμένου δηλαδή να μπορεί να ανακληθεί η δήλωση, απαιτείται πρώτα να έχει υποβληθεί. Και για να θεωρηθεί ότι έχει γίνει υποβολή, πρέπει να έχει τηρηθεί η διαδικασία που ορίζει ο νόμος και το καταστατικό. Ως εκ τούτου, επί της αρχής πρέπει να γίνει αποδεκτό ότι είναι δυνατό να λάβει υπόψη το ΔΣ νεότερη δήλωση του μετόχου, που δεν πάσχει από κάποια τυπική πλημμέλεια, και να προσμετρήσει αυτή στο τελικό αποτέλεσμα, χωρίς να λάβει υπόψη

¹¹⁸ Ορφανίδης Γ, Ερμηνεία ΚΠολΔ, σελ. 343, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2000

την προηγούμενη. Σε αυτή την περίπτωση δε θα πρόκειται ούτε για αντικατάσταση της δήλωσης ούτε για ανάκληση, καθώς δήλωση τυπικά δεν είχε ποτέ υποβληθεί. Δεδομένου ωστόσο ότι η δυνατότητα αυτή μπορεί εύκολα να οδηγήσει σε καταχρήσεις, δηλαδή να αξιοποιείται για την αλλαγή της ψήφου του μετόχου, αναγκαίο είναι να λαμβάνονται κάθε φορά υπόψη η φύση και η βαρύτητα της πλημμέλειας της προγενέστερης δήλωσης, και να γίνεται αποδεκτή η δυνατότητα υποβολής νεότερης μόνο όταν αυτή είναι ουσιώδης και μπορεί να προκαλέσει την ακύρωση της δήλωσης.

Η ρητή ρύθμιση του νόμου για το μη ανακλητό της δήλωσης του μετόχου δεν εισάγει κάποιο ιδιαίτερο στοιχείο στη διαδικασία του άρθρου 135 σε σχέση με τη διαδικασία της «παραδοσιακής» ΓΣ. Ούτε στην «παραδοσιακή» ΓΣ των άρθρων 119 επ. υφίσταται δυνατότητα του μετόχου να ανακαλέσει την ψήφο του. Ο λόγος για τον οποίο το ζήτημα διευκρινίστηκε ρητά στη διαδικασία του άρθρου 135 είναι ότι, σε αντίθεση με την «παραδοσιακή» ΓΣ, η χρονική διάρκεια της διαδικασίας του άρθρου 135 θα καθιστούσε τεχνικά δυνατή την ανάκληση της ψήφου, εφόσον θα υπήρχε ο αναγκαίος χρόνος. Συνεπώς, για την αποφυγή συγχύσεων από δηλώσεις ανάκλησης και την ασφάλεια της διαδικασίας και του αποτελέσματος διευκρινίστηκε ρητά ότι δυνατότητα ανάκλησης δε χωρεί.

VII.γ.3. Ενδεχόμενο μυστικής ψηφοφορίας

Σύμφωνα με το άρθρο 131 Ν. 4548/2018, «1. Στη γενική συνέλευση, αν δεν ορίζεται κάτι άλλο στο καταστατικό και με την επιφύλαξη των οριζόμενων της παρ. 9 του άρθρου 141, η ψηφοφορία είναι φανερή. Η γενική συνέλευση με φανερή ψηφοφορία μπορεί να αποφασίσει ότι η ψηφοφορία σε κάποιο θέμα ή και σε όλα τα θέματα της ημερήσιας διάταξης θα είναι μυστική. Και στην περίπτωση αυτή μέτοχος μπορεί να δηλώσει ότι αντιτάσσεται στην απόφαση που λαμβάνεται για τους σκοπούς της παρ. 3 του άρθρου 137. 2. Δεν επιτρέπεται μυστική ψηφοφορία σε περιπτώσεις παροχής αμοιβών στα μέλη του διοικητικού συμβουλίου, καθώς και όπου ο νόμος απαιτεί φανερή ψηφοφορία ή όταν η ψήφος δίδεται από απόσταση».

Δεδομένης της φύσης της διαδικασίας του άρθρου 135, τίθεται ζήτημα κατά πόσον είναι δυνατή η μυστική ψηφοφορία, με σχετική καταστατική ρύθμιση ¹¹⁹. Ορθότερη κρίνεται η αρνητική απάντηση. Καταρχήν, ακόμα και για την «παραδοσιακή» ΓΣ ο νόμος ορίζει ρητά ότι σε περιπτώσεις συμμετοχής στην ψηφοφορία από απόσταση η ψήφος δε μπορεί να είναι μυστική. Σε κάθε περίπτωση όμως, προκειμένου να διαπιστωθεί αν έχει ληφθεί μια απόφαση, αν έχει

¹¹⁹ Κουλορίδας Α, Οι αποφάσεις των μετόχων: Παρακμή της γενικής συνέλευσης, σελ. 20, Σύνδεσμος Ελλήνων Εμπορικών, 28ο Πανελλήνιο Συνέδριο Εμπορικού Δικαίου

δηλαδή συγκεντρώσει την απαιτούμενη πλειοψηφία, πρέπει οι ψήφοι να καταμετρηθούν¹²⁰. Συνεπώς θα πρέπει υποχρεωτικά να λάβει γνώση του περιεχομένου και του υποκειμένου της κάθε δήλωσης κάποιος τρίτος, επιφορτισμένος με την καταμέτρηση. Το αυτό ισχύει και στη διαδικασία του άρθρου 135. Από τη στιγμή που οι μέτοχοι ψηφίζουν με ονομαστική δήλωση, εκ των πραγμάτων πρέπει να λάβουν γνώση της ψήφου τους τα μέλη του ΔΣ, άλλως τα πρόσωπα που έχουν οριστεί ως αρμόδια για τον έλεγχο και την καταμέτρηση των ψήφων. Θα μπορούσε να ορίζεται ότι η ψήφος παραμένει μυστική για τρίτα πρόσωπα, και κυρίως για τους υπόλοιπους μετόχους, σε περίπτωση όμως αμφισβήτησης του αποτελέσματος, η επαλήθευση αυτού θα είναι δυνατή μόνο αν αποκαλυφθεί τι ψήφισε ο κάθε μέτοχος. Συνεπώς η μυστικότητα της ψηφοφορίας παραμερίζεται ούτως ή άλλως.

VII.δ. Πλειοψηφία

Στη διαδικασία του άρθρου 135, για τη λήψη απόφασης απαιτείται η αποδοχή της πρότασης από την πλειοψηφία των μετόχων, όπως αυτή ορίζεται στο νόμο ή το καταστατικό. Σύμφωνα με το άρθρο 132 Ν. 4548/2018, «1. Οι αποφάσεις της γενικής συνέλευσης λαμβάνονται με απόλυτη πλειοψηφία των εκπροσωπούμενων σε αυτή ψήφων. 2. Κατ' εξαίρεση, οι αποφάσεις που προβλέπονται στην παράγραφο 3 του άρθρου 130 λαμβάνονται με πλειοψηφία των δύο τρίτων (2/3) των ψήφων που εκπροσωπούνται στη συνέλευση. 3. Το καταστατικό μπορεί να ορίζει ότι για όλες ή συγκεκριμένες αποφάσεις των παραγράφων 1 και 3 του άρθρου 130 απαιτούνται μεγαλύτερα ποσοστά από αυτά που προβλέπονται στις παραγράφους 1 και 2 του παρόντος.». Γίνεται δε αποδεκτό ότι σε περίπτωση καταστατικής ρύθμισης, η διάταξη του καταστατικού δε μπορεί να απαιτεί ποσοστό ίσο ή μεγαλύτερο της καταστατικής πλειοψηφίας για αποφάσεις που κατά το νόμο λαμβάνονται με απλή πλειοψηφία¹²¹.

Με τον όρο πλειοψηφία νοείται η συγκέντρωση του απαιτούμενου εκ του νόμου ή του καταστατικού αριθμού ψήφων¹²². Ως συνέπεια της έλλειψης συνεδρίασης και απαρτίας, η απαιτούμενη πλειοψηφία για την αποδοχή της πρότασης υπολογίζεται επί του συνόλου των μετοχών που έχουν δικαίωμα ψήφου, χωρίς να απαιτείται παράσταση ή εκπροσώπησή τους¹²³.

¹²⁰ Σωτηρόπουλος Γ, Η νομιμότητα της δια βοής ψηφοφορίας στην ΓΣ της ανώνυμης εταιρείας, σελ. 32, ΔΕΕ 1/2007

¹²¹ Αυγητίδης Δ, ειςΔικΑΕ, σελ. 1288, Νομική Βιβλιοθήκη, Γ' Έκδοση

¹²² Σωτηρόπουλος Γ, Η νομιμότητα της δια βοής ψηφοφορίας στην ΓΣ της ανώνυμης εταιρείας, σελ. 27, ΔΕΕ 1/2007, Αυγητίδης Δ, ειςΔικΑΕ, σελ. 1286, Νομική Βιβλιοθήκη, Γ' Έκδοση

¹²³ Pinto R-Branson D, Understanding Corporate Law, σελ. 191, LexisNevis, 4η Έκδοση

Εκτός των προνομιούχων μετοχών χωρίς δικαίωμα ψήφου του άρθρου 38 Ν. 4548/2018, που εξαιρούνται ρητά, ορθότερο είναι να γίνει αποδεκτό ότι δε συνυπολογίζονται και οι μετοχές των οποίων το δικαίωμα ψήφου είτε έχει ανασταλεί (πχ ίδιες μετοχές, άρθρο 50 Ν. 4548/2018) είτε δε δύναται να ασκηθεί για τη συγκεκριμένη απόφαση λόγω ειδικής ρύθμισης (πχ παρ. 5 άρθρου 100 Ν. 4548/2018) ¹²⁴.

Ως θετικές ψήφοι προσμετρώνται οι δηλώσεις των μετόχων ότι συμφωνούν με την πρόταση του ΔΣ, και ως αρνητικές οι δηλώσεις μετόχων ότι διαφωνούν. Δηλώσεις-ψήφοι που υποβάλλονται με τρόπο αντίθετο από αυτόν που ανωτέρω αναλύθηκε ή πάσχουν ακυρότητας για άλλο λόγο που αναγνωρίζεται από το ΔΣ δεν προσμετρώνται ως θετικές ή αρνητικές, αλλά ως άκυρες, συνεχίζουν παρ' όλα αυτά να λαμβάνονται υπόψη για τον υπολογισμό της απαιτούμενης πλειοψηφίας ¹²⁵. Το αυτό ισχύει και για τις «λευκές» δηλώσεις-ψήφους.

Ζήτημα τίθεται αναφορικά με τους μετόχους που δεν αποστέλλουν δήλωση αποδοχής ή απόρριψης. Το ζήτημα έχει πρακτική σημασία για τις περιπτώσεις όπου ο νόμος αναφέρεται, ρητά ή σιωπηρά, σε δικαίωμα αρνησικυρίας (veto) των μετόχων για τη λήψη συγκεκριμένης απόφασης (πχ παρ. 7 άρθρου 102 Ν. 4548/2018). Αν θεωρηθεί ότι οι μέτοχοι που δεν απέστειλαν κάποια δήλωση έχουν ψηφίσει αρνητικά θα συνυπολογίζονται για το απαιτούμενο ποσοστό που δηλώνει αντίθεση στην απόφαση, με αποτέλεσμα τη ματαίωση της λήψης της. Ορθότερη ωστόσο φαίνεται η θεώρηση των μετόχων αυτών ως «παρόντων». Βέβαια ελλείψει συνεδρίασης δε νοείται παράσταση του μετόχου, δεδομένου όμως ότι η πρόταση κοινοποιήθηκε στους μετόχους, είχαν δυνατότητα να εκφραστούν αρνητικά και δεν απέστειλαν κάποια δήλωση, δε δύναται να εξομοιωθούν με τους μετόχους που δήλωσαν ρητά την αντίθεσή τους.

VII.ε. Βάρος απόδειξης

Όπως ορίζεται στην παρ. 4 του άρθρου 135, «...4... Το βάρος της απόδειξης της υιοθέτησης ή μη της πρότασης και του χρόνου αυτής φέρει η εταιρεία....». Συνεπώς, σε περίπτωση αμφισβήτησης, δικαστικής ή εξώδικης, του αποτελέσματος της ψηφοφορίας από ένα ή περισσότερα πρόσωπα που δικαιολογούν σχετικό έννομο συμφέρον, εναπόκειται στην εταιρεία να αποδείξει τόσο ότι μέτοχοι που εκπροσωπούν την απαιτούμενη πλειοψηφία δήλωσαν ότι αποδέχονται την πρόταση όσο και το χρόνο λήψης της απόφασης.

¹²⁴ *Αυγητίδης Δ*, ειςΔικΑΕ, σελ. 1253-1254, Νομική Βιβλιοθήκη, Γ' Έκδοση

¹²⁵ *Αυγητίδης Δ*, ειςΔικΑΕ, σελ. 1286=1287, Νομική Βιβλιοθήκη, Γ' Έκδοση

VII.ζ. Αλλοδαπά δίκαια

Δίκαιο Ηνωμένου Βασιλείου

Βάσει της CA 2006, δικαίωμα να δηλώσουν τη συμφωνία ή τη διαφωνία τους με το προταθέν ψήφισμα έχουν οι μέτοχοι που έχουν δικαίωμα ψήφου για τη συγκεκριμένη απόφαση. Η απαιτούμενη πλειοψηφία είναι η ίδια που απαιτείται προκειμένου η ίδια απόφαση να ληφθεί μέσω διενέργειας συνεδρίασης¹²⁶, και υπολογίζεται επί του ως άνω συνόλου των μετοχών. Οι μέτοχοι δύνανται να δηλώνουν τη συμφωνία ή τη διαφωνία τους είτε με την υποβολή υπογεγραμμένου εγγράφου, είτε με την ηλεκτρονική αποστολή αυτού, είτε και με αποστολή απλού ηλεκτρονικού μηνύματος, εφόσον το επιτρέπει το καταστατικό¹²⁷.

VIII. Καταχώριση στο βιβλίο πρακτικών

Σύμφωνα με την παρ. 5 του άρθρου 135, «...5. 5. Οι αποφάσεις που λαμβάνονται με το παρόν άρθρο καταχωρίζονται στο βιβλίο πρακτικών, σύμφωνα με το άρθρο 134....».

VIII.α. Βιβλίο πρακτικών

Οι συζητήσεις και αποφάσεις που λαμβάνονται κατά τη Γενική Συνέλευση καταχωρούνται σε περίληψη σε ειδικό βιβλίο, στο οποίο καταχωρίζεται και κατάλογος των μετόχων που παραστάθηκαν ή αντιπροσωπεύθηκαν στη γενική συνέλευση¹²⁸. Ομοίως καταχωρούνται στα πρακτικά οι γνώμες των μετόχων¹²⁹. Τα πρακτικά αυτά ως βιβλίο τηρούμενο από έμπορο αποτελούν κατά τον ΚΠολΔ ιδιωτικό έγγραφο, μη αμφισβητούμενα θεωρούνται γνήσια και αποτελούν απόδειξη τόσο του περιεχομένου όσο και της πληρότητας τους¹³⁰, επιτρέπεται όμως, σύμφωνα με το άρθρο 445 ΚΠολΔ, ανταπόδειξη¹³¹. Η καταχώριση των αποφάσεων ή των γνωμών των μετόχων στο ειδικό βιβλίο πρακτικών δεν είναι προϋπόθεση της εγκυρότητας των αποφάσεων της ΓΣ, δυσχεραίνει όμως την απόδειξή τους. Η εταιρεία δύναται να αποδείξει συνεδριάσεις, αποφάσεις, συζητήσεις και συμμετοχή στη συνέλευση μόνο μέσω του βιβλίου

¹²⁶ Gower, Principles of modern company law, σελ. 405, Sweet & Maxwell, 10^η Έκδοση

¹²⁷ Hannigan B, Company Law, σελ. 365, Oxford University Press, 2^η Έκδοση

¹²⁸ ΑΠ 1259/2018, ΝΟΜΟΣ

¹²⁹ ΕφΛαρ 25/2016, ΕφΑθ 4955/2011 Δνη 2013. 763

¹³⁰ Γεωργακόπουλος Α, Το Δίκαιον των Εταιριών, τόμος II, § 43, σ 328

¹³¹ ΕφΛαρ 25/2016, ΕφΑθ 4955/2011 Δνη 2013. 763

πρακτικών, ενώ τρίτοι μπορούν να επικαλεστούν και άλλα αποδεικτικά μέσα ¹³². Το ειδικό βιβλίο πρακτικών δε θεωρείται πλέον από την αρμόδια Δ.Ο.Υ ¹³³, και είναι δυνατή η τήρησή του ενιαία με το βιβλίο πρακτικών του ΔΣ ¹³⁴.

Όταν η απόφαση της ΓΣ λαμβάνεται με ψηφοφορία χωρίς συνεδρίαση σύμφωνα με το άρθρο 135, θα πρέπει να γίνεται ειδική μνεία ότι η απόφαση λήφθηκε με τη διαδικασία αυτή ¹³⁵. Επιπλέον, αντί του καταλόγου των μετόχων που παρίστανται στη συνέλευση, όταν αυτή διεξάγεται σύμφωνα με τα άρθρα 119 επ, αναγκαία κρίνεται η ονομαστική αναφορά των μετόχων στους οποίους απεστάλη η πρόταση, προκειμένου να πιστοποιείται η συμμετοχή, μέσω της κοινοποίησης της ηλεκτρονικής επικοινωνίας, του συνόλου των μετόχων στη λήψη της απόφασης, ανεξαρτήτως αν αυτοί απέστειλαν δήλωση αποδοχής ή απόρριψης της πρότασης. Δεδομένου ότι δε λαμβάνει χώρα συνεδρίαση και συνεπώς δε διεξάγεται συζήτηση μεταξύ των μετόχων, στο πρακτικό θα καταχωρούνται μόνο οι δηλώσεις των μετόχων και περίληψη του τελικού κειμένου της απόφασης, δηλαδή του σχεδίου απόφασης που αποδέχτηκαν οι μέτοχοι.

VIII.β. Γνώμη προέδρου

Στην παρ. 1 του άρθρου 134 Ν. 4548/2018 ορίζεται ότι *«1... Με αίτηση μετόχου ο πρόεδρος της γενικής συνέλευσης υποχρεούται να καταχωρίσει στα πρακτικά περίληψη της γνώμης του. Ο πρόεδρος της γενικής συνέλευσης δικαιούται να αρνηθεί την καταχώριση γνώμης, αν αυτή αναφέρεται σε ζητήματα προφανώς εκτός ημερήσιας διάταξης ή το περιεχόμενό της αντίκειται καταφανώς στα χρηστά ήθη ή το νόμο...»*.

Όπως αναλύθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο της παρούσας, ορθότερο είναι να γίνει αποδεκτό ότι η ΓΣ που λαμβάνει απόφαση με τη διαδικασία του άρθρου 135 δεν έχει πρόεδρο, καθότι αφενός υπάρχει αδυναμία εκλογής του από τους μετόχους, αφετέρου το μεγαλύτερο μέρος των αρμοδιοτήτων του συνδέονται με τη διεξαγωγή συνεδρίασης. Σε κάθε περίπτωση, ακόμα κι αν γινόταν αποδεκτό ότι και στη διαδικασία του άρθρου 135 υπάρχει πρόεδρος της ΓΣ, ελλείψει συνεδρίασης θα ανέκυπταν σοβαρές πρακτικές δυσχέρειες, ιδίως αναφορικά με το χρόνο και τον τρόπο υποβολής της σχετικής αίτησης του μετόχου και καταχώρισης της γνώμης του προέδρου.

¹³² *Αυγητίδης Δ*, εις ΔικΑΕ, σελ. 1293, Νομική Βιβλιοθήκη, Γ' Έκδοση

¹³³ *Δημήτρακας Α*, Πρακτικός Σύμβουλος Ανωνύμων Εταιρειών, σελ. 594, Σταμούλη Α.Ε, 2007

¹³⁴ ΑιτΕκθ Ν. 4548/2018, σελ. 25

¹³⁵ *Αυγητίδης Δ*, εις ΔικΑΕ, σελ. 1292, Νομική Βιβλιοθήκη, Γ' Έκδοση

VIII.γ. Υποβολή στο Γ.Ε.ΜΗ

Όπως ορίζεται στην παρ. 1 του άρθρου 134 Ν. 4548/2018, «1... Αντίγραφα πρακτικών συνεδριάσεων της γενικής συνέλευσης υποβάλλονται στην αρμόδια υπηρεσία Γ.Ε.ΜΗ. σύμφωνα με την παράγραφο 3 του άρθρου 93.». Η δε παρ. 3 του άρθρου 93 ορίζει ότι «...3. Αντίγραφα πρακτικών συνεδριάσεων του διοικητικού συμβουλίου, για τα οποία υπάρχει υποχρέωση καταχώρισής τους στο Γ.Ε.ΜΗ., σύμφωνα με το άρθρο 12 του παρόντος νόμου ή άλλες διατάξεις, υποβάλλονται στην αρμόδια υπηρεσία Γ.Ε.ΜΗ. μέσα σε προθεσμία είκοσι (20) ημερών από τη συνεδρίαση του διοικητικού συμβουλίου.».

Από το συνδυασμό των ως άνω διατάξεων προκύπτει ότι η υποχρέωση υποβολής στην αρμόδια υπηρεσία του Γ.Ε.ΜΗ του πρακτικού της ΓΣ συντρέχει όταν το περιεχόμενο της ληφθείσας απόφασης επιβάλλει την υποβολή της σε δημοσιότητα σύμφωνα με το άρθρο 12 Ν. 4548/2018. Ενδεικτικά, αποφάσεις που δύνανται να ληφθούν με τη διαδικασία του άρθρου 135 και υποβάλλονται σε δημοσιότητα είναι η τροποποίηση του καταστατικού, η αύξηση ή μείωση του μετοχικού κεφαλαίου και η λύση της εταιρείας. Η καταχώριση πρέπει να γίνει εντός 20 ημερών από το χρόνο λήψης της απόφασης, και αν δεν ορίζεται διαφορετικά στο νόμο η δημοσιότητα είναι δηλωτική και όχι συστατική ¹³⁶.

VIII.δ. Χορήγηση αντιγράφων

Όπως ορίζεται στην παρ. 2 του άρθρου 134 Ν. 4548/2018, «...2. Η εταιρεία υποχρεούται να χορηγεί στους μετόχους της αντίγραφα πρακτικών γενικών συνελεύσεων ύστερα από αίτησή τους. Οι μέτοχοι στους οποίους η εταιρεία αρνείται να χορηγήσει αντίγραφα των πρακτικών γενικής συνέλευσης, στην οποία παρέστησαν αυτοπροσώπως ή με νόμιμα εξουσιοδοτημένο αντιπρόσωπο, μπορούν να απευθυνθούν στην αρμόδια υπηρεσία Γ.Ε.ΜΗ., όπου τηρείται ο φάκελος της εταιρείας, η οποία υποχρεούται να τους χορηγήσει τα αντίγραφα αυτά, σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 3419/2005, εφόσον πρόκειται για πράξεις που καταχωρούνται στο Γ.Ε.ΜΗ.. Οι τρίτοι που έχουν έννομο συμφέρον και οι μη παραστάτες στη γενική συνέλευση μέτοχοι μπορούν να λάβουν αντίγραφα των πρακτικών της γενικής συνέλευσης από το Γ.Ε.ΜΗ., σε περίπτωση δε άρνησης αυτού, να χορηγήσει το πρακτικό ύστερα από σχετική εισαγγελική παραγγελία...».

Βάσει της διάταξης, η εταιρεία υποχρεούται στη χορήγηση αντιγράφων των πρακτικών ΓΣ στους μετόχους. Σε περίπτωση δε άρνησής τους, υποχρεούται στη χορήγηση αντιγράφων το

¹³⁶ Ρόκας Ν, Εμπορικές εταιρείες, σελ. 271, Εκδόσεις Σάκκουλα, 8η Έκδοση

Γ.Ε.ΜΗ¹³⁷. Δεδομένου ότι στη διαδικασία του άρθρου 135 δεν υπάρχει η έννοια της απαρτίας, και ελλείπει διενέργειας συνεδρίασης, η διάκριση που θέτει η διάταξη ανάμεσα σε παραστάτες και μη παραστάτες μετόχους δεν εφαρμόζεται, και το Γ.Ε.ΜΗ υποχρεούται στη χορήγηση αντιγράφων στο σύνολο των μετόχων. Σε περίπτωση που τη χορήγηση του αντιγράφου αιτείται τρίτος, μη μέτοχος, το Γ.Ε.ΜΗ δύναται να το χορηγήσει μόνο εφόσον ο αιτών αποδεικνύει έννομο συμφέρον, άλλως κατόπιν χορήγησης εισαγγελικής παραγγελίας¹³⁸.

VIII.ε. Βάρος απόδειξης

Η παρ. 3 του άρθρου 134 Ν. 4548/201 ορίζει ότι «...3. Η εταιρεία φέρει το βάρος απόδειξης ότι οι αποφάσεις της γενικής συνέλευσης έλαβαν χώρα την ημερομηνία και ώρα που αναγράφονται στο βιβλίο πρακτικών». Η διάταξη στοχεύει στην αποτροπή αλλοίωσης (ιδίως προχρονολόγησης ή μεταχρονολόγησης) των πρακτικών, και ακολουθεί τη διάταξη του άρθρου 60 Ν. 4072/2012 για την ΙΚΕ¹³⁹. Όταν η απόφαση λαμβάνεται με τη διαδικασία του άρθρου 135 η εταιρεία δε βαρύνεται με την απόδειξη διεξαγωγής της συνεδρίασης, αλλά με την απόδειξη του χρόνου συνδρομής των όρων λήψης απόφασης και του περιεχομένου (θετικού ή αρνητικού) αυτής.

IX. Λήψη απόφασης

Η Γενική Συνέλευση είναι το όργανο της ΑΕ στο οποίο, μέσω της συμμετοχής και της έκφρασης της βούλησης των μετόχων, σχηματίζεται η εταιρική βούληση και εκφράζεται μέσα από τις αποφάσεις που λαμβάνονται από αυτή. Πρόκειται συνεπώς για μια οργανωμένη διαδικασία, αντικειμενικός σκοπός της οποίας είναι η λήψη αποφάσεων¹⁴⁰. Η βούληση της ΓΣ εκφράζεται μέσα από τη διαδικασία της ψηφοφορίας. Κάθε μέτοχος δηλώνει τη βούλησή του ως προς τις υποθέσεις της εταιρείας στη μία ή την άλλη κατεύθυνση, και από το σύνολο των ψήφων σχηματίζεται συλλογικά η κοινή βούληση, η οποία, ανεξαρτήτως αν είναι σύμφωνη με την ατομική βούληση κάθε μετόχου, εκφράζει τη βούληση της εταιρείας και είναι δεσμευτική για όλους τους μετόχους, με την προϋπόθεση ότι έχει ληφθεί σύμφωνα με το νόμο και το καταστατικό και το περιεχόμενό της δεν είναι αντίθετο στο νόμο ή τα χρηστά ήθη¹⁴¹.

¹³⁷ Ρόκας Ν, Εμπορικές εταιρείες, σελ. 425, Εκδόσεις Σάκκουλα, 8η Έκδοση

¹³⁸ Περάκης Ε, Το Νέο Δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρείας, σελ. 74, Νομική Βιβλιοθήκη, 5^η Έκδοση

¹³⁹ ΑιτΕκθ Ν. 4548/2018, σελ. 25

¹⁴⁰ Αυγητίδης Δ, εις ΔικΑΕ 2010, σελ. 1111, Νομική Βιβλιοθήκη, Γ' Έκδοση

¹⁴¹ Αυγητίδης Δ, εις ΔικΑΕ 2010, σελ. 1112, Νομική Βιβλιοθήκη, Γ' Έκδοση

Οι όροι που απαιτείται να πληρωθούν για τη λήψη απόφασης με την διαδικασία του άρθρου 135, και κατ' επέκταση ο ακριβής χρόνος κατά τον οποίο θεωρείται ότι έχει ληφθεί απόφαση από τη ΓΣ που πληροί τους όρους του νόμου, αποτελούν ίσως το μεγαλύτερο κενό της διάταξης, και κατ' επέκταση το σημαντικότερο ερμηνευτικό ζήτημα αυτής.

ΙΧ.α. Υποχρέωση γνωστοποίησης λήψης απόφασης

Όπως ορίζεται στην παρ. 4 του άρθρου 135, «...4... Το διοικητικό συμβούλιο υποχρεούται χωρίς υπαίτια βραδύτητα να γνωστοποιήσει σε όλους τους μετόχους το αποτέλεσμα της διαδικασίας, και να βεβαιώσει ότι τηρήθηκε πλήρως η διαδικασία αυτή...». Το ΔΣ λοιπόν υποχρεούται αμελλητί, αμέσως μετά τη λήψη της απόφασης, να γνωστοποιήσει το γεγονός στο σύνολο των μετόχων, ανεξαρτήτως αν απέστειλαν ή όχι δήλωση επί της πρότασης ή αν συμμετείχαν ενεργητικά με οποιονδήποτε άλλο τρόπο στη διαδικασία (πχ αιτούμενοι την παροχή πληροφοριών), και να βεβαιώσει για την τήρηση της διαδικασίας. Ουσιαστικά πρόκειται για υποχρέωση κήρυξης του πέρατος της ψηφοφορίας και ανάληψης ευθύνης ότι η διαδικασία διενεργήθηκε ορθά, και βρίσκεται σε αντιστοιχία με την υποχρέωση του προέδρου της ΓΣ που προβλέπεται στο άρθρο 133 Ν. 4548/2018, να αναγγείλει το αποτέλεσμα της ψηφοφορίας αμέσως μόλις διαπιστωθεί, όταν η ψηφοφορία διενεργείται κατά τη διάρκεια συνεδρίασης.

Ωστόσο, παρόλο που ο νόμος θεσπίζει την υποχρέωση αυτή για το ΔΣ, απαιτώντας μάλιστα την άμεση εκπλήρωσή της, ο ακριβής χρόνος κατά τον οποίο μπορεί να θεωρήσει το ΔΣ ότι έχει ληφθεί απόφαση με τη διαδικασία του άρθρου 135, και συνεπώς πρέπει να το γνωστοποιήσει, δεν προκύπτει άμεσα από τη διάταξη. Συγκεκριμένα, από τη διάταξη δε διευκρινίζεται επαρκώς ποιοι είναι οι όροι που πρέπει να πληρωθούν για να θεωρηθεί ότι η απόφαση έχει ληφθεί, και κατ' επέκταση δεν δύναται το ΔΣ να κρίνει με ασφάλεια πότε ακριβώς οφείλει να κηρύξει το πέρας της διαδικασίας.

ΙΧ.β. Ζήτημα ολοκλήρωσης διαδικασίας

Η διαδικασία του άρθρου 135 ολοκληρώνεται σε κάθε περίπτωση με τη λήψη της απόφασης, που αποτελεί το σκοπό της διενέργειας κάθε ΓΣ, ανεξαρτήτως του τρόπου με τον οποίο αποφασίζει. Ο ακριβής χρόνος λήψης της απόφασης δεν έχει σημασία μόνο για την ως άνω αναφερθείσα υποχρέωση γνωστοποίησης-ενημέρωσης του ΔΣ. Είναι κρίσιμος για σειρά εταιρικών ζητημάτων, όπως ενδεικτικά η χρονική προθεσμία των μετόχων να προσβάλλουν τη νομιμότητα της απόφασης σύμφωνα με τα άρθρα 137 και 138 Ν. 4548/2018, ο χρόνος θέσης της

απόφασης σε ισχύ και ο χρόνος κατά τον οποίο το ΔΣ θεωρείται ότι δρα υπό το μανδύα της έγκρισης της ΓΣ. Οι δε ακριβείς όροι λήψης της απόφασης έχουν σημασία καθότι από τον έλεγχο της πλήρωσης ή μη αυτών καθορίζεται η νομιμότητα ή η παρανομία αυτής.

Στη ΓΣ που αποφασίζει σύμφωνα με τη διαδικασία των άρθρων 119 επ, δηλαδή με τη διενέργεια συνεδρίασης κατόπιν πρόσκλησης των μετόχων και τη διεξαγωγή ψηφοφορίας εφόσον υπάρχει η απαιτούμενη απαρτία, δεν τίθεται ζήτημα για το χρόνο λήψης της απόφασης. Εφόσον υπάρχει η απαιτούμενη απαρτία και πλειοψηφία, η απόφαση θεωρείται ότι λήφθηκε κατά το χρόνο συνεδρίασης, όπως αυτός ορίζεται στο πρακτικό αν έχει τηρηθεί (παρ. 3 άρθρου 134 Ν. 4548/2018), μετά την περάτωση της ψηφοφορίας, δηλαδή αφότου έχουν κληθεί να ψηφίσουν όλοι οι παριστάμενοι μέτοχοι, ανεξαρτήτως αν θα ασκήσουν το δικαίωμα ψήφου, και αφού συνυπολογιστούν τυχόν επιστολικές ψήφοι. Σε περίπτωση δε που έχει μεσολαβήσει αναβολή ή διακοπή της συνέλευσης, ο χρόνος λήψης απόφασης μετατίθεται κατά το χρόνο της τελευταίας χρονικά συνεδρίασης.

Ομοίως, ζήτημα ως προς το χρόνο λήψης απόφασης δεν τίθεται ούτε όταν αυτή λαμβάνεται με τη διαδικασία του άρθρου 136, δηλαδή με προσυπογραφή πρακτικού από το σύνολο των μετόχων. Στην περίπτωση αυτή η απόφαση θεωρείται ότι έχει ληφθεί κατά το χρόνο που ορίζεται στο πρακτικό, ήτοι κατά την ημερομηνία και ώρα που εμφανίζεται ως χρόνος διενέργειας της ΓΣ.

Εν αντιθέσει με τους άλλους δύο τρόπους, όταν η ΓΣ αποφασίζει με τη διαδικασία του άρθρου 135, δηλαδή με ψηφοφορία που διεξάγεται με απευθείας επικοινωνία του ΔΣ με το σύνολο των μετόχων, χωρίς να μεσολαβήσει διενέργεια συνεδρίασης, το χρονικό σημείο λήξης της διαδικασίας δεν είναι σταθερό. Πρόκειται για μια διαδικασία διαρκή, με πολλές ιδιαιτερότητες σε σχέση με τις δύο προαναφερόμενες. Οι δύο βασικοί παράγοντες από τους οποίους εξαρτάται η λήψη απόφασης είναι αφενός οι δηλώσεις-ψήφοι των μετόχων, αφετέρου η παρέλευση των προθεσμιών που ορίζονται στη διάταξη. Από το συνδυασμό των ως άνω παραγόντων προκύπτουν διαφορετικά ενδεχόμενα ως προς την εξέλιξη της διαδικασίας. Σε αντίθεση με τη ΓΣ που αποφασίζει είτε βάσει των άρθρων 119 επ. είτε βάσει του άρθρου 136, στην οποία η απόφαση δύναται να ληφθεί μόνο με έναν τρόπο (ολοκλήρωση της ψηφοφορίας και υπογραφή του πρακτικού αντιστοίχως), η ΓΣ που αποφασίζει με τη διαδικασία του άρθρου 135 δύναται να καταλήξει στη λήψη απόφασης με περισσότερους τρόπους. Για να αποσαφηνιστεί δε, πότε πρέπει να θεωρείται ότι έχει ληφθεί απόφαση και πότε όχι, είναι αναγκαία η ξεχωριστή εξέταση κάθε ενδεχομένου.

ΙΧ.γ. Παρέλευση αρχικής προθεσμίας 48 ωρών

Σύμφωνα με την παρ. 4 του άρθρου 135, «...4. Απόφαση χωρίς συνεδρίαση δε θεωρείται ότι ελήφθη πριν παρέλθει η προθεσμία των σαράντα οκτώ (48) ωρών της παραγράφου 1, εκτός αν οι δηλώσεις όλων των μετόχων περιήλθαν στην εταιρεία νωρίτερα...». Ο νόμος απαγορεύει τη λήψη απόφασης πριν την παρέλευση της προθεσμίας που προβλέπεται για την άσκηση του δικαιώματος αντίθεσης της μειοψηφίας του 1/5 με τη λήψη απόφασης με τη διαδικασία αυτή. Δεν είναι συνεπώς δυνατή η λήψη απόφασης όσο ακόμα μέτοχοι που συγκεντρώνουν το ως άνω ποσοστό μπορούν να τη ματαιώσουν.

Ως προς τη διάρκεια της προθεσμίας άσκησης του δικαιώματος, έγινε ήδη αναφορά σε προηγούμενο κεφάλαιο της παρούσας. Η προθεσμία διαρκεί 48 ώρες, εκκινεί για κάθε μέτοχο από το χρονικό σημείο λήψης της πρότασης του ΔΣ και παρατείνεται μέχρι την αντίστοιχη ώρα της επόμενης εργάσιμης ημέρας σε περίπτωση σύμπτωσης του χρόνου λήξης της με εξαιρετέα ημέρα.

Πρόκειται για ένα χρονικό περιορισμό που αποσκοπεί στη διασφάλιση της δυνατότητας της μειοψηφίας να ασκήσει το δικαίωμα που της απονέμεται. Στην πράξη ο περιορισμός αυτός θέτει ταυτόχρονα ένα ελάχιστο χρονικό όριο στη διάρκεια της διαδικασίας, δηλαδή στη δυνατότητα λήψης απόφασης. Ορίζει ότι σε κάθε περίπτωση, ανεξαρτήτως των όρων που θεωρείται ότι πρέπει να πληρωθούν, απόφαση δε δύναται να ληφθεί σε χρόνο συντομότερο των 48 ωρών.

Εξαιρέση στην ως άνω απαγόρευση συνιστά η περίπτωση που το σύνολο των μετόχων έχει δηλώσει τη συμφωνία ή τη διαφωνία του με την πρόταση πριν την παρέλευση της ως άνω προθεσμίας. Όπως προβλέπεται ρητά στο άρθρο 135, η παρέλευση της προθεσμίας για την άσκηση του δικαιώματος αντίθεσης της μειοψηφίας δεν είναι αναγκαίος όρος για τη λήψη της απόφασης στην περίπτωση που το σύνολο των μετόχων έχει ασκήσει το δικαίωμα ψήφου πριν την παρέλευση αυτής. Από τη στιγμή που ο μέτοχος δηλώνει τη συμφωνία ή τη διαφωνία του με την ουσία της πρότασης, θεωρείται ότι αποδέχεται και τη διαδικασία με την οποία καλείται να λάβει απόφαση, και παραιτείται σιωπηρά από το δικαίωμά του να δηλώσει την αντίθεσή του και να επιδιώξει τη ματαίωσή της. Σε αυτή την περίπτωση δεν υπάρχει ανάγκη διασφάλισης του δικαιώματος της μειοψηφίας, αφού το σύνολο των μετόχων αδυνατεί πλέον να το ασκήσει.

Αν συνεπώς, πριν την παρέλευση 48 ωρών, η εταιρεία έχει ήδη λάβει τις δηλώσεις-ψήφους μετόχων που εκπροσωπούν το σύνολο του μετοχικού κεφαλαίου, με επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 50 Ν. 4548/2018 για τη μεταχείριση των ιδίων μετοχών και λοιπών διατάξεων που περιορίζουν ή αναστέλλουν το δικαίωμα ψήφου των μετόχων, απόφαση θεωρείται ότι έχει ληφθεί χωρίς να είναι αναγκαία η αναμονή για την παρέλευση της προθεσμίας.

ΙΧ.δ. Προθεσμία απάντησης των μετόχων

Όπως αναλύθηκε, το ΔΣ υποχρεούται να ορίσει προθεσμία στους μετόχους για να δηλώσουν τη συμφωνία ή τη διαφωνία τους με την πρόταση που τους απεστάλη. Η προθεσμία δύναται να ορίζεται και στο καταστατικό, άλλως ορίζεται από το ΔΣ. Μπορεί να εκτείνεται από επτά (7) έως τριάντα (30) ημέρες, εκκινώντας από την ημέρα αποστολής της πρότασης.

Με τη θέση της ως άνω προθεσμίας στους μετόχους για να απαντήσουν τίθεται ένα μέγιστο όριο στη δυνατή διάρκεια της διαδικασίας. Δεδομένου ότι, όπως αναλύθηκε, εκπρόθεσμες δηλώσεις των μετόχων δε λαμβάνονται υπόψη, μετά τη λήξη της προθεσμίας δήλωσης επέρχεται υποχρεωτικά και η λήξη της ψηφοφορίας, και το ΔΣ δύναται πλέον να υπολογίσει κατά πόσον η πρόταση έχει την αποδοχή της απαιτούμενης πλειοψηφίας του μετοχικού κεφαλαίου.

Από το συνδυασμό της ως άνω απαγόρευσης λήψης απόφασης προ της παρέλευσης της προθεσμίας των 48 ωρών για την άσκηση του δικαιώματος μειοψηφίας του 1/5 του μετοχικού κεφαλαίου, και της δυνατής διάρκειας της προθεσμίας των μετόχων να απαντήσουν, προκύπτει ότι η δυνατή βάσει του νόμου διάρκεια της διαδικασίας είναι από 48 ώρες έως 30 ημέρες. Εξαιρέση συνιστά η περίπτωση που προ της παρέλευσης των 48 ωρών το σύνολο των μετόχων έχει ασκήσει το δικαίωμα ψήφου, οπότε η ελάχιστη διάρκεια των 48 ωρών δεν ισχύει. Η μέγιστη διάρκεια των 30 ημερών μπορεί να μειωθεί έως και το ελάχιστο όριο των 7 ημερών που θέτει ο νόμος βάσει καταστατικής διάταξης ή με απόφαση του ΔΣ.

ΙΧ.ε. Ενδεχόμενα

Η διάταξη του άρθρου 135 δεν ορίζει πότε ακριβώς λαμβάνεται η απόφαση της ΓΣ. Ελλείψει ειδικής ρύθμισης, και δεδομένου ότι ο νόμος εξαρτά τη λήψη απόφασης αφενός από τη συγκέντρωση της απαιτούμενης πλειοψηφίας, αφετέρου από την τήρηση των οριζόμενων σε αυτόν προθεσμιών, το ερώτημα που πρέπει να απαντηθεί μέσω της ερμηνείας της διάταξης είναι κατά πόσον το κρίσιμο στοιχείο, βάσει του οποίου κρίνεται πότε έχει ληφθεί απόφαση, είναι η συγκέντρωση της πλειοψηφίας ή η παρέλευση των αναφερομένων προθεσμιών.

ΙΧ.ε.1. Αποδοχή της πρότασης από την πλειοψηφία των μετόχων

Όπως προαναφέρθηκε, για τη λήψη απόφασης με τη διαδικασία του άρθρου 135 είναι αναγκαία η αποδοχή της πρότασης που απεστάλη στους μετόχους από την πλειοψηφία του μετοχικού

κεφαλαίου. Απαιτείται η δήλωση μετόχου ή μετόχων που συγκεντρώνουν την απαιτούμενη από το νόμο ή το καταστατικό πλειοψηφία ότι συμφωνούν με την πρόταση και δέχονται τη λήψη απόφασης ΓΣ με το περιεχόμενο αυτό.

Δεδομένου ότι η συγκέντρωση της απαιτούμενης πλειοψηφίας αποτελεί αναγκαίο όρο για τη λήψη απόφασης, η πρώτη ερμηνευτική εκδοχή υποστηρίζει ότι η λήψη της απόφασης εξαρτάται απόλυτα από τη συγκέντρωση της πλειοψηφίας, και ταυτίζεται χρονικά με αυτήν¹⁴². Έτσι, σύμφωνα με την εκδοχή αυτή θεωρείται ότι έχει ληφθεί θετική απόφαση όταν παραληφθεί από την εταιρεία η τελευταία δήλωση-ψήφος που απαιτείται για το σχηματισμό της απαιτούμενης πλειοψηφίας. Αντιστρόφως, όταν παραληφθεί από την εταιρεία η τελευταία δήλωση-ψήφος που πρακτικά καθιστά άνευ αντικειμένου τη συνέχιση της διαδικασίας, καθώς έχει αποφανθεί αρνητικά επί της πρότασης επαρκές ποσοστό του μετοχικού κεφαλαίου και δεν απομένουν διαθέσιμες ικανές θετικές ψήφοι για τη λήψη θετικής απόφασης, θεωρείται ότι λήφθηκε από τη ΓΣ απόφαση αρνητική. Συνεπώς, η ΓΣ με τη διαδικασία του άρθρου 135 δύναται να λάβει τόσο θετική απόφαση, σε περίπτωση υιοθέτησης της πρότασης του ΔΣ, όσο και αρνητική, σε περίπτωση απόρριψης ή μη υιοθέτησης.

Ως προς τη συγκεκριμένη εκδοχή, ειδική αναφορά πρέπει να γίνει για τις αποφάσεις της ΓΣ όπου προβλέπεται δυνατότητα αρνησικυρίας της μειοψηφίας. Για παράδειγμα, στην παρ. 7 του άρθρου 102 προβλέπεται η δυνατότητα μετόχων που εκπροσωπούν το 1/10 του μετοχικού κεφαλαίου να εμποδίσουν τη λήψη απόφασης παραίτησης ή συμβιβασμού επί των αξιώσεων της εταιρικής αγωγής. Στις περιπτώσεις αυτές η απόφαση λαμβάνεται κατά το χρόνο παραλαβής από την εταιρεία της τελευταίας δήλωσης-ψήφου που καθιστά αδύνατη τη ματαίωση της λήψης απόφασης από τη μειοψηφία.

Σε περίπτωση που μέχρι το χρονικό σημείο λήξης της προθεσμίας προς απάντηση των μετόχων δεν έχουν υποβληθεί ακόμα στην εταιρεία αρκετές θετικές ή αρνητικές δηλώσεις για τη συγκέντρωση του απαιτούμενου εκ του νόμου ή του καταστατικού ποσοστού αποδοχής ή απόρριψης της πρότασης, οπότε το κριτήριο της πλειοψηφίας δεν επαρκεί, τότε, σύμφωνα με την ως άνω εκδοχή, εφαρμόζεται πλέον το κριτήριο της προθεσμίας, και απόφαση θεωρείται ότι λαμβάνεται κατά την καταληκτική ημερομηνία αυτής. Εν προκειμένω η απόφαση θα είναι αρνητική, καθότι οι ψήφοι των μετόχων μετόχων που επέλεξαν να μην αποστείλουν απάντηση δεν προσμετρώνται στις θετικές, συνεπώς οι θετικές ψήφοι εκ των πραγμάτων δεν επαρκούν για τη συγκέντρωση της απαιτούμενης πλειοψηφίας. Αν επαρκούσαν θα είχε ήδη ληφθεί απόφαση

¹⁴² Κουλορίδας Α, Οι αποφάσεις των μετόχων: Παρακμή της γενικής συνέλευσης, σελ. 19, Σύνδεσμος Ελλήνων Εμπορικόλογων, 28^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Εμπορικού Δικαίου

σε προγενέστερο χρονικό σημείο. Απλώς οι ψήφοι αυτές μέχρι τη λήξη της προθεσμίας θεωρείται ότι μπορούν ακόμα να εκφραστούν θετικά, ενώ με τη λήξη της οριστικοποιείται ότι δεν υπολογίζονται ως θετικές.

Περιορισμό ως προς το χρόνο που είναι δυνατή η λήψη απόφασης θέτει το πρώτο εδάφιο της παρ. 4 του άρθρου 135, που απαγορεύει τη λήψη απόφασης προ της παρέλευσης της προθεσμίας των 48 ωρών για την άσκηση του δικαιώματος αντίθεσης της μειοψηφίας. Σε αυτή την περίπτωση, εφόσον δηλαδή η απαιτούμενη θετική ή αρνητική πλειοψηφία έχει συγκεντρωθεί από τις υποβληθείσες δηλώσεις των μετόχων προ της παρέλευσης των 48 ωρών, πρέπει να θεωρηθεί ότι απόφαση λαμβάνεται κατά το χρονικό σημείο παρέλευσης της προθεσμίας, με τη συμπλήρωση δηλαδή των 48 ωρών, και όχι κατά τη λήψη της τελευταίας κρίσιμης ψήφου.

Εξαίρεση στα ως άνω αναφερθέντα συνιστά η περίπτωση που σε χρονικό σημείο προγενέστερο των 48 ωρών από την αποστολή της πρότασης, το σύνολο των μετόχων έχει υποβάλει θετική ή αρνητική δήλωση επ' αυτής. Σε αυτή την περίπτωση η απόφαση θεωρείται ότι λαμβάνεται κατά το χρόνο λήψης της δήλωσης-ψήφου του τελευταίου κατά χρονική σειρά μετόχου.

Βλέπουμε συνεπώς ότι κατά την ως άνω εκδοχή κρίσιμο και πρωτεύον κριτήριο για τη λήψη απόφασης θεωρείται η συγκέντρωση θετικής ή αρνητικής πλειοψηφίας. Το κριτήριο της οριζόμενης προθεσμίας κρίνεται ως δευτερεύον, και εφαρμόζεται συμπληρωματικά για την περίπτωση που μέχρι τη λήξη αυτής δεν έχει συγκεντρωθεί η απαιτούμενη πλειοψηφία.

Η άποψη αυτή εξυπηρετεί καλύτερα το σκοπό της διαδικασίας του 135, που έγκειται στην ταχεία λήψη αποφάσεων¹⁴³, καθότι εξασφαλίζει τη λήψη απόφασης σε άμεσο χρόνο. Με την υιοθέτηση της εκδοχής αυτής η ΓΣ δύναται να λαμβάνει αποφάσεις αμέσως μόλις υποβληθούν από τους μετόχους οι αναγκαίες δηλώσεις για τη συγκέντρωση πλειοψηφίας, χωρίς να αναμένει την παρέλευση της προθεσμίας απάντησης, με την επιφύλαξη της ελάχιστης προθεσμίας των 48 ωρών για την άσκηση του δικαιώματος αντίθεσης των μετόχων. Εν ολίγοις, βάσει της ερμηνείας αυτής η ΓΣ δύναται να λάβει απόφαση ακριβώς με την παρέλευση των 48 ωρών, χωρίς να χρειάζεται να αναμένει είτε τις δηλώσεις των υπολοίπων μετόχων, που δε δύνανται να ασκήσουν πλέον επιρροή στην τελική απόφαση, είτε την παρέλευση της προθεσμίας δήλωσης.

Ένα επιπλέον επιχειρήμα υπέρ της ως άνω ερμηνείας παρέχεται από το αγγλικό εταιρικό δίκαιο, που ρυθμίζει ρητά το ζήτημα σύμφωνα με την ερμηνεία αυτή. Οι σχετικές διατάξεις τόσο του αγγλικού δικαίου όσο και λοιπών νομοθεσιών θα αναλυθούν εκτενέστερα στη συνέχεια της παρούσας.

¹⁴³ Περράκης Ε, Το νέο ρυθμιστικό πλαίσιο της ανώνυμης εταιρίας: Νέο δίκαιο ή νέος «2190»;, σελ. 10, Σύνδεσμος Ελλήνων Εμπορικών Λόγων, 28^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Εμπορικού Δικαίου

Η ως άνω ερμηνευτική εκδοχή ωστόσο είναι εξαιρετικά δυσμενής για τους μετόχους της μειοψηφίας, και παρουσιάζει ένα σημαντικό μειονέκτημα. Βάσει της εκδοχής αυτής, όσοι μέτοχοι δεν προλάβουν να δηλώσουν τη συμφωνία ή τη διαφωνία τους με την πρόταση του ΔΣ πριν την προθεσμία των 48 ωρών, ή σε κάθε περίπτωση πριν την υποβολή των δηλώσεων της πλειοψηφίας, στερούνται τη δυνατότητα να τοποθετηθούν επί της πρότασης, καθότι η διαδικασία λήγει¹⁴⁴. Δεδομένου δε ότι η προθεσμία των 48 ωρών είναι εξαιρετικά στενή και περιορισμένη για να έχουν οι μέτοχοι τη δυνατότητα ενημέρωσης και σχηματισμού άποψης, ενώ αντιστοίχως οι μέτοχοι της πλειοψηφίας, λόγω του ελέγχου που ασκούν προς το ΔΣ, έχουν μεγαλύτερες δυνατότητες πληροφόρησης και θα είναι πιο προετοιμασμένοι να τοποθετηθούν, δημιουργείται ζήτημα άνισης μεταχείρισης των μετόχων. Η υιοθέτηση της εκδοχής αυτής εντείνει την ανισότητα, καθότι δίνει στο ΔΣ τη δυνατότητα να μην επιτρέψει στους μετόχους την υποβολή δήλωσης, και κατ' επέκταση την άσκηση του δικαιώματος ψήφου.

Περαιτέρω, η εκδοχή αυτή μπορεί να στερεί τόσο τους μετόχους μεμονωμένα, όσο και τη μειοψηφία αυτών από την άσκηση και άλλων δικαιωμάτων τους, λόγω χρονικής αδυναμίας. Ειδική αναφορά θα γίνει στο δικαίωμα πληροφόρησης που χορηγεί η ίδια η διάταξη του άρθρου 135 (παρ. 6) στους μετόχους. Δεδομένου ότι το δικαίωμα αυτό βάσει της διάταξης μπορεί να ασκηθεί εντός τριών (3) ημερών από τη λήψη της πρότασης, η υιοθέτηση της εκδοχής ότι η απόφαση λαμβάνεται αμέσως με τη συγκέντρωση της απαιτούμενης πλειοψηφίας, με μόνο ελάχιστο χρονικό όριο τις 48 ώρες, μπορεί να οδηγήσει σε ουσιαστική αδυναμία άσκησης του δικαιώματος, καθότι ενδέχεται να ληφθεί απόφαση είτε πριν προλάβει ο μέτοχος να αιτηθεί την παροχή των πληροφοριών, είτε πριν προλάβει η εταιρεία να τις παράσχει.

Τέλος, προβληματική κρίνεται για την εκδοχή αυτή η εφαρμογή του δικαιώματος αντίθεσης της μειοψηφίας με τη διαδικασία. Δεδομένου ότι η εκδοχή αυτή υποστηρίζει ότι χάριν της ταχύτερης λήψης αποφάσεων είναι εφικτή η αποστέρηση των μετόχων από το δικαίωμα ψήφου, εφόσον από την άσκηση του δε μπορεί να μεταβληθεί το τελικό αποτέλεσμα της διαδικασίας, το λογικό θα ήταν η ίδια δυνατότητα να υπήρχε και για το ως άνω δικαίωμα της μειοψηφίας. Θα έπρεπε δηλαδή η απαγόρευση λήψης απόφασης να αίρεται όταν έχουν δηλώσει την αποδοχή ή την απόρριψη της πρότασης τόσοι μέτοχοι (4/5 του μετοχικού κεφαλαίου +1) ώστε να μην είναι δυνατή η άσκηση του δικαιώματος. Αντιθέτως, ο νόμος ορίζει ότι η λήψη απόφασης προ της προθεσμίας των 48 ωρών είναι εφικτή μόνο όταν υπάρχουν δηλώσεις του συνόλου των μετόχων, κι όχι επαρκούς μέρους αυτών. Υπάρχει συνεπώς τουλάχιστον μία επιμέρους ρύθμιση, στην οποία ο νομοθέτης δε φαίνεται να υιοθετεί τη λογική της ως άνω ερμηνευτικής εκδοχής, και η επιλογή του αυτή φαίνεται ασύμβατη με τη συνολική υιοθέτησή της.

¹⁴⁴ Gower, Principles of modern company law, σελ. 406, Sweet & Maxwell, 10^η Έκδοση

ΙΧ.ε.2. Απάντηση από το σύνολο των μετόχων

Όπως προαναφέρθηκε, οι μόνες ρητές ρυθμίσεις στις οποίες προέβη ο νομοθέτης ως προς το χρόνο λήψης απόφασης ήταν η απαγόρευση να ληφθεί απόφαση προ της παρέλευσης της προθεσμίας άσκησης του δικαιώματος αντίθεσης της μειοψηφίας, εκτός της περίπτωσης που το σύνολο των μετόχων έχει δηλώσει τη συμφωνία ή τη διαφωνία του πριν την παρέλευση αυτής, και η απαγόρευση λήψης υπόψη από το ΔΣ εκπρόθεσμης δήλωσης του μετόχου. Με τον τρόπο αυτό ο νομοθέτης ουσιαστικά έθεσε ένα ελάχιστο κι ένα μέγιστο χρονικό όριο στη διαδικασία.

Δεδομένου ότι ο νομοθέτης φρόντισε να ρυθμίσει ρητά μόνο για τη δυνατή χρονική διάρκεια της διαδικασίας, θέτοντας παράλληλα εξαίρεση για το ενδεχόμενο απάντησης από το σύνολο των μετόχων, προκύπτει μια δεύτερη ερμηνευτική εκδοχή σχετικά με το ζήτημα πότε θεωρείται ότι έχει αποφασίσει η ΓΣ. Βάσει αυτής, εφόσον ο νομοθέτης περιορίστηκε να ορίσει προθεσμίες εντός των οποίων δύναται να ληφθεί απόφαση, η παρέλευση των προθεσμιών αυτών είναι ο αναγκαίος όρος για να υπάρξει απόφαση.

Όπως ορίζεται ρητά στο πρώτο εδάφιο της παρ. 4 του άρθρου 135, απόφαση με ψηφοφορία χωρίς συνεδρίαση δύναται να ληφθεί και πριν την παρέλευση 48 ωρών, εφόσον έχουν περιέλθει στην εταιρεία οι απαντήσεις-δηλώσεις μετόχων που εκπροσωπούν το σύνολο του μετοχικού κεφαλαίου. Σύμφωνα με την υπό εξέταση ερμηνευτική εκδοχή, η εξαίρεση αυτή δεν αφορά μόνο τη ρύθμιση του συγκεκριμένου εδαφίου, αλλά το σύνολο της διαδικασίας. Δεν τέθηκε από το νομοθέτη μόνο αναφορικά με την προθεσμία των 48 ωρών, με την ελάχιστη δηλαδή χρονική διάρκεια της διαδικασίας, αλλά εν σχέσει με το σύνολο της διάρκειας αυτής. Βάσει του σκεπτικού αυτού, η υποβολή δήλωσης από το σύνολο των μετόχων είναι η μοναδική περίπτωση λήψης απόφασης με τη διαδικασία του άρθρου 135, όχι μόνο προ της παρέλευσης της προθεσμίας των 48 ωρών για την άσκηση του δικαιώματος αντίθεσης της μειοψηφίας, αλλά και προ της παρέλευσης της προθεσμίας απάντησης που έθεσε στους μετόχους το ΔΣ. Αποσυνδέεται λοιπόν, βάσει της εκδοχής αυτής, η εξαίρεση αυτή από την άσκηση του δικαιώματος αντίθεσης της μειοψηφίας, και επεκτείνεται στο σύνολο της διαδικασίας.

Ως εκ των ανωτέρω, κατά τη δεύτερη αυτή ερμηνευτική εκδοχή η διαδικασία για τη λήψη απόφασης με ψηφοφορία χωρίς συνεδρίαση ξεκινά με την αποστολή της πρότασης του ΔΣ και δύναται να καταλήξει στην έκδοση θετικής ή αρνητικής απόφασης με δύο τρόπους:

Α) Ο πρώτος είναι η υποβολή θετικής ή αρνητικής δήλωσης από το σύνολο των μετόχων. Σε αυτή την περίπτωση, απόφαση θεωρείται ότι λήφθηκε κατά το χρόνο παρέλευσης της

τελευταίας δήλωσης μετόχου στην εταιρεία. Κατά το χρόνο αυτόν υπολογίζεται από το ΔΣ, βάσει των δηλώσεων που υποβλήθηκαν, αν υπάρχει η απαιτούμενη αποδοχή της πρότασης από την πλειοψηφία που ορίζεται από το νόμο ή το καταστατικό. Αν υπάρχει η απόφαση θα είναι θετική. Αν δεν υπάρχει θα είναι αρνητική. Ομοίως αρνητική θα είναι η απόφαση αν ναι μεν υπάρχει αποδοχή από την πλειοψηφία, αντιτίθεται όμως στη λήψη της μειοψηφία που δύναται βάσει ειδικών διατάξεων (π.χ παρ. 7 άρθρου 102 Ν. 4548/2018) να εμποδίσει με τον τρόπο αυτό τη λήψη απόφασης.

Β) Ο δεύτερος τρόπος είναι η παρέλευση της προθεσμίας που είχε τάξει το ΔΣ στους μετόχους για να απαντήσουν, χωρίς να έχουν περιέλθει στην εταιρεία οι δηλώσεις όλων των μετόχων. Σε αυτή την περίπτωση απόφαση θεωρείται ότι λαμβάνεται κατά το χρόνο λήξης της προθεσμίας. Αρχικά καταμετρώνται από το ΔΣ οι θετικές και αρνητικές δηλώσεις που έχουν περιέλθει στην εταιρεία, και υπολογίζεται το ποσοστό του μετοχικού κεφαλαίου που εκπροσωπεί κάθε άποψη. Το ποσοστό του μετοχικού κεφαλαίου που κατέχεται από μετόχους που δεν υπέβαλαν δήλωση δε θεωρείται ότι αποφάνθηκε θετικά ή αρνητικά, δεδομένου όμως ότι δε δήλωσε αποδοχή στην πρόταση επιδρά αρνητικά για τη λήψη της απόφασης. Ομοίως ισχύει για τυχόν «λευκές» ή «άκυρες» ψήφους. Συνεπώς, αν οι θετικές δηλώσεις που υποβλήθηκαν από τους μετόχους είναι επαρκείς για τη συγκέντρωση της απαιτούμενης πλειοψηφίας, η πρόταση υιοθετείται από τη ΓΣ και λαμβάνεται θετική απόφαση. Αν οι αρνητικές δηλώσεις είναι επαρκείς για να ματαιώσουν τη λήψη απόφασης βάσει ειδικών διατάξεων, η απόφαση που λαμβάνεται είναι αρνητική. Αν οι αρνητικές δηλώσεις μαζί με το ποσοστό του μετοχικού κεφαλαίου που δεν απεφάνθη επί της πρότασης συγκεντρώνουν επαρκές ποσοστό για τη μη επίτευξη της απαιτούμενης πλειοψηφίας, η ληφθείσα απόφαση είναι ομοίως αρνητική.

Η ως άνω εκδοχή θεωρεί ως σημαντικότερο όρο για τη λήψη απόφασης την άσκηση του δικαιώματος ψήφου από το σύνολο των μετόχων, και όχι απλά την επίτευξη της πλειοψηφίας, και βασίζεται κατά βάσει στην έλλειψη αναφοράς του νόμου στο χρόνο συγκέντρωσης της πλειοψηφίας και στην ύπαρξη ειδικών αναφορών για τις σχετικές προθεσμίες και για το ενδεχόμενο υποβολής δήλωσης από όλους τους μετόχους.

Η εκδοχή αυτή παρουσιάζει το πλεονέκτημα ότι προσφέρει μεγαλύτερο χρονικό περιθώριο στους μετόχους, και κυρίως τους μετόχους της μειοψηφίας, να αποφανθούν επί της πρότασης. Δεδομένου ότι απόφαση δε δύναται να ληφθεί πριν την παρέλευση της προθεσμίας που έταξε το ΔΣ, οι μέτοχοι έχουν περισσότερο χρόνο να λάβουν πληροφορίες, να διαβουλευθούν, να αναμείνουν τη στάση των υπολοίπων μετόχων. Πρόκειται συνεπώς για μια εκδοχή φιλικότερη

προς τους μετόχους, που εστιάζει στην ανάγκη άμβλυνσης των συνεπειών που έχει για αυτούς η ταχεία διαδικασία του άρθρου 135 και η έλλειψη συνεδρίασης και συζήτησης.

Ένα δεύτερο πλεονέκτημα της εκδοχής αυτής, που σχετίζεται άμεσα με το πρώτο, είναι η μεγαλύτερη ευχέρεια που παρέχει στους μετόχους για την άσκηση τυχόν δικαιωμάτων μειοψηφίας. Ειδικά ως προς το δικαίωμα που παρέχει η ίδια η διάταξη του άρθρου 135 για την παροχή πληροφοριών, δεδομένου ότι το μέγιστο χρονικό διάστημα που μπορεί να παρέλθει βάσει του νόμου για την παροχή των πληροφοριών είναι πέντε (5) ημέρες, δηλαδή έως τρεις (3) ημέρες για την αίτηση και έως δύο (2) επιπλέον ημέρες για την παροχή αυτών, και η ελάχιστη προθεσμία που προβλέπεται να παρέχεται στους μετόχους για την υποβολή της δήλωσης είναι επτά (7) ημέρες, οι μέτοχοι έχουν στη διάθεσή τους τουλάχιστον δύο (2) ημέρες για την εξέταση των πληροφοριών και των στοιχείων που τους παρασχέθηκαν, προκειμένου να διαμορφώσουν τη στάση τους.

Από την άλλη πλευρά, η ως άνω εκδοχή παρουσιάζει το σοβαρό μειονέκτημα της καθυστέρησης στη λήψη αποφάσεων. Η ταχύτητα που επιδιώκεται με τη μη διενέργεια συνεδρίασης τίθεται σε δεύτερη μοίρα εν σχέσει με την προστασία των μετόχων της μειοψηφίας, και η εταιρεία αδυνατεί να αξιοποιήσει τη διαδικασία για τη λήψη αποφάσεων σε εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις. Εν ολίγοις, αναιρείται μεγάλο μέρος των πλεονεκτημάτων του άρθρου 135 εν σχέσει με την «παραδοσιακή» ΓΣ.

Περαιτέρω, η ως άνω εκδοχή ενισχύει ριζικά την ισχύ του μεμονωμένου μετόχου. Βάσει αυτής, αν υπάρχει έστω ένας μέτοχος, ανεξαρτήτως του ποσοστού που κατέχει, που δεν έχει αποφανθεί επί της πρότασης, η λήψη απόφασης είναι αδύνατη μέχρι την παρέλευση της προθεσμίας που έχει ταχθεί. Δεδομένου ότι το ελάχιστο όριο που τίθεται από το νόμο για τη λήψη απόφασης είναι οι 48 ώρες για την άσκηση του δικαιώματος αντίθεσης της μειοψηφίας, και το μέγιστο όριο μπορεί να εκτείνεται από επτά (7) έως τριάντα (30) ημέρες, με την υιοθέτηση της εκδοχής αυτής κάθε μεμονωμένος μέτοχος δύναται να καθυστερεί, μέσω της παράλειψης υποβολής δήλωσης, τη λήψη απόφασης για χρόνο από πέντε (5) έως και είκοσι οκτώ (28) ημέρες.

Τέλος, επιχείρημα εναντίον της εκδοχής αυτής αποτελεί η δυνατότητα που έδωσε ο νομοθέτης στη μειοψηφία του 1/5 να ματαιώσει τη λήψη απόφασης με τη διαδικασία αυτή. Δεδομένου ότι ο νομοθέτης προέβλεψε, με τον τρόπο αυτό, ένα μέσο προστασίας των μετόχων της μειοψηφίας (έστω και της μεγάλης μειοψηφίας του 1/5), μπορεί να υποστηριχθεί ότι δεν επιθυμούσε να παράσχει τη δυνατότητα σε μετόχους που κατέχουν ποσοστά του μετοχικού κεφαλαίου μικρότερα του 1/5 να δημιουργούν προσκόμματα στη διαδικασία και στην ταχεία λήψη αποφάσεων.

ΙΧ.στ. Η ρύθμιση του αγγλικού δικαίου

Όπως αναφέρθηκε, το ζήτημα του χρόνου λήψης απόφασης όταν αυτή λαμβάνεται με τη διαδικασία υιοθέτησης εγγράφων ψηφισμάτων (written resolutions), ρυθμίζεται ρητά στην CA 2006. Συγκεκριμένα, απόφαση θεωρείται ότι έχει ληφθεί τη χρονική στιγμή που η πλειοψηφία των μετόχων δηλώνει ότι συμφωνεί με την πρόταση, δηλαδή κατά το χρόνο λήψης από την εταιρεία της τελευταίας θετικής απάντησης μετόχους, με την οποία συγκεντρώνεται η απαιτούμενη πλειοψηφία, εφόσον η απάντηση αυτή έχει δοθεί σύμφωνα με τον καθορισθέντα τρόπο¹⁴⁵. Αν η απαιτούμενη πλειοψηφία δεν έχει επιτευχθεί πριν την ταχθείσα προθεσμία, είτε αυτή ορίστηκε στο νόμο είτε στο καταστατικό, η πρόταση θεωρείται ότι απορρίφθηκε και η απόφαση που λήφθηκε είναι αρνητική¹⁴⁶.

Ως αποτέλεσμα της ως άνω ρύθμισης, είναι δυνατή η λήψη απόφασης με την υιοθέτηση εγγράφου ψηφίσματος άμα τη στιγμή της υποβολής της θετικής δήλωσης-ψηφού ενός μόνο μετόχου, που συγκεντρώνει την απαιτούμενη πλειοψηφία, ενδεχομένως χωρίς καν να προλάβουν οι υπόλοιποι μέτοχοι να λάβουν και να αξιολογήσουν την πρόταση¹⁴⁷. Φυσικά, από τη στιγμή που η απαιτούμενη πλειοψηφία έχει επιτευχθεί οι υπόλοιποι μέτοχοι δε δύνανται να εμποδίσουν τη λήψη της απόφασης, εφόσον δε διαθέτουν το απαιτούμενο ποσοστό των ψήφων, όμως δεδομένης της μη διεξαγωγής συνέλευσης οι μέτοχοι αυτοί δεν έχουν καν τη δυνατότητα να ακουστούν¹⁴⁸, με ό,τι αυτό συνεπάγεται για την άσκηση των μετοχικών τους δικαιωμάτων.

Η ως άνω ρητή ρύθμιση του αγγλικού δικαίου ουσιαστικά ταυτίζεται με την πρώτη ερμηνευτική εκδοχή που εκτέθηκε, και υποστηρίζει ότι και υπό την ισχύ του Ν. 4548/2018 πρέπει να γίνει δεκτό ότι απόφαση λαμβάνεται τη στιγμή επίτευξης της απαιτούμενης πλειοψηφίας, με την επιφύλαξη παρέλευσης της προθεσμίας των 48 ωρών για την άσκηση του δικαιώματος αντίθεσης της μειοψηφίας. Ωστόσο, δεν αρκεί η ταύτιση αυτή ώστε, λόγω μόνης της ύπαρξής της, να θεωρηθεί ότι η πρώτη εκδοχή πρέπει να γίνει αποδεκτή.

Καταρχήν, ενώ όπως προαναφέρθηκε ο νομοθέτης αναφέρθηκε ρητά στο θεσμό των written resolutions του αγγλοσαξονικού δικαίου, δηλαδή και στις ρυθμίσεις του αγγλικού δικαίου, και όπως φάνηκε σε πολλές περιπτώσεις σε πολλά ζητήματα απλά αντέγραψε τις ρυθμίσεις αυτές,

¹⁴⁵ *Hannigan B, Company law*, σελ. 365, Oxford University Press, 2^η Έκδοση, *Gower, Principles of modern company law*, σελ. 406, Sweet & Maxwell, 10^η Έκδοση

¹⁴⁶ *Charlesworth's Company Law*, σελ. 441, Sweet & Maxwell, 18^η Έκδοση

¹⁴⁷ *Gower, Principles of modern company law*, σελ. 406, Sweet & Maxwell, 10^η Έκδοση

¹⁴⁸ *Hannigan B, Company law*, σελ. 364, Oxford University Press, 2^η Έκδοση

δεν έκανε το ίδιο με την ως άνω ρύθμιση περί του χρόνου λήψης απόφασης. Αντιθέτως άφησε το ζήτημα αρρυθμιστο, παρέχοντας μόνο ενδείξεις, που αναλύθηκαν ανωτέρω. Η παράλειψή του αυτή να ενσωματώσει ρητά την αντίστοιχη ρύθμιση του αγγλικού δικαίου, σε αντίθεση με άλλες ρυθμίσεις, μπορεί να συνιστά ένδειξη της αντίθεσής του με τη ρύθμιση του αγγλικού δικαίου, και της βούλησής του να μην εφαρμοστεί και στη διαδικασία του άρθρου 135. Εν ολίγοις, η ύπαρξη της διάταξης σε αλλοδαπό δίκαιο δεν αποτελεί αφ' εαυτής λόγο υιοθέτησής της και στο ελληνικό δίκαιο, καθότι σε αντίθεση με τις υπόλοιπες διατάξεις που συναντώνται και στο αλλοδαπό δίκαιο, η εν λόγω δεν υιοθετήθηκε ρητά.

Περαιτέρω, ανεξαρτήτως του νοήματος της παράλειψης του νομοθέτη να ενσωματώσει τη διάταξη αυτή, πρόκειται σε κάθε περίπτωση για δύο διαφορετικά συστήματα δικαίου. Το γεγονός ότι ο νομοθέτης στο Ηνωμένο Βασίλειο επέλεξε τη ρύθμιση αυτή ως κατάλληλη δε σημαίνει ότι η ίδια λύση αρμόζει και στο ελληνικό δίκαιο. Υπάρχουν ευρύτερες διαφορές στη λειτουργία των δύο συστημάτων, και κατ' επέκταση διαφορετικές ανάγκες που πρέπει να ικανοποιηθούν.

Τέλος, πρέπει να επισημανθεί ότι πολλά εκ των μειονεκτημάτων που ανωτέρω αναφέρθηκαν σχετικά με την πρώτη ερμηνευτική εκδοχή του άρθρου 135, εκδοχή που ταυτίζεται με τη ρύθμιση του αγγλικού δικαίου, δε συναντώνται στο αγγλικό δίκαιο, καθότι δεν υφίστανται οι αντίστοιχες διατάξεις. Για παράδειγμα, στο αγγλικό δίκαιο δεν προβλέπεται άμεσα δικαίωμα αντίθεσης της μειωσιμότητας με την επιλογή της συγκεκριμένης διαδικασίας για τη λήψη απόφασης, και κατ' επέκταση δεν τίθεται ζήτημα εξασφάλισης της σχετικής προθεσμίας. Ούτε αντίστοιχο ειδικό ατομικό δικαίωμα πληροφόρησης, προκειμένου να συντρέχει ζήτημα αποδυνάμωσής του.

ΙΧ.ζ. Ενδεδειγμένη λύση

Αφού ληφθούν υπόψη όλα τα ανωτέρω, από την ερμηνεία της διάταξης φαίνεται να προκύπτουν οι δύο ως άνω εκδοχές για να απαντηθεί το ερώτημα πότε τελικά λαμβάνεται η απόφαση από τους μετόχους. Κάθε μία παρουσιάζει πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα, υπάρχουν δε επιχειρήματα και αντεπιχειρήματα υπέρ της υιοθέτησης και των δύο. Ο νόμος ρυθμίζει ρητά μόνο την περίπτωση που το σύνολο των μετόχων υποβάλει δήλωση πριν την παρέλευση της προθεσμίας των 48 ωρών. Από την επιλογή μιας εκ των δύο εκδοχών εξαρτάται σε ποιο ακριβώς χρονικό σημείο μπορεί να θεωρηθεί ότι υπάρχει απόφαση το χρόνο μετά την προθεσμία των 48 ωρών. Απόφαση υπάρχει κατά το χρόνο συγκέντρωσης της απαιτούμενης πλειοψηφίας ή κατά το χρόνο απάντησης και του τελευταίου μετόχου;

Η πρώτη εκδοχή, περί λήψης της απόφασης κατά τη χρονική στιγμή οριστικοποίησης επίτευξης, ή και αδυναμίας επίτευξης, της απαιτούμενης πλειοψηφίας, στηρίζεται επί της ουσίας από μια τελλολογική ερμηνεία του νόμου. Η ερμηνεία αυτή θέτει το εταιρικό συμφέρον για ταχεία λήψη αποφάσεων πάνω από πλήθος μετοχικών δικαιωμάτων, καθιστώντας αυτά εν πολλοίς άνευ αντικειμένου. Η ερμηνεία αυτή υποστηρίζεται και από την οπτική του συγκριτικού δικαίου, λόγω της ύπαρξης αντίστοιχης ρύθμισης στο αγγλικό δίκαιο, χωρίς όμως το δεδομένο αυτό να είναι επαρκές για την υιοθέτησή της.

Από την άλλη, η δεύτερη εκδοχή περί λήψης της απόφασης είτε κατά το χρόνο υποβολής της δήλωσης-απάντησης του τελευταίου μετόχου, είτε κατά το χρόνο παρέλευσης της προθεσμίας προς απάντηση, στηρίζεται επί της ουσίας από μια συστηματική ερμηνεία του νόμου. Η διάταξη ερμηνεύεται λαμβάνοντας υπόψη άλλες διατάξεις, σχετικές κυρίως με την εξασφάλιση των δικαιωμάτων των μετόχων, για αυτό και θεωρείται φιλικότερη προς αυτούς και λιγότερο εξυπηρετική για το εταιρικό συμφέρον για ταχεία λήψη αποφάσεων. Το βασικό μειονέκτημά της είναι ότι μπορεί να φτάσει να παρέχει στους μετόχους ευρείες δυνατότητες κατάχρησης των δικαιωμάτων τους.

Πρόκειται συνεπώς για δύο απόψεις που ταυτίζονται ως προς το απώτατο χρονικό σημείο λήψης απόφασης, που είναι η λήξη της προθεσμίας των μετόχων να απαντήσουν, και διαφοροποιούνται ως προς το προγενέστερο χρονικό σημείο κατά το οποίο δύναται να ληφθεί απόφαση. Η βασικότερη ουσιαστική διαφορά των δύο εκδοχών έγκειται στην αντιμετώπιση των δικαιωμάτων των μετόχων. Η πρώτη θέτει υπέρνω αυτών την ανάγκη ταχείας λήψης αποφάσεων, η δεύτερη αντιμετωπίζει ως σημαντικότερη την προστασία τους.

Το βασικότερο μειονέκτημα της πρώτης εκδοχής είναι η έμμεση δυνατότητα που φέρεται να παρέχει προς το ΔΣ για αποκλεισμό του δικαιώματος ψήφου των μετόχων. Το δικαίωμα ψήφου θεωρείται μακράν το σημαντικότερο μετοχικό δικαίωμα διοικήσεως ¹⁴⁹ (36 Ν. 4548/2018), η διασφάλιση του οποίου επιδιώκεται με περισσότερες διατάξεις του νόμου. Ο αποκλεισμός μετόχων από την άσκηση του δικαιώματος ψήφου, και γενικότερα των δικαιωμάτων τους για συμμετοχή στη ΓΣ, θεωρείται ελάττωμα σχετικό με τη συγκρότηση της ΓΣ, και καθιστά την απόφαση ακυρώσιμη (137 Ν. 4548/2018) ¹⁵⁰. Επιπλέον, η ίδια η διάταξη του άρθρου 135, που επιτάσσει την κοινοποίηση της πρότασης του ΔΣ σε όλους τους μετόχους, τονίζει με τον τρόπο

¹⁴⁹ Ρόκας Ν, Εμπορικές εταιρείες, σελ. 377-378, Εκδόσεις Σάκκουλα, 8η Έκδοση, Κουράκης Ε, εις ΔικΑΕ, σελ. 561, Νομική Βιβλιοθήκη, Γ' Έκδοση

¹⁵⁰ Γιοβανόπουλος Ρ, εις ΔικΑΕ, σελ. 1340, Νομική Βιβλιοθήκη Γ' Έκδοση

αυτό πόσο σημαντική είναι η παροχή σε όλους της δυνατότητας συμμετοχής στη λήψη απόφασης.

Απάντηση στο ως άνω μειονέκτημα μπορεί να θεωρηθεί η άποψη ότι εν προκειμένω δεν υπάρχει στέρηση, αλλά περιορισμός του δικαιώματος ψήφου. Ο μέτοχος δύναται να το ασκήσει, απλώς πρέπει να προλάβει να το κάνει είτε πριν την παρέλευση των 48 ωρών, είτε πριν τη συγκέντρωση της απαιτούμενης πλειοψηφίας. Η άποψη αυτή μπορεί να βρει έρεισμα στην περ. β' της παρ. 5 του άρθρου 137 Ν. 4548/2018, που ορίζει ότι η ακυρωσία ή η ακυρότητα ψήφου που δεν ήταν αποφασιστική για την επίτευξη πλειοψηφίας δεν μπορεί να αποτελέσει λόγο ακύρωσης της ληφθείσας απόφασης. Σε μέρος της θεωρίας υπάρχει η άποψη ότι η ίδια λύση προσήκει και σε περιπτώσεις αποκλεισμού μετόχων, η συμμετοχή των οποίων δε θα μετέβαλε το τελικό αποτέλεσμα της ψηφοφορίας ¹⁵¹. Εκκινώντας από την άποψη αυτή μπορεί να υποστηριχθεί ότι είναι δυνατός ο περιορισμός του δικαιώματος ψήφου και στη διαδικασία του άρθρου 135, εφόσον η άσκηση αυτού δε θα είχε ουσιαστική επίδραση.

Επιπλέον του δικαιώματος ψήφου, προβληματική παρουσιάζεται η πρώτη εκδοχή και ως προς το δικαίωμα πληροφόρησης των μετόχων. Το δικαίωμα αυτό είναι συμπληρωματικό των λοιπών μετοχικών δικαιωμάτων, καθώς προϋπόθεση για την ορθή και συμφέρουσα άσκηση αυτών είναι η επαρκής ενημέρωση για τα εταιρικά ζητήματα ¹⁵². Ειδικά δε ως προς τη διαδικασία του άρθρου 135, η σημασία του είναι ενισχυμένη καθώς λειτουργεί και ως υποκατάστατο της συζήτησης, που ελλείπει συνεδρίασης δε διεξάγεται ¹⁵³. Ο νόμος αξιολογεί το δικαίωμα αυτό ως αυξημένης σημασίας, τέτοιου μεγέθους που θεωρεί τη μη ικανοποίησή του ως αυτοτελή λόγο ακύρωσης της ληφθείσας απόφασης (περ. α' παρ. 2 άρθρου 137 Ν. 4548/2018) ¹⁵⁴. Όπως αναλύθηκε ανωτέρω, ενδεχόμενη υιοθέτηση της εκδοχής ότι η απόφαση λαμβάνεται άμα τη συγκεντρώσει της απαιτούμενης πλειοψηφίας θα οδηγούσε σε αποδυνάμωση του σχετικού δικαιώματος των μετόχων, καθώς θα ήταν τεχνικά εφικτή η λήψη απόφασης χωρίς την παροχή των πληροφοριών.

Αντιθέτως, η δεύτερη ερμηνευτική εκδοχή εξασφαλίζει στους μετόχους μεγαλύτερη προστασία, καθώς τους παρέχει αυξημένες δυνατότητες άσκησης των δικαιωμάτων τους. Συγκεκριμένα, δεδομένου ότι η διαδικασία δε μπορεί να ολοκληρωθεί πριν την υποβολή δήλωσης και από τον

¹⁵¹ Ρόκας Ν, Εμπορικές εταιρείες, σελ. 279, Εκδόσεις Σάκκουλα, 8η Έκδοση

¹⁵² Σπυρίδωνος Α, Τα δικαιώματα της μειοψηφίας στην ανώνυμη εταιρεία, σελ. 124, Νομική Βιβλιοθήκη, 2^η Έκδοση

¹⁵³ Κουλορίδας Α, Οι αποφάσεις των μετόχων: Παρακμή της γενικής συνέλευσης, σελ. 19, Σύνδεσμος Ελλήνων Εμπορικών, 28ο Πανελλήνιο Συνέδριο Εμπορικού Δικαίου

¹⁵⁴ Γιοβανόπουλος Ρ, εις ΔικΑΕ, σελ. 1342-1343, Νομική Βιβλιοθήκη, Γ' Έκδοση

τελευταίο μέτοχο, εκτός πάντα από το ενδεχόμενο παρέλευσης της προθεσμίας προς απάντηση, αφήνεται στην ευχέρεια κάθε μετόχου η άσκηση τόσο του δικαιώματος ψήφου όσο και του δικαιώματος παροχής πληροφοριών, εντός πάντα των προθεσμιών που ορίζει ο νόμος.

Αντίλογος ωστόσο στην αυξημένη δυνατότητα του μετόχου να ασκεί τα δικαιώματα διοικήσεως των μετοχών του αποτελεί το ενδεχόμενο καταχρηστικής ασκήσεως αυτών. Δεδομένης της υποχρέωσης της εταιρείας να αναμένει την υποβολή της δήλωσης ακόμα και του τελευταίου μετόχου για να λάβει απόφαση, σύμφωνα με την εκδοχή αυτή, το ενδεχόμενο κατάχρησης από το μέτοχο με σκοπό την καθυστέρηση στη λήψη απόφασης είναι περισσότερο από ορατό. Σε κάθε περίπτωση δηλαδή, αν υιοθετηθεί η εκδοχή αυτή πρέπει να γίνει ταυτόχρονα αποδεκτό ότι κάθε μέτοχος θα ελέγχεται αυστηρά ως προς την τήρηση των ορίων της αναλογικότητας κατά την άσκηση των δικαιωμάτων του. Αλλιώς η δυνατότητα ταχείας λήψης αποφάσεων ΓΣ που επιδιώκει να παράσχει το άρθρο 135 θα είναι εξαιρετικά περιορισμένη.

Τελικά, τη λύση μεταξύ των δύο ως άνω εκδοχών φαίνεται να δίνει η γραμματολογική ερμηνεία της διάταξης, και συγκεκριμένα η διατύπωση της παρ. 4 του άρθρου. Στη διάταξη αυτή ορίζεται ότι «...4. Απόφαση χωρίς συνεδρίαση δε θεωρείται ότι ελήφθη πριν παρέλθει η προθεσμία των σαράντα οκτώ (48) ωρών της παραγράφου 1, εκτός αν οι δηλώσεις όλων των μετόχων περιήλθαν στην εταιρεία νωρίτερα...». Ορίζεται δηλαδή ότι πριν από την πάροδο της προθεσμίας των 48 ωρών απόφαση δύναται να ληφθεί μόνο αν ψηφίσουν όλοι οι μέτοχοι. Από τη στιγμή όμως που πριν την πάροδο της προθεσμίας απόφαση δύναται να ληφθεί μόνο με αυτό τον τρόπο, ευχερώς συνάγεται ότι μετά την ως άνω προθεσμία απόφαση πρέπει να δύναται να ληφθεί με περισσότερους τρόπους. Άλλως δε θα είχε νόημα ο ως άνω περιορισμός. Αν μοναδικός τρόπος για να ληφθεί απόφαση πριν την παρέλευση της προθεσμίας απάντησης των μετόχων ήταν η υποβολή δήλωσης από όλους τους μετόχους, τότε δε θα υπήρχε λόγος να απαγορεύσει ο νόμος τη λήψη απόφασης κατά τη διάρκεια της προθεσμίας των 48 ωρών θέτοντας παράλληλα την ως άνω εξαίρεση, αφού έτσι κι αλλιώς απόφαση με άλλον τρόπο δε θα ήταν δυνατό να ληφθεί. Θα επρόκειτο δηλαδή για μια απαγόρευση άνευ περιεχομένου, αφού ο νόμος θα απαγόρευε τη λήψη απόφασης με άλλον τρόπο, χωρίς να υπάρχει άλλος τρόπος. Από τη στιγμή συνεπώς που τέθηκε η απαγόρευση, αυτό σημαίνει ότι πρέπει να υπάρχει κι άλλος τρόπος λήψης απόφασης.

Στην ίδια εκδοχή συνηγορεί και η διατύπωση της ίδιας παραγράφου σε επόμενο εδάφιο. Συγκεκριμένα, ορίζεται ότι «...Το βάρος της απόδειξης της υιοθέτησης ή μη της πρότασης και του χρόνου αυτής φέρει η εταιρεία...». Η διάταξη δεν αναφέρεται μόνο στην υιοθέτηση ή μη της πρότασης, αλλά και στο χρόνο αυτής. Δεν ορίζει βέβαια ευθέως ότι απόφαση λαμβάνεται κατά το χρόνο υιοθέτησης, αφήνει όμως μια υπόνοια που συνδυαστικά με τα συμφραζόμενα στην ίδια παράγραφο ενισχύει το τελικό συμπέρασμα.

Ως εκ των ανωτέρω, παρά τις αδυναμίες της που εκτέθηκαν, ορθότερη λύση στο ζήτημα του χρόνου και των όρων λήψης απόφασης με τη διαδικασία του άρθρου 135 φαίνεται να δίνει η πρώτη ερμηνευτική εκδοχή, βάσει της οποίας απόφαση λαμβάνεται κατά το χρόνο υποβολής της δήλωσης-ψήφου, με την οποία οριστικοποιείται η υιοθέτηση ή απόρριψη της πρότασης, με την επιφύλαξη παρέλευσης της προθεσμίας των 48 ωρών. Κι αυτό γιατί σύμφωνα με τα ανωτέρω, αφενός απόφαση πρέπει να δύναται να ληφθεί και με άλλον τρόπο, πλην της εμπρόθεσμης υποβολής δήλωσης από το σύνολο των μετόχων, αφετέρου η ανάγκη απόδειξης του χρόνου υιοθέτησης ή απόρριψης της πρότασης δείχνει ότι ο χρόνος αυτός ενέχει αυξημένη σημασία.

ΙΧ.η. Συμπέρασμα

Κατά τη διαδικασία του άρθρου 135, οι όροι που πρέπει να πληρωθούν για να θεωρηθεί ότι έχει ληφθεί απόφαση διαφοροποιούνται ανάλογα με το χρονικό σημείο υποβολής των δηλώσεων-ψηφών των μετόχων. Στο χρόνο ανάμεσα στην αποστολή της πρότασης και στην παρέλευση της προθεσμίας των 48 ωρών για την άσκηση του δικαιώματος αντίθεσης της μειοψηφίας, απόφαση θεωρείται ότι έχει ληφθεί μόνο όταν το σύνολο των μετόχων που έχουν δικαίωμα ψήφου και δύνανται να το ασκήσουν έχει αποφανθεί επί της πρότασης που έλαβαν. Από τη στιγμή παρέλευσης της προθεσμίας των 48 ωρών απόφαση θεωρείται ότι έχει ληφθεί κατά το χρόνο παραλαβής της τελευταίας κρίσιμης ψήφου για την αποδοχή ή απόρριψη της πρότασης. Αν η ψήφος αυτή έχει παραληφθεί πριν την παρέλευση της προθεσμίας, απόφαση θεωρείται ότι λαμβάνεται κατά το χρόνο παρέλευσης της προθεσμίας των 48 ωρών, με το συνυπολογισμό του συνόλου των δηλώσεων-ψηφών που έχουν ληφθεί μέχρι τότε. Ομοίως, σε περίπτωση που κατά το χρόνο λήξης της προθεσμίας απάντησης των μετόχων υπάρχουν μέτοχοι που δεν έχουν απαντήσει, η απόφαση λαμβάνεται κατά το χρόνο παρέλευσης της προθεσμίας, και για την ανεύρεση του τελικού αποτελέσματος το ποσοστό του μετοχικού κεφαλαίου που δε συμμετείχε ενεργητικά στη διαδικασία δεν υπολογίζεται στις θετικές ψήφους.

ΙΧ.θ. Κριτική

Η επιλογή του νομοθέτη, όπως ερμηνεύθηκε κατά τα ανωτέρω, να εξαρτήσει τη λήψη απόφασης από τη συγκέντρωση της απαιτούμενης πλειοψηφίας, δεν είναι άνευ κριτικής. Αν και εξυπηρετεί το σκοπό της διάταξης, που είναι η ταχεία λήψη αποφάσεων ΓΣ, η εκδοχή αυτή πάσχει από σημαντικά μειονεκτήματα.

Παρά τα πλεονεκτήματα που προσφέρει για την εταιρεία, η εκδοχή αυτή είναι εξαιρετικά δυσμενής για τους μετόχους, και συνεπάγεται την ουσιαστική κατάργηση σειράς δικαιωμάτων τους, η αξία των οποίων κρίνεται από το σύνολο του νόμου ως αυξημένη. Η πλειοψηφία του μετοχικού κεφαλαίου αποκτά υπερβολικά μεγάλη ισχύ έναντι της μειοψηφίας, καθώς θα έχει δυνατότητα να λαμβάνει γρήγορα αποφάσεις παραβλέποντας τα δικαιώματα της μειοψηφίας, πράγμα που έρχεται σε αντίθεση με το γενικότερο πνεύμα του Ν. 4548/2018.

Ο δραστικός περιορισμός των δικαιωμάτων των μετόχων σε μεγάλο βαθμό εξισορροπείται από την απαίτηση του νόμου για ύπαρξη ειδικής καταστατικής πρόβλεψης για τη δυνατότητα λήψης απόφασης με ψηφοφορία χωρίς συνεδρίαση, που μάλιστα πρέπει να ορίζει και το είδος των αποφάσεων που δύνανται να λαμβάνονται με τον τρόπο αυτό. Η ενδεχόμενη συμμετοχή, θετική ή αρνητική, του μετόχου στη διαδικασία τροποποίησης του καταστατικού και εισαγωγής σχετικής πρόβλεψης, ή η αποδοχή της ύπαρξης σχετικής πρόβλεψης στο καταστατικό κατά το χρόνο απόκτησης της μετοχικής ιδιότητας, στην πράξη συνιστούν μια παροχή συναίνεσης του μετόχου στο ενδεχόμενο περιορισμού των δικαιωμάτων του, που συνεπάγεται η χρήση της δυνατότητας αυτής.

Ένα επιπλέον μειονέκτημα της εκδοχής αυτής αναδεικνύεται και από την ανάγκη εφαρμογής της στην πράξη. Εφόσον απόφαση λαμβάνεται χωρίς να είναι αναγκαία η ψήφος του συνόλου των μετόχων, δημιουργείται ζήτημα αναφορικά με τη στάση των μετόχων που δεν πρόλαβαν να αποκριθούν, και με την απεικόνιση αυτής σε πρακτικό. Δεδομένου ότι βάσει της εκδοχής αυτής είναι δυνατή η λήψη απόφασης με την ψήφο έστω ενός μετόχου, που συγκεντρώνει την πλειοψηφία, θα υπάρχουν μέτοχοι που δεν απάντησαν στην πρόταση, ανεξαρτήτως αν σκόπευαν να το κάνουν. Σε αυτή την περίπτωση δεν είναι σαφές πως θα έπρεπε οι μέτοχοι αυτοί να απεικονιστούν στο πρακτικό λήψης απόφασης. Θα εμφανίζονται ως παρόντες ή ως αρνητικοί; Και στις δύο περιπτώσεις το ΔΣ θα είχε ουσιαστικά υποχρέωση, εκ του νόμου, να τους αποδώσει μια στάση που ενδέχεται να μην αντιστοιχεί στην αληθινή τους θέση απέναντι στην πρόταση. Ενδέχεται για παράδειγμα, να απεικονιστούν μέτοχοι ως αρνητικοί επειδή δεν πρόλαβαν να απαντήσουν, ενώ η γνώμη τους ήταν θετική. Ένα τέτοιο ενδεχόμενο διαστρέβλωσης της βούλησης του μετόχου μπορεί να δημιουργήσει πολλά μελλοντικά προβλήματα, ειδικά εν σχέσει με την προβολή της ελαττωματικότητας των αποφάσεων, ή σε περίπτωση δικαστικού ελέγχου του τρόπου άσκησης των μετοχικών δικαιωμάτων.

Ειδικά ως προς την απεικόνιση της βούλησης των μετόχων, κρίνεται αναγκαίο να γίνει ειδική αναφορά στο εξής ενδεχόμενο. Εφόσον η διαδικασία λήγει κατά το χρόνο συγκέντρωσης της απαιτούμενης πλειοψηφίας, μέτοχοι που σκόπευαν να τοποθετηθούν θετικά επί της πρότασης δε δύνανται να υποβάλουν θετική δήλωση, και η βούλησή τους αυτή δεν αποτυπώνεται στο

πρακτικό. Αν όμως υπάρχουν θετικές ψήφοι που πάσχουν από ακυρότητα ή ακυρωσία, η μη απεικόνιση της θετικής βούλησης των υπολοίπων μετόχων θα έχει ως αποτέλεσμα την ακύρωση της ληφθείσας απόφασης. Από τη στιγμή δηλαδή που οι μόνες θετικές ψήφοι που δύνανται να απεικονιστούν είναι οι ελάχιστες επαρκείς για τη συγκέντρωση της απαιτούμενης πλειοψηφίας (με την επιφύλαξη των οριζόμενων για την ελάχιστη διάρκεια των 48 ωρών), η ακύρωση έστω μίας εξ' αυτών επιφέρει αναγκαστικά την ακύρωση της απόφασης συνολικά, καθότι ακόμα κι αν η μεγάλη πλειοψηφία των μετόχων είναι θετική, δε δύνανται να ασκήσουν το δικαίωμα ψήφου. Με το δεδομένο αυτό, εγείρεται έντονος κίνδυνος καταχρηστικής άσκησης του δικαιώματος ψήφου με τρόπο ελαττωματικό, με σκοπό τη μεταγενέστερη προβολή της ελαττωματικότητας και την ακύρωση της απόφασης.

Για το σκοπό αποφυγής του ως άνω κινδύνου, δηλαδή της ακύρωσης αποφάσεων ΓΣ λόγω ελαττωματικότητας, είτε αυτή είναι αποτέλεσμα κατάχρησης είτε όχι, ίσως θα έπρεπε η νομολογία να δεχθεί πως, παρά τη ρητή υποχρέωση αναγγελίας της λήψης απόφασης που του επιβάλλει ο νόμος, το ΔΣ έχει τη δυνατότητα να αναμείνει τη στάση και των υπολοίπων μετόχων, και να μη θεωρήσει ότι η απόφαση λήφθηκε κατά το χρόνο λήψης της τελευταίας κρίσιμης ψήφου. Για τον ίδιο σκοπό, ίσως θα ήταν σκόπιμη και μια διορθωτική παρέμβαση του νομοθέτη στη διάταξη, που να προβλέπει ρητά τέτοια δυνατότητα, ενδεχομένως με κάποιες προϋποθέσεις που θα κριθούν.

Εν ολίγοις, η λύση που δίνει η διατύπωση του νόμου μεταξύ των δύο ερμηνευτικών εκδοχών που παρουσιάστηκαν δε στερείται μειονεκτημάτων, και αναμένεται να δημιουργήσει δυσχέρειες στην εφαρμογή της, που θα πρέπει να ξεπεραστούν από την πρακτικών των εταιρειών και τη νομολογία. Κυρίως όμως η λύση αυτή είναι εξαιρετικά δυσμενής για τους μετόχους της μειοψηφίας, και το δεδομένο αυτό αποτελεί ισχυρό αντικίνητρο για την υιοθέτηση της σχετικής καταστατικής πρόβλεψης που απαιτείται για την εφαρμογή της.

X. Δικαιώματα μειοψηφίας

Στη διαδικασία του άρθρου 135, τόσο τα ατομικά δικαιώματα των μετόχων όσο και τα αναγνωρισμένα δικαιώματα της μειοψηφίας που συνδέονται με τη διενέργεια συνεδρίασης δεν τυγχάνουν εφαρμογής¹⁵⁵. Αναφέρθηκαν ήδη δύο ιδιαίτερα δικαιώματα μειοψηφίας που προβλέπει η ίδια η διάταξη του άρθρου 135. Στην παρούσα ενότητα θα εξεταστεί η σχέση αυτών με δικαιώματα παρεμφερούς φύσεως και σκοπού που προβλέπονται σε άλλες διατάξεις του

¹⁵⁵ Κουλορίδας Α, Οι αποφάσεις των μετόχων: Παρακμή της γενικής συνέλευσης, σελ. 19-20, Σύνδεσμος Ελλήνων Εμπορικών, 28ο Πανελλήνιο Συνέδριο Εμπορικού Δικαίου

νόμου, καθώς και το ενδεχόμενο εφαρμογής των υπολοίπων δικαιωμάτων μειοψηφίας που προβλέπει ο νόμος και συνδέονται, άμεσα ή έμμεσα, με τη λήψη απόφασης ΓΣ.

Χ.α. Δήλωση αντίθεσης στη διαδικασία – Σύγκληση έκτακτης ΓΣ

Όπως αναλύθηκε ανωτέρω, μειοψηφία μετόχων που εκπροσωπούν τουλάχιστον το 1/5 του μετοχικού κεφαλαίου, ποσοστό που δύναται να μειωθεί μέχρι το 1/10 με σχετική διάταξη του καταστατικού, δύνανται να δηλώσουν εντός 48 ωρών από την παραλαβή της πρότασης του ΔΣ ότι είναι αντίθετοι με τη λήψη απόφασης επί του συγκεκριμένου ζητήματος με ψηφοφορία χωρίς τη διενέργεια συνεδρίασης. Σε περίπτωση εμπρόθεσμης και νομότυπης άσκησης του δικαιώματος από μετόχους που εκπροσωπούν το απαιτούμενο τμήμα του μετοχικού κεφαλαίου η εταιρεία υποχρεούται να ματαιώσει την εν εξελίξει διαδικασία, και είτε να επιδιώξει τη λήψη απόφασης επί του συγκεκριμένου ζητήματος με άλλον τρόπο (με τη διαδικασία των άρθρων 119 επ. ή του άρθρου 136) είτε να μην επαναφέρει το ζήτημα.

Αντίστοιχο δικαίωμα της μειοψηφίας δεν υπάρχει για την «παραδοσιακή» ΓΣ. Προβλέπεται από ειδικές διατάξεις δικαίωμα αρνησικυρίας της μειοψηφίας για συγκεκριμένες αποφάσεις¹⁵⁶, σε αυτές τις περιπτώσεις όμως η αντίθεση δεν αφορά τη διαδικασία λήψης απόφασης, αλλά την ουσία αυτής.

Παρ' όλα αυτά, το δικαίωμα αντίθεσης της μειοψηφίας που προβλέπει το άρθρο 135 μπορεί να συνδυαστεί ευχερώς με το αντίστοιχο δικαίωμα που προβλέπει η παρ. 1 του άρθρου 141 Ν. 4548/2018, για τη σύγκληση έκτακτης ΓΣ¹⁵⁷. Δεδομένου ότι τα απαιτούμενα ποσοστά μειοψηφίας για την άσκηση των δύο δικαιωμάτων καλύπτονται, είναι δυνατή η συνδυαστική άσκηση αυτών. Σε περίπτωση δηλαδή εκκίνησης από την εταιρεία της διαδικασίας του άρθρου 135, δηλαδή αποστολής πρότασης από το ΔΣ, μέτοχοι που συγκεντρώνουν το 1/5 του μετοχικού κεφαλαίου δύνανται να υποβάλλουν εντός 48 ωρών δήλωση αντίθεσης στη λήψη απόφασης με τη διαδικασία αυτή, προκειμένου να σταματήσει η διαδικασία και να παρεμποδιστεί σε πρώτη φάση η λήψη απόφασης, και αμέσως μετά να αιτηθούν από την εταιρεία τη σύγκληση έκτακτης ΓΣ, προκειμένου να ληφθεί απόφαση επί των ιδίων ζητημάτων με τη διαδικασία των άρθρων 119 επ. Ο εξαναγκασμός της εταιρείας, με τους όρους και τη διαδικασία που προβλέπει ο νόμος, να διεξαγάγει συνεδρίαση για τη λήψη απόφασης, αφενός συνεπάγεται ότι η απόφαση θα ληφθεί αργότερα, καθώς πρέπει να προηγηθούν οι διαδικασίες σύγκλησης, αφετέρου δίνει στους

¹⁵⁶ Ρόκας Ν, Εμπορικές εταιρείες, σελ. 430, Εκδόσεις Σάκκουλα, 8η Έκδοση

¹⁵⁷ Ρόκας Ν, Εμπορικές εταιρείες, σελ. 429-430, Εκδόσεις Σάκκουλα, 8η Έκδοση

διαφωνούντες μετόχους τη δυνατότητα υποβολής ερωτήσεων, διαλόγου, αντιπαράθεσης κοκ, που δεν έχουν με τη διαδικασία του άρθρου 135.

Χ.β. Αίτηση παροχής πληροφοριών - Σχέση με παρ. 6 και 7 άρθρου 141

Σύμφωνα με την παρ. 6 του άρθρου 135, εντός τριών (3) ημερών από την αποστολή της πρότασης του ΔΣ κάθε μέτοχος ατομικά δύναται να ζητά από το διοικητικό συμβούλιο διευκρινίσεις ή πληροφορίες για τις υποθέσεις της εταιρείας, εφόσον αυτές είναι χρήσιμες για την πραγματική εκτίμηση της πρότασης. Οι πληροφορίες παρέχονται ηλεκτρονικά σε όλους τους μετόχους εντός δύο (2) ημερών από την υποβολή της αίτησης.

Περαιτέρω, στην παρ. 6 του άρθρου 141 ορίζεται ότι κάθε μέτοχος ατομικά δύναται να αιτείται από το ΔΣ την παροχή συγκεκριμένων πληροφοριών για τις υποθέσεις της εταιρείας, στο μέτρο που είναι σχετικές με θέματα ημερήσιας διάταξης. Γίνεται ευχερώς αντιληπτό ότι τα δύο δικαιώματα ταυτίζονται ως προς το περιεχόμενό τους. Ουσιαστικά ο νομοθέτης επέλεξε να ρυθμίσει ειδικά το ατομικό δικαίωμα παροχής πληροφοριών στη διαδικασία του άρθρου 135, καθώς η άσκησή του αποτελεί υποκατάστατο της έλλειψης συζήτησης. Κατά τα λοιπά, ό, τι ισχύει για το αντίστοιχο δικαίωμα της παρ. 6 του άρθρου 141 μπορεί να θεωρηθεί ότι ισχύει και για τη διαδικασία του άρθρου 135, εφόσον τουλάχιστον δε συνδέεται με τη διενέργεια συνεδρίασης.

Συνεπώς, γίνεται αποδεκτό ότι κατά την άσκηση του μετοχικού δικαιώματος της παρ. 6 του άρθρου 135, οι αιτούμενες πληροφορίες πρέπει να είναι συγκεκριμένες και όχι γενικής φύσεως, να υπάρχουν στην εταιρεία και να μην αναζητηθούν εκτός αυτής, και να είναι χρήσιμες για την πραγματική και νομική εκτίμηση των ζητημάτων επί των οποίων θα ληφθεί απόφαση¹⁵⁸. Το ΔΣ υποχρεούται να παράσχει τις πληροφορίες, σε περίπτωση δε αρνήσεώς του οφείλει να επικαλεστεί «αποχρώντα ουσιώδη λόγο», ο οποίος αναγράφεται στα πρακτικά¹⁵⁹. Αναφέρονται ενδεικτικά ως τέτοιοι λόγοι η εκπροσώπηση των αιτούντων μετόχων στο ΔΣ και η δυνατότητα εύρεσης των συγκεκριμένων πληροφοριών στο διαδικτυακό τόπο της εταιρείας.

Στην παρ. 6 του άρθρου 141 ορίζεται επίσης ότι μειοψηφία του 1/20 του καταβεβλημένου μετοχικού κεφαλαίου μπορεί να αιτηθεί την παροχή πληροφοριών στην τακτική ΓΣ σχετικά με τις αμοιβές και τις άλλες παροχές που καταβλήθηκαν κατά την τελευταία διετία σε μέλη του ΔΣ ή διευθυντές από οποιαδήποτε αιτία ή σύμβαση. Όπως αναλύθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο

¹⁵⁸ Δρακόπουλος Π, ειςΔικΑΕ, σελ. 1518-1519, Νομική Βιβλιοθήκη, Γ' Έκδοση

¹⁵⁹ Ψυχομάνης Σπ, Δίκαιο Εμπορικών Εταιρειών, σελ. 402, Εκδόσεις Σάκουλα, 3η Έκδοση

της παρούσας, η λήψη αποφάσεων επί ζητημάτων αρμοδιότητας της τακτικής ΓΣ με τη διαδικασία του άρθρου 135 δεν είναι δυνατή. Ως εκ τούτου δεν υφίσταται και ζήτημα εφαρμογής του δικαιώματος αυτού όταν απόφαση λαμβάνεται με την ίδια διαδικασία.

Τέλος, στην παρ. 7 του άρθρου 141 Ν. 4548/2018 ορίζεται ότι μειοψηφία του 1/10 του καταβεβλημένου μετοχικού κεφαλαίου δύναται να αιτηθεί από το ΔΣ την παροχή πληροφοριών στη ΓΣ σχετικά με την πορεία των εταιρικών υποθέσεων και την περιουσιακή κατάσταση της εταιρείας. Η ουσιαστική διαφορά σε σχέση με το ατομικό δικαίωμα πληροφόρησης, που όπως εκτέθηκε ανωτέρω ρυθμίζεται ειδικά για τη διαδικασία του άρθρου 135, έγκειται στις παρεχόμενες πληροφορίες, που δε χρειάζεται να είναι συγκεκριμένες και να έχουν σχέση με τα ζητήματα επί των οποίων θα ληφθεί απόφαση, αλλά πρέπει να αφορούν την εξέλιξη των εργασιών της εταιρείας και τη σύνθεση της εταιρικής περιουσίας¹⁶⁰. Στη διάταξη αυτή δεν διακρίνεται ρητά αν οι πληροφορίες μπορούν να παρασχεθούν μόνο στην τακτική ΓΣ ή και σε έκτακτη. Μέρος της θεωρίας τάσσεται υπέρ του περιορισμού της τακτικής ΓΣ¹⁶¹, κατά την κρατούσα όμως άποψη δεν υφίσταται διάκριση¹⁶².

Αν ήθελε γίνει δεκτό ότι οι συγκεκριμένες πληροφορίες μπορούν να παρασχεθούν και σε έκτακτη ΓΣ, τίθεται ζήτημα κατά πόσον αυτό αφορά και τη διαδικασία του άρθρου 135, εφόσον δεν υπάρχει ειδική ρύθμιση. Εκ πρώτης όψεως δε φαίνεται να υφίσταται λόγος διάκρισης, καθότι οι παρεχόμενες πληροφορίες μπορούν να είναι χρήσιμες στους μετόχους και στη διαδικασία του άρθρου 135. Δεδομένης όμως της έλλειψης συνεδρίασης, ώστε να παρασχεθούν οι πληροφορίες κατά τη διάρκειά της όπως ορίζει η διάταξη, υφίσταται τεχνικό ζήτημα για το χρόνο και τρόπο παροχής των πληροφοριών. Ορθότερο φαίνεται να γίνει αποδεκτή η αναλογική εφαρμογή της παρ. 6 του άρθρου 135, ώστε οι πληροφορίες να παρέχονται εντός της ίδιας προθεσμίας. Παρ' όλα αυτά, πρέπει να επισημανθεί ότι δεδομένης της φύσης των πληροφοριών, η παροχή τους εντός της διήμερης προθεσμίας της παρ. 6 του άρθρου 135 θα είναι εξαιρετικά δύσκολη για την εταιρεία.

Τέλος, τονίζεται ότι σε όλες τις ως άνω περιπτώσεις η εταιρεία δύναται να αρνηθεί την παροχή των αιτουμένων πληροφοριών στους μετόχους, εφόσον αυτοί εκπροσωπούνται στο ΔΣ σύμφωνα

¹⁶⁰ Δρακόπουλος Π, εις ΔικΑΕ, σελ. 1520-1521, Νομική Βιβλιοθήκη, Γ' Έκδοση

¹⁶¹ Σπυρίδωνος Α, Τα δικαιώματα της μειοψηφίας στην ανώνυμη εταιρεία, σελ. 137, Νομική Βιβλιοθήκη, Έκδοση 2016, Ψυχομάνης Σπ, Δίκαιο Εμπορικών Εταιρειών, σελ. 401, Εκδόσεις Σάκουλα, 3^η Έκδοση

¹⁶² Ρόκας Ν, Εμπορικές εταιρείες, σελ. 423-425, Εκδόσεις Σάκουλα, 8η Έκδοση, Δρακόπουλος Π, εις ΔικΑΕ, σελ. 1517, Νομική Βιβλιοθήκη, Γ' Έκδοση

με τα άρθρα 79 ή 80 Ν. 4548/2018, και τα μέλη ΔΣ που τους εκπροσωπούν έχουν λάβει επαρκή πληροφόρηση ¹⁶³.

Χ.γ. Αίτηση διεξαγωγής συνέλευσης

Σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 141, μειοψηφία που εκπροσωπεί το 1/20 του καταβεβλημένου μετοχικού κεφαλαίου μπορεί να υποβάλει προς το ΔΣ αίτηση για σύγκληση έκτακτης ΓΣ, προσδιορίζοντας τα θέματα της ημερήσιας διάταξης, σε περίπτωση δε που δε διαφωνούν οι αιτούντες μέτοχοι, το ΔΣ δύναται, εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις που θέτει η ίδια η διάταξη, να εκκινήσει τη διαδικασία του άρθρου 135 για τη λήψη απόφασης. Σε περίπτωση παράλειψης του ΔΣ να εκκινήσει τις διαδικασίες εντός 20 ημερών, οι μέτοχοι δύνανται να συγκαλέσουν οι ίδιοι τη ΓΣ, με δαπάνες της εταιρείας, εφόσον πετύχουν την έκδοση σχετικής δικαστικής απόφασης κατά τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων ¹⁶⁴.

Η διάταξη αυτή παρέχει επί της ουσίας το δικαίωμα σύγκλησης συνέλευσης και στους μετόχους της μειοψηφίας, εκτός από το ΔΣ που την έχει ρητά εκ του νόμου. Όπως αναλύθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο της παρούσας, λόγω της διατύπωσης του νόμου ορθότερο είναι να γίνει αποδεκτό ότι η αξιοποίηση της διαδικασίας του άρθρου 135 για τη λήψη απόφασης εναπόκειται στην ευχέρεια του ΔΣ. Οι μέτοχοι αιτούνται τη διεξαγωγή ΓΣ για τα θέματα που περιγράφουν στην αίτησή τους, δύνανται βάσει της διάταξης να αποκλείσουν με το αίτημά τους τη διαδικασία του άρθρου 135, δε δύνανται όμως να υποχρεώσουν το ΔΣ, είτε μέσω του αιτήματος είτε με την έκδοση δικαστικής απόφασης, να εφαρμόσει τη συγκεκριμένη διαδικασία. Ως εκ τούτου, η εκκίνηση της διαδικασίας του άρθρου 135 αποτελεί αποκλειστική αρμοδιότητα του ΔΣ, που ασκείται είτε κατόπιν αποφάσεώς του είτε κατόπιν αιτήματος των μετόχων. Η αποστολή πρότασης προς αποδοχή ή απόρριψη από μέτοχο προς τους υπόλοιπους μετόχους δεν είναι δυνατή.

Χ.δ. Αίτηση εγγραφής επιπλέον θεμάτων

Βάσει της παρ. 2 του άρθρου 141 Ν. 4548/2018, με αίτηση που μετόχων που εκπροσωπούν τουλάχιστον το 1/20 του καταβεβλημένου μετοχικού κεφαλαίου το ΔΣ υποχρεούται να εγγράψει

¹⁶³ Σπυρίδωνος Α, Τα δικαιώματα της μειοψηφίας στην ανώνυμη εταιρεία, σελ. 147-152, Νομική Βιβλιοθήκη, 2^η

Έκδοση

¹⁶⁴ Ψυχομάνης Σπ, Δίκαιο Εμπορικών Εταιρειών, σελ. 400, Εκδόσεις Σάκουλα, 3^η Έκδοση

στην ημερήσια διάταξη ΓΣ πρόσθετα θέματα, προκειμένου να ληφθεί απόφαση και επ' αυτών

¹⁶⁵.

Στην αντίστοιχη περίπτωση του άρθρου 135, ζήτημα τίθεται κατά πόσον θα μπορούσε να ασκηθεί το δικαίωμα αυτό, με αίτημα τη λήψη απόφασης επί περισσότερων θεμάτων στο πλαίσιο της ίδιας διαδικασίας. Ορθότερο φαίνεται να γίνει αποδεκτό ότι δεν είναι δυνατό, καθώς η άσκηση των εν λόγω δικαιωμάτων απαιτεί την ύπαρξη συνεδρίασης ¹⁶⁶. Άλλωστε ο ουσιαστικός σκοπός της ως άνω δυνατότητας της μειοψηφίας είναι η συζήτηση επιπλέον θεμάτων στο πλαίσιο της ίδιας συνέλευσης, είτε επειδή συνδέονται με αυτά που πρόκειται να συζητηθούν έτσι κι αλλιώς είτε για να αποφευχθεί η μεγαλύτερη καθυστέρηση στη λήψη απόφασης που θα συνιστούσε η αναμονή για επόμενη ΓΣ. Ελλείψει διενέργειας συζήτησης, στη διαδικασία του άρθρου 135 τέτοια ζητήματα δεν υφίστανται.

Χ.ε. Αίτηση διενέργειας φανεράς ψηφοφορίας

Κατά την παρ. 9 του άρθρου 141 Ν. 4548/2018, «...9. Ύστερα από αίτηση μετόχων, που εκπροσωπούν το ένα εικοστό (1/20) του καταβεβλημένου κεφαλαίου, η ψηφοφορία σε κάποιο θέμα ή θέματα της ημερήσιας διάταξης ενεργείται με φανερά ψηφοφορία...».

Όπως αναλύθηκε σε προηγούμενη ενότητα, στη διαδικασία του άρθρου 135 δεν είναι δυνατή η διενέργεια απόλυτα μυστικής ψηφοφορίας. Δεδομένου ότι το σύνολο των μετόχων ψηφίζουν από απόσταση, κατά ρητή εξαίρεση του νόμου η ψήφος τους δε μπορεί να είναι μυστική. Είναι υποχρεωτικό να λάβουν γνώση του περιεχομένου της ψήφου κάθε μετόχου τουλάχιστον τα πρόσωπα τα επιφορτισμένα με την εκτίμηση του αποτελέσματος της ψηφοφορίας. Είναι δυνατό να ορίζεται ότι κατά την ανακοίνωση του αποτελέσματος δε θα αναφέρεται η ακριβής ψήφος κάθε μετόχου, σε κάθε περίπτωση όμως αυτή θα αποκαλύπτεται υποχρεωτικά σε περίπτωση αμφισβήτησης, δικαστικής ή εξώδικης, του αποτελέσματος, προκειμένου να καταστεί εφικτός ο έλεγχος.

Βάσει των ανωτέρω, δεδομένου ότι η ψηφοφορία στη διαδικασία του άρθρου 135 δε μπορεί να είναι μυστική, το αίτημα διενέργειας φανεράς ψηφοφορίας φαίνεται να μην έχει αντικείμενο. Θα μπορούσε ωστόσο να γίνει δεκτό ότι σε περίπτωση εμπρόθεσμης και νομότυπης άσκησης του δικαιώματος από μετόχους που κατέχουν το αναγκαίο ποσοστό του μετοχικού κεφαλαίου, το ΔΣ

¹⁶⁵ Ψυχομάνης Σπ, Δίκαιο Εμπορικών Εταιρειών, σελ. 400, Εκδόσεις Σάκουλα, 3^η Έκδοση

¹⁶⁶ Κουλορίδας Α, Οι αποφάσεις των μετόχων: Παρακμή της γενικής συνέλευσης, σελ. 19-20, Σύνδεσμος Ελλήνων Εμπορικών, 28ο Πανελλήνιο Συνέδριο Εμπορικού Δικαίου

κατά την ενημέρωση του μετά το πέρας της διαδικασίας οφείλει να αναφέρει τα αποτελέσματα της διαδικασίας με ονομαστική αναφορά της ψήφου κάθε μετόχου ¹⁶⁷.

Χ.στ. Αίτηση αναβολής

Όπως ορίζεται στην παρ. 5 του άρθρου 141 Ν. 4548/2018, μειοψηφία του 1/20 του καταβεβλημένου μετοχικού κεφαλαίου μπορεί με αίτησή της προς τον πρόεδρο της ΓΣ να ζητήσει την αναβολή της λήψεως απόφασης, προς το σκοπό πληρέστερης ενημέρωσης και προετοιμασίας. Η χορήγηση της αναβολής είναι υποχρεωτική ¹⁶⁸.

Το ως άνω δικαίωμα της μειοψηφίας αποσκοπεί στην πληρέστερη ενημέρωση και προετοιμασία των μετόχων της μειοψηφίας για τη ΓΣ και να αποφεύγονται εσπευσμένες ή εξ' υφαρπαγής αποφάσεις ¹⁶⁹. Ο σκοπός του δεν είναι ασύμβατος με τη διαδικασία του άρθρου 135, καθώς και με τη διαδικασία αυτή ενδέχεται να ανακύπτει ανάγκη των μετόχων να έχουν περισσότερο χρόνο προκειμένου να ασκήσουν το δικαίωμα ψήφου. Ορθότερο ωστόσο είναι να γίνει αποδεκτό ότι το δικαίωμα αυτό δε μπορεί να ασκηθεί στη διαδικασία του άρθρου 135, λόγω της σύνδεσής του με τη διενέργεια συνεδρίασης ¹⁷⁰. Η έλλειψη συνεδρίασης δημιουργεί πολλά πρακτικά ζητήματα εν σχέσει με το δικαίωμα αναβολής, όπως είναι ο χρόνος άσκησης αυτού, το όργανο ενώπιον του οποίου ασκείται, δεδομένης της έλλειψης προέδρου ΓΣ, αλλά και το ακριβές αίτημα, δεδομένου ότι όπως αναλύθηκε ανωτέρω ο χρόνος λήψης απόφασης δεν είναι σταθερός. Τα διαδικαστικά κωλύματα που ενδέχεται να προκύψουν είναι υπερβολικά πολλά για να ξεπεραστούν με αναλογική εφαρμογή των διατάξεων, και κρίνεται ορθότερο να θεωρηθεί το δικαίωμα αυτό ασύμβατο με τη συνολική διαδικασία.

Χ.ζ. Χορήγηση στοιχείων μετόχων

Στην παρ. 11 του άρθρου 141 Ν. 4548/2018 ορίζεται ότι «...*ΙΙ. Με την επιφύλαξη των διατάξεων για την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και με την προϋπόθεση ότι το προβλέπει το καταστατικό, κάθε μέτοχος μπορεί να ζητήσει να του χορηγηθεί πίνακας των*

¹⁶⁷ Κουλορίδας Α, Οι αποφάσεις των μετόχων: Παρακμή της γενικής συνέλευσης, σελ. 19-20, Σύνδεσμος Ελλήνων Εμπορικών, 28ο Πανελλήνιο Συνέδριο Εμπορικού Δικαίου

¹⁶⁸ Ψυχομάνης Σπ, Δίκαιο Εμπορικών Εταιρειών, σελ. 401, Εκδόσεις Σάκουλα, 3^η Έκδοση

¹⁶⁹ Δρακόπουλος Π, εις ΔικΑΕ, σελ. 1504, Νομική Βιβλιοθήκη, Γ' Έκδοση

¹⁷⁰ Κουλορίδας Α, Οι αποφάσεις των μετόχων: Παρακμή της γενικής συνέλευσης, σελ. 20, Σύνδεσμος Ελλήνων Εμπορικών, 28ο Πανελλήνιο Συνέδριο Εμπορικού Δικαίου

μετόχων της εταιρείας, με ένδειξη του ονοματεπωνύμου, της διεύθυνσης και του αριθμού μετοχών κάθε μετόχου. Η εταιρεία δεν υποχρεούται να περιλάβει στον πίνακα μετόχους που κατέχουν μέχρι ένα εκατοστό (1%) του κεφαλαίου...».

Βάσει της διάταξης, υπό την προϋπόθεση ότι υφίσταται σχετική καταστατική πρόβλεψη και ότι λαμβάνεται μέριμνα για την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, είναι δυνατή η χορήγηση από την εταιρεία σε μέτοχο πίνακα που περιλαμβάνει τα στοιχεία των υπολοίπων μετόχων, κατόπιν αίτησής του.

Το δικαίωμα αυτό δε σχετίζεται άμεσα με τη διενέργεια ΓΣ, είναι όμως ιδιαίτερα χρήσιμο για τους μετόχους όταν λαμβάνεται απόφαση με τη διαδικασία του άρθρου 135¹⁷¹. Λόγω της απουσίας συζήτησης, για να λάβει χώρα επικοινωνία των μετόχων μεταξύ τους και να υπάρξει συντονισμός ως προς τη στάση και την άσκηση των δικαιωμάτων τους είναι αναγκαίο να διαθέτουν τα στοιχεία των υπολοίπων, και να γνωρίζουν τους συσχετισμούς και την κατανομή των ψήφων.

Όπως αναφέρθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο, τίθεται ζήτημα κατά πόσον το ως άνω δικαίωμα μπορεί να υφίσταται παράλληλα με το αντίστοιχο μετοχικό δικαίωμα του άρθρου 123 Ν. 4548/2018, που συνδέεται με τη διενέργεια ΓΣ και αφορά ουσιαστικά τη χορήγηση των ίδιων στοιχείων από την εταιρεία προς τους μετόχους. Οι διαφορές των δύο διατάξεων έγκεινται κατά βάση στα εξής: Η διάταξη του άρθρου 123 δεν παρέχει απλά δικαίωμα στο μέτοχο να αιτηθεί την παροχή των στοιχείων των υπολοίπων μετόχων, αλλά θεσπίζει ειδική υποχρέωση της εταιρείας να τις έχει διαθέσιμες κατά το χρόνο που μεσολαβεί ανάμεσα στην πρόσκληση και τη διενέργεια της συνεδρίασης, όταν πρόκειται για «παραδοσιακή» ΓΣ. Επιπλέον, η παρ. 11 του άρθρου 141 θέτει δύο περιορισμούς που δεν υπάρχουν στο άρθρο 123. Ο πρώτος είναι ότι δεν υποχρεώνει την εταιρεία να παρέχει στοιχεία για μετόχους που κατέχουν κάτω από το 1% του μετοχικού κεφαλαίου, ο δεύτερος είναι ότι θέτει ως προϋπόθεση τη διασφάλιση των προσωπικών δεδομένων των μετόχων.

Από την επισκόπηση των διατάξεων προκύπτει ότι οι μέτοχοι δύνανται να λάβουν περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το μετοχικό κεφάλαιο και την κατανομή των ψήφων μέσω του άρθρου 123, απ' όσες υποχρεούται να τους παράσχει η εταιρεία βάσει της παρ. 11 του άρθρου 141. Επιπλέον, η ύπαρξη ειδικής υποχρέωσης της εταιρείας να έχει διαθέσιμα τα ως άνω στοιχεία κατά το χρόνο που περιγράφει η διάταξη συνεπάγεται και υποχρέωσή της να τα διαθέτει άμεσα

¹⁷¹ Κουλορίδας Α, Οι αποφάσεις των μετόχων: Παρακμή της γενικής συνέλευσης, σελ. 20, Σύνδεσμος Ελλήνων Εμπορικών, 28ο Πανελλήνιο Συνέδριο Εμπορικού Δικαίου

στους μετόχους. Το στοιχείο αυτό είναι εξαιρετικά σημαντικό στη διαδικασία του άρθρου 135, που όπως προεκτέθηκε η λήψη των αποφάσεων είναι σύντομη σε διάρκεια.

Ως εκ τούτου, σε περίπτωση λήψης απόφασης από τη ΓΣ με ψηφοφορία χωρίς συνεδρίαση, η διάταξη του άρθρου 123 φαίνεται να εξασφαλίζει καλύτερα την παροχή των σχετικών στοιχείων στους μετόχους όταν αυτά αφορούν τη λήψη απόφασης ΓΣ, καθώς υποχρεώνει το ΔΣ να τους παράσχει περισσότερα στοιχεία σε πιο άμεσο χρόνο. Αυτό φυσικά δε συνεπάγεται αδυναμία ή απαγόρευση για τους μετόχους να ζητήσουν τα στοιχεία βάσει της παρ. 11 του άρθρου 141. Άλλωστε το δικαίωμα αυτό δε συνδέεται άμεσα με ΓΣ. Απλώς η διάταξη του άρθρου 123 είναι ειδικότερη, και με την κατάλληλη ερμηνευτική προσαρμογή για να μπορεί να εφαρμοστεί και στη διαδικασία του άρθρου 135, μπορεί να είναι πιο αποτελεσματική.

XI. Ελαττωματικές αποφάσεις

Το ζήτημα των ελαττωματικών αποφάσεων ΓΣ είναι εξαιρετικά σημαντικό, τόσο για τη λειτουργία της ανώνυμης εταιρείας όσο και για την ευρύτερη ασφάλεια των συναλλαγών. Οι αποφάσεις της εταιρείας έχουν επιπτώσεις σε αόριστο κύκλο προσώπων, όπως είναι οι μέτοχοι, παρόντες και μέλλοντες, οι εταιρικοί δανειστές, και κάθε άμεσα ή έμμεσα συναλλασσόμενος με αυτήν¹⁷². Τόσο οι αποφάσεις της ΓΣ όσο και οι ψήφοι των μετόχων από τις οποίες σχηματίζονται συνιστούν δικαιοπραξίες, και ως τέτοιες μπορούν να πάσχουν από ελαττώματα που επηρεάζουν την ισχύ τους και δύνανται, στις περιπτώσεις που ορίζει περιοριστικά ο νόμος, να καταστήσουν αυτές ανυπόστατες ή άκυρες ή ακυρώσιμες¹⁷³. Συγκεκριμένα, αποφάσεις ΓΣ που λαμβάνονται μόνο από ένα μέτοχο αποτελούν μονομερείς δικαιοπραξίες του μετόχου αυτού, και αποφάσεις ΓΣ που λαμβάνονται από περισσότερους μετόχους συνιστούν πολυμερείς δικαιοπραξίες που σχηματίζονται από τις ομοειδείς δηλώσεις βουλήσεως των ψηφίζόντων μετόχων, διαμορφώνουν την ενιαία εταιρική βούληση και καταλογίζονται στο νομικό πρόσωπο της εταιρείας¹⁷⁴.

XI.α. Αναλογική εφαρμογή άρθρων 137-139

Όπως ορίζεται στην παρ. 1 του άρθρου 140 Ν. 4548/2018, «1. Στις αποφάσεις που λαμβάνονται χωρίς συνεδρίαση, σύμφωνα με το άρθρο 135, οι διατάξεις για την ακυρωσία και την ακυρότητα

¹⁷² Ρόκας Ν, Εμπορικές εταιρείες, σελ. 273, Εκδόσεις Σάκουλα, 8η Έκδοση

¹⁷³ Ψυχομάνης Σπ, Δίκαιο Εμπορικών Εταιρειών, σελ. 328-329, Εκδόσεις Σάκουλα, 3^η Έκδοση

¹⁷⁴ Γιοβανόπουλος Ρ, εις ΔικΑΕ, σελ. 1329-1330, Νομική Βιβλιοθήκη, Γ' Έκδοση

των αποφάσεων της γενικής συνέλευσης των άρθρων 137 και 138 εφαρμόζονται αναλόγως...». Ο νομοθέτης επέλεξε να ρυθμίσει ειδικά το ζήτημα της εφαρμογής των διατάξεων για τις ελαττωματικές αποφάσεις ΓΣ στις αποφάσεις που λαμβάνονται με ψηφοφορία χωρίς συνεδρίαση, καθότι τα άρθρα 137 και 138 προσιδιάζουν σε κανονική ΓΣ¹⁷⁵.

Η ως άνω διάταξη ορίζει ότι τα άρθρα 137 και 138 του νόμου, που ρυθμίζουν τις περιπτώσεις αποφάσεων που πάσχουν από ακυρωσία και από ακυρότητα, εφαρμόζονται αναλογικά για τις αποφάσεις που λαμβάνονται χωρίς συνεδρίαση. Συνάγεται συνεπώς ότι για τη διαπίστωση της ύπαρξης ή μη ελαττωμάτων κατά τη λήψη των σχετικών αποφάσεων, όπως αυτά περιγράφονται στις ως άνω διατάξεις, λαμβάνεται υπόψη το γεγονός ότι δε διεξάγεται συνεδρίαση, και δεν εφαρμόζονται οι διατάξεις που σχετίζονται με αυτή, παρά μόνο αν κρίνεται ότι χωρεί αναλογική εφαρμογή και στη διαδικασία του άρθρου 135.

Παρατηρείται ότι ο νομοθέτης δε συμπεριέλαβε στη διάταξη το άρθρο 139, που ρυθμίζει σχετικά με τις ανυπόστατες αποφάσεις της ΓΣ. Η παράλειψη αυτή, που δεν ήταν αποτέλεσμα παραδρομής, μπορεί να έχει δύο ερμηνείες. Η πρώτη είναι ότι, ελλείψει ειδικής αναφοράς, οι αποφάσεις που λαμβάνονται με ψηφοφορία χωρίς συνεδρίαση δε μπορεί να είναι ανυπόστατες, παρά μόνο άκυρες ή ακυρώσιμες. Η δεύτερη είναι ότι η έλλειψη ειδικής αναφοράς δε σημαίνει πως δεν υπάρχουν ανυπόστατες αποφάσεις στη διαδικασία του άρθρου 135, αλλά ότι στις αποφάσεις αυτές το άρθρο 139 εφαρμόζεται ως έχει, όπως δηλαδή θα εφαρμοζόταν και στην «παραδοσιακή» ΓΣ, και δεν υφίσταται ανάγκη αναλογικής εφαρμογής του. Το ζήτημα θα εξεταστεί σε επόμενη ενότητα.

XI.β. Ακυρώσιμες αποφάσεις

Στις παρ. 1 και 2 του άρθρου 137 ορίζεται ότι «1. Με την επιφύλαξη των άρθρων 138 και 139, απόφαση της γενικής συνέλευσης που λήφθηκε με τρόπο που δεν είναι σύμφωνος με το νόμο ή το καταστατικό, ακυρώνεται από το δικαστήριο. Το ίδιο ισχύει και για αποφάσεις τις οποίες έλαβε γενική συνέλευση που δεν είχε νόμιμα συγκληθεί ή συγκροτηθεί. 2. Ακυρώσιμη είναι και η απόφαση που λήφθηκε: α) χωρίς να παρασχεθούν οφειλόμενες πληροφορίες, που αφορούν το θέμα της ληφθείσας απόφασης, και ζητήθηκαν κατά το άρθρο 141 από μετόχους, οι οποίοι ζητούν την ακύρωση της απόφασης, σύμφωνα με την παράγραφο 3, ή β) κατά κατάχρηση της εξουσίας της πλειοψηφίας, με τους όρους του άρθρου 281 του Αστικού Κώδικα...».

¹⁷⁵ Περράκης Ε, Το Νέο Δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρείας, σελ. 78, Νομική Βιβλιοθήκη, 5^η Έκδοση

Συνεπώς, ελαττώματα που οδηγούν σε ακυρωσία είναι η παράβαση της διαδικασίας, η μη παροχή πληροφοριών και η καταχρηστικότητα της απόφασης¹⁷⁶. Με τον όρο διαδικασία νοείται η συνολική διαδικασία λήψης της απόφασης, ο τρόπος λήψης απόφασης που περιγράφεται στο νόμο και το καταστατικό, που στην «παραδοσιακή» ΓΣ σχετίζεται με τη σύγκληση και τη συγκρότηση της συνέλευσης¹⁷⁷. Με τον όρο αντίθεση στη διαδικασία δεν πρέπει να νοείται μόνο η ύπαρξη ελαττώματος στην ψηφοφορία, αλλά το σύνολο των διαδικαστικών παρανομιών που αφορούν τη ΓΣ¹⁷⁸. Τέλος, απαραίτητος όρος για να θεωρηθεί μια απόφαση ακυρώσιμη είναι να μη μπορεί να θεωρηθεί άκυρη ή ανυπόστατη βάσει των άρθρων 138 και 139. Αν εμπίπτει στις περιπτώσεις αυτές θα αντιμετωπιστεί βάσει των οικείων διατάξεων, και όχι βάσει του άρθρου 137¹⁷⁹.

XI.β.1. Ελαττώματα σύγκλησης-συγκρότησης

Με τον όρο σύγκληση για την «παραδοσιακή» ΓΣ νοείται η εν γένει διαδικασία πρόσκλησης των μετόχων στη συνέλευση, από τη λήψη της σχετικής απόφασης του ΔΣ μέχρι την ολοκλήρωση της δημοσίευσης, όπως εκάστοτε προβλέπει ο νόμος¹⁸⁰.

Στη διαδικασία του άρθρου 135 ελλείπει συνεδρίασης δεν υφίσταται διαδικασία πρόσκλησης των μετόχων και δημοσίευσης αυτής. Κατ' αναλογική εφαρμογή του άρθρου 137, ως παραβάσεις αντίστοιχες με αυτές που αφορούν τη σύγκληση της συνέλευσης πρέπει να νοηθούν οι παραβάσεις οι σχετικές με την εκκίνηση της διαδικασίας λήψης απόφασης, δηλαδή η παράβαση διατυπώσεων πρότερων της λήψης απόφασης. Αντίστοιχη λοιπόν με τη διαδικασία σύγκλησης της «παραδοσιακής» ΓΣ, που είναι η πρόσκληση των μετόχων και η δημοσίευση αυτής, πρέπει να θεωρηθεί η πρόταση του ΔΣ και η αποστολή αυτής προς τους μετόχους.

Με τον όρο συγκρότηση για την «παραδοσιακή» ΓΣ νοείται το σύνολο των διαδικαστικών πράξεων που πρέπει να τηρηθούν ώστε η ΓΣ να συνεδριάσει ως εταιρικό όργανο. Ο όρος δηλαδή καλύπτει τις προπαρασκευαστικές πράξεις που αφορούν το προκαταρκτικό στάδιο της ΓΣ, τα πρόσωπα που δικαιούνται να συμμετάσχουν και τις προϋποθέσεις που πρέπει να τηρήσουν. Κατ' επέκταση, παραβάσεις σχετικές με τη συγκρότηση της συνέλευσης μπορεί να

¹⁷⁶ Περράκης Ε, Το Νέο Δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρείας, σελ. 76, Νομική Βιβλιοθήκη, 5^η Έκδοση

¹⁷⁷ Ρόκας Ν, Εμπορικές εταιρείες, σελ. 276, Εκδόσεις Σάκκουλα, 8η Έκδοση

¹⁷⁸ Γιοβανόπουλος Ρ, ειςΔικΑΕ, σελ. 1334, Νομική Βιβλιοθήκη, Γ' Έκδοση

¹⁷⁹ Γιοβανόπουλος Ρ, ειςΔικΑΕ, σελ. 1336, Νομική Βιβλιοθήκη, Γ' Έκδοση

¹⁸⁰ Γιοβανόπουλος Ρ, ειςΔικΑΕ, σελ. 1335, Νομική Βιβλιοθήκη, Γ' Έκδοση

αφορούν είτε τη συμμετοχή στη συνέλευση προσώπων που δε δικαιούνται ή δεν νομιμοποιούνται να συμμετάσχουν, είτε αντιστρόφως τον αποκλεισμό των προσώπων αυτών¹⁸¹.

Ως προς τα ζητήματα συγκρότησης, δεν υπάρχουν μεγάλες διαφορές ανάμεσα στην «παραδοσιακή» ΓΣ και τη διαδικασία του άρθρου 135. Όταν η απόφαση λαμβάνεται με ψηφοφορία χωρίς συνεδρίαση ο τρόπος συμμετοχής είναι πιο περιορισμένος, καθότι δεν τίθεται ζήτημα παράστασης του μετόχου, δικαιωμάτος του να λάβει το λόγο και να κάνει ερωτήσεις κοκ. Ούτε όμως η συμμετοχή των μετόχων περιορίζεται στην ψηφοφορία, καθότι έχουν τη δυνατότητα άσκησης δικαιωμάτων μειοψηφίας, ατομικών ή συλλογικών, σχετικών με τη διαδικασία. Συνεπώς, ως προς τη συγκρότησή της η ΓΣ που αποφασίζει βάσει του άρθρου 135 ελέγχεται για τα πρόσωπα που συμμετείχαν στη διαδικασία, για την εγκυρότητα των δηλώσεων-ψηφών κοκ, ελέγχεται δηλαδή για το σύνολο των ζητημάτων που τίθενται και στην «παραδοσιακή» ΓΣ, εκτός από όσα απαιτούν τη διενέργεια συνεδρίασης.

Κατά συνέπεια των ανωτέρω, η πρώτη κατηγορία αποφάσεων ΓΣ που χαρακτηρίζονται ακυρώσιμες είναι όσες λαμβάνονται με τρόπο αντίθετο με τη διαδικασία που προβλέπει το άρθρο 135 του νόμου και οι σχετικές με αυτό διατάξεις του καταστατικού, και σχετίζονται με την έναρξη της διαδικασίας, τη διενέργεια της ψηφοφορίας και τη συμμετοχή συνολικά των μετόχων. Τα άρθρα 120-133 Ν. 4548/2018 στο μεγαλύτερο μέρος τους δεν εφαρμόζονται όταν η απόφαση λαμβάνεται με ψηφοφορία χωρίς συνεδρίαση.

Ενδεικτικές παραβάσεις που μπορεί να προκαλέσουν ακυρωσία της απόφασης είναι οι εξής:

A) Αποστολή της πρότασης από αναρμόδια πρόσωπα, καθώς και από ΔΣ που δεν υφίσταται νομίμως ή από μέλος ΔΣ που δε διαθέτει σχετική εξουσιοδότηση¹⁸².

B) Ελάττωμα της απόφασης του ΔΣ για αποστολή της πρότασης στους μετόχους. Προϋπόθεση για την ακυρωσία είναι το ελάττωμα της απόφασης να εμπόδισε την έγκαιρη και επαρκή πληροφόρηση των μετόχων¹⁸³. Ως εκ τούτου, μόνο οι μέτοχοι που εξαιτίας του ελαττώματος της απόφασης έλαβαν πληροφόρηση μη έγκαιρη και ανεπαρκή δικαιούνται να ζητήσουν την ακύρωση της απόφασης της ΓΣ.

Γ) Αποστολή της πρότασης στους μετόχους, είτε στο σύνολο είτε σε μέρος αυτών, με άλλον τρόπο, πλην της ηλεκτρονικής κοινοποίησης. Η διάταξη δεν αφήνει τη δυνατότητα στο ΔΣ να επιλέξει άλλον τρόπο κοινοποίησης της πρότασης, πλην της ηλεκτρονικής. Δε δύναται για

¹⁸¹ Γιοβανόπουλος P, ειςΔικΑΕ, σελ. 1335, Νομική Βιβλιοθήκη, Γ' Έκδοση

¹⁸² Ρόκας Ν, Εμπορικές εταιρείες, σελ. 276-278, Εκδόσεις Σάκκουλα, 8η Έκδοση

¹⁸³ Γιοβανόπουλος P, ειςΔικΑΕ, σελ. 1338, Νομική Βιβλιοθήκη, Γ' Έκδοση

παράδειγμα, να επιδώσει την πρόταση σε όλους τους μετόχους με δικαστικό επιμελητή, ή να τη δημοσιεύσει στην ιστοσελίδα της εταιρείας. Ο σκοπός της διάταξης έγκειται στην κατά το δυνατόν ταυτόχρονη ενημέρωση των μετόχων για το περιεχόμενο της πρότασης. Ως εκ τούτου, μέτοχος που παρά την αποστολή της πρότασης με τον τρόπο αυτό δεν αντέλεξε και συμμετείχε στη διαδικασία, δε δύναται να ζητήσει την ακύρωση της ληφθείσας απόφασης.

Δ) Αποστολή της πρότασης σε ηλεκτρονική διεύθυνση μετόχου διαφορετική της δηλωθείσας. Όπως αναλύθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο, ο νόμος δεν αφήνει στο ΔΣ την ευχέρεια να αποστείλει την πρόταση σε διαφορετική ηλεκτρονική διεύθυνση, ακόμα και αν έχει προηγηθεί σχετικό αίτημα του μετόχου. Ανεξαρτήτως αν η πρόταση κοινοποιηθεί και με άλλον τρόπο ή σε άλλη διεύθυνση, το ΔΣ πρέπει να την αποστείλει και στη δηλωθείσα. Σε περίπτωση σχετικής παράλειψής του, την ακύρωση μπορεί να ζητήσει μόνο ο θιγείς μέτοχος. Διαφορετικό είναι το ζήτημα που αναλύεται κατωτέρω, αν λόγω της ως άνω πλημμελούς κοινοποίησης δημιουργείται ζήτημα σχετικό με την ταυτότητα του προσώπου που άσκησε το δικαίωμα ψήφου του συγκεκριμένου μετόχου.

Ε) Αποστολή της πρότασης στους μετόχους σε διαφορετικές ημέρες. Όπως αναλύθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο, η αποστολή της πρότασης πρέπει να γίνει προς όλους τους μετόχους την ίδια ημέρα, ορθότερο είναι δε να θεωρηθεί ότι η αποστολή πρέπει να γίνει ταυτόχρονα, και η δυνατότητα αποστολής σε μεταγενέστερο χρόνο την ίδια ημέρα αφορά μόνο περιπτώσεις αδυναμίας ταυτόχρονης αποστολής. Σε περίπτωση λοιπόν αποστολής σε κάποιο μέτοχο σε μεταγενέστερο χρόνο, υπάρχει παράβαση της διαδικασίας, που θίγει την αρχή της ίσης μεταχείρισης των μετόχων. Ορθότερο είναι να γίνει αποδεκτό και σε αυτή την περίπτωση ότι το δικαίωμα προσβολής της απόφασης το έχει μόνο ο θιγόμενος μέτοχος.

ΣΤ) Πλημμέλειες και ελλείψεις της πρότασης. Βάσει των παρ. 2 και 3 του άρθρου 135 η πρόταση προς το ΔΣ πρέπει να είναι συγκεκριμένη, να έχει ένα ελάχιστο περιεχόμενο και να συνοδεύεται από οδηγίες προς τους μετόχους και έγγραφα. Αν οι όροι αυτοί δεν πληρούνται η διαδικασία πάσχει ακυρωσίως. Σε αυτή την περίπτωση την ακύρωση μπορεί επί της αρχής να επιδιώξει κάθε μέτοχος, ανεξαρτήτως αν συμμετείχε στη διαδικασία, καθότι το ελάττωμα αφορά παραβίαση κανόνα δημόσιας τάξης, ενώ τυχόν απαίτηση απόδειξης ύπαρξης βλάβης λόγω της πλημμέλειας ή έλλειψης θα καθιστούσε υπερβολικά δυσχερή την ακύρωση της απόφασης, και κατ' επέκταση την προστασία των μετόχων.

Ζ) Αντίθεση της παρεχόμενης προθεσμίας με το νόμο ή το καταστατικό. Όπως αναλύθηκε ήδη ανωτέρω, το ΔΣ δύναται να καθορίζει προθεσμία από επτά (7) έως τριάντα (30) ημέρες στους μετόχους για να απαντήσουν επί της πρότασης που τους έχει αποσταλεί, το δε καταστατικό

δύναται να ορίζει διαφορετική προθεσμία, πάντα όμως εντός των ως άνω ορίων. Δεν είναι δυνατή η παροχή από το ΔΣ στους μετόχους προθεσμίας μικρότερης ή μεγαλύτερης της οριζομένης στο καταστατικό, σε κάθε δε περίπτωση η παρεχόμενη προθεσμία δε μπορεί να είναι μικρότερη των 7 ημερών και μεγαλύτερη των 30, και πρέπει να είναι κοινή για όλους τους μετόχους. Παράβαση της διάταξης αυτής δύναται να αποτελέσει λόγος ακύρωσης της ληφθείσας απόφασης, και την ακύρωση δύναται να ζητήσει κάθε μέτοχος, ανεξαρτήτως αν υπέβαλε ή όχι δήλωση.

Η) Παράλειψη κατάρτισης πίνακα μετόχων από το ΔΣ, εφόσον υπάρχει σχετική καταστατική πρόβλεψη. Εν προκειμένω ισχύουν ταυτά με την «παραδοσιακή» ΓΣ. Η παράλειψη τήρησης των διατυπώσεων του άρθρου 123 Ν. 4548/2018 δημιουργεί ζήτημα ακυρωσίας της απόφασης¹⁸⁴, ο δε σχετικός λόγος μπορεί να προβληθεί από κάθε δικαιούμενο.

Θ) Λήψη απόφασης πριν την παρέλευση της προθεσμίας των 48 ωρών για την άσκηση του δικαιώματος αντίθεσης της μειοψηφίας, εκτός αν το σύνολο των μετόχων έχει ήδη αποστείλει δήλωση-ψήφο. Όπως αναλύθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο, η απαγόρευση λήψης απόφασης πριν την ως άνω προθεσμία αποσκοπεί στη διασφάλιση του δικαιώματος μειοψηφίας. Ως εκ τούτου, ορθότερο είναι να γίνει δεκτό ότι οι μέτοχοι που έχουν ήδη ψηφίσει πριν την παρέλευση της προθεσμίας δε δικαιούνται να ζητήσουν την ακύρωση της ληφθείσας απόφασης, καθότι με την ψήφο τους ουσιαστικά παραιτήθηκαν της άσκησης του δικαιώματος αντίθεσης με τη διαδικασία.

Ι) Συμμετοχή προσώπου μη δικαιουμένου, εφόσον η ψήφος του υπήρξε αποφασιστική για την επίτευξη πλειοψηφίας. Η ίδια η διάταξη θέτει την προϋπόθεση του αιτιώδους συνδέσμου της συμμετοχής με την επίτευξη πλειοψηφίας (ζήτημα απαρτίας στη διαδικασία του άρθρου 135 δεν υφίσταται)¹⁸⁵. Δεδομένου ότι το ΔΣ πρέπει να γνωρίζει το σύνολο των μετόχων και να τους αποστέλλει την πρόταση στην ηλεκτρονική τους διεύθυνση, το ενδεχόμενο αυτό πρέπει να θεωρείται λιγότερο πιθανό όταν η απόφαση λαμβάνεται με ψηφοφορία χωρίς συνεδρίαση. Ειδική περίπτωση συμμετοχής μη δικαιουμένου είναι η πιθανότητα χρήσης της ηλεκτρονικής διεύθυνσης του μετόχου από άλλο πρόσωπο, συνεπεία ηλεκτρονικής υποκλοπής. Σε αυτή την περίπτωση ορθότερο είναι να γίνει αποδεκτό ότι η απόφαση δύναται να ακυρωθεί, με την προϋπόθεση ύπαρξης αιτιώδους συνδέσμου, μόνο όταν υπάρχει πλήρης απόδειξη ότι το πρόσωπο που απέστειλε τη δήλωση-ψήφο δεν ήταν ο δικαιούμενος μέτοχος.

¹⁸⁴ Γιοβανόπουλος Ρ, ειςΔικΑΕ, σελ. 1340, Νομική Βιβλιοθήκη, Γ' Έκδοση

¹⁸⁵ Γιοβανόπουλος Ρ, ειςΔικΑΕ, σελ. 1341, Νομική Βιβλιοθήκη, Γ' Έκδοση

ΙΑ) Ακυρότητα ή ακυρωσία ψήφου που υπήρξε αποφασιστική για την επίτευξη πλειοψηφίας. Το ελάττωμα αυτό δεν πρέπει να συγχέεται με το ανωτέρω (υπό ΙΑ), καθότι δεν αναφέρεται σε ελάττωμα της ψήφου που οφείλεται στο πρόσωπο του μετόχου, αλλά σε ελάττωμα της δήλωσης. Ενδεικτικές περιπτώσεις είναι η δήλωση που υποβλήθηκε εκπρόθεσμα και παρ' όλα αυτά λήφθηκε υπόψη, και η δήλωση που υποβλήθηκε με τρόπο αντίθετο με την πρόβλεψη του καταστατικού, εφόσον υπάρχει. Και πάλι ρητή προϋπόθεση εκ του νόμου αποτελεί η αποφασιστική σημασία της εν λόγω ψήφου για την επίτευξη πλειοψηφίας.

ΙΒ) Μη λήψη υπόψη έγκυρης ψήφου του μετόχου. Ορθότερο είναι να γίνει αποδεκτό ότι και σε αυτή την περίπτωση ακυρωσία υπάρχει μόνο αν η ψήφος που δεν προσμετρήθηκε ήταν ικανή να μεταβάλει το αποτέλεσμα. Διαφορετικό είναι το ζήτημα όταν η ψήφος δεν προσμετράται καθώς υπάρχει πρόθεση αποκλεισμού του μετόχου, όπως αναλύεται αμέσως κατωτέρω (υπό ΙΔ).

ΙΓ) Αποκλεισμός από τη συμμετοχή στη διαδικασία προσώπων που έχουν σχετικό δικαίωμα. Τέτοια περίπτωση στη διαδικασία του άρθρου 135 μπορεί να συντρέχει (εκτός των ανωτέρω αναφερομένων, υπό Β, Γ και Δ), όταν ο μέτοχος παρεμποδίζεται να ψηφίσει ή παραβιάζεται η αρχή της ισότητας ως προς την άσκηση των εταιρικών δικαιωμάτων. Σε αντίθεση με τις δύο ανωτέρω περιπτώσεις (υπό ΙΑ και ΙΒ), εν προκειμένω δε λαμβάνεται υπόψη αν η φερόμενη ως ακυρώσιμη απόφαση θα λαμβανόταν ούτως ή άλλως, ακόμα κι αν συμμετείχε κανονικά ο θιγόμενος μέτοχος¹⁸⁶.

ΧΙ.β.2. Μη παροχή οφειλομένων πληροφοριών

Η μη παροχή οφειλομένων πληροφοριών που ζητήθηκαν από μετόχους κατ' ενάσκηση των δικαιωμάτων που τους παρέχει το άρθρο 141 Ν. 4548/2018 αποτελεί λόγο ακυρωσίας της ληφθείσας απόφασης¹⁸⁷, εφόσον πληρούνται και οι λοιπές προϋποθέσεις που θέτει ο νόμος. Όπως αναλύθηκε και στα προηγούμενα κεφάλαια της παρούσας, στο άρθρο 141 προβλέπονται τρία διαφορετικά δικαιώματα παροχής πληροφοριών για τους μετόχους, που διαφοροποιούνται τόσο ως προς τις πληροφορίες που δύνανται να παρέχουν όσο και ως προς τα ποσοστά του μετοχικού κεφαλαίου που απαιτείται να συγκεντρώνουν οι αιτούντες. Ειδικά δε για τη διαδικασία του άρθρου 135, υπάρχει το ατομικό δικαίωμα πληροφόρησης των μετόχων που προβλέπει η παρ. 6 του άρθρου 135.

¹⁸⁶ Γιοβανόπουλος Ρ, ειςΔικΑΕ, σελ. 1340, Νομική Βιβλιοθήκη, Γ' Έκδοση

¹⁸⁷ Σπυρίδωνος Α, Τα δικαιώματα της μειοψηφίας στην ανώνυμη εταιρεία, σελ. 159-160, Νομική Βιβλιοθήκη, 2^η Έκδοση

Από τη διατύπωση της διάταξης, που αναφέρεται συλλήβδην σε δικαίωμα παροχής πληροφοριών από το άρθρο 141, προκύπτει ζήτημα κατά πόσον ο σχετικός λόγος ακυρωσίας μπορεί να προβληθεί για όλες τις ως άνω περιπτώσεις. Όπως είχε γίνει αποδεκτό και υπό την ισχύ του προγενεστέρου δικαίου, ορθότερη είναι η άποψη ότι ακυρωσία της απόφασης δύναται να προκληθεί για το σύνολο των δικαιωμάτων¹⁸⁸.

Στη διαδικασία του άρθρου 135, όπως αναλύθηκε και σε προηγούμενο κεφάλαιο, εφαρμογής τυγχάνουν μόνο το δικαίωμα της παρ. 6 του άρθρου 135, που ταυτίζεται ως προς το περιεχόμενο και τις προϋποθέσεις άσκησης με το ατομικό δικαίωμα πληροφόρησης της παρ. 6 του άρθρου 141, προβλέπεται όμως με ειδική διάταξη, και το δικαίωμα της παρ. 7 του άρθρου 141. Το δικαίωμα της μειοψηφίας του 1/20 που προβλέπεται στην παρ. 6 του άρθρου 141 δεν εφαρμόζεται καθώς αφορά την τακτική ΓΣ. Η ρητή αναφορά του άρθρου 137 σε δικαιώματα που ασκούνται βάσει του άρθρου 141 δεν πρέπει να επηρεάσει ως προς το δικαίωμα της παρ. 6 του άρθρου 135, καθώς αφενός πρόκειται επί της ουσίας για το ίδιο δικαίωμα, αφετέρου, όπως αναλύθηκε ανωτέρω, το άρθρο 140 Ν. 4548/2018 επιτάσσει την αναλογική εφαρμογή του άρθρου 137 ως προς τις αποφάσεις που λαμβάνονται με ψηφοφορία χωρίς συνεδρίαση.

Περαιτέρω, για την ύπαρξη ακυρωσίας της απόφασης απαιτείται οι μέτοχοι που ζήτησαν, και δεν έλαβαν, τις πληροφορίες, να εκπροσωπούν τουλάχιστον το 1/20 του μετοχικού κεφαλαίου.

Συνεπώς, στην περίπτωση της λήψης απόφασης με ψηφοφορία χωρίς συνεδρίαση, λόγω ακυρωσίας μπορεί να αποτελέσει είτε η άρνηση ή παράλειψη του ΔΣ να παράσχει πληροφορίες για την πορεία των εταιρικών υποθέσεων και την περιουσιακή κατάσταση της εταιρείας σε μετόχους που εκπροσωπούν τουλάχιστον το 1/10 του καταβεβλημένου μετοχικού κεφαλαίου (με την επιφύλαξη της παρ. 13 του άρθρου 141) και υπέβαλαν σχετική αίτηση, είτε η άρνηση ή παράλειψη του ΔΣ να παράσχει συγκεκριμένες πληροφορίες σχετικές με την εταιρεία και με το θέμα της ΓΣ σε μετόχους που, είτε ατομικά είτε συλλογικά, αιτήθηκαν την παροχή τους¹⁸⁹, και εκπροσωπούν τουλάχιστον το 1/20 του καταβεβλημένου μετοχικού κεφαλαίου. Το ίδιο πρέπει να γίνει αποδεκτό και για την εκπρόθεσμη παροχή των πληροφοριών αυτών, καθώς και για την παροχή πληροφοριών ψευδών, ανακριβών ή ελλιπών¹⁹⁰.

Αντιθέτως, δε συντρέχει υποχρέωση του ΔΣ να παράσχει τις απαιτούμενες πληροφορίες, και συνεπώς δεν υφίσταται ακυρωσία της ληφθείσας απόφασης, όταν είτε η αίτηση των μετόχων δεν

¹⁸⁸ Γιοβανόπουλος Ρ, ειςΔικΑΕ, σελ. 1343, Νομική Βιβλιοθήκη, Γ' Έκδοση

¹⁸⁹ Κουλορίδας Α, Οι αποφάσεις των μετόχων: Παρακμή της γενικής συνέλευσης, σελ. 21, Σύνδεσμος Ελλήνων Εμπορικών, 28ο Πανελλήνιο Συνέδριο Εμπορικού Δικαίου

¹⁹⁰ Γιοβανόπουλος Ρ, ειςΔικΑΕ, σελ. 1345, Νομική Βιβλιοθήκη, Γ' Έκδοση

υποβλήθηκε εμπροθέσμως και προσηκόντως, είτε οι αιτούντες μέτοχοι δεν εκπροσωπούσαν το απαιτούμενο τμήμα του μετοχικού κεφαλαίου, είτε συνέτρεχε σπουδαίος λόγος που δικαιολογούσε την άρνηση παροχής των απαιτούμενων πληροφοριών ¹⁹¹, όπως είναι η εκπροσώπηση των αιτούντων μετόχων στο ΔΣ.

XI.β.3. Καταχρηστικές αποφάσεις

Οι κατά την ΑΚ 281 καταχρηστικές πλειοψηφικές αποφάσεις είναι ακυρώσιμες (137 παρ. 2 περ. β' Ν. 4548/2018). Ενδεικτικές περιπτώσεις καταχρηστικών αποφάσεων είναι αυτές, το περιεχόμενο των οποίων αντιβαίνει στα συμφέροντα της εταιρείας, προσβάλλει χωρίς αποχρώντα λόγο νόμιμα συμφέροντα της μειοψηφίας, θίγει την αρχή της ισότιμης μεταχείρισης των μετόχων, ή έχει σκοπό την ανατροπή παραεταίρικών συμφωνιών στις οποίες έχουν συμβληθεί όλοι οι μέτοχοι ¹⁹².

Ο σχετικός λόγος ακύρωσης λοιπόν δε συντρέχει μόνο σε περίπτωση βλάβης των μετόχων της μειοψηφίας, αλλά και σε περίπτωση που το περιεχόμενο της ληφθείσας απόφασης έρχεται σε αντίθεση με το εταιρικό συμφέρον ¹⁹³. Όταν συνεπώς οι αποφάσεις της ΓΣ λαμβάνονται από την πλειοψηφία κατά κατάχρηση δικαιώματος αυτής, δηλαδή κατά προφανή υπέρβαση των ακραίων αξιολογικών ορίων, που διαγράφονται από την καλή πίστη, από τα χρηστά ήθη και από τον κοινωνικό και οικονομικό σκοπό του δικαιώματος, δεν υπαγορεύονται δε από το συμφέρον της εταιρείας, αλλά λαμβάνονται με αποκλειστικό σκοπό την εξυπηρέτηση των ατομικών συμφερόντων των μετόχων της πλειοψηφίας ή τη βλάβη των μετόχων της μειοψηφίας, συντρέχει ειδικός λόγος ακύρωσης της ληφθείσας απόφασης ¹⁹⁴. Αντιθέτως, όταν με την απόφαση της γενικής συνέλευσης επέρχεται και η ωφέλεια της εταιρείας, δεν μπορεί να γίνει λόγος για κατάχρηση δικαιώματος της πλειοψηφίας κατά τη λήψη της σχετικής απόφασης έστω και αν επέρχεται συγχρόνως ωφέλεια της πλειοψηφίας ή και βλάβη της μειοψηφίας των μετόχων ¹⁹⁵.

Σε αντίθεση με τους άλλους λόγους ακύρωσης, η καταχρηστικότητα της ληφθείσας απόφασης αναφέρεται στην ουσία της και όχι στη διαδικασία λήψης. Ως εκ τούτου, η λήψη της απόφασης με ψηφοφορία χωρίς συνεδρίαση δε συνεπάγεται ιδιαίτερη διαφοροποίηση ως προς το ενδεχόμενο ακύρωσής της για το λόγο αυτό. Είναι ένα ζήτημα κατά πόσον η απόφαση του ΔΣ

¹⁹¹ Γιοβανόπουλος Ρ, ειςΔικΑε, σελ. 1345, Νομική Βιβλιοθήκη, Γ' Έκδοση

¹⁹² Ρόκας Ν, Εμπορικές εταιρείες, σελ. 281, Εκδόσεις Σάκκουλα, 8η Έκδοση

¹⁹³ Γιοβανόπουλος Ρ, ειςΔικΑΕ, σελ. 1348, Νομική Βιβλιοθήκη, Γ' Έκδοση

¹⁹⁴ ΠΠΠειρ 1051/2017, ΤΝΠ Ισοκράτης

¹⁹⁵ ΠΠΠειρ 1051/2017, ΤΝΠ Ισοκράτης, ΕφΑθ 7120/2004, ΔΕΕ 2005, 300, ΠΠρΑθ 5182/2007, ΔΕΕ 2008, 323

να λάβει την απόφαση αυτή με τη συγκεκριμένη διαδικασία, αντί για την «παραδοσιακή» ΓΣ των άρθρων 119 επ, μπορεί να συνεπάγεται ακυρωσία λόγω της ιδιαιτερότητας ή κρισιμότητας του περιεχομένου της. Το ενδεχόμενο αυτό μόνο ad hoc μπορεί να εξεταστεί, σε κάθε πάντως περίπτωση είναι αμφίβολο κατά πόσο θα μπορούσε να ευσταθεί.

XI.β.4. Αντίθεση της διαδικασίας με το νόμο ή το καταστατικό – Γενική ρήτρα

Εκτός από τις περιπτώσεις ακυρωσίας στις οποίες ο νόμος αναφέρεται ρητά (παράνομη σύγκληση, παράνομη συγκρότηση, μη παροχή οφειλομένων πληροφοριών, καταχρηστικότητα), ακυρώσιμες θεωρούνται όλες οι αποφάσεις που λαμβάνονται από τη ΓΣ με τρόπο που δεν είναι σύμφωνος με το νόμο ή το καταστατικό. Πρόκειται επί της ουσίας για μια γενική ρήτρα του νόμου, που επιδιώκει να καλύψει κάθε διαδικαστική παρανομία που ενδέχεται να προκύψει κατά τη λήψη απόφασης, από την έναρξη μέχρι τη λήξη της διαδικασίας, είτε αυτή συνίσταται σε παράβαση απαγορευτικού κανόνα δικαίου, συμπεριλαμβανομένων των γενικών ρητρών, είτε σε αντίθεση στις επιταγές της εταιρικής πίστης και της ισότητας των μετόχων¹⁹⁶. Όποια συνεπώς διαδικαστική παρανομία δε δύναται να ενταχθεί στις περιπτώσεις που αναφέρονται ειδικά στο άρθρο 137, ενδέχεται να μπορεί να προκαλέσει την ακύρωση της ληφθείσας απόφασης, αν συντρέχουν και οι λοιπές προϋποθέσεις της διάταξης.

Ενδεικτικές περιπτώσεις υπαγωγής στη γενική ρήτρα της αντίθεσης με τη διαδικασία του νόμου ή του καταστατικού είναι οι εξής:

A) Λήψη απόφασης παρά τη δήλωση αντίθεσης με τη διαδικασία μετόχων που να προκαλεί τη ματαίωση της λήψης απόφασης χωρίς συνεδρίαση αποσκοπεί στην προστασία της από τον περιορισμό των μετοχικών δικαιωμάτων που συνεπάγεται η έλλειψη συνεδρίασης. Ως εκ τούτου, ορθότερο είναι να γίνει αποδεκτό ότι μόνο οι μέτοχοι που προέβησαν στη σχετική δήλωση δύναται να ζητήσουν την ακύρωση της απόφασης. Η ίδια ρύθμιση άλλωστε ισχύει και για το δικαίωμα της μειοψηφίας για παροχή πληροφοριών, όπως αναλύθηκε ανωτέρω.

B) Άρνηση αιτήσεως μειοψηφίας για λήψη απόφασης με φανερή ψηφοφορία. Όπως αναλύθηκε ανωτέρω, στη διαδικασία του άρθρου 135 η ψηφοφορία δε δύναται να είναι απόλυτα μυστική, ενδέχεται όμως να μπορούν οι μέτοχοι να αιτηθούν την ονομαστική αναφορά της ψήφου κάθε μετόχου στο πρακτικό. Σε αυτή την περίπτωση, η άρνηση του ΔΣ να ικανοποιήσει αίτηση

¹⁹⁶ Γιοβανόπουλος P, εις ΔικΑΕ, σελ. 1334-1335, Νομική Βιβλιοθήκη, Γ' Έκδοση

μετόχων που υποβλήθηκε νομοτύπως και εμπροθέσμως συνεπάγεται την ακυρωσία της απόφασης ¹⁹⁷.

Γ) Μη επίτευξη της απαιτούμενης πλειοψηφίας ¹⁹⁸, εφόσον αυτή δεν οφείλεται σε λόγους σχετικούς με τη συγκρότηση της συνέλευσης (πχ ακυρότητα ψήφου) αλλά σε άλλα ελαττώματα, όπως είναι η πλημμελής καταμέτρηση.

Δ) Ανακρίβεια, αοριστία ή πλημμέλεια τήρησης του πρακτικού, εξαιτίας των οποίων είναι αδύνατον να διαγνωσθεί το περιεχόμενο της απόφασης ¹⁹⁹. Επισημαίνεται ότι η παράλειψη καταχώρισης πρακτικού στο Γ.Ε.ΜΗ δεν αποτελεί λόγο ακυρωσίας, καθώς η καταχώριση έχει δηλωτικό χαρακτήρα ²⁰⁰.

XI.β.5. Μη ακυρώσιμες αποφάσεις

Στην παρ. 5 του άρθρου 137 Ν. 4548/2018 ορίζεται ότι «...5. Η απόφαση της γενικής συνέλευσης δεν μπορεί να ακυρωθεί εξαιτίας: α) συμμετοχής σε αυτή προσώπων που δεν είχαν το δικαίωμα αυτό, εκτός αν η συμμετοχή τους ήταν αποφασιστική για την επίτευξη απαρτίας ή η ψήφος τους ήταν αποφασιστική για την επίτευξη πλειοψηφίας, β) ακυρότητας ή ακυρωσίας επί μέρους ψήφων, εκτός αν οι ψήφοι αυτές ήταν αποφασιστικές για την επίτευξη πλειοψηφίας, γ) ανακρίβειας, αοριστίας ή πλημμελειών τήρησης του σχετικού πρακτικού, εκτός αν για τους λόγους αυτούς δεν είναι δυνατόν να διαγνωσθεί το περιεχόμενο της απόφασης, δ) ελαττώματος της απόφασης του διοικητικού συμβουλίου, με την οποία συγκλήθηκε η γενική συνέλευση, εκτός αν για το λόγο αυτόν δεν υπήρξε έγκαιρη και επαρκής πληροφόρηση των μετόχων, ε) μη τήρησης ή πλημμελούς τήρησης της παραγράφου 4 του άρθρου 122, των παραγράφων 3 έως 5 του άρθρου 123 και των άρθρων 128 και 129...».

Βάσει της ως άνω διάταξης, διακρίνονται πέντε περιπτώσεις όπου, παρά την ύπαρξη ελαττώματος στη διαδικασία λήψης απόφασης, η απόφαση δε μπορεί να ακυρωθεί. Όπως επιτάσσει το άρθρο 140, η ερμηνεία των εξαιρέσεων αυτών για τη διαδικασία του άρθρου 135 θα γίνει αναλογικά, λαμβανομένης υπόψη της έλλειψης συνεδρίασης. Ως εκ τούτου, επί της ουσίας έχουμε τις εξής περιπτώσεις:

¹⁹⁷ Δρακόπουλος Π, ειςΔικΑΕ, σελ. 1531, Νομική Βιβλιοθήκη, Γ' Έκδοση

¹⁹⁸ Γιοβανόπουλος Ρ, ειςΔικΑΕ, σελ. 1336, Νομική Βιβλιοθήκη, Γ' Έκδοση, Ρόκας Ν, Εμπορικές εταιρείες, σελ. 277, Νομική Βιβλιοθήκη, 7^η Έκδοση

¹⁹⁹ Ρόκας Ν, Εμπορικές εταιρείες, σελ. 281, Εκδόσεις Σάκουλα, 8η Έκδοση

²⁰⁰ Ψυχομάνης Σπ, Δίκαιο Εμπορικών Εταιρειών, σελ. 326, Εκδόσεις Σάκουλα, 3^η Έκδοση

Α) Συμμετοχή μη δικαιουμένου προσώπου, η συμμετοχή ή η ψήφος του οποίου δεν ήταν αποφασιστική για την επίτευξη πλειοψηφίας²⁰¹. Εν προκειμένω, δεδομένης της έλλειψης συνεδρίασης η μόνη δυνατότητα συμμετοχής που φαίνεται να υπάρχει, εκτός της δήλωσης-ψήφου, είναι η άσκηση των παρεχομένων δικαιωμάτων μειοψηφίας.

Β) Ακυρότητα ή ακυρωσία δήλωσης-ψήφου, που δεν ήταν αποφασιστική για την επίτευξη πλειοψηφίας²⁰².

Γ) Ανακρίβεια, αοριστία ή πλημμέλειες τήρησης του πρακτικού, εφόσον είναι δυνατόν να διαγνωσθεί το περιεχόμενο της απόφασης²⁰³.

Δ) Ελάττωμα της απόφασης του ΔΣ, εφόσον δεν εμπόδισε τους μετόχους να πληροφορηθούν έγκαιρα και επαρκώς για τη ΓΣ²⁰⁴.

Ε) Μη τήρηση ή πλημμελής τήρησης της παραγράφου 4 του άρθρου 122, των παραγράφων 3 έως 5 του άρθρου 123 και των άρθρων 128 και 129 Ν. 4548/2018. Οι σχετικές διατάξεις αφορούν την ατομική ειδοποίηση του μετόχου για επικείμενη ΓΣ, τη θέση στη διάθεση των μετόχων εισηγμένης ορισμένων πληροφοριών και εγγράφων, την αντιπροσώπευση των μετόχων και τον πρόεδρο της ΓΣ²⁰⁵. Οι ως άνω διατάξεις είτε αφορούν τη συνεδρίαση της ΓΣ είτε θεσπίζονται για εισηγμένες εταιρείες, συνεπώς δεν έχουν εφαρμογή στη διαδικασία του άρθρου 135.

Τέλος, όπως ορίζεται στην παρ. 6 του άρθρου 137, «...6. Δεν μπορούν να ακυρωθούν αποφάσεις της γενικής συνέλευσης που έχουν ως αντικείμενο την έκδοση τίτλων που πρόκειται να εισαχθούν σε ρυθμιζόμενη αγορά ή σε ΠΜΔ...4. Δεν μπορούν να ακυρωθούν αποφάσεις της γενικής συνέλευσης, τις οποίες η τελευταία επικύρωσε με νεότερη απόφασή της, διορθώνοντας ή αποκαθιστώντας την πλημμέλεια που αποτελούσε το λόγο της ακυρωσίας...». Εκτός συνεπώς όλων των ανωτέρω, για λόγους ασφαλείας των συναλλαγών δε δύναται να ακυρωθούν για ελαττώματα που προβλέπονται στο άρθρο 137 αποφάσεις που αφορούν την έκδοση τίτλων για εισαγωγή σε ρυθμιζόμενη αγορά ή ΠΜΔ, ενώ σε περίπτωση ύπαρξης τέτοιου ελαττώματος είναι δυνατόν η ελαττωματική απόφαση να επικυρωθεί με νεότερη απόφαση που διορθώνει ή αποκαθιστά την πλημμέλεια²⁰⁶.

²⁰¹ Γιοβανόπουλος Ρ, εις ΔικΑΕ, σελ. 1336, Νομική Βιβλιοθήκη, Γ' Έκδοση

²⁰² Γιοβανόπουλος Ρ, εις ΔικΑΕ, σελ. 1337, Νομική Βιβλιοθήκη, Γ' Έκδοση

²⁰³ Ρόκας Ν, Εμπορικές εταιρείες, σελ 281, Εκδόσεις Σάκκουλα, 8η Έκδοση

²⁰⁴ Ρόκας Ν, Εμπορικές εταιρείες, σελ. 278, Νομική Βιβλιοθήκη, 7^η Έκδοση

²⁰⁵ Περάκης Ε, Το Νέο Δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρείας, σελ. 76, Νομική Βιβλιοθήκη, 5^η Έκδοση

²⁰⁶ Περάκης Ε, Το Νέο Δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρείας, σελ. 76, Νομική Βιβλιοθήκη, 5^η Έκδοση

XI.β.6. Αγωγή ακύρωσης – Αγωγή αποζημίωσης – Ασφαλιστικά μέτρα – Δικονομικά ζητήματα

Σε περίπτωση που, βάσει των ανωτέρω, συντρέχει ελάττωμα της ληφθείσας απόφασης που καθιστά αυτή ακυρώσιμη, είναι δυνατόν να ζητηθεί η ακύρωσή της με αγωγή που ασκείται ενώπιον του μονομελούς πρωτοδικείου της έδρας εντός προθεσμίας τεσσάρων (4) μηνών από τη λήψη ή την καταχώριση της απόφασης στο Γ.Ε.ΜΗ (παρ. 3, 7, 8 άρθρου 137 Ν. 4548/2018), με την επιφύλαξη των οριζόμενων στην παρ. 2 του άρθρου 134²⁰⁷. Η παρέλευση της προθεσμίας άσκησης της αγωγής έχει ως αποτέλεσμα την ίαση της ακυρωσίας. Την αγωγή μπορούν να ασκήσουν μέτοχοι που κατέχουν ποσοστό τουλάχιστον 2/100 του καταβεβλημένου μετοχικού κεφαλαίου, με την προϋπόθεση ότι ψήφισαν κατά της αποδοχής της πρότασης στην ψηφοφορία, ή δεν ψήφισαν καθόλου, καθώς και κάθε μέλος του ΔΣ ξεχωριστά. Η προϋπόθεση της μη παράστασης που ισχύει για την «παραδοσιακή» ΓΣ δεν υφίσταται στη διαδικασία του άρθρου 135 λόγω έλλειψης συνεδρίασης. Ειδικά για την περίπτωση που η ακύρωση ζητείται λόγω μη παροχής των πληροφοριών της παρ. 6 του άρθρου 135, η αγωγή πρέπει να ασκείται από μετόχους που εκπροσωπούν τουλάχιστον το 1/20 του μετοχικού κεφαλαίου, με την προϋπόθεση ότι είχαν αιτηθεί τις συγκεκριμένες πληροφορίες²⁰⁸. Όταν η αγωγή ασκείται από μετόχους, η μετοχική ιδιότητα πρέπει να αποδεικνύεται τόσο κατά την άσκηση της αγωγής όσο και κατά την κατάθεση των προτάσεων (παρ. 9 άρθρου 137 ΚΠολΔ). Σε περίπτωση αποδοχής της αγωγής η ακύρωση ισχύει έναντι πάντων, δε θίγονται όμως τα δικαιώματα που τρίτος απέκτησε καλόπιστα συνεπεία της απόφασης αυτής, εκτός αν γνώριζε ή από βαριά αμέλεια αγνοούσε το ελάττωμα της απόφασης (παρ. 10 άρθρου 137 Ν. 4548/2018).

Μέτοχοι στο πρόσωπο των οποίων συντρέχουν οι λοιπές προϋποθέσεις του άρθρου 137, αλλά δε συγκεντρώνουν τα απαιτούμενα ποσοστά του μετοχικού κεφαλαίου για την άσκηση της αγωγής ακύρωσης, δύνανται να ασκήσουν αγωγή αποζημίωσης κατά της εταιρείας, αξιώνοντας την αποκατάσταση της ζημίας που υπέστησαν από τη λήψη απόφασης με ελάττωμα που συνεπάγεται την ακυρωσία της (παρ. 4 άρθρου 137 Ν. 4548/2018). Η αγωγή πρέπει να ασκηθεί εντός προθεσμίας 4 μηνών από τη λήψη ή την καταχώριση της απόφασης στο Γ.Ε.ΜΗ (παρ. 8 άρθρου 137 Ν. 4548/2018), ενώπιον του μονομελούς πρωτοδικείου της έδρας (παρ. 1 άρθρου 3 Ν. 4548/2018). Αποζημίωση δύνανται να ζητήσουν οι θιγόμενοι μέτοχοι και για απόφαση με περιεχόμενο την έκδοση τίτλων για εισαγωγή σε ρυθμιζόμενη αγορά ή ΠΜΔ, που δεν επιτρέπεται να ακυρωθεί, καθώς και σε περίπτωση μεταγενέστερης επικύρωσης της ακυρώσιμης

²⁰⁷ Περράκης Ε, Το Νέο Δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρείας, σελ. 77, Νομική Βιβλιοθήκη, 5^η Έκδοση

²⁰⁸ Γιοβανόπουλος Ρ, ειςΔικΑΕ, σελ. 1343-1344, Νομική Βιβλιοθήκη, Γ' Έκδοση

απόφασης (παρ. 6 άρθρου 137 Ν. 4548/2018). Τέλος, οι μέτοχοι δύνανται να ζητήσουν αποζημίωση και μέσω των προτάσεων που καταθέτουν επί της αγωγής ακυρώσεως, εφόσον στο διάστημα μεταξύ της άσκησης της αγωγής και της κατάθεσης των προτάσεων έχουν απωλέσει τη μετοχική ιδιότητα (παρ. 9 άρθρου 137 Ν. 4548/2018).

Πριν από την άσκηση αγωγής ακύρωσης, οι μέτοχοι δύνανται να αιτηθούν τη λήψη ασφαλιστικών μέτρων. Αν το δικαστήριο διατάξει ασφαλιστικά μέτρα, στα οποία μπορεί να περιλαμβάνεται και η προσωρινή αναστολή ισχύος της απόφασης, η αγωγή πρέπει να ασκηθεί μέσα σε δεκαπέντε (15) ημέρες από την έκδοση της απόφασης που διέταξε τα ασφαλιστικά μέτρα, διαφορετικά τα ασφαλιστικά μέτρα αίρονται αυτοδικαίως.

XI.β.7. Ζητήματα δημοσιότητας

Η ακυρωσία απόφασης δεν εμποδίζει την καταχώριση στο Γ.Ε.ΜΗ ²⁰⁹. Η αγωγή ακύρωσης απόφασης που έχει καταχωρισθεί στο Γ.Ε.ΜΗ., η δικαστική απόφαση παντός βαθμού δικαιοδοσίας που απαγγέλλει την ακύρωσή της και η δικαστική απόφαση με την οποία διατάσσονται ασφαλιστικά μέτρα ή αναστέλλεται η ισχύς της υποβάλλονται σε δημοσιότητα (παρ. 12 άρθρου 137 Ν. 4548/2018).

XI.γ. Άκυρες αποφάσεις

Όπως ορίζεται στην παρ. 1 του άρθρου 138 Ν. 4548/2018, *«1. Σε περίπτωση που δεν υπήρξε σύγκληση της γενικής συνέλευσης ή το περιεχόμενο της απόφασής της είναι αντίθετο στο νόμο ή το καταστατικό, η απόφαση είναι άκυρη...»*.

Βάσει των ανωτέρω, οι λόγοι ακυρότητας που προβλέπονται στο νόμο είναι η έλλειψη σύγκλησης της ΓΣ προερχόμενης από την εταιρία και η αντίθεση της απόφασης στο νόμο ή το καταστατικό ²¹⁰. Προκειμένου για αποφάσεις που λαμβάνονται με ψηφοφορία χωρίς συνεδρίαση, οι ως άνω λόγοι εφαρμόζονται αναλογικά.

²⁰⁹ Περράκης Ε, Το Νέο Δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρείας, σελ. 76, Νομική Βιβλιοθήκη, 5^η Έκδοση

²¹⁰ Περράκης Ε, Το Νέο Δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρείας, σελ. 76, Νομική Βιβλιοθήκη, 5^η Έκδοση

XI.γ.1. Ανυπαρξία σύγκλησης

Όσον αφορά την έλλειψη σύγκλησης, πρόκειται για μια διαδικαστική πλημμέλεια που λόγω σοβαρότητας εξαιρείται από τον κανόνα της ακυρωσίας²¹¹. Στην «παραδοσιακή» ΓΣ διευκρινίζεται ότι η πρόσκληση της ΓΣ θεωρείται ότι δεν προέρχεται από την εταιρεία, συνεπώς αποτελεί λόγο ακυρότητας, όταν δεν έχει γίνει από το ΔΣ ή μέλος του ή από τα λοιπά πρόσωπα που νομιμοποιούνται να συγκαλούν τη ΓΣ²¹². Επιπλέον των ανωτέρω, προκειμένου να μη συντρέχει ζήτημα ακυρότητας η πρόσκληση στην «παραδοσιακή» ΓΣ πρέπει να περιέχει «...τουλάχιστον ένδειξη της ημερομηνίας και του τόπου της γενικής συνέλευσης...» και να έχει δημοσιευτεί κατά τον νόμο και το καταστατικό.

Κατ' αναλογία, στη διαδικασία του άρθρου 135 λόγο ακυρότητας αποτελεί η αποστολή της πρότασης που απευθύνεται στους μετόχους από πρόσωπο που δεν είναι μέλος του ΔΣ, δεδομένου ότι όπως αναλύθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο, μόνο το ΔΣ έχει αυτή τη δυνατότητα, εκτός αν έχει προηγηθεί απόφαση του ΔΣ που εξουσιοδοτεί το πρόσωπο αυτό να στείλει την πρόταση στους μετόχους. Περαιτέρω, κατ' αναλογία των απαιτήσεων για ελάχιστο περιεχόμενο της πρόσκλησης και δημοσίευση αυτής, στη διαδικασία του άρθρου 135 πρέπει να γίνει δεκτό ότι η πρόταση πρέπει να περιέχει τα αναγκαία στοιχεία που ορίζει η σχετική διάταξη και να αποσταλεί σε όλους τους μετόχους. Η μη αποστολή της πρότασης προς κάποιον από τους μετόχους εγείρει ζήτημα αποκλεισμού του από τη διαδικασία, και αντιμετωπίζεται ως έλλειψη σύγκλησης. Ορθότερο είναι όμως να γίνει αποδεκτό πως προϋπόθεση ύπαρξης ακυρωσίας είναι ότι ο θιγόμενος μέτοχος αντέλεξε στη λήψη απόφασης ή δεν ψήφισε στη διαδικασία. Αν παρά την παράλειψη κοινοποίησης ο μέτοχος λάβει γνώση της πρότασης και συμμετάσχει στη διαδικασία κανονικά θεωρείται ότι η πλημμέλεια θεραπεύεται. Σε κάθε περίπτωση, το ελάττωμα αυτό μπορεί να προβληθεί μόνο από το μέτοχο που δεν έλαβε την πρόταση, καθώς αφορά την ατομική του προστασία.

XI.γ.2. Αντίθεση στο νόμο ή το καταστατικό

Ο δεύτερος λόγος ακυρότητας είναι ουσιαστικά η αντίθεση του περιεχομένου της απόφασης σε διάταξη απαγορευτικού κανόνα δικαίου, καθώς και σε έγκυρη διάταξη του καταστατικού. Ως απαγορευτικός νοείται κάθε κανόνας αναγκαστικού δικαίου, συμπεριλαμβανομένου του εθνικού δικαίου, των χρηστών ηθών και των γενικών αρχών του εταιρικού δικαίου, δε νοούνται

²¹¹ Γιοβανόπουλος P, ειςΔικΑΕ, σελ. 1365, Νομική Βιβλιοθήκη, Γ' Έκδοση

²¹² Περάκης E, Το Νέο Δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρείας, σελ. 76, Νομική Βιβλιοθήκη, 5^η Έκδοση

ως τέτοιοι όμως οι κανόνες ενδοτικού δικαίου²¹³. Ενδεικτικές περιπτώσεις άκυρων αποφάσεων ΓΣ δύνανται να αποτελούν αυτές που λαμβάνονται επί ζητήματος εκτός της αρμοδιότητάς της και αυτές που θίγουν τα συμφέροντα των εταιρικών δανειστών²¹⁴.

XI.γ.3. Προβολή ακυρότητας

Η άκυρη απόφαση ΓΣ θεωρείται αυτοδικαίως ανύπαρκτη και δεν αναπτύσσει έννομες συνέπειες, χωρίς να είναι αναγκαίο η ακυρότητα να κηρυχθεί με δικαστική απόφαση²¹⁵. Η ακυρότητα μπορεί να προβληθεί από κάθε πρόσωπο, μέτοχο, μέλος του ΔΣ, ή τρίτο, που έχει έννομο συμφέρον, δικαστικά ή με ρητή έγγραφη εξώδικη δήλωσή του προς την εταιρεία, στην οποία αναφέρεται σε συγκεκριμένη απόφαση και περιγράφει το λόγο, που, κατά την άποψή του, προκαλεί την ακυρότητα, μέσα σε προθεσμία ενός έτους από τη λήψη της απόφασης ή, αν η απόφαση υποβάλλεται σε δημοσιότητα, από την καταχώρισή της στο Γ.Ε.ΜΗ (παρ. 4 άρθρου 138 Ν. 4548/2018), με την επιφύλαξη των οριζομένων στην παρ. 2 του άρθρου 134 Ν. 4548/2018. Είναι επίσης δυνατό η ακυρότητα να ληφθεί υπόψη αυτεπάγγελα από το δικαστήριο, εντός της ίδιας προθεσμίας (παρ. 6 άρθρου 138 Ν. 4548/2018). Η άπρακτη πάροδος της ως άνω προθεσμίας έχει ως συνέπεια την ίαση της ακυρότητας²¹⁶. Σε περίπτωση που με τροποποίηση του καταστατικού ο σκοπός της εταιρείας καθίσταται παράνομος ή αντικείμενος στη δημόσια τάξη, καθώς και όταν από την απόφαση προκύπτει διαρκής παραβίαση διατάξεων αναγκαστικού δικαίου, η προβολή της ακυρότητας δεν υπόκειται σε προθεσμία (παρ. 4 άρθρου 138 Ν. 4548/2018), και συνεπώς η ακυρότητα δε μπορεί να ιαθεί. Επικύρωση άκυρης απόφασης δεν είναι δυνατή, είναι όμως δυνατή η επανάληψη της απόφασης με νόμιμο περιεχόμενο²¹⁷. Στην περίπτωση της έλλειψης αποστολής της πρότασης του ΔΣ, είναι καταρχήν αποδεκτό να εκκινήσει εγκύτως νέα διαδικασία, η απόφαση όμως που θα ληφθεί θα έχει ισχύ μόνο για το μέλλον²¹⁸. Με ρητή εξαίρεση της παρ. 5 του άρθρου 138 Ν. 4548/2018, δεν μπορεί να προβληθεί η ακυρότητα αποφάσεων με αντικείμενο την έκδοση τίτλων που πρόκειται να εισαχθούν σε ρυθμιζόμενη αγορά ή σε ΠΜΔ, μετά την έναρξη διαπραγμάτευσης των τίτλων που προκύπτουν από την απόφαση ή, σε περίπτωση έκδοσης τίτλων με δικαίωμα προτίμησης, μετά την αποκοπή του δικαιώματος προτίμησης.

²¹³ Γιοβανόπουλος Ρ, ειςΔικΑΕ, σελ. 1369-1370, Νομική Βιβλιοθήκη, Γ' Έκδοση

²¹⁴ Ρόκας Ν, Εμπορικές εταιρείες, σελ. 283, Νομική Βιβλιοθήκη, 7^η Έκδοση

²¹⁵ Γιοβανόπουλος Ρ, ειςΔικΑΕ, σελ. 1370-1371, Νομική Βιβλιοθήκη, Γ' Έκδοση

²¹⁶ Γιοβανόπουλος Ρ, ειςΔικΑΕ, σελ. 1371, Νομική Βιβλιοθήκη, Γ' Έκδοση

²¹⁷ Περάκης Ε, Το Νέο Δίκαιο της ΑΕ, σελ. 77, Νομική Βιβλιοθήκη, 5^η Έκδοση

²¹⁸ Γιοβανόπουλος Ρ, ειςΔικΑΕ, σελ. 1378, Νομική Βιβλιοθήκη, Γ' Έκδοση

XI.γ.4. Αναγνωριστική αγωγή – Αγωγή αποζημίωσης – Ασφαλιστικά μέτρα – Δικονομικά ζητήματα

Όταν υπάρχει αμφισβήτηση σχετικά με την εγκυρότητα απόφασης ΓΣ, το ΔΣ ή τα μέλη του, οι μέτοχοι και τρίτοι που έχουν έννομο συμφέρον δύνανται να ασκήσουν αναγνωριστική αγωγή²¹⁹. Σε αντίθεση με την ακυρωσία, η προβολή της ακυρότητας δεν εξαρτάται από τη συμπεριφορά του μετόχου στη συνέλευση, δηλαδή από την παράσταση ή μη αυτού και από το περιεχόμενο της ψήφου του, εκτός αν η συμπεριφορά του αυτή δημιουργεί σοβαρό ζήτημα αντίθεσης με την ΑΚ 281²²⁰. Ειδικά πάντως στην περίπτωση έλλειψης σύγκλησης, αν ο μέτοχος αυτός μεταγενέστερα δήλωσε προς την εταιρεία εγγράφως ή με δήλωσή του στα πρακτικά, ότι η ΓΣ συνεδρίασε νομίμως η ακυρότητα δε μπορεί να προβληθεί από αυτόν (παρ. 3 άρθρου 138 Ν. 4548/2018). Η αγωγή ασκείται εντός αποσβεστικής προθεσμίας ενός έτους, που εκκινεί και λήγει ως ανωτέρω αναλύεται (υπό XI.γ.3). Η δικαστική απόφαση που εκδίδεται και αποδέχεται την αγωγή αναγνωρίζει απλώς, δεν κηρύσσει την ακυρότητα, και ισχύει έναντι όλων, εν αντιθέσει με την απόφαση που απορρίπτει την αγωγή, που έχει ισχύ μόνο μεταξύ των διαδίκων²²¹.

Κατά την παρ. 5 του άρθρου 138 Ν. 4548/2018, εντός της ενιαύσιας προθεσμίας προβολής της ακυρότητας κάθε πρόσωπο που θίγεται από την εταιρεία μπορεί να ζητήσει αποκατάσταση της ζημίας που υπέστη. Αν από την απόφαση προκύπτει διαρκής παράβαση κανόνων αναγκαστικού δικαίου η προθεσμία δεν ισχύει.

Κατά την παρ. 7 του άρθρου 138 Ν. 4548/2018, πριν την άσκηση αναγνωριστικής αγωγής για την ακυρότητα απόφασης ΓΣ το δικαστήριο μπορεί να διατάξει ασφαλιστικά μέτρα²²², καθώς και να αναστείλει προσωρινά την ισχύ της απόφασης. Στην περίπτωση αυτή, η αγωγή πρέπει να ασκηθεί μέσα σε δεκαπέντε (15) ημέρες από την έκδοση της απόφασης που διέταξε τα ασφαλιστικά μέτρα, διαφορετικά τα ασφαλιστικά μέτρα αίρονται αυτοδικαίως.

XI.γ.5. Ζητήματα δημοσιότητας

Όπως ορίζεται ρητά στην παρ. 8 του άρθρου 138, «...8. Η αγωγή για την αναγνώριση της ακυρότητας απόφασης της γενικής συνέλευσης, που έχει καταχωρισθεί στο Γ.Ε.ΜΗ., η δικαστική

²¹⁹ Ρόκας Ν, Εμπορικές εταιρείες, σελ. 284, Νομική Βιβλιοθήκη, 7^η Έκδοση

²²⁰ Γιοβανόπουλος Ρ, ειςΔικΑΕ, σελ. 1373, Νομική Βιβλιοθήκη, Γ' Έκδοση

²²¹ Γιοβανόπουλος Ρ, ειςΔικΑΕ, σελ. 1375-1376, Νομική Βιβλιοθήκη, Γ' Έκδοση

²²² Περάκης Ε, Το Νέο Δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρείας, σελ. 77, Νομική Βιβλιοθήκη, 5^η Έκδοση

απόφαση παντός βαθμού δικαιοδοσίας που αναγνωρίζει την ακυρότητά της και η δικαστική απόφαση με την οποία διατάσσονται ασφαλιστικά μέτρα ή αναστέλλεται η ισχύς της υποβάλλονται σε δημοσιότητα...».

XI.δ. Ανυπόστατες αποφάσεις

Στην παρ. 2 του άρθρου 139 Ν. 4548/2018 ορίζεται ότι «...2. Μια απόφαση είναι ανυπόστατη όταν στη ψηφοφορία συμμετέχουν πρόσωπα, τα οποία στο σύνολό τους: α) δεν είχαν μετοχική ιδιότητα, ή β) είχαν αρυσθεί το δικαίωμα ψήφου από πρόσωπα που δεν είχαν μετοχική ιδιότητα.».

Όπως ήδη αναφέρθηκε, το άρθρο 140 του νόμου αναφέρεται σε αναλογική ερμηνεία μόνο των άρθρων 137 και 138, περί ακυρωσίμων και ακύρων αποφάσεων ΓΣ, και όχι στο άρθρο 139 για τις ανυπόστατες αποφάσεις. Ορθότερο είναι να γίνει αποδεκτό ότι η έλλειψη της συγκεκριμένης αναφοράς δε σημαίνει ότι στη διαδικασία του άρθρου 135 δεν υπάρχουν ανυπόστατες αποφάσεις, αλλά ότι για την κατηγορία αυτή ελαττωματικών αποφάσεων δε συντρέχει λόγος αναλογικής εφαρμογής, καθότι οι ρυθμίσεις της μπορούν να εφαρμοστούν και στη διαδικασία του άρθρου 135 με τον ίδιο τρόπο που εφαρμόζονται σε παραδοσιακή ΓΣ. Πράγματι, όπως θα αναλυθεί κατωτέρω και οι δύο λόγοι που αναφέρει περιοριστικά το άρθρο 139 δεν επηρεάζονται από την έλλειψη συνεδρίασης, και μπορούν να εφαρμοστούν ως έχουν²²³.

XI.δ.1. Συμμετοχή προσώπων που δεν είχαν μετοχική ιδιότητα

Η λήψη απόφασης ΓΣ αποκλειστικά από πρόσωπα που δεν έχουν μετοχική σχέση με την εταιρεία καθιστά την απόφαση ανυπόστατη. Η έλλειψη της μετοχικής σχέσης μπορεί ενδεικτικά να οφείλεται στην ανυπαρξία έγκυρης απόκτησης των μετοχών, στην έλλειψη ή στην ακυρότητα της σύμβασης ανάληψης ή μεταβίβασης των μετοχών, στην ένεκα οποιασδήποτε αιτίας έλλειψη της ιδιότητας καθολικού ή ειδικού διαδόχου στη μετοχική σχέση, στην ακυρότητα των εκδοθεισών μετοχών και στην απώλεια της κυριότητας επί των μετοχών²²⁴. Το ανυπόστατο λοιπόν της ληφθείσας απόφασης επέρχεται όταν το σύνολο των προσώπων που έχουν ψηφίσει επί της πρότασης του ΔΣ δεν έχουν τη μετοχική ιδιότητα.

²²³ Περράκης Ε, Το Νέο Δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρείας, σελ. 77-78, Νομική Βιβλιοθήκη, 5^η Έκδοση

²²⁴ Γιοβανόπουλος Ρ, εις ΔικΑΕ, σελ. 1382, Νομική Βιβλιοθήκη, Γ' Έκδοση

XI.δ.2. Συμμετοχή προσώπων που είχαν αρυσθεί τη μετοχική ιδιότητα

Η ίδια συνέπεια προβλέπεται και για τις αποφάσεις ΓΣ που λαμβάνονται από πρόσωπα που έχουν αρυσθεί τη μετοχική ιδιότητα από πρόσωπα που δεν την είχαν. Ως τέτοια πρόσωπα θεωρούνται ενδεικτικά αυτοί που ασκούν το μετοχικό δικαίωμα στο όνομα ή/και για λογαριασμό δήθεν μετόχων, και όσοι φέρονται να αποκτούν το δικαίωμα αυτό παραγώγως από τον υποτιθέμενο μέτοχο ²²⁵. Απαιτείται δηλαδή είτε το σύνολο των προσώπων που συμμετέχουν στην ψηφοφορία να έχουν αντλήσει το υποτιθέμενο δικαίωμα ψήφου από πρόσωπα που δεν ήταν μέτοχοι, είτε μέρος αυτών να έχουν αντλήσει το μετοχικό δικαίωμα ως άνω και οι υπόλοιποι να μην έχουν μετοχική ιδιότητα.

XI.δ.3. Λοιπά ελαττώματα αυξημένης σημασίας

Τόσο υπό το καθεστώς του ΚΝ 2190/1920, όπως τροποποιήθηκε και ίσχυε μέχρι 31/12/2018, όσο και υπό τον Ν. 4548/2018, τίθεται το ζήτημα κατά πόσον η απαρίθμηση των λόγων που μια απόφαση μπορεί να κηρυχθεί ανυπόστατη είναι εξαντλητική, ή αντιθέτως η συγκεκριμένη έννομη συνέπεια μπορεί να επέλθει και σε άλλες παραβάσεις με έντονο βάρος. Ορθότερη κρίνεται η δεύτερη εκδοχή ²²⁶.

XI.δ.4. Προβολή ανυπόστατου

Οι αποφάσεις που θεωρούνται ανυπόστατες δε δύνανται να ιαθούν ²²⁷. Το ανυπόστατο μπορεί να προβληθεί οποτεδήποτε και από οποιονδήποτε, δικαστικώς ή εξωδίκως, καθώς και να εξεταστεί παρεπιμπτόντως από το δικαστήριο ²²⁸.

XI.ε. Ιδιαίτερες περιπτώσεις

Στο σημείο αυτό θα εξεταστούν ορισμένα ιδιαίτερα ελαττώματα της ΓΣ που λαμβάνει απόφαση με τη διαδικασία του άρθρου 135, τα οποία λόγω κυρίως της σοβαρότητάς τους δεν είναι απόλυτα ξεκάθαρο ποια ακριβώς έννομη συνέπεια επιφέρουν στη ληφθείσα απόφαση.

²²⁵ Γιοβανόπουλος Ρ, ειςΔικΑΕ, σελ. 1382, Νομική Βιβλιοθήκη, Γ' Έκδοση

²²⁶ Γιοβανόπουλος Ρ, ειςΔικΑΕ, σελ. 1382, Νομική Βιβλιοθήκη, Γ' Έκδοση

²²⁷ Ρόκας Ν, Εμπορικές εταιρείες, σελ. 287, Νομική Βιβλιοθήκη, 7^η Έκδοση

²²⁸ Γιοβανόπουλος Ρ, ειςΔικΑΕ, σελ. 1385, Νομική Βιβλιοθήκη, Γ' Έκδοση

XI.ε.1. Λήψη απόφασης χωρίς πρόβλεψη του καταστατικού

Όπως προεκτέθηκε, απαραίτητη προϋπόθεση για τη λήψη απόφασης με ψηφοφορία χωρίς συνεδρίαση είναι η ύπαρξη σχετικής πρόβλεψης στο καταστατικό. Ο όρος αυτός υφίσταται για την προστασία των μετόχων της μειοψηφίας, δεδομένου ότι η ταχεία διαδικασία του άρθρου 135 και η έλλειψη συνεδρίασης έχουν σαν αποτέλεσμα τον δραστικό περιορισμό σειράς μετοχικών δικαιωμάτων. Τίθεται ζήτημα λοιπόν, σε περίπτωση λήψης απόφασης με τη διαδικασία αυτή χωρίς την ύπαρξη σχετικής καταστατικής πρόβλεψης, αν η ληφθείσα απόφαση θα θεωρείται ακυρώσιμη, άκυρη ή ανυπόστατη.

Καταρχήν, το ελάττωμα εν προκειμένω αφορά τον τρόπο λήψης απόφασης. Πρόκειται για αντίθεση με το καταστατικό, που δε προβλέπει τη διαδικασία αυτή. Θα μπορούσε λοιπόν η απόφαση να θεωρηθεί ακυρώσιμη. Θα μπορούσε όμως να τεθεί και ζήτημα έλλειψης σύγκλησης, καθότι η πρόταση που αποστέλλεται στους μετόχους δεν αποτελεί σύγκληση για λήψη απόφασης. Από την άλλη, εφόσον ο όρος αυτός τίθεται ως εκ του νόμου προαπαιτούμενο για τη λήψη απόφασης με τη διαδικασία αυτή, η παράβασή του θα μπορούσε να θεωρηθεί επαρκώς σοβαρή για να καταστήσει την απόφαση ανυπόστατη.

Η βασικότερη πρακτική διαφορά των τριών περιπτώσεων έγκειται στη δυνατότητα και στο χρόνο ίσχύς τους. Αν η απόφαση θεωρηθεί ακυρώσιμη θα δύναται να ιαθεί με την πάροδο της αποσβεστικής προθεσμίας των τεσσάρων μηνών. Αν θεωρηθεί άκυρη η θεραπεία επέρχεται με την πάροδο ενός έτους χωρίς να προβληθεί ακυρότητα. Και αν θεωρηθεί ανυπόστατη δεν υπάρχει δυνατότητα θεραπείας. Βάσει των ανωτέρω, μπορεί με σχετική ασφάλεια να αποκλειστεί το ενδεχόμενο ακυρωσίας της απόφασης, καθότι η βαρύτητα της παράβασης είναι υπερβολική για να γίνει αποδεκτό ότι δύναται να θεραπευτεί εντός μόλις τεσσάρων μηνών.

Μεταξύ της ακυρότητας και του ανυπόστατου της απόφασης, κρίνεται ορθότερο να προκριθεί η ακυρότητα. Όπως προαναφέρθηκε, ο όρος της ύπαρξης καταστατικής πρόβλεψης αποσκοπεί στην προστασία των μετόχων. Ως εκ τούτου, μοιάζει λογικό να δύνανται οι μέτοχοι, δια της παράλειψης προβολής της ακυρότητας, να ισχυροποιήσουν εκ των υστέρων τη ληφθείσα απόφαση, εφόσον αποδέχονται ad hoc τον περιορισμό των δικαιωμάτων τους. Βέβαια γίνεται δεκτό ότι την ακυρότητα για το λόγο της έλλειψης σύγκλησης δύνανται να προβάλλουν και τρίτοι ²²⁹, σε περιπτώσεις όμως αποφάσεων που δε θίγουν τα συμφέροντα τρίτων η προβολή ή μη της ακυρότητας καθίσταται εν τοις πράγμασι εσωτερική υπόθεση της εταιρείας.

²²⁹ Γιοβανόπουλος Ρ, ειςΔικΑΕ, σελ. 1374, Νομική Βιβλιοθήκη, Γ' Έκδοση

ΧΙ.ε.2. Λήψη απόφασης από μετόχους ΑΕ με εισηγμένες μετοχές

Όπως αναλύθηκε ανωτέρω, στις ΑΕ με μετοχές εισηγμένες σε οργανωμένη αγορά δεν υφίσταται η δυνατότητα λήψης απόφασης με τη διαδικασία του άρθρου 135, καθότι ο σκοπός και τα χαρακτηριστικά της διαδικασίας αυτής δε συνάδουν με το μεγάλο αριθμό μετόχων και την ευχέρεια μεταβίβασης των μετοχών στην εισηγμένη ΑΕ. Παρά τις τεχνικές δυσκολίες ωστόσο, δε μπορεί να αποκλειστεί τελείως το ενδεχόμενο εκκίνησης της διαδικασίας από ΔΣ εισηγμένης ΑΕ, ιδιαίτερα σε περίπτωση συγκέντρωσης του μεγαλύτερου μέρους των μετοχών από ένα μόνο μέτοχο, το μεσοδιάστημα μέχρι την έξοδο από την οργανωμένη αγορά.

Φυσικά, σε μια τέτοια περίπτωση θα υφίσταται παράλληλα και η πλημμέλεια της έλλειψης καταστατικής πρόβλεψης, που αναλύθηκε αμέσως ανωτέρω. Δεδομένου όμως ότι η πλημμέλεια αυτή δύναται να υφίσταται και σε μη εισηγμένες ΑΕ, η περίπτωση των εισηγμένων ΑΕ είναι ειδικότερη και ορθότερη κρίνεται η διαφορετική αντιμετώπισή της. Συγκεκριμένα, στις ΑΕ με εισηγμένες μετοχές η απαγόρευση λήψης απόφασης χωρίς συνεδρίαση δε στοχεύει αποκλειστικά στην προστασία των μετόχων, αλλά στην ευρύτερη προστασία του επενδυτικού κοινού. Η λήψη απόφασης με τρόπο που δεν προβλέπεται στο νόμο δε θα δημιουργούσε μόνο ζήτημα προστασίας των υφισταμένων μετόχων-επενδυτών, αλλά και των δυνητικών. Ως εκ τούτου, λόγω της βαρύτητας της παράβασης και των ευρύτερων συνεπειών της κρίνεται ορθότερο μια τέτοια απόφαση να θεωρηθεί ανυπόστατη και όχι άκυρη, ώστε να μην υφίσταται δυνατότητα θεραπείας της και να δύναται να προσβληθεί από κάθε ενδιαφερόμενο.

ΧΙ.ε.3. Λήψη απόφασης για ζητήματα που δεν προβλέπονται στο καταστατικό

Όπως ήδη εκτέθηκε, στην καταστατική διάταξη που προβλέπει τη δυνατότητα λήψης απόφασης ΓΣ με ψηφοφορία χωρίς συνεδρίαση πρέπει να οριοθετείται, είτε με τρόπο γενικό είτε με ειδική αναφορά, το πεδίο εφαρμογής της, δηλαδή τα εταιρικά ζητήματα επί των οποίων δύναται η ΓΣ να αποφασίσει με τη διαδικασία αυτή. Το ζήτημα που τίθεται αφορά τη μεταχείριση απόφασης που λήφθηκε με τη διαδικασία αυτή, ενώ τα ζητήματα επί των οποίων εκδόθηκε δε συμπεριλαμβάνονται στην καταστατική πρόβλεψη, και συνεπώς η απόφαση έπρεπε να ληφθεί από την «παραδοσιακή» ΓΣ.

Γίνεται γενικότερα δεκτό ότι η λήψη απόφασης επί ζητημάτων που εκφεύγουν της αρμοδιότητας της ΓΣ επιφέρει ακυρότητα και όχι ακυρωσία²³⁰. Το αυτό κρίνεται ορθότερο να ισχύει και για τις αποφάσεις που λαμβάνονται με τη διαδικασία του άρθρου 135. Βέβαια το πρόβλημα εν

²³⁰ Γιοβανόπουλος Ρ, ειςΔικΑΕ, σελ. 1342, Νομική Βιβλιοθήκη, Γ' Έκδοση

προκειμένω δεν είναι η αρμοδιότητα με την έννοια της οριοθέτησης της εξουσίας της ΓΣ σε σχέση με το ΔΣ και τα άλλα εταιρικά όργανα, αλλά η διαδικασία λήψης απόφασης. Δεδομένου όμως ότι και στις δύο περιπτώσεις η οριοθέτηση γίνεται με διάταξη του καταστατικού²³¹, άρα και στις δύο περιπτώσεις θα υφίσταται ζήτημα υπέρβασης των διατάξεων του καταστατικού, κρίνεται ορθότερο να δοθεί η ίδια λύση.

ΧΙ.ε.4. Λήψη απόφασης για ζητήματα αρμοδιότητας τακτικής ΓΣ

Όπως αναλύθηκε ήδη σε προηγούμενο κεφάλαιο, ο νόμος θέτει περιορισμό ως προς τα ζητήματα που δύναται να ορίζει το καταστατικό ότι μπορεί να ληφθεί απόφαση με ψηφοφορία χωρίς συνεδρίαση, και ο περιορισμός αυτός είναι η αρμοδιότητα της τακτικής ΓΣ. Επί των θεμάτων αυτών η ΓΣ αποφασίζει μόνο με τη διαδικασία των άρθρων 119 επ.

Σε μεγάλο βαθμό το ζήτημα ταυτίζεται με την έλλειψη καταστατικής πρόβλεψης που αναλύθηκε αμέσως ανωτέρω, καθώς εκ των πραγμάτων τα θέματα αρμοδιότητας τακτικής ΓΣ δε μπορούν να περιλαμβάνονται στην καταστατική πρόβλεψη. Για αυτό προσήκει και στην περίπτωση αυτή η λύση της ακυρότητας. Δεδομένου όμως ότι οι αποφάσεις αυτές υποχρεωτικά υποβάλλονται στο Γ.Ε.ΜΗ (12 και 149 Ν. 4548/2018), εκτός από την ακυρότητα ενδέχεται να ανακύψει και ζήτημα απόρριψής τους κατά τον έλεγχο νομιμότητας.

ΧΙΙ. Συγκριτική επισκόπηση με αλλοδαπά δίκαια

Όπως είχε δηλωθεί ήδη από την αρχή της παρούσας εργασίας, ο θεσμός της λήψης απόφασης ΓΣ με ψηφοφορία χωρίς συνεδρίαση προέρχεται από αλλοδαπές νομοθεσίες, ένας δε εκ των λόγων που οδήγησαν τον Έλληνα νομοθέτη στην υιοθέτησή του στην ελληνική ΑΕ ήταν και η επιδίωξη εναρμόνισης με τις νομοθεσίες αυτές. Η διάταξη του άρθρου 135 μπορούμε να πούμε ότι αποτελεί ένα όχημα μεταφοράς ενός ξένου θεσμού στο ελληνικό δίκαιο, και με το δεδομένο αυτό κρίνεται σκόπιμο να γίνει μια συνολική επισκόπηση των ομοιοτήτων και των διαφορών του σε σχέση με τις αλλοδαπές νομοθεσίες που εξετάστηκαν.

ΧΙΙ.α. Αγγλικό δίκαιο

²³¹ *Αυγητίδης Δ*, ειςΔικΑΕ, σελ. 1105, Νομική Βιβλιοθήκη, Γ' Έκδοση

Σε ό, τι αφορά το αγγλικό δίκαιο, γίνεται αντιληπτό από την ανάπτυξη που προηγήθηκε, αλλά κυρίως από τη ρητή παραπομπή του νομοθέτη μέσω της αιτιολογικής έκθεσης του νόμου, ότι αποτέλεσε το βασικό πρότυπο της διάταξης του άρθρου 135. Αυτό εμφανίζεται κυρίως στη διαδικασία που προβλέπουν οι δύο νομοθεσίες, που είναι σε μεγάλο βαθμό όμοια, και έγκειται στην εκκίνηση της διαδικασίας από το ΔΣ με την ταυτόχρονη αποστολή της πρότασης στο σύνολο των μετόχων, προκειμένου αυτοί να αποκριθούν θετικά ή αρνητικά. Υπάρχουν διαφορές ανάμεσα στις δύο διαδικασίες, η βασικότερη εκ των οποίων είναι η υποχρεωτική ηλεκτρονική κοινοποίηση της πρότασης που προβλέπει το άρθρο 135, το μέγεθός τους όμως δεν είναι επαρκές για να αλλάξει το δεδομένο ότι η μία αποτελεί το πρότυπο της άλλης.

Μεγάλη ομοιότητα των δύο νομοθεσιών υπάρχει και ως προς τις προϋποθέσεις που πρέπει να πληροί η εταιρεία για να αξιοποιεί αυτή τη δυνατότητα. Εδώ ωστόσο οι διαφορές είναι αρκετές, και οφείλονται σε μεγάλο βαθμό τόσο στη διαφορετική δομή των δύο συστημάτων δικαίου, όσο και στις μορφές και τα χαρακτηριστικά των εταιρειών που συναντά συχνότερα κανείς στα δύο κράτη.

Τέλος, σε ό, τι αφορά το κρίσιμο ζήτημα του χρόνου και των προϋποθέσεων λήψης απόφασης, όπως αναλύθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο η λύση που τελικά κρίνεται, παρά τις αδυναμίες της και την κριτική που ασκείται, ως ορθή είναι αυτή που συμβαδίζει με το αγγλικό δίκαιο.

XII.β. Γερμανικό δίκαιο

Σε ό, τι αφορά το γερμανικό δίκαιο, όπως αναλύθηκε δυνατότητα παρεμφερής με του άρθρου 135 δεν υφίσταται για την εταιρική μορφή που προσιδιάζει περισσότερο στην ελληνική ΑΕ. Δεδομένου ωστόσο ότι και η ελληνική ρύθμιση προορίζεται κυρίως για μικρές-οικογενειακές ΑΕ, όπως αναλύθηκε, η διαφορά των δύο νομοθεσιών ως προς αυτό εν τέλει δεν είναι τόσο σημαντική.

Υπάρχουν ομοιότητες στις δύο νομοθεσίες εν σχέσει με τη δυνατότητα των μετόχων να ενεργούν για τη λήψη απόφασης με τον τρόπο αυτό, το ζήτημα αυτό όμως περισσότερο ενδιαφέρει τις διατάξεις για τα δικαιώματα μειοψηφίας στις δύο νομοθεσίες, παρά για τον τρόπο λήψης απόφασης ΓΣ.

Τέλος, η ατομική δυνατότητα κάθε μετόχου-εταίρου να ματαιώσει τη λήψη απόφασης με τον τρόπο αυτό στην GmbH αποτελεί σημαντική διαφορά ανάμεσα στις δύο νομοθεσίες. Θα μπορούσαμε δε να πούμε ότι, παρά την ομοιότητα ως προς τη διαδικασία που παρουσιάζουν οι γερμανικές διατάξεις με το άρθρο 135, η διαφορά αυτή είναι αρκετά σημαντική ώστε να καθιστά

τις διατάξεις της γερμανικής νομοθεσίας αντίστοιχες με τον τρόπο λήψης απόφασης του άρθρου 136 (προσυπογραφή πρακτικού χωρίς διενέργεια συνεδρίασης),

ΧΠ.γ. Γαλλικό δίκαιο

Αντίστοιχα με όσα ανωτέρω εκτέθηκαν για το γερμανικό δίκαιο ισχύουν σε μεγάλο βαθμό και με το γαλλικό. Η δυνατότητα λήψης απόφασης με ψηφοφορία χωρίς συνεδρίαση δεν υπάρχει για τον εταιρικό τύπο που προσιδιάζει περισσότερο στην ελληνική ΑΕ, αλλά για μια «ελαφρύτερη» μορφή αυτού. Από διαδικαστικής άποψης οι δύο νομοθεσίες παρουσιάζουν ομοιότητα.

Το μεγαλύτερο κοινό σημείο τους φαίνεται να είναι η αδυναμία έγκρισης χρηματοοικονομικών καταστάσεων με τον τρόπο αυτό. Η αδυναμία αυτή ωστόσο είναι περισσότερο αποτέλεσμα της θέσης που έχει η απόφαση αυτή για την εταιρική νομοθεσία και των δύο χωρών, και της σύνδεσής της με την ετήσια τακτική ΓΣ, παρά της ομοιότητας στη ρύθμιση του τρόπου λήψης απόφασης ΓΣ.

ΧΠ.δ. Αμερικανικό δίκαιο

Σε ό, τι αφορά τα ισχύοντα στις νομοθεσίες Πολιτειών των ΗΠΑ που αποδέχονται τη δυνατότητα αυτή, οι διαφορές με την ελληνική ρύθμιση είναι μεγάλες, και οφείλονται σε μεγάλο βαθμό στη διαφορετική δομή της οικονομίας, και κατ' επέκταση της εταιρικής δραστηριότητας, των δύο χωρών. Στις ΗΠΑ η δυνατότητα αυτή δεν αντιμετωπίζεται μόνο ως μέσο ταχείας λήψης απόφασης που αφορά την εταιρεία, αλλά και ως δυνατότητα των μετόχων να δρουν κόντρα στη διοίκηση της εταιρείας. Είναι μια αντανάκλαση της διαρκούς σύγκρουσης διοίκησης και μετόχων, και απεικονίζεται στη δυνατότητά τους να επιβάλλουν αποφάσεις τους στη διοίκηση χωρίς δική της εμπλοκή. Τόσο στην ελληνική διάταξη όσο και στις λοιπές νομοθεσίες που αναφέρθηκαν, αντίστοιχη δυνατότητα δε φαίνεται να υφίσταται, τουλάχιστον όχι άμεσα. Ακόμα και μετά τη θέση σε ισχύ του άρθρου 135, οι διαφορές μεταξύ των δύο χωρών είναι δομικές, και οποιαδήποτε σύγκριση των σχετικών διατάξεων κρίνεται παρακινδυνευμένη.

XIII. Επίλογος

Όπως αναφέρθηκε και στην εισαγωγή, σκοπό της παρούσας εργασίας αποτέλεσε η συνολική εξέταση της διάταξης του άρθρου 135 Ν. 4548/2018, και της δυνατότητας λήψης απόφασης ΓΣ

με ψηφοφορία χωρίς συνεδρίαση που για πρώτη φορά εισήγαγε. Επιχειρήθηκε μια συνολική ανάλυση και ερμηνεία της διάταξης, της διαδικασίας που προβλέπει και του σκοπού αυτής.

Τα ερμηνευτικά ζητήματα που παρουσιάζονται είναι πολλά, τόσο θεωρητικής όσο και πρακτικής φύσεως, και η όποια άποψη εκφράζεται στο παρόν στάδιο είναι καθαρά θεωρητική, λόγω κυρίως της έλλειψης σχετικής νομολογίας. Για την επίλυση των όποιων ζητημάτων εμφανίζονται στην παρούσα φάση επιστρατεύθηκε η υφιστάμενη θεωρία και νομολογία για παρεμφερή ζητήματα που είχαν ανακύψει για την «παραδοσιακή» ΓΣ, και η αναλογική αξιοποίηση των θέσεων και απόψεων που εξήχθησαν εξ' αυτών, προκειμένου να προσαρμοστούν στην ιδιαιτερότητα και το σκοπό της διάταξης. Επιχειρήθηκε επίσης μια συγκριτικοδικαιική ανάλυση της διάταξης, αφενός για να γίνει καλύτερα κατανοητή η λειτουργία και ο σκοπός της, αφετέρου για τη συμπληρωματική ερμηνευτική αξιοποίηση της αλλοδαπής νομοθεσίας και θεωρίας.

Με την παρούσα μορφή της η διάταξη έχει αρκετές αδυναμίες, που επισημάνθηκαν στην παρούσα, άλλες εκ των οποίων δύνανται να διορθωθούν μέσω της νομολογίας, άλλες απαιτούν νομοτεχνική βελτίωση.

Ο σκοπός του νομοθέτη με την παρούσα διάταξη ήταν η διευκόλυνση της λειτουργίας των οικογενειακών ΑΕ, μέσω της ταχείας λήψης αποφάσεων, και η εισαγωγή των νέων τεχνολογικών μέσων στη λειτουργία της εταιρείας. Με τη διαδικασία που έχει προβλεφθεί ο σκοπός σε μεγάλο βαθμό επιτυγχάνεται. Αποφεύγονται οι προθεσμίες και η διαδικασία για τη σύγκληση και τη συγκρότηση της «παραδοσιακής» ΓΣ, παρέχεται η δυνατότητα λήψης απόφασης ΓΣ ακόμα και σε διάστημα μικρότερο της μιας ημέρας, και αποφεύγονται αρκετές ρυθμίσεις-απαιτήσεις του νόμου που θα μπορούσαν να έχουν ως αποτέλεσμα την έκδοση ελαττωματικής απόφασης.

Η βασικότερη συνέπεια της ρύθμισης έγκειται στη συμπίεση των μετοχικών δικαιωμάτων, η οποία εμφανίζεται τόσο με τον περιορισμό του μετοχικού δικαιώματος ψήφου που συνεπάγεται η λήψη της απόφασης άμα τη στιγμή της λήψης της τελευταίας κρίσιμης δήλωσης-ψήφου, όσο και με το εξαιρετικά στενό χρονικό περιθώριο για την άσκηση του δικαιώματος λήψης πληροφοριών, που μπορεί να καταστήσει αδύνατη όχι μόνο την έγκαιρη λήψη των πληροφοριών, αλλά και την άσκηση του σχετικού δικαιώματος.

Οι περιορισμοί αυτοί επιχειρείται να εξισορροπηθούν με τις προϋποθέσεις που θέτει ο νόμος για την έγκαιρη λήψη απόφασης, και κυρίως με την ανάγκη καταστατικής πρόβλεψης και με το δικαίωμα αντίθεσης της μειοψηφίας. Παρά την ύπαρξη των προβλέψεων αυτών, ο εξαιρετικός περιορισμός των μετοχικών δικαιωμάτων που συνεπάγεται η λήψη απόφασης με τη διαδικασία του άρθρου 135, τόσο των ατομικών όσων και των λεγομένων «δικαιωμάτων μειοψηφίας»,

συνιστά ένα ισχυρό αντικίνητρο για τους μετόχους της μειοψηφίας ώστε να συναινέσουν στην ενσωμάτωση της σχετικής δυνατότητας στο καταστατικό. Και σε κάθε περίπτωση, το δικαίωμα αντίθεσης του 1/5 του μετοχικού κεφαλαίου μπορεί να καθιστά ακατάλληλη τη συγκεκριμένη διαδικασία για εταιρείες με ισχυρή μειοψηφία, καθότι θα έχει τη δυνατότητα ματαίωσής της.

Η διάταξη αυτή φαίνεται ότι μπορεί να λειτουργήσει αποτελεσματικά σε μικρές ΑΕ οικογενειακού χαρακτήρα, όπου οι διατυπώσεις και η διαδικασία της «παραδοσιακής» ΓΣ είναι σε μεγάλο βαθμό τυπικές και αποτελούν διεκυστίνδα στη λήψη απόφασης των μετόχων. Ακόμα δε και σε αυτές απαιτείται εν τοις πράγμασι η όποια μειοψηφία να κατέχει ποσοστό μικρότερο του 1/5. Πρέπει πάντως να τονιστεί ότι το συγκεκριμένο δικαίωμα μειοψηφίας για τις ΑΕ αυτού του τύπου ενδέχεται να έχει αντίστροφη χρησιμότητα, καθότι διασφαλίζει τη συνήθη επιδίωξη των μετόχων για λήψη αποφάσεων με σχεδόν ομόφωνο τρόπο, και κατ' επέκταση τη διατήρηση των προσωπικών στοιχείων στη λειτουργία τους εις βάρος των κεφαλαιουχικών.

Σε περίπτωση συμφωνίας του συνόλου των μετόχων για λήψη συγκεκριμένης απόφασης, η διαδικασία του άρθρου 135 δεν έχει να προσφέρει κάτι περισσότερο από την καθολική ΓΣ ή από την προσυπογραφή πρακτικού βάσει του άρθρου 136. Ενδέχεται δε να υστερεί κιόλας, καθώς εκτίθεται σε περισσότερα ζητήματα ελαττωματικότητας. Η δυνατότητα του άρθρου 135 κρίνεται επίσης περιττή για τις ΑΕ που έχουν ένα μόνο μέτοχο, καθότι ειδικά μετά την κατάργηση της υποχρεωτικής παρουσίας συμβολαιογράφου σε ΓΣ που παρίσταται ένας μόνο μέτοχος που επέφερε ο Ν. 4548/2018, και αυτές οι ΑΕ δύνανται να κάνουν ΓΣ εύκολα και ανέξοδα, με τους ως άνω τρόπους.

Συμπερασματικά λοιπόν, η λήψη απόφασης ΓΣ με ψηφοφορία χωρίς συνεδρίαση, με τον τρόπο που προβλέπεται στο άρθρο 135, συνιστά μια μεγάλη καινοτομία του Ν. 4548/2018, που μπορεί σε μεγάλο βαθμό να επιτύχει το σκοπό του νομοθέτη για ταχεία λήψη αποφάσεων, δεν παύει όμως να πάσχει από αδυναμίας και μειονεκτήματα, που περιορίζουν σε μεγάλο βαθμό τη χρησιμότητά της. Με τη σημερινή της μορφή προσφέρει αρκετά αντικίνητρα στους μετόχους μειοψηφίας μιας ΑΕ για να την υιοθετήσουν, και είναι ακατάλληλη για τις εταιρείες με ισχυρή μειοψηφία. Αναμένεται από την πρακτική να φανεί πόσο θα αξιοποιηθεί, και πως θα επιλυθούν τα διάφορα ζητήματα που θα ανακύψουν κατά τη λειτουργία της.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική βιβλιογραφία

- Αθανασίου Λία και λοιποί, **Το Δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρείας**, Νομική Βιβλιοθήκη, Γ' Έκδοση
- Αλεξανδρίδου Ελίζα, **Δίκαιο Εμπορικών Εταιριών**, Νομική Βιβλιοθήκη, 2^η Έκδοση
- Αντωνόπουλος Βασίλειος, **Δίκαιο Α.Ε. και Ε.Π.Ε.**, Νομική Βιβλιοθήκη, 4η έκδοση
- Απαλαγάκη Χαρίκλεια, **Ερμηνεία κατ' άρθρο ΚΠολΔ**, Νομική Βιβλιοθήκη, 3η Έκδοση
- Αρβανιτάκης Παναγιώτης και λοιποί, **Ερμηνεία ΚΠολΔ**, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2000
- Αυγητίδης Δημήτριος, **Δίκαιο της Κεφαλαιαγοράς**, Νομική Βιβλιοθήκη, 2016
- Γεωργακόπουλος Λεωνίδα, **Το Δίκαιον των Εταιριών**
- Δημήτρακας Αθανάσιος, **Πρακτικός Σύμβουλος Ανωνύμων Εταιρειών**, Σταμούλη Α.Ε, 2007
- Κουλορίδας Αθανάσιος, **Οι αποφάσεις των μετόχων: Παρακμή της γενικής συνέλευσης**, Σύνδεσμος Ελλήνων Εμπορικολόγων, 28ο Πανελλήνιο Συνέδριο Εμπορικού Δικαίου
- Λιναρίτης Ιωάννης, **Τίτλοι κτήσης μετοχών (warrants)**, Νομική Βιβλιοθήκη, 2018
- Περάκης Ευάγγελος, **Το Νέο Δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρείας**, Νομική Βιβλιοθήκη, 5η Έκδοση
- Περάκης Ευάγγελος, **Το νέο ρυθμιστικό πλαίσιο της ανώνυμης εταιρίας: Νέο δίκαιο ή νέος «2190»**, Σύνδεσμος Ελλήνων Εμπορικολόγων, 28ο Πανελλήνιο Συνέδριο Εμπορικού Δικαίου
- Ρόκας Νικόλαος, **Εμπορικές εταιρείες**, Εκδόσεις Σάκκουλα, 8η Έκδοση
- Σπυρίδωνος Αλέξανδρος, **Το νέο δίκαιο ΙΚΕ & ΕΠΕ**, Νομική Βιβλιοθήκη, 2η Έκδοση
- Σπυρίδωνος Αλέξανδρος, **Τα δικαιώματα της μειοψηφίας στην ανώνυμη εταιρεία**, Νομική Βιβλιοθήκη, 2η Έκδοση
- Σωτηρόπουλος Γεώργιος, **Η νομιμότητα της δια βοής ψηφοφορίας στη γενική συνέλευση της ανώνυμης εταιρείας**, ΔΕΕ 1/2007
- Τουντόπουλος Βασίλειος, **Δίκαιο Κεφαλαιαγοράς**, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2015
- Ψυχομάνης Σπυρίδων, **Δίκαιο Εμπορικών Εταιρειών**, Εκδόσεις Σάκκουλα, 3^η Έκδοση

Ξένη βιβλιογραφία

- Andenas Mads. & Wooldridge Frank, **European Comparative Company Law**, Cambridge University Press, 2012

- **Charlesworth's Company Law**, Sweet & Maxwell, 18η Έκδοση
- **European Corporate Law**, Wolters Kluwer Law & Business, 2η Έκδοση
- Gower, **Principles of modern company law**, Sweet & Maxwell, 10η Έκδοση
- Hannigan Brenda, **Company Law**, Oxford University Press, 2η Έκδοση
- Hicks & Goo's, **Cases & Materials on Company Law**, Alan Dignam, 7η Έκδοση
- Kahn Andreas, **Comparative Company Law**, Cambridge University Press, 2018
- Pinto Arthur-Branson Douglas, **Understanding Corporate Law**, LexisNevis, 4η Έκδοση

Δικτυογραφία

- <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/46/contents>
- <https://delcode.delaware.gov/title8/c001/index.shtml>
- http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_aktg/
- https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_gmbhg/
- <https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000005634379>